

KOMISÁR PRE DETI

Materiál na rokovanie
Národnej rady
Slovenskej republiky

1523

Správa o činnosti komisára pre deti za rok 2022

Materiál sa predkladá
na základe § 5 ods. 2 zákona
č. 176/2015 Z. z. o komisárovi
pre deti a komisárovi pre osoby
so zdravotným postihnutím
a o zmene a doplnení niektorých
zákonov v znení neskorších predpisov

Materiál obsahuje:
Návrh uznesenia
Správu o činnosti komisára
pre deti za rok 2022

Materiál predkladá:
prof. MUDr. Jozef Mikloško, PhD.
komisár pre deti

Návrh uznesenia:
Národná rada Slovenskej republiky
berie na vedomie
Správu o činnosti komisára pre deti
za rok 2022

Bratislava marec 2023

KOMISÁR PRE DETI

Správa o činnosti komisára pre deti za rok 2022

V súlade s ustanovením § 5 ods. 1 zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a o komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov predkladám Národnej rade Slovenskej republiky Správu o činnosti komisára pre deti za rok 2022 a návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov.

prof. MUDr. Jozef Mikloško, PhD.
komisár pre deti

Bratislava, marec 2023

OBSAH

I. PRÁVA DIEŤAŤA.....	6
A. Medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti práv dieťaťa.....	6
B. Implementácia záväzkov Dohovoru v právnom poriadku Slovenskej republiky	7
II. POSTAVENIE KOMISÁRA PRE DETI.....	8
A. Pôsobnosť komisára pre deti	8
B. Nezávislosť komisára pre deti.....	10
III. ČINNOSŤ KOMISÁROV PRE DETI	12
IV. ČINNOSŤ KOMISÁRKY PRE DETI Ing. Viery Tomanovej, PhD. v období január – máj 2022	14
A. Monotematicky zamerané aktivity komisárky	15
1 Ochrana práv detí z Ukrajiny v súvislosti s utečeneckou krízou	15
1.1 Monitoring dodržiavania práv detí prichádzajúcich z Ukrajiny uskutočnený v okolí hraníc s Ukrajinou.....	22
2 Ochrana práv detí pred digitálnym násilím	26
3 Právo dieťaťa na ochranu zdravia	36
3.1 Ochrana duševného zdravia detí	38
3.2 Právo dieťaťa na zdravé prostredie	40
4 Práva detí rodičov vo výkone trestu/väzby	40
B. Ochrana práv dieťaťa na základe podnetu	43
1 Právo dieťaťa na rodinu (súrodenecké vzťahy).....	43
2 Právo dieťaťa na stretávanie sa s rodičom	45
3 Právo dieťaťa na pomoc štátu	47
4 Podozrenie zanedbávania starostlivosti o maloleté deti zo strany profesionálnej rodiny	50
5 Nedôstojné zaobchádzanie voči deťom pri vybavovaní cestovného dokladu.....	51
6 Právo dieťaťa na vzdelávanie v predškolskej výchove	53
7 Šikanovanie na školách	55
8 Ochrana života dieťaťa.....	58
C. Posudzovanie dodržiavania práv dieťaťa prostredníctvom monitorovacej činnosti	60
1 Monitoring dodržiavania práv detí v centrách pre deti a rodiny	60
D. Medzinárodné aktivity.....	66
E. Účasť na legislatívnej činnosti a príprave koncepčno-strategických dokumentov ministerstiev.....	68
F. Poradenská činnosť.....	69
G. Spolupráca so zainteresovanými odborníkmi a inštitúciami	72
H. Podpora zvyšovania povedomia o právach dieťaťa v spoločnosti.....	74

V. ČINNOST' KOMISÁRA PRE DETI prof. MUDr. Jozefa Mikloška, PhD. v období jún – december 2022 75

A. Činnosť podľa § 4 ods. 1 písm. b) zákona. Monitorovanie dodržiavania práv dieťaťa najmä vykonávaním nezávislého zisťovania plnenia záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných dohovorov a uskutočňovaním výskumov a prieskumov na sledovanie stavu a vývoja v oblasti práv detí..... 78

- 1 Princíp zohľadňovania najlepšieho záujmu dieťaťa 78
- 2 Hodnotenie vplyvov verejných politík na práva dieťaťa..... 82
- 3 Výskumná činnosť 86
- 4 Monitoring dodržiavania práv detí v zariadeniach 108

B. Činnosť podľa § 4 ods. 1 písm. a) zákona. Posudzovanie na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa..... 110

- 1 Ochrana práv dieťaťa na základe podnetu..... 110
 - 1.1 Právo dieťaťa na zdravotnú starostlivosť 110
 - 1.2 Právo dieťaťa na ochranu pred hospodárskym vykorisťovaním a pred vykonávaním nepovolenej práce 112
 - 1.3 Nevydanie novorodenca matke 116
 - 1.4 Právo dieťaťa na sociálne zabezpečenie (prídavok na dieťa)..... 118
 - 1.5 Právo dieťaťa na vypočutie 122
 - 1.6 Právo dieťaťa na oboch rodičov 123
- 2 Ochrana práv detí z iniciatívy komisára..... 127
 - 2.1 Ochrana detí, ktoré zostali bez domova..... 127
 - 2.2 Inklúzia ukrajinských detí na Slovensku 129
- 3 Systémové a koncepčné návrhy na systémové zmeny vyplývajúce z riešenia podnetov 131
 - 3.1 Ochrana nadmerne agresívnych detí s ťažkými duševnými poruchami 131
 - 3.2 Ochrana najlepšieho záujmu dieťaťa pri rozhodovaní o zverenie dieťaťa do osobnej starostlivosti po rozvoze / rozchode rodičov 134
 - 3.3 Zabezpečenie práva dieťaťa na rodičov a na kontakt s nimi: Vynímanie detí z biologickej rodiny..... 144
- 4 Poradenské aktivity 149

C. Činnosť podľa § 4 ods.1 písm. c) zákona. Presadzovanie záujmov detí v spoločnosti, spolupráca s deťmi priamo alebo prostredníctvom organizácií pôsobiacich v oblasti práv detí, konzultácia s deťmi veci, ktoré sa ich týkajú, skúmanie názorov detí a podpora ich záujmu o verejné otázky..... 153

- 1 Založenie Parlamentu detí a mládeže 153

D. Činnosť podľa § 4 ods. 1 písm. d) zákona. Organizovanie aktivít na podporu dodržiavania práv dieťaťa a na zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa 155

- 1 Komunikácia s verejnosťou..... 155
- 2 Vzdelávacie aktivity 158

E. Činnosť podľa § 4 ods. písm. e). Spolupráca so zahraničnými subjektmi a medzinárodnými subjektmi, ktoré sa podieľajú na výkone práv dieťaťa alebo ochrane práv dieťaťa	160
1 Pokračovanie projektu ENYA.....	160
2 Účasť komisára na 26. výročnej medzinárodnej konferencii - „Tvorba budúcnosti: práva detí v klimatickej kríze“	162
F. Účasť na legislatívnej činnosti.....	164
1 Príprava ratifikácie Opčného protokolu k Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponížujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu	164
2 Iniciatívne návrhy na novelizáciu zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.....	164
3 Predkladanie stanovísk k legislatívnym návrhom.....	165
3.1 K Návrhu príručky účasti detí v rozhodovacích procesoch ohľadom na ich zdravie na uľahčenie implementácie článku 6 Dohovoru o ľudských právach a biomedicíne	165
3.2 K zákonu o profesionálnych náhradných rodičoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov	165
G. Spolupráca so zainteresovanými subjektmi.....	167
1 Podpora sieťovania a spolupráce štátu, samosprávy, mimovládnych organizácií, odborníkov a podnikateľov pri presadzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa	167
H. Skvalitnenie činnosti úradu komisára	171
1 Dobudovanie regionálnych pracovísk.....	171
2 Digitalizácia administratívnej činnosti úradu komisára	172
VI. HOSPODÁRENIE ÚRADU KOMISÁRA s pridelenými rozpočtovými prostriedkami	173
A. Príjmy rozpočtu úradu komisára	173
B. Výdavky rozpočtu úradu komisára.....	175
VII. PERSONÁLNE ZABEZPEČENIE úradu komisára.....	179
VIII. Zoznam tabuliek.....	181
IX. Zoznam grafov.....	182
X. PRÍLOHY	183

I. PRÁVA DIEŤAŤA

A. Medzinárodné záväzky Slovenskej republiky v oblasti práv dieťaťa

Dňa 20. novembra 1989 bol v New Yorku prijatý Dohovor OSN o právach dieťaťa (ďalej len „Dohovor“). V mene Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky bol Dohovor podpísaný v New Yorku 30. septembra 1990. S Dohovorom vyslovilo súhlas Federálne zhromaždenie Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a prezident Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky ho ratifikoval. Ratifikačná listina bola uložená u generálneho tajomníka OSN, depozitára Dohovoru 7. januára 1991. Dohovor nadobudol platnosť na základe svojho článku 49 ods. 1 dňom 2. septembra 1990. Pre Českú a Slovenskú Federatívnu Republiku nadobudol Dohovor platnosť v súlade so svojím článkom 49 ods. 2 dňom 6. februára 1991.

Kľúčové posolstvá Dohovoru sú založené na ideách **Charty Organizácie spojených národov** (ďalej len „Charta“). Zásady Charty potvrdzujú vieru v základné ľudské práva, v dôstojnosť a hodnotu ľudskej osobnosti. Rovnako vychádzajú zo Všeobecnej deklarácie ľudských práv (1948), v ktorej Spojené národy vyhlásili, že **detstvo má nárok na osobitnú starostlivosť a pomoc v presvedčení, že rodina, ako základná jednotka spoločnosti a prirodzené prostredie pre rast a blaho všetkých svojich členov a najmä detí, musí mať nárok na potrebnú ochranu a takú pomoc, aby mohla bezo zvyšku plniť svoju úlohu v spoločnosti, uznávajúc, že v záujme plného a harmonického rozvoja osobnosti musí dieťa vyrastať v rodinnom prostredí v atmosfére šťastia, lásky a porozumenia**. Záväzky formulované v Dohovore vychádzajú tiež z potreby zabezpečiť dieťaťu osobitnú starostlivosť zakotvenú v Ženevskej deklarácii práv dieťaťa (1924) a v Deklarácii práv dieťaťa (1959) a vo Všeobecnej deklarácii ľudských práv, v Medzinárodnom pakte o občianskych, sociálnych a kultúrnych právach (1966), v Medzinárodnom pakte o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (1966) a v štatútoch a v príslušných dokumentoch odborných organizácií zaoberajúcich sa starostlivosťou o blaho detí. Dohovor má na mysli postulát zakotvený v Deklarácii práv dieťaťa, že dieťa potrebuje osobitné záruky, starostlivosť a zodpovedajúcu právnu ochranu pred narodením aj po ňom.

Pri posudzovaní práv detí je **zásadným princípom Dohovoru záujem dieťaťa**; podľa článku 3 Dohovoru tento záujem **musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí**, nech už sa uskutočňuje verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi orgánmi alebo zákonodarnými orgánmi.

Česká a Slovenská Federatívna Republika patrila medzi prvé štáty, ktoré Dohovor ratifikovali. Je potrebné tiež zdôrazniť, že Slovenská republika ako jeden z dvoch nástupníckych štátov po zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky rozdelením 31. decembra 1992¹⁾ prevzala záväzky z medzinárodných zmlúv od 1. januára 1993, ktorých zmluvnou stranou do 31. decembra 1992 bola Česká a Slovenská Federatívna

1) Ústavný zákon z 25. novembra 1992 č. 542/1992 Zb. o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky.

Republika na základe sukcesie v súlade najmä s čl. 34 Viedenského Dohovoru z 23. augusta 1978 o sukcesii štátov vo vzťahu k zmluvám (Oznámenieč. 33/2001 Z. z.) a na základe uznesenia Národnej rady Slovenskej republiky (*d'alej len „národná rada“*) č. 85 z 3. decembra 1992, ktorým sa schválilo vyhlásenie národnej rady o členstve Slovenskej republiky v Rade Európy a o prevzatí záväzkov z medzinárodných zmlúv. Súčasťou týchto záväzkov je aj Dohovor.

Týmto sa Slovenská republika **zaviazala v článku 3 ods. 2 Dohovoru zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho**, pričom musí brať zreteľ na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných osôb právne za neho zodpovedných a robiť pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia. Ďalej sa Slovenská republika zaviazala, že zabezpečí, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu ako aj kompetentného dozoru. **Dohovor v článku 4 zaväzuje Slovenskú republiku vykonať všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných Dohovorom** v maximálnom rozsahu svojich prostriedkov a v prípade potreby aj v rámci medzinárodnej spolupráce. Práva dieťaťa sú ďalej podrobnejšie rozpracované aj v osobitných dokumentoch patriacich k Dohovoru²⁾.

B. Implementácia záväzkov Dohovoru v právnom poriadku Slovenskej republiky

Podľa článku 154c Ústavy Slovenskej republiky (*d'alej len „Ústava“*) je Dohovor súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky a má prednosť pred zákonom, ak zabezpečuje väčší rozsah ústavných práv a slobôd. V zmysle konštantnej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky (*d'alej len „ústavný súd“*) k článku 154c Ústavy predstavujú Dohovor a judikatúra naň sa vzťahujúca pre vnútroštátne orgány aplikácie práva záväzné výkladové smernice na výklad a uplatňovanie zákonnej úpravy základných práv a slobôd zakotvených v druhej hlave Ústavy a tým normujú rámec, ktorý tieto orgány v konkrétnom prípade nemôžu prekročiť.

Viacere záväzky Dohovoru sú obsiahnuté v Ústave a zároveň sú jednotlivé záväzky implementované v osobitných zákonoch. Pojem najlepšieho záujmu dieťaťa a všetky ustanovenia Dohovoru sú v slovenskej vnútroštátnej právnej úprave implementované. Z Dohovoru, ktorý zaväzuje Slovenskú republiku, vyplýva pozitívny záväzok štátu urobiť opatrenia, prostredníctvom ktorých sa každému dieťaťu zabezpečí možnosť uplatniť svoje práva zaručené týmto Dohovorom (II. ÚS 47/97). Zoznam týchto právnych predpisov je uvedený v prílohe č. 2.

2) Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa a o účasti detí v ozbrojených konfliktoch - publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 256/2009 Z. z., Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii - publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 424/2004 Z. z., Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení (OPCP) - publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 91/2014 Z. z..

II. POSTAVENIE KOMISÁRA PRE DETI

Nevyhnutnosť zriadenia inštitútu komisára pre deti uznala **národná rada v roku 2015**, keď po viacnásobných upozorneniach Výboru OSN pre práva dieťaťa o potrebe zriadiť osobitný nezávislý orgán na ochranu práv detí, **zriadila zákonom č.176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o komisárovi“)** **inštitút komisára pre deti**, ako aj Úrad komisára pre deti (ďalej len „úrad komisára“) a vymedzila ich postavenie a pôsobnosť. Špecifickosť agendy komisára pre deti predstavuje skutočnosť, že ide o nezávislý inštitút, ktorý sa zaoberá výlučne právami detí a presadzuje zákonným spôsobom ich ochranu v súlade so všeobecným princípom najlepšieho záujmu dieťaťa a ďalšími právami detí zakotvenými v medzinárodných zmluvách, ktorými je Slovenská republika viazaná.

A. Pôsobnosť komisára pre deti

Pri posudzovaní činnosti komisára pre deti je dôležité vychádzať z jeho zákonom ustanovenej pôsobnosti. Postavenie a pôsobnosť, povinnosti a oprávnenia komisára pre deti sú vymedzené v zákone o komisárovi. **Ustanovenie § 2 zákona o komisárovi vymedzuje základnú úlohu komisára pre deti, ktorou je podieľanie sa na ochrane práv detí podporou a presadzovaním práv priznaných dieťaťu medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná.**

Ustanovenie § 3 ods. 1 zákona o komisárovi vymedzuje **rozsah pôsobnosti komisára** pre deti voči orgánom verejnej správy, ktorými sú na účely tohto zákona orgány štátnej správy, orgány územnej samosprávy a ďalej voči právnickým osobám a fyzickým osobám, ktoré podľa osobitného predpisu zasahujú do práv a povinností v oblasti verejnej správy ako aj voči právnickým osobám a fyzickým osobám – podnikateľov.

Ustanovenie § 3 ods. 2 zákona o komisárovi negatívne vymedzuje, na ktoré orgány sa **pôsobnosť komisára pre deti nevzťahuje**. Ide o výkon právomocí národnej rady, prezidenta Slovenskej republiky, vlády Slovenskej republiky (ďalej len „vláda“), ústavného súdu prokuratúry, súdu, Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky, verejného ochrancu práv, komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, spravodajských služieb a výkon rozhodovacích právomocí policajta, ktorý je orgánom činným v trestnom konaní; to neplatí, ak ide o právomoci, ktoré tieto orgány vykonávajú ako orgány verejnej správy.

Povinnosti komisára pre deti vymedzuje ustanovenie § 4 ods. 1 a ods. 4 zákona o komisárovi, pričom komisár pre deti a) posudzuje na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa, b) monitoruje dodržiavanie práv dieťaťa najmä vykonávaním nezávislého zisťovania plnenia záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná, a uskutočňovaním výskumov a prieskumov na sledovanie stavu a vývoja v oblasti práv detí, c) presadzuje záujmy detí v spoločnosti, spolupracuje s deťmi priamo alebo prostredníctvom organizácií pôsobiacich v oblasti práv detí, konzultuje s deťmi veci, ktoré sa ich týkajú, skúma názory detí a podporuje ich záujem o verejné otázky, d) podporuje zvyšovanie

povedomia o právach dieťaťa v spoločnosti, e) spolupracuje so zahraničnými subjektmi a medzinárodnými subjektmi, ktoré sa podieľajú na výkone práv dieťaťa alebo ochrane práv dieťaťa.

Ďalšie povinnosti komisára pre deti sú ustanovené v § 5 ods. 1 zákona o komisárovi, a to povinnosť predkladať národnej rade každoročne do konca marca správu o činnosti za predchádzajúci kalendárny rok. Súčasťou tejto správy sú najmä poznatky z činností podľa § 4 ods. 1 písm. a) a b) a návrhy a odporúčania na nápravu zistených nedostatkov.

Ak je dieťa vo väzbe z dôvodu uvedeného v § 71 ods. 1 písm. b) alebo ods. 2 písm. b) Trestného poriadku (ďalej len „kolúzna väzba“), komisár pre deti má podľa § 4 ods. 3 zákona o komisárovi oprávnenie hovoriť aj bez prítomnosti tretích osôb s dieťaťom, ktoré je umiestnené v mieste, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, ochranné liečenie alebo ochranná výchova, alebo v mieste, kde sa vykonáva ústavná starostlivosť, výchovné opatrenie alebo predbežné opatrenie podľa osobitného predpisu.

Podľa § 7 ods. 4 zákona o komisárovi môže komisár pre deti poveriť riaditeľa úradu komisára alebo zamestnanca úradu komisára plnením úloh podľa § 4 ods. 2 písm. a) prvého bodu a druhého bodu a písm. b), okrem výkonu oprávnenia podľa § 4 ods. 2 písm. b) v mieste, kde sa vykonáva kolúzna väzba.

Oprávnenia komisára pre deti sú upravené v § 4 ods. 2 a 4 nasledovne: **komisár pre deti je oprávnený**

- a) požadovať 1. informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa, 2. kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópií dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov, 3. od orgánov verejnej správy výkon ich oprávnení, 4. stanovisko k výsledku posúdenia podľa odseku 1 písm. a) a stanovisko k výsledku monitorovacej činnosti podľa odseku 1 písm. b) a prijatie opatrení, ak výsledkom posúdenia alebo monitorovacej činnosti je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa,
- b) hovoriť aj bez prítomnosti tretích osôb s dieťaťom, ktoré je umiestnené v mieste, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, ochranné liečenie alebo ochranná výchova, alebo v mieste, kde sa vykonáva ústavná starostlivosť, výchovné opatrenie alebo neodkladné opatrenie podľa osobitného predpisu,
- c) predkladať oznámenia v mene dieťaťa alebo detí podľa medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná,
- d) podávať vyjadrenia v prípadoch, ktoré posudzoval podľa odseku 1 písm. a),
- e) vydávať stanoviská vo veciach dodržiavania práv dieťaťa,
- f) navrhovať prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia podľa odseku 1 písm. a) alebo podľa výsledkov monitorovacej činnosti podľa odseku 1 písm. b),
- g) zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi.

Ak je dieťa vo väzbe, komisár pre deti je oprávnený hovoriť s dieťaťom po dohode s obhajcom dieťaťa.

Podľa § 7 ods. 1 zákona o komisárovi úlohy spojené s odborným, organizačným a materiálno-technickým zabezpečením činnosti komisára pre deti plní úrad komisára.

Pôsobnosť komisára pre deti vymedzuje § 4 zákona o komisárovi tak, že **všetky zákonom vymedzené aktivity komisára sú orientované výlučne na presadzovanie a monitorovanie práv a záujmov dieťaťa; teda nie rodičov dieťaťa, ani iných zákonných zástupcov dieťaťa, ani iných osôb.**

Zákon zreteľne vymedzuje pôsobnosť komisára pre deti vo veciach práv detí na „presadzovanie“, „posudzovanie“, „podporovanie“, „monitorovanie“ a „spoluprácu“. Je potrebné zdôrazniť, že **zákon nepriznáva komisárovi pre deti rozhodovaciu právomoc vo veciach ochrany práv dieťaťa, ani právomoc výkonnú,** ako sa často mylne rodičia detí (ale aj širšia verejnosť) domnievajú; rozhodovanie vo veciach práv dieťaťa zveril zákon súdu a v určených veciach aj orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (úrad práce, sociálnych vecí a rodiny), resp. iným orgánom verejnej správy. Z mylnej predstavy o „neobmedzených“ možnostiach komisára pre deti a z neznalosti jeho zákonom vymedzenej pôsobnosti pramenia mnohé nedorozumenia a nespokojnosť niektorých rodičov, ktorí v nádeji, že komisár pre deti priamo autoritatívne zasiahne, rozhodne a vyrieši problém spojený s dieťaťom, vyjadrujú sklamanie a subjektívne nesprávne vnímajú, že komisár pre deti im nepomohol. O hraniciach kompetencií komisára pre deti sú podávatelia podnetov poučovaní, avšak aj napriek tomu (snáď aj z dôvodov často prítomného emočného vypätia) si túto skutočnosť nie vždy osvoja.

B. Nezávislosť komisára pre deti

Komisár pre deti predstavuje špecifický nezávislý orgán, ktorý svoju pôsobnosť vykonáva oddelene od iných orgánov (§ 2 ods. 2 zákona o komisárovi). Komisár pre deti je pri svojej činnosti viazaný len a len ústavou, zákonmi a inými všeobecne záväznými právnymi predpismi, Dohovorom (ktorý má na základe čl. 7 ods. 5 ústavy prednosť pred zákonmi), ako aj opčnými protokolmi na vykonanie dohovoru a ostatnými ľudsko-právnymi medzinárodnými dohovormi a záväznými dokumentmi upravujúcimi práva dieťaťa a tiež záväznými legislatívnymi opatreniami orgánov Európskej únie. **Ustanovenie § 2 zákona o komisárovi jednoznačne deklaruje nezávislosť komisára pre deti v súlade s prílohou rezolúcie 48/134 Valného zhromaždenia OSN z 20. decembra 1993 o Vnútroštátnych inštitúciách na presadzovanie a ochranu ľudských práv (tzv. Parížske princípy) „Zloženie a záruka nezávislosti a plurality“.** „...Vzhľadom na skutočnosť, že komisár sa podieľa na ochrane práv podporou a presadzovaním práv osobitne zaručených špecifickým skupinám, ktorými sú deti, medzinárodnými dohovormi, jeho **nezávislosť okrem iného spočíva aj v tom, že orgány verejnej moci nemôžu zasiahnuť do výkonu jeho pôsobnosti či oprávnení.** Bude výlučne na komisárovi, kedy a ako uplatní svoju právomoc vymedzenú zákonom o komisárovi, a teda pri výkone svojej funkcie je nezávislý a svoje oprávnenia vykonáva oddelene od iných orgánov...“³⁾ Znamená to, že **žiadny orgán štátnej moci nesmie vydávať komisárovi pokyny či návrhy alebo odporúčania na spôsob vybavenia vecí zverených do pôsobnosti komisára pre deti.** To môže výlučne zákon alebo dohovor.

3) Dôvodová správa, osobitná časť k § 2 návrhu zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov, Národná rada Slovenskej republiky, 2015, tlač. 1499.

Nezávislosť má pre existenciu inštitútu komisára pre deti zásadný význam. Zárukou nezávislosti komisára pre deti je nezlučiteľnosť funkcie komisára pre deti s inými ústavnými funkciami. Komisár pre deti nesmie popri výkone funkcie komisára pre deti vykonávať funkciu v inom orgáne verejnej moci alebo inú platenú funkciu, byť členom politickej strany alebo politického hnutia, podnikat' ani vykonávať inú zárobkovú činnosť okrem správy vlastného majetku, správy majetku dieťaťa, správy majetku osoby, ktorej spôsobilosť na právne úkony bola obmedzená, alebo správy majetku osoby, ktorá bola pozbavená spôsobilosti na právne úkony, a vedeckej, pedagogickej, literárnej a umeleckej činnosti.

V rámci Správy o priebehu a výsledkoch prerokovania Konsolidovanej tretej, štvrtej a piatej periodickej správy Slovenskej republiky o implementácii Dohovoru o právach dieťaťa pred Výborom OSN pre práva dieťaťa a návrh gescie k Záverečným odporúčaniam Výboru OSN pre práva dieťaťa Výbor v ustanovení č. 12 ods. a) a b) v súvislosti s vytvorením samostatného inštitútu komisára pre deti, uviedol i záväzok pre štát prostredníctvom ministerstva financií: „V zmysle svojho všeobecného komentára č. 2 (2002) o úlohe nezávislých inštitúcií pre zachovávanie ľudských práv, **Výbor odporúča, aby zmluvný štát zabezpečil nezávislosť inštitútu komisára pre deti, v zmysle procesu jeho zvolenia, financovania, mandátu a imunity** s cieľom garantovať plný súlad s Parížskymi zásadami a aby zabezpečil adekvátne a dlhodobé financovanie pre inštitút komisára pre deti a zriadil systém monitorovania implementácie opatrení navrhnutých komisárom.“⁴⁾

4) Záverečné odporúčania Výboru OSN pre práva dieťaťa, Správa o priebehu a výsledkoch prerokovania Konsolidovanej tretej, štvrtej a piatej periodickej správy Slovenskej republiky o implementácii Dohovoru o právach dieťaťa pred Výborom OSN pre práva dieťaťa.

III. ČINNOSŤ KOMISÁROV PRE DETI

Podľa § 17 zákona o komisárovi je funkčné obdobie komisára šesť rokov a začína plynúť dňom začatia výkonu funkcie, t. j. nasledujúci deň po dni, keď bol zvolený za komisára. Komisár, ktorého funkčné obdobie uplynulo, pokračuje vo výkone funkcie do začatia vykonávania funkcie novozvoleného komisára. Národná rada zvolila Ing. Vieru Tomanovú, PhD. za komisárku pre deti 2. decembra 2015. Funkčné obdobie komisárky Ing. Viery Tomanovej, PhD. uplynulo 3. decembra 2021.

Z dôvodu, že ani v štyroch kolách volieb vyhlásených a uskutočnených národnou radou nebol zvolený žiadny z kandidátov na funkciu komisára pre deti, pokračovala v súlade s § 17 ods. 4 zákona o komisárovi Ing. Viera Tomanová, PhD. vo výkone funkcie až do zvolenia prof. MUDr. Jozefa Mikloška, PhD. do funkcie komisára pre deti dňa 25. mája 2022 v piatom kole vyhlásených a uskutočnených volieb.

Novozvolený komisár pre deti popri novej koncepcii ochrany práv detí pokračoval v realizácii zákonom vymedzených činnostiach vo vybavovaní podnetov a rozpracoval realizáciu viacerých monotematicky orientovaných aktivít zameraných na systémové opatrenia ochrany práv detí.

Podľa § 2 ods. 3 zákona o komisárovi pre deti sa na komisára pre deti môže obrátiť každý, kto má vedomosť o porušovaní práv detí alebo o ich ohrození. Zároveň v zmysle § 2 ods. 4 zákona o komisárovi pre deti má dieťa právo obrátiť sa na komisára samo alebo prostredníctvom inej osoby aj bez vedomia svojich rodičov, poručníka, opatrovníka alebo inej osoby, ktorej bolo zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov.

Pri styku s komisárom pre deti môže každý používať svoj materinský jazyk a komunikovať vo forme pre neho prístupnej. Podnet komisárovi pre deti možno podať písomne, ústne do zápisnice, telefaxom alebo elektronickými prostriedkami, prípadne prostredníctvom webového portálu komisára pre deti:

www.komisarpredeti.sk,

alebo e-mailom:

info@komisarpredeti.sk.

V hodnotenom období evidoval úrad komisára **762 podnetov**. Z toho komisári pre deti a zamestnanci úradu komisára vybavovali **396 nových podnetov**. Z predchádzajúcich rokov sa vybavovalo v roku 2022 ešte aj **366 prenesených podnetov**, ktoré nebolo možné najmä z dôvodov prebiehajúcich konaní pred súdmi, orgánmi štátnej správy, či inými inštitúciami uzatvoriť v uplynulých rokoch. Najviac podnetov smerovalo k ohrozeniu alebo porušeniu práv detí v súvislosti s rozvodom/rozchodom rodičov a následného zverenia dieťaťa do osobnej starostlivosti rodičov a tiež stretávania sa dieťaťa. Preto sa aj novozvolený komisár pre deti osobitne venoval tejto problematike, snažiac sa hľadať systémové riešenia predchádzaniu rodičovských konfliktov.

Berúc do úvahy množstvo riešených podnetov nie je možné v predkladanej správe uvádzať všetky vybavované podnety. Pre ilustráciu o type porušovaných práv dieťaťa však uvádzame niekoľko príkladov posudzovaných podnetov. S úmyslom ochrániť súkromie dotknutých detí a ďalších zúčastnených osôb a zároveň s cieľom zachovať

zákonom chránené osobné údaje detí a zúčastnených osôb, sú jednotlivé osoby v ilustratívnych príkladoch prísne anonymizované; neuvádzame mená a ani miesto, kde k porušeniu práv detí došlo. Zdôrazňujeme, že akákoľvek podobnosť alebo snaha o identifikáciu osôb s prezentovanými prípadmi nie je namieste.

Z dôvodu personálnej zmeny vo funkcii komisára pre deti správu rozdeľujeme na dve časti:

- na obdobie komisariátu Ing. Viery Tomanovej
- na obdobie komisariátu prof. MUDr. Jozefa Mikloška, PhD..

IV. ČINNOSŤ KOMISÁRKY PRE DETI

Ing. Viery Tomanovej, PhD. v období január – máj 2022

V prvom polroku 2022 sa činnosť komisárky pre deti (*d'alej len „komisárka“*) sústredila na ochranu a monitorovanie práv detí formulovaných v jednotlivých záväzkoch Slovenskej republiky vyplývajúcich z Dohovoru. Ide najmä o otázky týkajúce sa rôznych aspektov života detí na Slovensku, predovšetkým agendy práv dieťaťa a mechanizmov monitorujúcich ich dodržiavanie. Dôraz bol kladený na problematiku najlepšieho záujmu dieťaťa, definíciu rodiny v zmysle Zákona o rodine, nediskrimináciu detí, problematiku nenávisťných prejavov a ochranu detí pred násilím.

Novým výzvam čelila komisárka najmä nárastom problémov spojených s ochranou práv detí utekajúcich na územie Slovenskej republiky z Ukrajiny pred ohrozením ich životov a práv po začatí ozbrojeného konfliktu na Ukrajine.

Osobitne sa komisárka venovala monotematickým témam, ktoré ohrozujú a poškodzujú práva značného počtu detí a ktorých riešenie **vyžaduje prijatie systémových koncepčných a strategických opatrení zo strany zodpovedných orgánov**, najmä orgánov štátu, nezriedka aj **legislatívne zmeny**. Tieto témy boli obsahovo zamerané na ochranu detí pred digitálnym násilím, ochranu práv detí prichádzajúcich na Slovensko z Ukrajiny v dôsledku ozbrojeného konfliktu, právam detí, ktorých rodičia sú vo výkone trestu, ochranu zdravia detí vrátane pokračovania v téme ochrany duševného zdravia detí, ktorej sa komisárka dlhodobo venovala a tiež škodlivosti prekrytých horných dýchacích ciest žiakov počas celej doby vyučovania.

V záujme hľadania riešení zorganizovala komisárka k uvedeným témam viacero odborných diskusií „za okrúhlym stolom“, ktorých sa aktívne zúčastňovali popri komisárke a odborných zamestnancoch úradu komisára, zainteresovaní odborníci z pertraktovanej oblasti, najmä zamestnanci ministerstiev, iných orgánov štátnej správy, orgánov územnej samosprávy, profesionálnych komôr, škôl, občianskych združení a zamestnanci z univerzitného prostredia.

Popritom riešila komisárka množstvo podnetov, v ktorých podávateľia podnetov poukazovali na ohrozenie a prevažne aj porušovanie práv detí. Zároveň sama iniciatívne monitorovala dodržiavanie práv detí a zisťovala a riešila podozrenia z ohrozenia alebo porušenia práv detí. Komisárka a zamestnanci úradu komisára sa s náležitou odbornou starostlivosťou venovali každému podnetu, ktorý poukazoval na možné ohrozenie alebo porušovanie práv dieťaťa.

Zistenia oznamovala komisárka dotknutým orgánom štátu, orgánom územnej samosprávy ako aj súkromným zariadeniam. V záujme odstránenia každého zisteného ohrozenia alebo porušenia práv detí predkladala zodpovedným orgánom konkrétne návrhy prostriedkov nápravy s identifikáciou nositeľov úloh.

A. Monotematicky zamerané aktivity komisárky

1 Ochrana práv detí z Ukrajiny v súvislosti s utečeneckou krízou

Bezprostredne v prvých dňoch utečeneckej vlny obyvateľov Ukrajiny sa komisárka zaujímala o situáciu detí prichádzajúcich na Slovensko. Vo verejnej výzve, adresovanej už 24. februára 2022 členom vlády a národnej rade, upozornila na nevyhnutnosť bezodkladne sa pripraviť na masívnu vlnu utečencov, ktorým bude potrebné podať pomocnú ruku. Osobitne zdôraznila nevyhnutnú pomoc rodinám a deťom. Zároveň upozornila na potrebu riešiť situáciu pohraničných rodín, kde je jeden z rodičov na ukrajinskej strane a druhý na strane slovenskej.

„...Komisárka pre deti Viera Tomanová je zhrozená zo situácie na Ukrajine. Tvrdí, že sa musíme pripraviť na pomoc rodinám a deťom. Tomanová poukázala, že vo vojenskom konflikte trpia najmä rodiny a deti, ktoré stratia svojich rodičov a príbuzných. „Budú tým trpieť celý život“, povedala.”⁵⁾

25. februára 2022, po tom, čo komisárka zaznamenala nesystémový prístup k ochrane utečeneckých detí z Ukrajiny a v snahe nastaviť efektívny systém evidencie a toku informácií, predložila ministrovi práce, sociálnych vecí a rodiny a ministrovi vnútra **Návrh plánu komisárky pre deti na zlepšenie situácie utečencov z Ukrajiny**. Išlo o plán na zlepšenie priechodnosti hraničných priechodov a postup pri pomoci utekajúcim rodinám a deťom.

Komisárka navrhla nasledovné opatrenia:

1. Na hraničných priechodoch uprednostniť rodiny s deťmi.

- a) Bezpečnostné zložky by mali z radov a kolón vyberať a uprednostňovať rodiny s deťmi.
- b) Túto informáciu môžu bezpečnostné zložky hlásiť v rádiovom vysielaní v ukrajinskom, a slovenskom jazyku.
- c) Zároveň v rádiovom vysielaní navrhuje pravidelne informovať o čakacej dobe na jednotlivých priechodoch s Ukrajinou.

2. Zriadiť krízový štáb s dostatočnými kompetenciami priamo na mieste.

- a) Krízový štáb s odborníkmi priamo na mieste vie efektívnejšie posúdiť situáciu a rozhodnúť o riešení nečakaných a nepredvídateľných okolností.
- b) Krízový štáb by mal mať okrem centrálneho aj vysunuté pracoviská na všetkých hraničných priechodoch a hotspotoch s Ukrajinou.
- c) Krízový štáb navyše môže koordinovať úsilie bezpečnostných zložiek, samospráv a charitatívnych organizácií.

3. Poskytnúť informácie.

- a) Krízový štáb, prípadne bezpečnostné zložky by mali prechádzajúcim rozdávať letáky s informáciami ako napríklad telefónne čísla na bezpečnostné zložky,

5) Zverejnené v TASR a ďalších printových médiách 24. 2. 2022.

informácie o ubytovaní a čerpacích staniciach, kontakty na charitatívne organizácie a miesta pomoci pre utečencov.

- b) Taktiež je vhodné zriadiť webovú stránku, kde budú všetky oficiálne informácie rýchlo a ľahko dostupné a zrozumiteľné. Stránka musí byť v ukrajinskom jazyku.

4. Počúvať.

Musíme počúvať požiadavky zložiek priamo na hraničných priechodoch, ale aj samospráv a pomáhať im.

5. Zriadiť miesta pomoci.

- a) Miesta pomoci by sa mali nachádzať v blízkosti hraničných priechodov a mali by slúžiť na zdravotnú a psychologickú pomoc. Taktiež by mali poskytnúť ďalšie zázemie ako učiteľov a vychovávateľov, prípadne hračky a všetko, čo je potrebné, aby deti neprežili traumy, respektíve šok.
- b) V miestach pomoci by sa taktiež malo podávať teplé jedlo a zabezpečiť tekutiny ako napríklad voda, čaj, detské džúsy a podobne.
- c) Tieto miesta budú môcť využívať aj charitatívne organizácie.
- d) Tieto miesta budú môcť využívať bezpečnostné zložky na oddych a rekreáciu svojich pracovníkov.

6. Prepravovať deti

za ich rodinami, blízkymi, alebo priateľmi u ktorých môžu dočasne bývať. V prípade potreby je dôležité zabezpečiť hromadnú alebo individuálnu prepravu utečencov nájsť útočisko.

Ďalšie možné tipy pomoci:

- V spolupráci s bankami zriadiť na mieste mobilné bankomaty.
- Ak to bude nevyhnutné poskytnúť potravinové poukážky najnúdznejším.
- Okrem úradných tlmočníkov a prekladateľov ukrajinského jazyka myslíme aj na dobrovoľníkov, ktorí ovládajú ukrajinský jazyk.
- Z územia Ukrajiny k nám môžu utekať aj občania iných štátov a národností, nesmieme zabúdať ani na nich.

Uvedené návrhy opatrení si príslušné orgány štátu a orgány územnej samosprávy v zásade osvojili, prevzali ich do svojich krízových opatrení a postupovali v súlade s nimi.

Uznesením č. 144 z 28.2.2022 schválila vláda návrh na vyhlásenie poskytovania **dočasného útočiska** podľa § 29 ods. 2 zákona č. 480/2002 Z. z. o azyle a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov štátnym občanom Ukrajiny a ich rodinným príslušníkom v súvislosti s ozbrojeným konfliktom na Ukrajine, ktorý spôsobil hromadný prílev cudzincov na územie Slovenskej republiky a uložila

- ministrom vnútra
 - zabezpečovať poskytovanie dočasného útočiska,
 - predložiť na rokovanie vlády návrh na predčasné skončenie poskytovania dočasného útočiska v prípade, keď pominú dôvody na jeho poskytovanie,
 - predložiť na rokovanie vlády návrh na predĺženie poskytovania dočasného útočiska v prípade, ak budú pretrvávajúť dôvody na jeho poskytovanie do 15. decembra 2022,
- ministrom práce, sociálnych vecí a rodiny
 - zabezpečiť bezodkladné prevzatie maloletých osôb prichádzajúcich z Ukrajiny bez sprievodu a následne zabezpečovať starostlivosť o ne,
- ministrom zdravotníctva,

- zabezpečiť poskytovanie zdravotnej starostlivosti osobám,
- zabezpečiť informovanie poskytovateľov zdravotnej starostlivosti o podmienkach poskytovania zdravotnej starostlivosti osobám,
- ministrom školstva, vedy, výskumu a športu
- - prijať opatrenia na uľahčenie prístupu detí, ktorým sa poskytuje dočasné útočisko, k výchove a vzdelávaniu,

Začiatok poskytovania dočasného útočiska určila vláda na deň 1. 3. 2022 a jeho skončenie na 31.12. 2022.

Po tom, čo bolo zverejnené stanovisko Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (*d ďalej len „ministerstvo sociálnych vecí a rodiny“*) o tom, že pomoc štátu je zameraná len na maloleté deti bez sprievodu, komisárka verejne vyzvala štátne orgány⁶⁾, aby sa rovnako postarali aj o tie maloleté deti, ktoré prišli na územie Slovenskej republiky v sprievode dospelých osôb. Vyzvala ministra práce, sociálnych vecí a rodiny a ministra vnútra v spolupráci s ministrom zdravotníctva a ministrom školstva, vedy, výskumu a športu, aby zabezpečili potrebné životné podmienky pre utečenecké rodiny s deťmi, najmä ubytovanie, stravu, zdravotnú starostlivosť a vzdelávanie detí. Aj keď ocenila, že úrady práce, sociálnych vecí a rodiny pripravujú podmienky pre maloleté deti bez sprievodu, upozornila, že toto nepostačuje. Komisárka poukázala na článok 22 Dohovoru, podľa ktorého je Slovenská republika povinná vykonať opatrenia potrebné na zabezpečenie toho, aby dieťa žiadajúce o priznanie postavenia utečenca alebo ktoré sa v súlade s platným medzinárodným alebo vnútroštátnym právom a postupom považuje za utečenca, nech už je v sprievode svojich rodičov, iných osôb, alebo bez sprievodu, dostalo potrebnú ochranu a humanitárnu pomoc pri využívaní práv ustanovených týmto Dohovorom a inými dokumentami v oblasti medzinárodného humanitárneho práva a ľudských práv. Komisárka zastáva názor, že **aj keď deti prichádzajúce z Ukrajiny majú zatiaľ len štatút osoby s priznaným dočasným útočiskom, a nie štatút utečenca, z hľadiska ochrany ich práv je nevyhnutné postupovať analogicky ako voči utečencom a poskytnúť im obdobnú ochranu, pretože deti sú osobitne zraniteľnými osobami**. Zdôraznila, že záujme zachovania ucelených rodín je teda nevyhnutné, aby sa príslušné orgány Slovenskej republiky postarali aj o tie deti, ktoré prichádzajú s rodičmi alebo s inými dospelými osobami. V žiadnom prípade nie je možné v rámci humanitárnej pomoci oddeľovať maloleté deti od rodičov ani rozdeľovať súrodencov.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 22

Utečenecké deti

Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, musia prijať potrebné opatrenia na zabezpečenie toho, aby dieťa žiadajúce o postavenie utečenca alebo, ktoré je v súlade s platným medzinárodným alebo vnútroštátnym právom a postupom považované za utečenca, či už je v sprievode svojich rodičov, iných osôb alebo bez sprievodu, dostalo potrebnú ochranu a

6) Zverejnené v TASR a ďalších printových médiách 25. 2. 2022.

humanitárnu pomoc pri využívaní práv stanovených týmto dohovorom a inými dokumentmi v oblasti medzinárodného humanitárneho práva a ľudských práv, kde sú uvedené štáty zmluvnými stranami.

Za týmto účelom majú štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, rozvíjať podľa uváženia spoluprácu v úsilí Spojených národov a iných príslušných medzivládnych alebo nevládných organizácií, spolupracujúcich so Spojenými národmi pri ochrane a pomoci takýmto deťom a pri vyhľadávaní rodičov alebo iných členov rodiny dieťaťa - utečenca, s cieľom získať informácie potrebné pre jeho opätovné spojenie s rodinou. Ak nie je možné nájsť rodičov alebo iných členov rodiny, musí sa dieťaťu poskytnúť rovnaká ochrana ako inému dieťaťu trvale a prechodne zbavenému svojej rodiny, ako to stanovuje tento Dohovor.

Článok 38

V súlade so svojimi záväzkami podľa medzinárodného humanitárneho práva, ktoré majú vzťah k ochrane civilného obyvateľstva za ozbrojených konfliktov, štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, prijímajú všetky vykonateľné opatrenia na zabezpečenie ochrany detí postihnutých konfliktom a starostlivosti o ne.

Ženevský dohovor o ochrane civilných osôb za vojny

Článok 14

Vysoké zmluvné strany môžu už v mieri, a strany v konflikte, len čo vypukne nepriateľstvo, zriadiť na svojom vlastnom území a v prípade potreby na území okupovanom, nemocničné a bezpečnostné oblasti a miesta zariadené tak, aby na nich našli ochranu pred účinkami vojny ranení, nemocní, nedužní a staré osoby, deti menej ako pätnásťročné, tehotné ženy a matky s deťmi menej ako sedemročnými.

Článok 24

Strany v konflikte urobia potrebné opatrenia, aby deti menej ako pätnásťročné, ktoré osireli alebo boli oddelené od svojich rodín následkom vojny, neboli ponechané samy na sebe a aby za všetkých okolností bola uľahčená ich výživa, výkon ich náboženstva a ich výchova. Ich výchova bude podľa možnosti zverená osobám tej istej kultúrnej tradície.

Strany v konflikte budú podporovať so súhlasom ochrannej mocnosti, ak jestvuje taká, umiestnenie týchto detí v neutrálnej krajine po dobu vojny ak majú záruku, že zásady určené v prvom odseku budú zachovávané.

Bude ďalej ich snahou urobiť potrebné opatrenia, aby mohli byť zabezpečené zistenie totožnosti všetkých detí menej ako dvanásťročných tým, že budú nosiť štítky totožnosti, alebo akýmkoľvek iným spôsobom.

Článok 25

Každá osoba, ktorá je na území strany v konflikte alebo na území ňou obsadenom, môže podávať správy rázu výlučne rodinného príslušníkom svojich rodín, nech sú kdekoľvek, a také správy dostávať. Táto korešpondencia sa bude dopravovať rýchle a bez neodôvodneného odkladu.

Článok 27

Chránené osoby majú za každých okolností právo na to, aby bola rešpektovaná ich osoba, ich česť, ich rodinné práva, ich náboženské presvedčenie a úkony, ich spôsoby a zvyky. Treba s nimi zaobchádzať vždy ľudsky a treba ich chrániť najmä pred každým aktom násillia alebo zastrasovania, pred urážkami a zvedavosťou obecnstva.

S prihliadnutím na ustanovenia týkajúce sa zdravotného stavu, veku a pohlavia, bude strana v konflikte, v moci ktorej sú chránené osoby, zaobchádzať so všetkými podľa rovnakých ohľadov bez akéhokoľvek nepriaznivého rozlišovania najmä z dôvodov rasy, náboženstva alebo politického presvedčenia.

Strany v konflikte môžu však urobiť čo do chránených osôb kontrolné alebo bezpečnostné opatrenia potrebné v dôsledku vojny.

Článok 28

Nijaké chránené osoby sa nesmú použiť na to, aby svojou prítomnosťou uchránili pred vojenskými operáciami niektoré body alebo niektoré oblasti.

Článok 38

S výnimkou osobitných opatrení, ktoré by boli urobené podľa tohto dohovoru, najmä článkov 27 a 41, ostane postavenie chránených osôb v zásade upravené ustanoveniami týkajúcimi sa zaobchádzania s cudzincami v mieri. V každom prípade dostanú tieto práva:

- môžu dostávať jednotlivé alebo hromadne podporu, ktorá im bude posielaná,
- ak to vyžaduje ich zdravotný stav, dostanú lekársku starostlivosť a ošetrovanie v nemocnici v rovnakej miere ako príslušníci zúčastneného štátu,
- môžu sa zúčastniť na pobožnostiach a dostávať duchovnú útechu od svojich kňazov,
- ak sú v kraji zvlášť vystavenom vojnovému nebezpečenstvu, je im dovolené presťahovať sa rovnako ako príslušníkom zúčastneného štátu,
- deti menej ako pätnásťročné, tehotné ženy a matky detí menej ako sedemročných dostanú v rovnakej miere ako príslušníci zúčastneného štátu prednostné zaobchádzanie.

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/95/EÚ z 13. decembra 2011 o normách pre oprávnenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva mať postavenie medzinárodnej ochrany, o jednotnom postavení utečencov alebo osôb oprávnených na doplnkovú ochranu a o obsahu poskytovanej ochrany

Článok 18

Pri vykonávaní tejto smernice by členské štáty mali zohľadňovať hlavne „najlepší záujem dieťaťa“ v súlade s Dohovorom Organizácie Spojených národov o právach dieťaťa z roku 1989. Pri posudzovaní najlepších záujmov dieťaťa by členské štáty mali riadne zohľadňovať najmä zásadu celistvosti rodiny, prospechu a sociálneho rozvoja maloletej osoby, hľadiská ochrany a bezpečnosti a názory maloletej osoby v súlade s jej vekom a zrelosťou.

Článok 19

Je potrebné rozšíriť pojem rodinných príslušníkov a zohľadniť rozličné osobitné okolnosti týkajúce sa závislého postavenia a osobitnú pozornosť treba venovať najlepšiemu záujmu dieťaťa

Článok 28

Pri posudzovaní žiadostí maloletých osôb o medzinárodnú ochranu je potrebné, aby členské štáty zohľadňovali osobitné formy prenasledovania detí.

Článok 38

Pri rozhodovaní o nárokoch na dávky podľa tejto smernice by členské štáty mali náležite brať do úvahy najlepší záujem dieťaťa, ako aj konkrétne okolnosti závislosti od osoby s postavením medzinárodnej ochrany týkajúcej sa blízkych príbuzných, ktorí sú už v členskom štáte a ktorí nie sú rodinnými príslušníkmi uvedenej osoby. Vo výnimočných prípadoch, keď blízky príbuzný osoby s postavením medzinárodnej ochrany je zosobášená maloletá osoba, ale nie v sprievode svojho manžela alebo manželky, môže byť v najlepšom záujme maloletej osoby ostať so svojou pôvodnou rodinou.

V súvislosti s umiestňovaním maloletých detí z Ukrajiny bez sprievodu do zariadení na území Slovenskej republiky zaznamenala komisárka upozornenia, že viaceré deti z Ukrajiny sú nositeľmi prenosných chorôb a že absentuje lekárske vyšetrenie, ktoré by zmiernilo riziká zavlečenia prenosných chorôb. Na túto skutočnosť upozornila listom z 25. marca 2022 ministra práce, sociálnych vecí a rodiny. Uviedla, že z disponibilných údajov je zrejmé, že miera zaočkovania týchto detí na niektoré druhy závažných prenosných ochorení je veľmi nízka, čo predstavuje riziko pre samotné ukrajinské deti,

ale aj riziko pre deti slovenské a ďalšie osoby, s ktorými sú v priamom kontakte (najmä pre zamestnancov zaradení alebo na dobrovoľníkov). Ide najmä o prenos pľúcneho moru, tuberkulózy, pravých kiahní a HIV.

Návrhy prostriedkov nápravy:

- **Zabezpečiť pri deťom umiestneným v zariadeniach, kde sú umiestnené, vrátane izolačných miestností, potrebné lekárske vyšetrenia.**
- **Do času výsledkov vyšetrení izolovať maloletých bez sprievodu.**
- **Zabezpečiť dostatok ochranných pracovných prostriedkov pre osoby v priamom kontakte s maloletými.**
- **Zvýšiť preradenie sociálnych pracovníkov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorí vykonávajú úlohy spojené s ochranou utečeneckých detí z Ukrajiny do vyšších platových tried so zreteľom na zvýšenú psychickú náročnosť výkonu štátnej služby, bez dopadu na ďalšie zložky služobného platu.**

Zabezpečí: M PSVR

Komisárka zároveň upozornila na riziko prenosných chorôb ministra zdravotníctva a požiadala ho o minimalizovanie rizík zavlečenia nákazlivých chorôb.

Ako prostriedky nápravy navrhla komisárka ministrovi zdravotníctva:

- **Zabezpečiť základný zdravotnícky skrining maloletých detí bez sprievodu priamo na hranici.**
- **Zabezpečiť úhradu za zdravotné výkony ukrajinským deťom z prostriedkov verejného zdravotníctva.**
- **Do času umiestnenia dieťaťa do zariadenia zabezpečiť nevyhnutný rozsah potrebného vyšetrenia a do času výsledkov vyšetrení izolovať maloletých bez sprievodu.**
- **Zabezpečiť dostatok ochranných pracovných prostriedkov pre osoby v priamom kontakte.**

Dňa 28. marca 2022 komisárka listom upozornila ministra školstva, vedy, výskumu a športu na práva utečeneckých detí v oblasti vzdelávania garantované Dohovorom. Zároveň uviedla, že si je vedomá, že nie všetky deti bude možné začleniť do vzdelávacieho procesu formou dochádzky do školy (prezenčnou formou).

Ako **prostriedok nápravy** navrhla ministrovi školstva, vedy, výskumu a športu:

- **poskytnúť ukrajinským deťom, ktorých rodičia o to požiadajú, vzdelávanie dištančnou formou.**

Bude na zvážení, akým spôsobom bude toto vzdelávanie zabezpečené, teda či to bude v rámci určitej komunity alebo v rámci na to zriadených centier, prípadne v súčinnosti s miestnou samosprávou, ale je nevyhnutné pracovať na systéme poskytnutia takéhoto vzdelávania, nakoľko aj pre deti postihnuté ozbrojeným konfliktom platí na území Slovenskej republiky povinná školská dochádzka.

Komisárka, ako monitorovací orgán práv detí, následne požiadala, o nomináciu zamestnanca úradu komisára do **Krízového štábu pre migráciu v súvislosti s konfliktom na Ukrajine zriadeného** na ministerstve sociálnych vecí a rodiny (*d'alej len „krízový štáb“*), čomu minister vyhovel. Je potrebné si uvedomiť, že komisár pre deti nie je orgánom štátnej správy s výkonnou právomocou, rovnako nemá ani kontrolnú právomoc, nemôže sa priamo podieľať na organizovaní pomoci, avšak môže významne prispieť svojimi odporúčaniami k zefektívneniu procesov vo vzťahu k ochrane maloletých. Zamestnanec úradu komisára sa zúčastňoval rokovaní krízového štábu od apríla 2022 do konca mája 2022 každý týždeň. Na rokovaníach tlmočil názory komisárky, najmä poukazoval najmä na problémy vyvolané migračnými vlnami, ktorými boli

- proces zistenia maloletého bez sprievodu a jeho umiestnenie do niektorého zo zariadení na to určených,
- riziká v súvislosti so zdravotnou starostlivosťou maloletých bez sprievodu,
- systém poskytovania zdravotnej starostlivosti takýmto maloletým,
- systém poskytovania vzdelávania a integrácie maloletých bez sprievodu.

Komisárka sústavne monitorovala situáciu na príslušných úradoch vo vzťahu k zabezpečeniu pomoci maloletým deťom prichádzajúcim z Ukrajiny, a to tak so sprievodom, ako aj bez sprievodu a operatívne pripravovala návrhy opatrení, ktoré následne predkladala zodpovedným orgánom štátnej správy. Účelom týchto opatrení bolo najmä zabezpečenie identifikácie každého maloletého vstupujúceho na územie Slovenskej republiky, získanie informácií o jeho ďalšom pohybe, prenos týchto informácií medzi zodpovednými orgánmi, vrátane zastupiteľského orgánu Ukrajiny a efektívna počiatočná pomoc. Finálnym cieľom aktivít komisárky bola efektívna a účinná ochrana práv maloletých vstupujúcich na územie Slovenskej republiky, ktorá v dlhšom časovom horizonte má napomôcť k sčelovaniu vojenským konfliktom rozdelených rodín. Za týmto účelom vysielala odborných zamestnancov na inkriminované miesta, aby situáciu monitorovali, vyhodnotili a v prípade potreby navrhli iný, efektívnejší model vzájomnej komunikácie zodpovedných orgánov. Komisárka považovala za absolútne nevyhnutné postarať sa o maloletých bez sprievodu, urýchliť proces registrácie detí, získanie dočasného útočiska a zabezpečiť čo najrýchlejšie ubytovanie a zaradenie detí do normálneho života.

Opatrenia navrhované komisárkou boli postupne akceptované. Išlo najmä o výmenu informácií medzi Úradom hraničnej a cudzineckej polície Slovenskej republiky a príslušnými úradmi práce, sociálnych vecí a rodiny (*d'alej len „úrady sociálnych vecí a rodiny“*), a to v súvislosti s identifikáciou maloletých bez sprievodu, poskytnutie vakcinácie maloletým, zabezpečenie zdravotnej starostlivosti maloletým bez sprievodu a zabezpečenie vzdelávania maloletým bez sprievodu.

V súvislosti s ozbrojeným konfliktom zaznamenala komisárka 11. marca 2022 nevhodný prístup k objasneniu diania na Ukrajine, keď učiteľ v škole požiadal maloleté deti vyjadriť sa, či v ozbrojenom konflikte podporujú Ukrajinu alebo Rusko.

K spôsobu informovania detí učiteľom o ozbrojenom konflikte **vydala komisárka verejnú výzvu**, v ktorej vyjadrila svoje presvedčenie, že **takýto spôsob zaťahovania detí do medzinárodnej politiky vo veci ozbrojeného konfliktu za absolútne neprijateľné**. Uviedla, že deti nerozumejú vojnovým stratégiám, ale majú z vojny strach. Komisárka apelovala na učiteľov, vychovávateľov, rodičov a všetky dospelé osoby, ktorým sú deti zverené, aby deti upokojili a citlivým spôsobom im vysvetlili dianie na Ukrajine tak, aby ich zbavili strachu pred tým, že by sa ozbrojený konflikt mohol rozšíriť na územie Slovenska a aby ich nenabádali zaujímať stanoviská, ktoré sú spôsobilé deti rozdeľovať a vyvolávať nenávisť voči ktorémukoľvek národu ale aj hostilné postoje medzi deťmi navzájom.

1.1 Monitoring dodržiavania práv detí prichádzajúcich z Ukrajiny uskutočnený v okolí hraníc s Ukrajinou

V priebehu marca 2022 uskutočnila komisárka monitoring dodržiavania práv detí prichádzajúcich z Ukrajiny. Predmetom monitoringu bolo dodržiavanie práv detí prichádzajúcich z Ukrajiny.

Monitoring sa uskutočnil v prihraničných oblastiach Slovenska, kde sa sústredil najväčší počet osôb prichádzajúcich z Ukrajiny: na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny v Humennom, vo veľkokapacitnom centre v Humennom, na hraničnom priechode Ubl'a, na hraničnom priechode Vyšné Nemecké a v Centre pre deti a rodiny v Medzilaborciach,

1.1.1 Monitoring práv detí na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny v Humennom

Predmetom monitoringu bolo zvládanie administratívy spojenej s utečeneckou krízou. Dôraz bol kladený najmä na stotožnenie a spájanie maloletých so zákonnými zástupcami a následne nato administrácia dávok hmotnej núdze.

Zistenia:

- Neprebíhala dostatočná **komunikácia medzi cudzineckou políciou a úradom práce, sociálnych vecí a rodiny**, najmä nebol zabezpečený tok údajov o osobách ukrajinskej národnosti smerom k pracovníkom úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. Ide najmä o identifikačné údaje, ktoré sú nevyhnutné na stotožnenie a spojenie

maloletých detí o zákonnými zástupcami tak, aby sa odstránila duplicitná administrácia a celý proces sa zrýchlil a zefektívnil.

- **Ubytovacie kapacity** bolo možné rátať na desiatky, čo v prípade neoverených informácií o počte približne 50 000 nových utečencov sú zanedbateľné voľné kapacity. V tomto smere viazne komunikácia s vyšší územným celkom, ako aj s obcami, avšak nie z viny príslušného úradu práce.
- **Zdravotný stav maloletých ukrajinských detí** je poznačený nízkou zaočkovanosťou štandardnými vakcínami, ktorými sú očkované deti v Slovenskej republike. Zaočkovanosť sa pohybuje okolo 30%. To môže vyvolávať riziká prenosných chorôb a podobne. Táto problematika bude ešte podrobnejšie rozobratá na Krízovom štábe pre migráciu v súvislosti s konfliktom na Ukrajine.
- **Riziká spojené s umiestňovaním takýchto detí do centier pre deti a rodiny** alebo do iných zariadení, a to preto, lebo viazne základná lekárska diagnostika, odber biologického materiálu, nie sú vytvorené karanténne miestnosti a izolačné miestnosti.
- Administrácia a logistika **maloletých bez sprievodu** je zabezpečená na vysokej úrovni, potrebná komunikácia medzi úradom cudzineckej polície a príslušným úradom práce je zabezpečená a prebieha na žiaducej úrovni.

1.1.2 Monitoring práv detí na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny v Michalovciach a Trebišove

Monitoring uskutočnili zamestnanci úradu komisára za účasti zamestnancov ministerstva sociálnych vecí a rodiny a zamestnancov úradov sociálnych vecí a rodiny Michalovce a Trebišov. Monitorované bolo zvládanie administratívy spojenej s utečeneckou krízou. Dôraz bol kladený najmä na stotožnenie a spájanie maloletých so zákonnými zástupcami a následne na to administrácia dávok hmotnej núdze.

Zistenia:

- Neboli evidované problémy, tak ako boli avizované na Úrade práce, sociálnych vecí a rodiny v Humennom, tok identifikačných údajov o osobách ukrajinskej národnosti smerom k zamestnancom úradu sociálnych vecí a rodiny prebieha v potrebnom rozsahu. Ide najmä o identifikačné údaje, ktoré sú nevyhnutné na stotožnenie a spojenie maloletých so zákonnými zástupcami tak, aby sa odstránila duplicitná administrácia a celý proces sa zrýchlil a zefektívnil.
- Tieto úrady sociálnych vecí a rodiny nemajú problémy so stotožnením maloletých a zákonných zástupcov, tu je zabezpečený tok informácií s cudzineckou políciou v potrebnom rozsahu tak, aby sa odstránila zbytočná administrácia.
- Boli konštatované riziká spojených s umiestňovaním detí so statusom dočasného útočiska do centier pre deti a rodiny alebo do iných zariadení.
- Administrácia a logistika o maloletých bez sprievodu bola **zabezpečovaná na vysokej úrovni**, potrebná komunikácia medzi úradom cudzineckej polície a príslušným úradom práce je zabezpečená a prebieha.
- Nie je **dostatočné množstvo pracovísk** na zabezpečenie plynulého vybavovania žiadostí. Zamestnanci susedných úradov sociálnych vecí a rodiny sa hlásia na

výpomoc, avšak nie sú určené vhodné budovy, v ktorých by sa táto agenda mohla vykonávať. Je potrebné zabezpečiť zosieťovanie takýchto pracovísk

- **Bola zaznamenaná preťaženosť zamestnancov** zabezpečujúcich utečeneckú agendu a ich **nedostatočné finančné ohodnotenie**. Táto skupina zamestnancov patrí medzi najslabšie odmeňovaných zamestnancov v národnom hospodárstve, napriek tomu, že ide o psychicky a fyzicky veľmi náročnú prácu vyžadujúcu odborné vedomosti na vysokej úrovni, vysokú psychickú odolnosť a predovšetkým schopnosť pracovať na vysokej úrovni s ľuďmi.

Porušovanie práv detí nebolo zaznamenané.

1.1.3 Monitoring práv detí na hraničnom priechode Vyšné Nemecké

Ide o veľký hraničný priechod pre medzinárodnú kamiónovú dopravu a pre osobnú motorovú dopravu.

Zistenia:

- Počas prítomnosti zamestnancov úradu komisára boli utečenci vybavovaní priebežne. Proces vybavovania bol plynulý, bez čakacích dôb.
- Priamo na hraničnom priechode má svoje stanovisko Slovenský Červený kríž, Medzinárodná organizácia pre migráciu, Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety a niekoľko dobrovoľníckych organizácií, ktoré poskytujú informácie, lôžka a základné potraviny.
- Ďalší transport utečencov je zabezpečovaný autobusmi.
- V prípade potreby je cudzinecká polícia schopná vytvoriť až 15 vybavovacích miest s maximálnym počtom 19 000 osôb za deň.

Porušovanie práv detí nebolo zaznamenané.

1.1.4 Monitoring práv detí na hraničnom priechode Ubl'a

Ide o malý hraničný priechod pre motorové vozidlá do 3,5 tony, kde je vytvorený koridor pre peších. Počas prítomnosti zamestnancov úradu komisára prešli hraničným priechodom traja občania ukrajinskej národnosti.

Zistenia:

- Proces vybavovania bol plynulý, bez čakacích dôb.
- Priamo na hraničnom priechode má svoje stanovisko Slovenský Červený kríž, ktorý poskytuje lôžka a základné potraviny.
- Z hranice boli utečenci prevážaní do Uble, kde boli postavené stany civilnej obrany, Slovenského Červeného kríža, a rôznych dobrovoľníkov.
- Jedlo je zabezpečované vojenskou poľnou kuchyňou.

Porušovanie práv detí pri tomto monitoringu nebolo zaznamenané.

1.1.5 Monitoring dodržiavania práv detí vo veľkokapacitnom centre v Humennom

Zistenia:

- Prichádzajúcim osobám tu bol udeľovaný **status dočasného útočiska**. Vo veľkokapacitnom centre je vybudovaných cca 30 pracovísk, ktoré žiadateľom vyhotovovali fotografie a vydávali doklad osvedčujúci status dočasného útočiska, ktorý tieto osoby oprávňuje následne žiadať o sociálne dávky prostredníctvom príslušného úradu sociálnych vecí a rodiny.
- Počas prítomnosti zamestnancov úradu komisára boli pracoviská takmer prázdne. Rovnako aj tu má vytvorené stanovisko Slovenský Červený kríž a aj príslušný úrad sociálnych vecí a rodiny.
- Úrad sociálnych vecí a rodiny má **problémy so stotožnením maloletých a zákonných zástupcov**, tento problém je však možné, podľa všetkého, odstrániť v súčinnosti s cudzineckou políciou.

1.1.6 Monitoring práv detí v Centre pre deti a rodiny v Medzilaborciach

Predmetom monitoringu bolo zistiť možnosti umiestňovania v Centre pre deti a rodiny v Medzilaborciach. Zatiaľ v tomto zariadení neboli umiestnené ukrajinské deti, stále je zamerané na maloleté deti z tretích krajín, okrem Ukrajiny. V tomto centre sa riaditeľovi podarilo spracovať prijatie maloletých detí vrátane zabezpečenia lekárskej prehliadky, umiestnenia do karantény do doručenia výsledkov odobratého biologického materiálu, prípadne ďalšie umiestnenie do izolácie v prípade zistenia prenosnej choroby.

Spoločné závery:

- Proces koordinácie jednotlivých krízových štábov, prijímanie rozhodnutí a ich reálne uplatnenie je **potrebné zlepšiť**. Z neformálnych rozhovorov vyplýva, že najmä niektorí prednostovia okresných úradov nepoznajú svoje kompetencie, nevládajú krízový manažment, pôsobia skôr ako morálna podpora a nevedia prijať jednoznačné rozhodnutie a viazne komunikácia s ostatnými orgánmi štátnej správy.
- Za príkladnú možno označiť prácu úradov sociálnych vecí a rodiny v Humennom, Michalovciach a Trebišove, ktoré vlastnou iniciatívou a komunikáciou dostatočne nastavili procesy súvisiace s vojenským konfliktom na Ukrajine a najmä so zabezpečením nárokov priznaných utečencom.
- V prípade ďalšej vlny utekajúcich (je predpoklad druhej a tretej vlny) nie je možné reálne zabezpečiť plynulosť ich vybavovania, bude dochádzať k čakacím dobám, pričom nie je ani možné odhadnúť počet utekajúcich v jednotlivých vlnách. Je potrebné pracovať s možnosťou posilnenia personálnych kapacít formou výpomoci z iných úradov sociálnych vecí a rodiny a vytipovať vhodné objekty, ktoré by mohli slúžiť ako dočasné pracoviská a pripraviť infraštruktúru na zosieťovanie a zabezpečiť takýmto zamestnancom vhodné ubytovanie.

Návrhy prostriedkov nápravy

- **Utvoriť systém krízovej diagnostiky za účelom eliminácie rizika zavlečenia prenosných chorôb.**

Zabezpečí: MZ SR.

- **Umiestňovať maloleté deti bez sprievodu do zariadení so zabezpečením lekárskeho skríningu, vrátane odberu biologického materiálu, zabezpečiť karanténu a v prípade potreby aj izoláciu.**

Zabezpečí: MPSVR SR, MZ SR.

- **Poukázat na problematiku vzdelávania maloletých detí, ktoré sa so zákonným zástupcom nachádzajú na území Slovenskej republiky formou dištančného vzdelávania.**

Zabezpečí: MŠVVŠ SR.

- **Zlepšiť komunikáciu jednotlivých krízových štábov.**

Zabezpečí: MV SR, MPSVR SR, MZ SR, MŠVVŠ SR a ostatné ústredné orgány štátnej správy.

- **Logisticky zabezpečiť možnosť posilnenia kapacít nárazníkových úradov práce, sociálnych vecí a rodiny za účelom zvládnutia ďalších vln utečencov.**

Zabezpečí: MPSVR SR, MF SR.

V ochrane práv detí utekajúcich pred následkami ozbrojeného konfliktu v Ukrajine intenzívne pokračuje komisár pre deti Jozef Mikloško, ktorý si túto tému osvojil ako jednu zo svojich priorít.

2 Ochrana práv detí pred digitálnym násilím

V ostatných rokoch vystupuje do popredia ohrozovanie a porušovanie práv detí v digitálnom priestore. Podľa bodov 30. a 31. **Všeobecného komentára č. 13 z roku 2011 „Právo dieťaťa na ochranu pred všetkými formami násilia“ k Dohovoru o právach dieťaťa** masovokomunikačné prostriedky, najmä bulvárna tlač, upozorňujú predovšetkým na šokujúce skutočnosti a v dôsledku toho vytvárajú predpojatý a stereotypný obraz detí, najmä detí a mládeže zo znevýhodnených skupín, ktoré sú často vykreslené ako násilné alebo delikventné len preto, že sa inak správajú alebo obliekajú. Takéto vyprovokované stereotypy dláždia cestu prijímaniu štátnych politík založených na princípe trestania, ktoré môžu zahŕňať používanie násilia v odozve na údajné alebo skutočné priestupky detí a mládeže. Riziká ohrozenia ochrany dieťaťa sa v súvislosti s informačno-komunikačnými technológiami vyskytujú v nasledujúcich vzájomne sa prekrývajúcich oblastiach:

- a) sexuálne zneužívanie detí na výrobu zvukových a obrazových záznamov zneužívania šírené cez internet a pomocou iných informačno-komunikačných technológií;
- b) proces robenia, výroby, umožnenia robenia, distribúcie, ukazovania, vlastníctva alebo propagácie obscénnych fotografií alebo pseudofotografií („morfovanie“) a videozáznamov detí a uvedených druhov záznamov zosmiešňujúcich jednotlivé deti alebo kategórie detí;
- c) deti ako používatelia informačno-komunikačných technológií
 - ako príjemcovia informácií môžu byť deti vystavené reálne alebo potenciálne škodlivým reklamám, nevyžiadanej pošte, sponzorstvu, osobným útokom;
 - informačné technológie ako internet a mobilné telefóny sú potenciálnymi nástrojmi na zaistenie bezpečnosti detí a prostriedkami na oznámenie podozrenia alebo potvrdeného násillia alebo zlého zaobchádzania. Ochranné prostredie treba vytvoriť prostredníctvom regulácie a monitorovania informačných technológií a prípravy detí na ich bezpečné používanie;
 - informáciám a obsahu, ktoré sú agresívne, násilné, nenávistné, predpojaté, rasistické, pornografické, nechcené a/alebo zavádzajúce;
 - ako deti v kontakte s inými prostredníctvom informačno-komunikačných technológií môžu byť vystavené šikanovaniu, zastrašovaniu alebo sledovaniu (stalking) a/alebo nútené, úskokom navedené alebo presvedčené, aby sa stretli s cudzím človekom v reálnom živote, nenápadne „pripravované“ na účasť v sexuálnych aktivitách a/alebo navedené, aby poskytli osobné informácie;
 - ako aktéri sa deti môžu zapojiť do šikanovania alebo zastrašovania iných, hrať hry, ktoré negatívne vplyvajú na ich psychický stav a vývin, vyrábať a odovzdávať nevhodný sexuálny materiál, poskytovať zavádzajúce informácie alebo rady a/alebo nelegálne preberať obsah, zapájať sa do hackerských aktivít, hazardných hier, finančných podvodov a/alebo terorizmu.⁷⁾

Pri aktuálnej situácii v súvislosti s integrovaním výchovy **k mediálnej gramotnosti** do verejného školstva a obmedzovaním komplexnej podstaty mediálnej gramotnosti na úzky súbor digitálnych zručností vidíme dve riziká:

1. mediálna výchova sa obmedzuje len na rozvoj digitálnych kompetencií,
2. digitálne kompetencie sa obmedzujú len na technickú dimenziu, pretože sú zamerané na úzke odborné znalosti potrebné na orientáciu v hardvéri a softvéri. Stratégie kurikulárnej integrácie tohto typu často vylučujú potrebné kritické prístupy k obsahom vrátane ľudských práv či práv detí v digitálnom priestore.⁴⁾

Zásadné myšlienky **Všeobecného komentára č. 25 z roku 2021 o právach detí v digitálnom prostredí k Dohovoru o právach dieťaťa** (ďalej len „Všeobecný komentár č. 25/2021“) sú práva detí offline, ktoré sú rovnaké aj v online priestore; každé dieťa by malo mať prístup k internetu v závislosti od veku, je nevyhnutné regulovať obsah na internete v závislosti od fyzického, psychického a morálneho vývinu. Práve tu nastupuje povinnosť štátov prijať konkrétne opatrenia na podporu a ochranu práv detí v digitálnom priestore. Ak sa presadzuje právo detí na neobmedzený prístup k internetu, je nevyhnutné podporovať s rovnakou vážnosťou a dôrazom aj právo detí na informácie o nebezpečenstvách, ktoré im z toho z prístupu vyplývajú. Všeobecný komentár č. 25 /2021 dôrazne informuje zákonodarcov a právnikov, že presadzovanie materiálu je

7) N. Slavíková: *Odborné stanovisko, analýza, odporúčania k Všeobecnému komentáru OSN č. 25/2021 o právach detí v digitálnom prostredí k Dohovoru o právach dieťaťa*, 2021.

v najlepšom záujme detí, keďže životy detí sú štandardne digitálne. Požaduje, aby podnikateľský sektor podliehal predpisom a právnym normám.⁴⁾

Deti prežívajú vo virtuálnom svete životné situácie skôr, ako by sa zorientovali v tom reálnom. Preto komisárka upozorňuje, že s prevenciou je potrebné začať už v rannom detstve. Deti majú často dojem, že digitálnemu svetu dobre rozumejú a vrhajú sa doňho s nadšením. Na druhej strane je to ale veľmi zložitý svet, ktorý tak úplne nechápu.

Digitálny svet prináša množstvo príležitostí, ale má aj výrazný rizikový potenciál a dá sa zhrnúť do štyroch kategórii:

- nezákonný obsah,
- obsah nevhodný pre danú vekovú skupinu,
- nevhodné kontakty a
- nevhodné správanie.

Situáciu ochrany detí v digitálnom priestore/prostredí sťažuje skutočnosť, že internet je cezhraničný, globálny mobilný a anonymný priestor. Platí to predovšetkým pre boj proti nezákonnému a nevhodnému obsahu, zvyšovanie bezpečnosti v sociálnych sieťach a zefektívňovanie schém zatriedenia obsahu.

Nezákonný a vekovo nevhodný obsah patrí medzi hrozby, s ktorými sa deti v digitálnom priestore stretávajú. Nie vždy sa toto riziko musí premeniť na ujmu, závisí to od schopnosti jednotlivca kognitívne a emocionálne spracovať predmetný obsah. V hre je teda ontogenetický vývin jednotlivca, pričom tou **najzraniteľnejšou skupinou sú mladšie deti**. Vo vyššom veku je schopnosť spracovávať negatívne podnety vyššia, no stále zohrávajú rolu individuálne faktory, ako napr. emocionálna stabilita, aktuálne prežívané ťažkosti a pod.

Negatívne ovplyvňuje ochranu práv detí v digitálnom priestore aj neexistencia presnej definície škodlivého (vekovo nevhodného či nežiadúceho) a nelegálneho obsahu na pôde EÚ i napriek tomu, že diskusie stále pokračujú.

Komisárka apeluje, aby si platformy nastavili dostatočne špecifické, ale aj transparentné opatrenia, ktoré by obsah, nahlasovaný používateľmi, mohol byť vyhodnocovaný.

Komisárka poukazuje na ďalšie riziká používania technológií, ku ktorým patrí excesívne používanie internetu deťmi. Ide o nadmerné používanie internetu, ktoré môže mať negatívny dopad na psychickú, sociálnu oblasť, či správanie detí. Takéto správanie chápeme ako negatívne vyústenie nadmerného používania internetu, s tým, že dieťa spĺňa všetkých šesť symptómov (významnosť, zmena nálad, tolerancia, abstinenčné príznaky, konflikty a relaps) a nie je schopné ovládať svoje správanie.

Pohľad na používanie technológií a ich využívanie deťmi, hlavne zapájanie sa do činnosti na internete a na sociálnych sieťach poskytuje Všeobecný komentár č. 25/2021, ktorý obsahuje **štruktúrovanú výzvu na zmenu výchovného postoja dospelého**,

potrebu dôležitého hodnotového obratu vo svojom zmýšľaní, konaní v súvislosti s právami detí v digitálnom priestore/prostredí.

Komisárka je znepokojená informáciou Národného bezpečnostného úradu, podľa ktorej až tri štvrtiny rodičov nevyužívajú žiadne nástroje, ktorými by kontrolovali, ako ich deti využívajú internet.⁸⁾ kombinuje reštriktívny a monitorovací systém.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 17

Štáty povzbudzujú hromadné oznamovacie prostriedky k šíreniu informácií materiálov, ktoré sú pre dieťa sociálne a kultúrne prospešné a ktoré zodpovedajú duchu článku 29 tohto Dohovoru, hromadné oznamovacie prostriedky k tomu, aby brali osobitný ohľad na tvorbu zodpovedajúcich zásad ochrany dieťaťa pred informáciami a materiálmi škodlivými pre jeho blaho, majú na mysli ustanovenia článkov 13 a 18 Dohovoru.

Článok 18

Štáty vynaložia všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa.

1.1.1

1.1.2 Článok 19

Štáty robia všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa.

Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie. Na účely zistenia, oznámenia, postúpenia, vyšetrovania, liečenia a následné sledovanie uvedených prípadov zlého zaobchádzania s deťmi zahŕňajú takisto podľa potreby postupy pre zásahy súdnych orgánov.

Zákon o rodine

§28

Súčasťou rodičovských práv a povinností sú najmä sústavná a dôsledná starostlivosť o výchovu, zdravie, výživu a všestranný vývin maloletého dieťaťa.

§ 30

Rozhodujúcu úlohu vo výchove dieťaťa majú rodičia.

Rodičia majú právo použiť pri výchove dieťaťa primerané výchovné prostriedky tak, aby nebolo ohrozené zdravie, dôstojnosť, duševný, telesný a citový vývin dieťaťa.

8) Deti sú v digitálnom priestore bez kontroly. NBU (gov.sk), 1. 7. 2022.

Zákon č. 308/2020 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciach⁹⁾

§ 20

Ochrana maloletých

Vysielateľ je povinný zabezpečiť, aby sa nevysielali programy alebo iné zložky programovej služby, ktoré môžu narušiť fyzický, psychický alebo morálny vývin maloletých, najmä také, ktoré obsahujú pornografiu alebo hrubé, neodôvodnené násilie.

Zobrazovanie neodôvodneného násilia na účely tohto zákona je šírenie správ, slovných výpovedí alebo obrazov, kde sa násilný obsah dostáva neopodstatnene do popredia vzhľadom na kontext týchto správ, slovných výpovedí alebo obrazov.

Programy alebo iné zložky programovej služby, ktoré by mohli ohroziť fyzický, psychický alebo morálny vývin maloletých alebo narušiť ich duševné zdravie a emocionálny stav, sa nesmú vysielateľ v čase od 6.00 h do 22.00 h.

Pri zaraďovaní jednotlivých programov do vysielania je vysielateľ televíznej programovej služby povinný zohľadňovať vekovú vhodnosť programov a iných zložiek programovej služby pre maloletých.

Na základe klasifikácie programov podľa vekovej vhodnosti je vysielateľ televíznej programovej služby povinný zaviesť a uplatňovať jednotný systém označovania programov adresovaný rodičom a vychovávateľom maloletých, informujúci o vhodnosti programov pre vekové skupiny maloletých do 7, 12 a 18 rokov.

Jednotný systém označovania programov a podmienky jeho uplatňovania určí rada. Tento systém rada zverejní prostredníctvom svojej internetovej stránky, na svojej úradnej tabuli v mieste svojho sídla a doručí ho dotknutým vysielateľom.

Vysielateľ televíznej programovej služby je povinný uplatniť jednotný systém označovania programov aj v programovej ponuke, a to vo vlastnom vysielaní, ako aj v prehľade programov, ktorý poskytuje na zverejnenie periodickej tlače a ostatným hromadným informačným prostriedkom.

Ustanovenia odsekov 5 a 7 sa nevzťahujú na lokálne vysielanie televíznej programovej služby, ak nie je súčasťou programovej siete.

Tomuto problému sa komisárka osobitne venovala. Úrad komisára má zastúpenie v pracovnej skupine expertov k **Národnej koncepcii ochrany detí v digitálnom priestore**, kde aktívne pokračoval na príprave **Akčného plánu na roky 2022 - 2023 k Národnej koncepcii ochrany detí v digitálnom priestore** (ďalej len „Akčný plán“), ktorého gestorom je Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch (organizačný útvar MPSVR SR).

Pri príprave Akčného plánu upozornila komisárka na zásadný problém akčného plánu, ktorým je skutočnosť, že samotná Národná koncepcia ochrany detí v digitálnom priestore je už v značnej miere zastaralá a neodzrkadľuje všetky súčasné problémy spojené s ohrozením detí v digitálnom priestore. Odporučila, aby sa urýchlene pristúpilo k zásadnej aktualizácii národnej koncepcie v súlade so súčasnými potrebami, resp. k vypracovaniu nového dokumentu.

9) Aktuálne je ochrana maloletých upravená a rozšírená v § 62 zákona č. 264/2022 Z. z. o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o mediálnych službách).

V písomnom podklade predložila komisárka nasledovné návrhy:⁴⁾

- **Zosúladiť (aktualizovať) Národnú koncepciu ochrany detí digitálnom priestore s odporúčaniami Všeobecného komentára č. 25/2021 (vrátane časového harmonogramu) a odporúčania zahrnúť aj do Akčného plánu.**
- **Aktualizovať systém vekového označovania programov, audiovizuálnych diel a ich klasifikáciu.**
- **Utvoriť komplexný, koordinovaný, národný prístup ochrany práv detí v digitálnom priestore s jasne vymedzenou právomocou a zodpovednosťou príslušných orgánov a primeranou ľudskou, finančnou a dotačnou podporou, ktorá je založená na súčasných vedeckých poznatkoch a osvedčených postupoch.** V súčasnosti neexistuje vzájomné prepojenie zainteresovaných strán alebo prienik aktivít v tejto oblasti, tiež neexistuje prepojenie tak medzi aktivitami vo formálnom, neformálnom a vzdelávaní. Na Slovensku neexistuje výskumná inštitúcia so záberom na práva detí v digitálnom priestore, ktorá by chronologicky mapovala ochranu detí v digitálnom priestore, sumarizovala aktuálne výsledky parciálnych výskumných projektov a na ich základe anticipovala vývojové tendencie, a následne predkladala návrhy riešenia systémových problémov a odporúčania pre exekutívu.
- **Prostredníctvom Európskej siete ombudsmanov a Rady pre vysielanie a retransmisii¹⁰⁾ podporiť metodiky k implementácii materiálu.**
- **Zabezpečiť, aby sa problematika ochrany práv detí v digitálnom priestore čo najviac širila medzi príslušnými orgánmi a zainteresovanými stranami, vrátane parlamentu, ministerstiev, špecializovanými pracoviskami ministerstiev a organizáciami občianskej spoločnosti, ako aj medzi deťmi spôsobom, ktorý je pre deti vhodný a prostredníctvom dostupných prostriedkov, spôsobov a formátov komunikácie.**
- **Zvýšiť ponuku kvalitného vzdelávania pedagogických a nepedagogických zamestnancov v oblasti mediálnej výchovy s dôrazom na ochranu detí v digitálnom priestore, pritom sa zamerať na vytvorenie kvalitných didaktických materiálov - cieľová skupina: deti.**
- **Zaviest' mediálnu výchovu v školách v rámci formálneho systému vzdelávania, s dôrazom na predprimárne vzdelávanie.**
- **Zaviest' mediálnu výchovu detí a mládeže v mimoškolskom prostredí (školské kluby, centrá voľného času, internáty, centrá pre deti a rodiny, reedukačné zariadenia, zariadenia sociálnych služieb, pastoračné centrá, občianske združenia a pod.).**
- **Zaviest' mediálnu výchovu detí prostredníctvom médií - predovšetkým verejnoprávneho Rozhlasu a televízie Slovenska - cieľová skupina: dospelí.**
- **Vypracovať a zaviesť do praxe systém rekvalifikácie a odbornej prípravy súčasných učiteľov, ktorí majú záujem vyučovať mediálnu výchovu.**
- **Uskutočniť na vysokých školách systematickú prípravu nových učiteľov mediálnej výchovy.**

10) Aktuálne podľa zákona o mediálnych službách Rada pre mediálne služby.

- **Uskutočňovať vzdelávanie a systém poradenstva v oblasti mediálnej výchovy pre rodičov a starých rodičov a iných rodinných príslušníkov.**
- **Uskutočňovať vzdelávanie a systém poradenstva pre občianske organizácie tretieho sektora, ktoré sa venujú aktivitám v oblasti mediálnej výchovy.**
- **Uskutočňovať systematickú spoluprácu s pracovníkmi regulačných orgánov, samotných tvorcov mediálnych obsahov, ako i ich stavovských a profesijných organizácií.**
- **Zvýšiť osvetu a propagáciu mediálnej gramotnosti najmä medzi metodikmi, učiteľmi, ombudsmanmi, ale i v širšom povedomí u verejnosti, zamerať sa na zdôvodnenie významu začlenenia mediálnej výchovy ako povinnej zložky obsahu vzdelávania, aby sa zvýšila motivácia učiteľov vyučovať daný obsah, či už ako samostatnú alebo integrovanú zložku výučby a aby sa predišlo formálnemu „realizovaniu“ mediálnej výchovy na školách.**
- **Realizovať copingové stratégie zamerané na zvládanie digitálnych nebezpečenstiev napr. anonymná virtuálna schránka v každej škole „NEMLČ a POVEDZ TO“ zamerané na kyberšikanovanie, sexting, diskrimináciu a pod.**
- **Sprísniť opatrenia na ochranu súkromia a údajov detí a implementovať do tejto ochrany odporúčania Všeobecného komentára, ktorými sú:**
 - Štát by mal zabezpečiť, aby sa posúdil pravdepodobný vplyv zamýšľaného spracovania údajov na práva dieťaťa a aby spracovanie údajov bolo navrhnuté tak, aby sa zabránilo alebo minimalizovalo riziko zásahu do týchto práv.
 - Štát by mali zabezpečiť, aby spracovanie osobitných kategórií údajov, ktoré sa považujú za citlivé, ako sú genetické údaje, biometrické údaje jednoznačne identifikujúce dieťa, osobné údaje týkajúce sa odsúdenia v trestnom konaní a osobné údaje odhaľujúce rasový alebo etnický pôvod, politické názory, náboženské alebo iné presvedčenie, duševné a fyzické zdravie alebo sexuálny život by vo všetkých prípadoch mali byť povolené len vtedy, keď sú príslušné záruky zakotvené v zákone.
 - Štát by mal zabezpečiť, aby boli deťom k dispozícii ľahko dostupné, zmysluplné, vhodné pre deti a primerané vekové informácie o nástrojoch, nastaveniach a nápravných opatreniach na ochranu súkromia. Deti a ich zákonní zástupcovia, opatrovatelia by mali byť informovaní správcom údajov o tom, ako sa spracovávajú ich osobné údaje. Mali by zahŕňať napríklad informácie o tom, ako sa zhromažďujú, uchovávajú, používajú a zverejňujú údaje o ich právach na prístup k svojim údajom, o opravách alebo vymazaní týchto údajov alebo o námietke ich spracovania a o tom, ako vykonávať svoje práva.
 - Deti nesmú byť vystavené svojvoľnému alebo protiprávnemu zásahu do ich súkromia v digitálnom priestore. Opatrenia, ktoré môžu obmedziť právo detí na súkromie, sa musia vykonávať v súlade so zákonom, sledovať legitímny cieľ, byť nevyhnutné v demokratickej spoločnosti a byť primerané sledovanému legitímnemu cieľu. Najmä opatrenia týkajúce sa dozoru alebo odpočúvania musia spĺňať tieto podmienky a mali by podliehať účinnému, nezávislému a nestrannému dohľadu.
 - Štát by nemal zákonom zakazovať ani vykonávať anonymitu, pseudonymitu alebo používanie šifrovacích technológií pre deti.
 - Utvoriť efektívny právny rámec, ktorý sa bude vzťahovať na spracovanie osobných údajov detí a pravidelne vyhodnocovať celkovú účinnosť takýchto rámcov. Treba

náležite zohľadniť príslušné medzinárodné a európske nástroje, ktoré odkazujú na zásady a práva na ochranu údajov, ako napríklad Dohovor o ochrane jednotlivcov pri automatizovanom spracovaní osobných údajov.

- Zavedené právne rámce by mali zabezpečiť, aby boli nezávislé orgány na ochranu údajov oprávnené riešiť sťažnosti detí a/alebo ich rodičov alebo opatrovateľov alebo zákonných zástupcov súvisiace s nezákonným spracovaním osobných údajov detí a utvoriť účinné mechanizmy, ktoré umožnia deťom požiadať o opravu alebo vymazanie ich údajov, ak boli spracované v rozpore s ustanoveniami vnútroštátneho práva alebo keď deti odobrali svoj súhlas. Na požiadanie by mali byť príslušné verejné a súkromné zainteresované strany povinné bezplatne odstrániť alebo odstrániť takýto obsah.
- Štát by mal zabezpečiť, aby deti a/alebo ich rodičia, opatrovatelia alebo zákonní zástupcovia mali právo odobrať svoj súhlas so spracovaním ich osobných údajov, mať prístup k ich osobným údajom a nechať ich opraviť alebo vymazať, najmä ak ich spracovanie je nezákonné alebo keď ohrozuje ich dôstojnosť, bezpečnosť alebo súkromie.
- Pokiaľ ide o spracovanie osobných údajov o deťoch, štát by mal implementovať alebo vyžadovať od príslušných zainteresovaných strán, aby implementovali nastavenia ochrany súkromia podľa štandardov a opatrenia na ochranu osobných údajov, pričom musí byť zohľadnený najlepší záujem dieťaťa. Takéto opatrenia by mali integrovať prísne záruky pre právo na súkromie a ochranu údajov do zariadení a služieb.
- Pokiaľ ide o pripojené alebo inteligentné zariadenia, vrátane tých, ktoré sú začlenené do hračiek a odevov, štát by mal venovať osobitnú pozornosť tomu, aby sa zabezpečilo dodržiavanie zásad, pravidiel a práv na ochranu údajov aj vtedy, keď sú takéto výrobky zamerané predovšetkým na deti alebo pravdepodobne pravidelne používané vo fyzickej blízkosti detí.
- Profilovanie detí, čo je akákoľvek forma automatizovaného spracovania osobných údajov, ktorá pozostáva z uplatňovania "profilu" na dieťa, najmä pri rozhodovaní o dieťati alebo pri analýze alebo predpovedaní jeho osobných preferencií, správania sa by malo byť zakázané zákonom. Za výnimočných okolností môže štát toto obmedzenie zrušiť, ak je to v najlepšom záujme dieťaťa alebo ak existuje prevažujúci verejný záujem pod podmienkou, že zákony ustanovujú primerané záruky ochrany dieťaťa.
- Je potrebné, aby odborníci s podporou politikov presadili pravidlá, ako majú fungovať algoritmy pre siete typu Facebook, Instagram a iné, ako pristupovať k šíreným obsahom a ich riadeniu. EÚ v tejto oblasti presadzuje zásadu, že čo je nezákonné v reálnom svete, má byť nezákonné aj online – vrátane práv detí. Mala by to byť práve EÚ, ktorá nové pravidlá nastaví na základe jasných zákonov, vrátane klauzuly o prísnych sankciách, ak digitálne platformy nebudú dodržiavať zavedené pravidlá.
- **Otvoriť verejnú konzultáciu k materiálu všade, kde je to možné, nielen na Slovensku, ale aj v EÚ a tým meniť nielen kultúru politickej a verejnej diskusie, ale aj legislatívu v prospech práv detí a ich ochrany. Sila technických gigantov je problematická v súvislosti s pravidlami, ale aj vplyvu na celú spoločnosť. Materiál ponúka odporúčania a informácie k zvyšovaniu povedomia o spomínanej a tak potrebnej téme.**

- **Vo vzťahu k digitálnemu priestoru¹¹⁾ a práv detí ide o zmenu optiky.** Všeobecný komentár objasňuje, čo digitálne prostredie znamená pre občianske práva a slobody detí, ich práva na súkromie, nediskrimináciu, ochranu, vzdelávanie, hru a ďalšie.
- **Uskutočniť urgentné zmeny v prospech rešpektovania, ochrany a plnenia práv detí v digitálnom svete.**

V rámci prípravy aktualizácie Národnej koncepcie ochrany detí v digitálnom priestore ponúkol úrad komisára informácie zo spolupráce na medzinárodnej úrovni - ENOC a ENYA.

Komisárka sa pertraktovanou problematikou aktívne zaoberala aj v rámci medzinárodnej spolupráce v Európskej sieti detských ombudsmanov a Európskej sieti mladých poradcov, kde sa aktívne podieľala na formulovaní a prijímaní odporúčaní¹²⁾:

Európska sieť detských ombudsmanov vyzvala Radu Európy, Európsku komisiu a štáty aby:

1. chránili a podporovali práva detí v digitálnom veku prostredníctvom uznania a implementácie UNCRC ako aj smerníc Rady Európy za účelom rešpektovania a naplňania práv detí v digitálnom priestore. Rozvíjali a implementovali opatrenia a stratégie zamerané na vývoj a technologický rozvoj. Tieto opatrenia musia byť prijímané v súlade s článkom 4 UNCRC, ktorý vyžaduje, aby boli prijaté vhodné legislatíve, správne a politické opatrenia;
2. vlády štátov, súkromný a verejný sektor plne podporovali práva detí v digitálnom prostredí najmä prostredníctvom
 - zabezpečovania, že všetky platformy, poskytovatelia, služby, zariadenia a produkty budú predmetom regulácii a dohľadu za účelom ochrany práv detí,
 - zvyšovania dohľadu nad novými technológiami, ako napríklad geolokácia, umelá inteligencia, software na rozoznávanie tváre atď.,
 - produkovania prístupných, prijateľných a zrozumiteľných smerníc pre deti za účelom zvýšenia ich informovanosti,
 - podporovania legislatívy a regulačnej iniciatívy na lepšie zabezpečenie uplatňovania práv detí v digitálnom priestore,
 - podporovania a posilňovania výskumu o právach dieťaťa v digitálnom svete.
3. zabezpečovali deťom možnosť vyjadriť sa k rozhodnutiam, ktoré sa ich dotýkajú v digitálnom prostredí

11) Všeobecný komentár č. 25/2021 používa výraz „prostredie“.

12) Záväzky, ktoré Dohovor OSN o právach dieťaťa (UNCRC) ukladá svojim signatárom sa vzťahujú nielen na všetky aspekty života, rozvoja a ochrany detí, ale aj na priestor v ktorom sa deti pohybujú, vrátane digitálneho priestoru/prostredia. Stanovisko ENOC vo veľkej miere zahŕňa výstupy ENYA (European Network of Young Advisors). Takouto formou je zabezpečený prenos názoru detí do rozhodovania a tvorby politik v súlade s dohovorom.

- proaktívnym zapájaním detí do rozvoja a vyhodnocovania digitálnych stratégií, technológií,
 - monitorovaním dopadov stratégií, politík a opatrení na právo detí byť zúčastnení (*child participation*).
4. zabezpečovali deťom prístup k digitálnemu priestoru bez diskriminácie a to
 - vytváraním smerníc, stratégií a informácií, ktoré reflektujú potreby detí, najmä detí z marginalizovaných a ohrozených skupín,
 - proti digitálnej exklúzii a diskriminácii.
 5. chránili deti pred škodlivými technológiami, obsahom a nepravdivými informáciami na sociálnych sieťach,
 6. podnikli všetky potrebné iniciatívy na ochranu detí pred šikanou, násilím, vykorisťovaním a zneužívaním vo všetkých formách v digitálnom svete
 - zabezpečovaním efektivity legislatívnych, regulačných a iných opatrení zameraných na boj s rasizmom, nenávisťnými prejavmi, extrémizmom s obsiahnutím tvrdých sankcií pre tých, ktorí porušia práva detí v digitálnom priestore,
 - zabezpečovaním efektívnej národnej a medzinárodnej koordinácie a spolupráce medzi vládami, priemyselným odvetvím a orgánmi činnými v trestnom konaní na boj s online zneužívaním a vykorisťovaním,
 - poskytovaním podpory deťom, ktoré sa stali obeťami kyberšikany, zneužívania, vykorisťovania prostredníctvom prístupu k službám pre duševné zdravie,
 7. podporovali vzdelávanie a rozvoj digitálnych schopností detí implementáciou stratégií a zákonov na podporu digitálneho rozvoja s ohľadom na práva detí,
 8. poskytovali podporu pre rodičov a opatrovateľov v pozícii „ochrancov práv dieťaťa“, aby mohli zabezpečovať deťom príležitosti benefitovať z digitálneho prostredia, pri minimalizácii potenciálneho rizika,
 9. poskytovali prístup k informáciám a vzdelávaniu na podporu rodičovskej zodpovednosti a zručností v digitálnom prostredí, zohľadňujúc právo dieťaťa na súkromie.

Výsledok:

Podklady komisárky boli akceptované a zapracované do Akčného plánu k Národnej koncepcii ochrany detí v digitálnom priestore na roky 2022 – 2023, ktorý schválila vláda uznesením č. 382 z 8. júna 2022.

Ochranu detí v digitálnom priestore si stanovil aj komisár pre deti Jozef Mikloško ako jednu z priorit.

3 Právo dieťaťa na ochranu zdravia

K prioritným záujmom komisárka, rovnako ako po minulé roky, zarad'ovala aj v hodnotenom období ochranu zdravia detí, ako toto právo upravujú články 24 a 25 Dohovoru a článok 40 Ústavy.

Právo dieťaťa na ochranu zdravia a najvyššiu možnú úroveň zdravotného stavu zohráva ústrednú úlohu v posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa. Ak je k dispozícii viacero druhov liečby alebo ak je výsledok liečby neistý, treba zvážiť výhody v porovnaní s možnými rizikami a vedľajšími účinkami a podľa veku a zrelosti dieťaťa riadne zohľadniť jeho alebo jej názor. V tejto súvislosti by deti mali dostať primerané a vhodné informácie, ktoré im pomôžu pochopiť ich situáciu a všetky relevantné aspekty súvisiace s ich najlepším záujmom a, tam kde je to vhodné, udeliť svoj informovaný súhlas.¹³⁾

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 24

Štáty robia potrebné opatrenia:

- *znižovanie dojčenskej a detskej úmrtnosti;*
- *na zabezpečenie nevyhnutnej lekárskej pomoci a zdravotníckej starostlivosti pre všetky deti s dôrazom na rozvoj základnej lekárskej starostlivosti;*
- *na potieranie chorôb a podvýživy tiež v rámci základnej lekárskej starostlivosti okrem iného tiež využívaním ľahko dostupnej technológie a poskytovaním dostatočne výživnej stravy a čistej pitnej vody, pričom sa berie ohľad na nebezpečenstvá a riziká znečistenia životného prostredia;*
- *na poskytnutie zodpovedajúcej starostlivosti matkám pred aj po pôrode;*
- *na zabezpečenie toho aby všetky zložky spoločnosti, najmä rodičia a deti, boli informované o zdraví a výžive detí, prednostiach kojenia, hygiene, sanitárnych podmienkach prostredia detí aj o predchádzaní nešťastným prípadom, a aby mali prístup k vzdelaniu a boli podporované pri využívaní týchto základných znalostí;*
- *na rozvoj osvedy a služieb v oblasti preventívnej zdravotnej starostlivosti, poradenskej služby pre rodičov a výchovy k plánovanému rodičovstvu.*

Štáty robia všetky účinné a potrebné opatrenia na odstránenie všetkých tradičných praktík škodiacich zdraviu detí.

Štáty sa zaväzujú podporovať medzinárodnú spoluprácu na postupné dosiahnutie plného uskutočňovania práva uznaného v tomto článku. V tejto súvislosti sa berie osobitný zreteľ na potreby rozvojových krajín.

Článok 25

Štáty uznávajú právo dieťaťa, ktorú zverili príslušné orgány do starostlivosti, ochrany alebo liečenia telesného alebo duševného zdravia náhradnému zariadeniu, na pravidelné hodnotenie zaobchádzania s dieťaťom a všetkých ďalších okolností spojených s jeho umiestnením.

13) Všeobecný komentár k Dohovoru o právach dieťaťa č. 15 z roku 2013 o práve dieťaťa na dosiahnutie najvyššej možnej úrovne zdravotného stavu.

Článok 40

Každý má právo na ochranu zdravia. Na základe zdravotného poistenia majú občania právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky za podmienok, ktoré ustanoví zákon.

Komisárka po tom, čo v marci 2022 zaznamenala pretrvávajúcu absenciu dohôd a zmlúv ambulantných lekárov so zdravotnými poisťovňami a z toho vyplývajúce ohrozenie plnohodnotnej zdravotnej starostlivosti detí, vyzvala ministra zdravotníctva, aby nedovolil, aby zdravie detí bolo rukojemníkom zmätkov v systéme zdravotníctva. V otvorenom liste ministrovi zverejnenom aj v médiách¹⁴⁾ komisárka uviedla, že je znepokojená správami o tom, že v dôsledku absencie zmlúv ambulantných lekárov so zdravotnými poisťovňami (predovšetkým verejnoprávnej Všeobecnej zdravotnej poisťovne) hrozí, že pacientom, teda aj deťom, bude poskytovaná výlučne neodkladná zdravotná starostlivosť. Zdôraznila, že v tejto vážnej situácii vyhlásenie hovorkyne Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky (*d'alej* lemm „ministerstvo zdravotníctva“), že „...Ministerstvo zdravotníctva do zmluvných vzťahov medzi zdravotnými poisťovňami a poskytovateľmi (zdravotnej starostlivosti) nevstupuje...“ a že „...rezort sa o vzniknutú situáciu intenzívne zaujíma“ v žiadnom prípade nemôže komisárku uspokojiť a uspokojiť nemôže predovšetkým rodičov detí a všetky ostatné osoby, ktorým boli deti zverené do osobnej starostlivosti. **Komisárka vyjadrila presvedčenie, že zo strany rezortu zdravotníctva, ktorý minister riadi a za ktorý nesie politickú zodpovednosť, nemôže postačovať o situáciu sa iba „intenzívne zaujímať“, ale je nevyhnutné zo strany ministra urýchlene vo veci konať. A to konať tak, aby boli zabezpečené finančné prostriedky, ktoré umožnia lekárom poskytovať plnohodnotnú zdravotnú starostlivosť bez ďalších požiadaviek na doplatky.** Pripomenula, že nástroje na to má pán minister spoločne s ďalšími kompetentnými členmi vlády vo svojich rukách. Zároveň pripomenula ministrovi zodpovednosť štátnych orgánov za naplnenie ústavného práva každej osoby na zdravotnú starostlivosť a tiež za záväzok štátu za naplnenie článkov 24 a 25 Dohovoru, ktorý garantuje právo každého dieťaťa na dosiahnutie najvyššej dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu.

Komisárka zároveň upozornila na povinnosť štátneho orgánu odpovedať na jej list (§ 26 zákona o komisárovi) a požiadala ministra o informáciu, ako vec vyriešil. **Minister na otvorenú výzvu neodpovedal.**

Na ochrane práva detí na zdravie pokračuje komisár pre deti Jozef Mikloško ako na jednej zo svojich priorít.

14) TASR a ďalšie printové médiá.

3.1 Ochrana duševného zdravia detí

Komisárka pokračovala vo viacročnom úsilí prijať systémové opatrenia na ochranu duševného zdravia detí. Na alarmujúcu situáciu v úrovni ochrany duševného zdravia detí poukazovala komisárka dlhodobo a sústavne vo svojich správach o činnosti za roky 2019, 2020 a v správe za rok 2021. V tejto súvislosti zorganizovala početné „okružle stoly“ za účasti popredných pedopsychiatrov a detských psychológov, na ktorých boli identifikované najdôležitejšie problémy pedopsychiatrie a spoločne bolo sformulovaných **24 konkrétnych návrhov prostriedkov na nápravu, ktoré sú aj naďalej aktuálne**. Závery z okružlých stolov predkladala komisárka opakovane ministrom zdravotníctva. Najvýraznejšie vystúpili do popredia problémy ochrany duševného zdravia detí po tom, čo boli takmer celý rok zatvorené školy v súvislosti s covidovými opatreniami zavedenými vládou, resp. príslušnými štátnymi orgánmi.

Komisárka sa aktívne zúčastňovala na rokovaní Rady vlády pre duševné zdravie a rovnako na zasadnutiach jej výborov a predkladala svoje návrhy na riešenie problémov.

V rámci návrhu strategických cieľov **Národného programu duševného zdravia navrhla komisárka zakotviť strategický cieľ: „Vytvorenie osobitnej komplexnej kategórie pedopsychiatrickej starostlivosti o maloletých“**, a to práve z dôvodu katastrofálneho stavu v oblasti pedopsychiatrie z hľadiska personálneho, materiálno-technického, finančného, priestorového a multidisciplinárneho. Súčasťou tohto dokumentu navrhovala zamerať sa na vybudovanie komplexnej pedopsychiatrie, ktorá by bola realizovaná prostredníctvom odbornej pracovnej skupiny, vrátane expertov z danej oblasti - hlavní odborníci pre pedopsychiatriu s cieľom pripraviť návrh celého systému pedopsychiatrickej zdravotnej starostlivosti vrátane starostlivosti o deti v detenčných zariadeniach a následnej zdravotnej starostlivosti v oblasti rehabilitácie a kontinuálne zabezpečiť trvalé okamžité poskytnutie potrebnej komplexnej pedopsychiatrickej starostlivosti každému odkázanému dieťaťu. Tento návrh predpokladá komplexné zabezpečenie viacerých konkrétnych činností, a to prípravu legislatívy, priestorov, odborné personálne zabezpečenie-ambulantnú starostlivosť, hospitalizáciu, doliečovanie, denné stacionáre, osobitné podmienky pre detenčné zariadenia vrátane vytvorenia systému rehabilitačnej starostlivosti v danej oblasti (nevyhnutnou súčasťou musí byť vytvorenie systému vzdelávania v celej hĺbke i šírke záberu).

Rovnako sa komisárka aktívne podieľala na práci jednotlivých výborov, ktoré sú zriadené ako pracovné poradné orgány Rady vlády pre duševné zdravie. Komisárka mala zastúpenie vo **Výbore pre kvalitu starostlivosti o duševné zdravie a vo Výbore pre primárnu prevenciu**.

Na obidvoch výboroch sa riešila príprava novej **konceptie starostlivosti o duševné zdravie**.¹⁵⁾ Viaceré návrhy komisárky vznesené na zasadnutiach výborov boli

15) Cieľom reformy psychiatrickej starostlivosti na Slovensku je zmena systému poskytovania starostlivosti v odbore psychiatria. Táto zmena má byť súčasťou dvoch komplexnejších reforiem: reformy zdravotnej starostlivosti a reformy starostlivosti o duševné zdravie. Až po ich vzájomnom prepojení sa dosiahne cieľ kvalitnejšej a dostupnejšej starostlivosti o duševné zdravie od prevencie rozvoja psychických porúch až po liečbu najťažších stavov. Vďaka podpore z Plánu obnovy a odolnosti, poskytnutom Slovensku zo zdrojov Európskej komisie, je možné reformné zmeny naštartovať.

akceptované a premietnuté do uvedenej koncepcie. Na základe požiadaviek Rady vlády pre duševné zdravie boli zhromaždené údaje o plánoch rozvoja systému starostlivosti o duševné zdravie v definovaných kľúčových oblastiach a k nim prislúchajúcich strategických cieľov. Na základe sumarizácie a následného vyhodnotenia požiadaviek/odporúčaní bude vytvorený **Akčný plán Národného programu duševného zdravia** (ďalej len „akčný plán“), ktorý má obsahovať konkrétne opatrenia/činnosti a ukazovatele výsledkov, ktoré bude potrebné realizovať a sledovať.

So zreteľom na to, že nová koncepcia starostlivosti o duševné zdravie je náročný a komplexný proces odborná komunita vypracovala „**Základné princípy reformy psychiatrickej starostlivosti**“, v ktorom predstavila základné tézy reformy a víziu.¹⁶⁾

Výbor pre kvalitu starostlivosti o duševné zdravie Rady vlády Slovenskej republiky pre duševné zdravie, ktorého bola komisárka aktívnou členkou, predložil návrh na zriadenie **expertnej pracovnej skupiny pre následnú komunitnú psychiatrickú starostlivosť pre deti** (ďalej len „*centrá pre psychiatrickú starostlivosť*“) za účelom plnenia strategických cieľov Národného programu duševného zdravia. Úlohou pracovnej skupiny bolo v prvej etape predloženie **návrhu Integrovaného modelu poskytovania starostlivosti o duševné zdravie** (ďalej len „*integrovateľný model*“), ktorý bude vychádzať

- zo strategických cieľov definovaných Radou vlády Slovenskej republiky pre duševné zdravie pre **Národný program duševného zdravia** podľa „Základných princípov reformy psychiatrickej starostlivosti na Slovensku,
- z potrieb obyvateľstva,
- zo zohľadnenia požadovaného počtu personálu a kapacít vrátane územnej a časovej dostupnosti (napr. ako má vyzeráť poskytovanie služieb v oblasti duševného zdravia, sieť služieb, personálne normatívy, komunitná starostlivosť).

Cieľom bolo pripraviť podklady pre odborné zadefinovanie fungovania komunitnej psychiatrickej starostlivosti pre deti v nadväznosti na integrovateľný model, zadefinovať a odborne usmerniť podmienky fungovania multidisciplinárneho tímu v *centrách pre psychiatrickú starostlivosť*, medzirezortne prepojiť služby pod jedným zariadením so spoločným financovaním. Výstupom je definovanie kompetencií a rozsahu spolupráce v rámci multidisciplinárneho tímu v špecializovaných *centrách pre psychiatrickú starostlivosť*, návrh fungovania *centier pre psychiatrickú starostlivosť*, nastavenie liečebných programov v PAS centrách a minimálnych požiadaviek na kvalitu poskytovaných služieb.“

Ďalej je potrebné

- vypracovať návrh na zriadenie klinického stacionára v *centrách pre psychiatrickú starostlivosť*,
- pripraviť využívanie služieb komunitnej psychiatrickej starostlivosti v súlade s platnou legislatívou,
- aktualizovať Metodický pokyn Vestníka MZ SR z dňa 1. marca 2006 – Psychiatrické stacionáre pre deti pre následnú komunitnú psychiatrickú starostlivosť pre deti. Tento

Predpokladom ich realizácie je formulácia jednotlivých krokov a spolupráca všetkých odborníkov pracujúcich v systéme starostlivosti o ľudí s psychickými poruchami.

16) Autori si zároveň uvedomujú, že nie je možné definitívne pomenovať všetky reformné kroky a definovať ich riešenie, pretože pôjde o aktívny proces, ktorý bude zasahovať do mnohých oblastí.

materiál bol schválený a predstavuje významný posun vo veci ochrany duševného zdravia detí, pričom konečne reflektuje na alarmujúci stav v detskej pedopsychiatrii.

Materiál má ambíciu komplexne pokryť starostlivosť o duševné zdravie detí a reflektuje aj na viaceré návrhy komisárky pre deti.

Právu detí na ochranu duševného zdravia si stanovil komisár pre deti Jozef Mikloško ako svoju prioritu a na riešení danej témy pokračuje.

3.2 Právo dieťaťa na zdravé prostredie

(Uvoľňovanie opatrení na zabránenie šírenia vírusu Covid-19 v školách)

Komisárka počas roka 2020 a 2021 a rovnako začiatkom roka 2022 upozorňovala Úrad verejného zdravotníctva na početné podnety rodičov, ktorých deti zo zdravotných dôvodov netolerujú prekrytie horných dýchacích ciest rúškom počas vyučovania a tiež rodičov inak zdravých detí, ktorí upozorňovali na škodlivosť prekrytia horných dýchacích ciest počas celého pobytu v škole v školskom klube. Poukazovala okrem iného aj na článok 6 Dohovoru, podľa ktorého štát je povinný zabezpečiť v najvyššej možnej miere zachovanie života a rozvoj dieťaťa a tiež na právne stanovisko k povinnosti nosenia rúška, ktoré bolo obsiahnuté v správach o činnosti komisárky pre deti za rok 2020, 2021 a v mimoriadnej správe predloženej v januári 2021.

Výsledok:

Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky vyhovel požiadavkám komisárky, aby žiaci v škole nemuseli mať počas celej doby vyučovania prekryté horné dýchacie cesty a vydal vyhlášku, ktorou sa upravuje postupné uvoľňovanie opatrení na zabránenie šírenia vírusu Covid- 19.

Od 28. februára 2022 žiaci základných a stredných škôl nemuseli mať počas vyučovania prekryté horné dýchacie cesty v triedach. Povinnosť nosiť rúška sa týkala len spoločných priestorov v školách. Zaviedla sa tiež individuálna karanténa. V školách platili aj ďalšie opatrenia, ako sú napríklad samotestovanie či ranný filter.

4 Práva detí rodičov vo výkone trestu/väzby

V priebehu hodnoteného obdobia zorganizovala komisárka dva okrúhle stoly tematicky zamerané na práva detí rodičov, ktorí sú vo výkone trestu odňatia slobody. Cieľom bolo posilnenie sociálnych kontaktov medzi deťmi a rodičmi, ktorí sú vo výkone trestu/väzby.

Okrúhle stoly sa uskutočnili online formou 20. január 2022 a 29. marca 2022 za účasti komisárky, zamestnancov úradu komisára, Generálneho riaditeľstva Zboru väzenskej a justičnej stráže, Ústavu na výkon väzby, pedopsychiatrov, sudcov Krajského súdu Prešov, Krajského súdu Košice, Odboru prevencie kriminality Ministerstva vnútra

SR, Slovenskej komory psychológov, advokátov, Centra pre medzinárodno-právnu ochranu detí a mládeže, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky (*d'alej len „generálna prokuratúra“*), OZ Úsmev ako dar a OZ Šťastné detstvo.

Ako vstup do témy uviedla komisárka podporu vzťahovej väzby medzi dieťaťom a rodičom vo výkone väzby alebo výkone trestu. Uviedla prípady, kedy dieťa má záujem o kontakt s rodičom a ako prebieha tento kontakt, kde sa realizuje a za akých podmienok.

Do diskusie sa zapojili a predstavili svoje skúsenosti zástupcovia prizvaných organizácií. Boli odprezentované skúsenosti ako aj platná legislatíva a nevyhnutnosť poňať styk dieťaťa s rodičom vo výkone trestu/väzby celkovo vo všetkých vzájomných súvislostiach. Diskutujúci sa zhodli v tom, že je potrebné riešiť posilnenie kontaktov ako celok, nezabúdať na právo dieťaťa na stretávanie sa s rodičom. Je potrebné vynaložiť maximálne úsilie na to, aby v prípade, ak rodičovi hrozí väzenie, hľadať možnosti vyhnúť sa umiestňovaniu detí v centrách pre deti a rodiny. Bolo konštatované, že na 100 tisíc obyvateľov máme cca 180 až 195 väzňov, z toho cca 646 žien; je to najviac v celej Európskej únii. Téma vyžaduje celospoločenskú diskusiu v spolupráci s Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky (*d'alej len „ministerstvo vnútra“*), Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky (*d'alej len „ministerstvo spravodlivosti“*), ministerstvom sociálnych vecí a rodiny a s Inštitútom pre ľudské práva.

Návrhy prostriedkov nápravy:

- **Legislatívne upraviť povinnosť súdu oznamovať UPSVR (odbor sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately) nástup väzňa/odsúdeného do väzby/výkonu trestu, bezodkladne po nadobudnutí právoplatnosti rozsudku.**
Zabezpečí : MS SR
- **V rámci edukačnej činnosti a zjednocovania aplikácie trestného zákona podnecovať sudcov, aby preferovali alternatívne tresty matiek/rodičov s deťmi do 3 rokov, resp. o možnosť odkladu výkonu trestu**
Zabezpečí : MS SR
- **Zabezpečiť možnosť častejších telefonických rozhovorov a online-rozhovorov rodičov vo väzbe /výkone trestu s maloletými deťmi.**
Zabezpečí : MS SR
- **Upraviť (legislatívne) povinnosť rodiča, ktorý nastúpil do väzby/výkonu trestu informovať druhého rodiča, s ktorým nežije v spoločnej domácnosti o nástupe do väzby/ výkonu trestu.**
Zabezpečí : MS SR
- **Vypracovať a uplatňovať metódu práce s deťmi, ktorých rodič je vo výkone trestu , s cieľom eliminovať šikanu voči týmto deťom zo strany okolia (spolužiakov a pod.).**
Zabezpečí: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny v spolupráci s VÚSPPP

- **V rámci edukačnej činnosti a zjednocovania aplikácie trestného zákona podnecovať sudcov , aby za ohrozovanie mravnej výchovy dieťaťa (zabránenie v povinnej školskej dochádzke) preferovali iné tresty, než odňatie slobody.**
Zabezpečí : MS SR

B. Ochrana práv dieťaťa na základe podnetu

Činnosť komisárky v prvých dvoch mesiacoch hodnoteného obdobia bola poznamenaná opatreniami na zabránenie šírenia vírusu Omicron. Rovnako ako v rokoch 2020 a 2021 sa na komisárku obracali rodičia detí s podnetmi, resp. otázkami týkajúcimi sa nesúhlasu rodiča dieťaťa s testovaním na zistenie vírusu Omicron, nesúhlasu s povinným prekrytím horných dýchacích ciest žiakov počas celého času vyučovania a tiež s očkovaním vakcínou proti ochoreniu Covid-19. Podnety tohto typu ako aj stanoviská komisárky k týmto problémom sú obdobné ako sú podrobne rozobrané v Správe o činnosti komisárky pre deti za rok 2021 a tiež v Mimoriadnej správe komisárky pre deti, ktoré predložila komisárka na rokovanie národnej rady.

Komisárka a zamestnanci úradu komisára sa s náležitou odbornou starostlivosťou venovali každému podnetu, ktorý poukazoval na možné ohrozenie alebo porušovanie práv dieťaťa. Zistenia oznamovala komisárka dotknutým orgánom štátu, orgánom územnej samosprávy ako aj súkromným zariadeniam. V záujme odstránenia každého zisteného ohrozenia alebo porušenia práv detí predkladala zodpovedným orgánom konkrétne návrhy prostriedkov nápravy s identifikáciou nositeľov úloh.

1 Právo dieťaťa na rodinu (súrodenecké vzťahy)

Na úrad komisára sa osobne obrátil otec dvoch maloletých detí. V konaní o úpravu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom pred rozvodom bolo zo strany súdu prijaté neodkladné opatrenie, ktorým boli maloleté deti zverené do osobnej starostlivosti rodičov takto: mladšie dieťa matke a staršie dieťa otcovi.

Súrodenci mali k sebe veľmi blízky vzťah a skutočnosť, že boli opatrením súdu „oddelení“, prežívali ťažko.

Matka, ktorá mala určené stretávanie sa so starším dieťaťom, mohla toto stretávanie realizovať len sporadicky, pretože dieťa kontakt s matkou odmietalo. Správanie staršieho dieťaťa voči matke vyvolávalo dojem, akoby na seba začalo preberať rolu ochrancu svojho otca.

Otec, ktorý mal určené stretávanie sa s mladším dieťaťom, prežíval, podľa svojho vyjadrenia, veľké emócie, keď dieťa matke odovzdával. Podľa jeho vyjadrenia, aj staršie dieťa prežívalo odlúčenie od súrodenca zle.

Rovnako tak, ako vo vzťahu k matke, aj vo vzťahu k mladšiemu súrodencovi, správanie staršieho dieťaťa vyvolávalo dojem, že prevzalo na seba rolu ochrancu svojho otca, dokonca hovorcu svojho otca, pretože viackrát prezentovalo jeho názory.

Komisárka uskutočnila so súrodencami za účasti detskej psychologičky rozhovory, s každým jednotlivo. Osobné stretnutie s komisárkou iniciovalo staršie dieťa. Počas rozhovoru sa prejavovalo ako hovorcu svojho otca. Avšak postupne počas rozhovoru svoje emócie prejavilo, rozplakalo sa a povedalo, že sa na mamu nebude hnevať, ak sa vráti naspäť do rodiny, do rodinného domu, v ktorom ono býva s otcom. Podobným spôsobom sa staršie dieťa vyjadrilo aj pri výsluchu na súde.

V rozhovore poprosilo mladšie dieťa komisárku, aby sprostredkovala, že u otca nebude musieť v budúcnosti spať, iba sa chce s otcom a starším súrodencom stretávať. Vyjadrilo aj želanie, aby ho starší súrodenec prišiel pozrieť do bytu, v ktorom býva s mamou.

Vyjadrenie komisárky:

Komisárka zastáva názor, že je v najlepšom záujme maloletého dieťaťa, aby vyjadrenie jeho vôle bolo zo strany rodičov a súdu rešpektované.

Konanie o úpravu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom pred rozvodom bolo ukončené rozhodnutím súdu tak, že staršie dieťa bolo zverené do osobnej starostlivosti otca a mladšie dieťa bolo zverené do osobnej starostlivosti matky. Voči tomuto rozhodnutiu súdu sa odvolali otec aj matka.

V súčasnosti sa v danej veci čaká na termín súdneho konania o rozvod manželstva a úpravu rodičovských práv a povinností k maloletým deťom na čas po rozvode. Do konania vstupuje aj komisárka pre deti prostredníctvom svojho úradu.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 5

Štáty sa zaväzujú rešpektovať zodpovednosť, práva a povinnosti rodičov alebo, v zodpovedajúcich prípadoch a v súlade s miestnou obyczajou, členov širšej rodiny alebo obce, zákonných zástupcov alebo iných osôb právne zodpovedných za dieťa, ktoré smerujú k zabezpečeniu jeho orientácie a usmerňovaniu pri výkone práv podľa Dohovoru v súlade s jeho rozvíjajúcimi sa schopnosťami.

Článok 9

Štáty uznávajú právo dieťaťa oddeleného od jedného alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.

Článok 12

Štáty zabezpečujú dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni. Za tým účelom sa dieťaťu poskytuje najmä možnosť, aby sa vypočulo v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho týka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, pričom spôsob vypočutia musí byť v súlade s procedurálnymi pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva.

Článok 18

Štáty vynaložia všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa. Za účelom zaručenia a podpory práv ustanovených týmto Dohovorom poskytujú štáty rodičom a zákonným zástupcom potrebnú pomoc pri plnení ich úlohy výchovy detí a zabezpečujú rozvoj inštitúcií, zariadení a služieb starostlivosti o deti.

Zákon o rodine

§ 28 ods. 2

Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa.

§ 36 ods. 1

Rodičia maloletého dieťaťa, ktorí spolu nežijú, môžu sa kedykoľvek dohodnúť o úprave výkonu ich rodičovských práv a povinností. Ak sa nedohodnú, súd môže aj bez návrhu upraviť výkon ich rodičovských práv a povinností, najmä určí, ktorému z rodičov zverí maloleté dieťa do osobnej starostlivosti.

Civilný mimosporový poriadok

§ 12 ods. 2 a 3

Súd môže uznesením pribrať do konania aj iný subjekt, ak to vyplýva z osobitného predpisu. Subjekt podľa odsekov 1 a 2 je v konaní oprávnený na všetky úkony, ktoré môže vykonať účastník, ak nejde o úkony, ktoré môže vykonať len subjekt právneho vzťahu.

Výsledok:

Komisárka v súlade s platnými právnymi predpismi zabezpečila, aby rodičovské práva a povinnosti, ktoré majú obaja rodičia, boli aplikované s cieľom zabezpečiť najlepší záujem detí. Komisárka pre deti vynaložila všetko úsilie na to, aby sa v praxi zrealizovala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj svojich detí.

Formou komunikácie so zainteresovanými stranami a objektívnym zhodnotením situácie zabezpečila komisárka pribratie do súdneho konania a argumentmi prednesenými na súdnom konaní sa snažila dopomôcť k tomu, aby sa deti mohli bez problémov stretávať s oboma rodičmi a aby aj súrodenci mohli realizovať bezproblémový súrodenecký vzťah.

2 Právo dieťaťa na stretávanie sa s rodičom

Úradu komisára bol doručený podnet od matky maloletých detí, z ktorého vyplynulo, že maloleté deti odmietajú kontakt s otcom.

Zo spisovej dokumentácie, o ktorú požiadal úrad komisára príslušný úrad sociálnych vecí a rodiny, vyplynulo, že tvrdenie matky maloletých detí nie je objektívne. Na základe týchto zistení prevzala iniciatívu osobne komisárka, ktorá sa skontaktovala s matkou maloletých detí a predložila jej možnosť uskutočniť rozhovor s maloletými deťmi za prítomnosti detského psychológa. Matka túto iniciatívu privítala a informovala ju, že telefonicky navrhne termín na stretnutie. Do času začatia súdneho konania sa však stretnutie maloletých detí s komisárkou neuskutočnilo, a to preto, že matka opakovane tvrdila, že deti sú choré. Komisárka preto požiadala príslušný súd o pribratie do súdneho konania, čomu súd vyhovel. Počas celého priebehu súdneho konania bola komisárka v

kontakty s oboma zákonnými zástupcami maloletých detí a snažila sa im vysvetliť, že v prospech maloletých detí je najmä to, aby udržiavali kontakt s oboma rodičmi. Súdne konanie za prítomnosti zamestnanca úradu komisára bolo ukončené rodičovskou dohodou.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 3 ods. 1 až 3

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Článok 5

Štáty sa zaväzujú rešpektovať zodpovednosť, práva a povinnosti rodičov alebo, v zodpovedajúcich prípadoch a v súlade s miestnou obvyčajou, členov širšej rodiny alebo obce, zákonných zástupcov alebo iných osôb právne zodpovedných za dieťa, ktoré smerujú k zabezpečeniu jeho orientácie a usmerňovaniu pri výkone práv podľa Dohovoru v súlade s jeho rozvíjajúcimi sa schopnosťami.

Článok 12 ods. 1 a 2

Štáty zabezpečujú dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni. Za tým účelom sa dieťaťu poskytuje najmä možnosť, aby sa vypočulo v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho týka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, pričom spôsob vypočutia musí byť v súlade s procedurálnymi pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva.

Článok 18 ods. 1 a 2

Štáty vynaložia všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa. Za účelom zaručenia a podpory práv ustanovených týmto Dohovorom poskytujú štáty rodičom a zákonným zástupcom potrebnú pomoc pri plnení ich úlohy výchovy detí a zabezpečujú rozvoj inštitúcií, zariadení a služieb starostlivosti o deti.

Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov

§ 4 ods. 2 písm. a), f) a g)

Komisár pre deti je oprávnený požadovať informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa, kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópií dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov, od orgánov verejnej správy výkon ich

oprávnení, stanovisko k výsledku posúdenia a prijatie opatrení, ak výsledkom posúdenia je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa, navrhovať prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia a zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi.

Zákon o rodine

§ 28 ods. 2

Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa.

§ 36 ods. 1

Rodičia maloletého dieťaťa, ktorí spolu nežijú, môžu sa kedykoľvek dohodnúť o úprave výkonu ich rodičovských práv a povinností. Ak sa nedohodnú, súd môže aj bez návrhu upraviť výkon ich rodičovských práv a povinností, najmä určí, ktorému z rodičov zverí maloleté dieťa do osobnej starostlivosti.

Civilný mimosporový poriadok

§ 12 ods. 2 a 3

Súd môže uznesením pribrať do konania aj iný subjekt, ak to vyplýva z osobitného predpisu. Subjekt podľa odsekov 1 a 2 je v konaní oprávnený na všetky úkony, ktoré môže vykonať účastník, ak nejde o úkony, ktoré môže vykonať len subjekt právneho vzťahu.

Záver:

Komisárka zabezpečila, aby rodičovské práva a povinnosti, ktoré majú obaja rodičia, boli aplikované s cieľom zabezpečiť najlepší záujem detí.

Komisárka vynaložila všetko úsilie na to, aby sa v praxi zrealizovala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj svojich detí.

Formou komunikácie so zainteresovanými stranami a objektívnym zhodnotením situácie zabezpečila vstup do súdneho konania a argumentmi prednesenými na súdnom konaní dopomohla k tomu, že rodičia detí uzatvorili rodičovskú dohodu, a deti sa môžu stretávať s oboma rodičmi.

3 Právo dieťaťa na pomoc štátu

Na komisárku sa obrátil otec dieťaťa vo veci odňatia prídavku na dieťa pre nezaopatrené dieťaťa s dlhodobým nepriaznivým zdravotným stavom pripravujúcim sa na budúce povolanie štúdiom na vysokej škole dennou formou štúdia, ktorému vznikol nárok na invalidný dôchodok v sume 200 € mesačne. Z toho dôvodu rodičom nezaopatreného dieťaťa zanikol nielen nárok na prídavok na dieťa, ale aj nárok na daňový bonus. Dlhodobý nepriaznivý stav študenta mu zabraňuje doplniť si príjem brigádnickou činnosťou. Podávateľ podnetu poukazuje na skutočnosť, že ak zákon jeho dieťa nepovažuje za nezaopatrené dieťa, príjem študenta, študujúceho na vysokej škole, je nedostatočný a neumožňuje mu pokrývať náklady na život a náklady spojené so štúdiom.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 23 ods. 1

Štáty uznávajú, že duševne alebo telesne postihnuté dieťa má požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť, podporujúcich sebadôveru a umožňujúcich aktívnu účasť dieťaťa v spoločnosti.

Článok 23 ods. 2

Štáty uznávajú právo postihnutého dieťaťa na osobitnú starostlivosť, v závislosti od rozsahu existujúcich zdrojov podporujú a zabezpečujú oprávnenému dieťaťu a osobám, ktoré sa oň starajú, požadovanú pomoc zodpovedajúcu stavu dieťaťa a situácii rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú.

Zákon o rodine

Článok 3 základných zásad zákona

Spoločnosť poskytuje rodičovstvu nielen svoju ochranu, ale aj potrebnú starostlivosť, najmä hmotnou podporou rodičov a pomocou pri výkone rodičovských práv a povinností.

Zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov

§ 1 ods. 2

Prídavok je štátna sociálna dávka, ktorou štát prispieva oprávnenej osobe na výchovu a výživu nezaopatreného dieťaťa.

§ 3 ods. 1

Za nezaopatrené dieťa sa na účely prídavku na dieťa považuje dieťa, ktoré

- a) sa sústavne pripravuje na povolanie dennou formou štúdia na strednej alebo vysokej škole,
- b) sa nemôže sústavne pripravovať na povolanie štúdiom alebo vykonávať zárobkovú činnosť pre chorobu alebo úraz,
- c) je oslobodené od povinnosti dochádzať do školy,
- d) sa vzdeláva v základnej škole pre žiakov so zdravotným znevýhodnením, alebo
- e) je podľa posudku o dlhodobom nepriaznivom zdravotnom stave dieťaťa neschopné sa sústavne pripravovať na povolanie alebo vykonávať zárobkovú činnosť, avšak najdlhšie do dosiahnutia plnoletosti takéhoto dieťaťa.

§3 ods. 3

Nezaopatrené dieťa podľa tohto zákona nie je dieťa, ktorému vznikol nárok na invalidný dôchodok.

Zákon č. 593/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov

§ 33 ods. 2

Za vyživované dieťa daňovníka, a to vlastné, osvojené, dieťa prevzaté do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov na základe rozhodnutia príslušného orgánu a dieťa druhého z manželov, sa považuje nezaopatrené dieťa podľa osobitného predpisu.¹²⁵ (Poznámka pod čiarou k odkazu 125 znie: „§ 3 ods. 3 zákona č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov“.)

Vyjadrenie komisárky:

Komisárka vyhodnotila, že suma invalidného dôchodku 200,- eur nemôže pokryť ani základné náklady na život a už vôbec nie náklady spojené s denným štúdiom na vysokej škole a zabezpečiť plnohodnotný dôstojný život študenta. Preto sa obrátila na ministra práce, sociálnych vecí a rodiny a upozornila ho, že v tomto prípade, resp. v obdobných životných situáciách iných študentov poberajúcich nízku sumu invalidného dôchodku, štát nezabezpečuje právo dieťaťa duševne alebo telesne postihnutého, obsiahnutého v článku 23 Dohovoru, ktorým je právo požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť, podporujúcich sebadôveru a umožňujúcich aktívnu účasť dieťaťa v spoločnosti. Poukázala tiež na záväzok štátu uznať právo postihnutého dieťaťa na osobitnú starostlivosť a v závislosti od rozsahu existujúcich zdrojov podporovať a zabezpečovať oprávnenému dieťaťu a osobám, ktoré sa oň starajú, požadovanú pomoc zodpovedajúcu stavu dieťaťa a situácii rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú. (Čl. 23 ods. 2 Dohovoru).

Návrh prostriedku nápravy:

- Komisárka odporučila ministrovi práce, sociálnych vecí a rodiny pripraviť novelizáciu zákona o prídavku na dieťa tak, aby sa za nezaopatrené dieťa považovalo aj dieťa s dlhodobým nepriaznivým zdravotným stavom, ktoré sa sústavne pripravuje na povolanie formou štúdia na strednej škole alebo vysokej škole a ktorému bol priznaný invalidný dôchodok, najdlhšie však do 25 roku veku.

Výsledok:

Minister práce, sociálnych vecí a rodiny komisárkou navrhovanú nápravu neakceptoval. Ako dôvod uviedol, že priznaním invalidného dôchodku nemôže byť osoba reálne poškodená.

S odpoveďou ministra sa komisárka nestotožnila.

4 Podozrenie zanedbávania starostlivosti o maloleté deti zo strany profesionálnej rodiny

Úradu komisára bol doručený anonymný podnet, v ktorom boli opísané informácie týkajúce sa zanedbania starostlivosti o maloleté deti zo strany profesionálnej rodiny. Deväť detí (z toho štyria súrodenci z jednej rodiny a päť súrodencov z druhej rodiny) bolo zverených na základe zmluvy s príslušným centrom pre deti a rodinu do starostlivosti profesionálnych rodičov. Anonymný predkladateľ podnetu uviedol, že deti sú umiestnené v ovčiarni, spia dvaja na jednej posteli, deti chodia špinavé, deti hladujú.

Aj keď podnet bol anonymný, so zreteľom na závažnosť informácií, sa komisárka rozhodla podnet preveriť a požiadala príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny o súčinnosť. Zároveň bezodkladne zorganizovala stretnutie s príslušným centrom pre deti a rodinu a s profesionálnou rodinou, v ktorej boli deti umiestnené.

Na základe preverenia veci na mieste a za účasti zástupcov centra pre deti a rodiny a profesionálnej rodiny dospeli zamestnanci úradu komisára **k záveru, že deti nemajú vytvorené vhodné ubytovacie podmienky.**

Zástupca centra pre deti a rodiny na vysvetlenie uviedol, že nedostatočné ubytovacie podmienky sú len prechodného charakteru, lebo v dôsledku rekonštrukcie domu, v ktorom budú deti bývať, musia dočasne bývať v náhradnom priestore.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 3

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu, ako aj kompetentného dozoru.

Článok 19

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, robia všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, počas doby, keď sú v starostlivosti akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa.

Článok 20

Dieťa dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia alebo dieťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť ponechané v tomto prostredí, má právo na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom.

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia takému dieťaťu v súlade so svojím vnútroštátnym zákonodarstvom náhradnú starostlivosť.

Táto starostlivosť môže okrem iného zahŕňať odovzdanie do výchovy a v potrebných prípadoch umiestnenie do vhodného zariadenia starostlivosti o deti.

Novonastúpený komisár pre deti Jozef Mikloško obsah podnetu preveril. Na zistené nedostatky upozornil riaditeľku centra pre deti a rodiny a profesionálnych rodičov.

Návrh prostriedku nápravy:

- **Komisár pre deti požiadal príslušný úrad sociálnych vecí a rodiny v súčinnosti s centrom pre deti a rodiny, aby neodkladne zabezpečili ubytovanie detí vo vyhovujúcich a zdravotne nezávadných podmienkach s prístupom ku kúpeľni s tečúcou teplou vodou.¹⁷⁾**

Výsledok:

Následnou kontrolou bolo zistené, že bola vykonaná náprava a zistené nedostatky v oblasti ubytovania detí, ktoré sú zverené v do starostlivosti profesionálnych rodičov, boli odstránené.

5 Nedôstojné zaobchádzanie voči deťom pri vybavovaní cestovného dokladu

Komisárke podala podnet matka troch maloletých detí. Matka poukazovala na to, že z dôvodu zlej organizácie práce na polícii pri vybavovaní cestovných dokladov (pasov) boli jej tri maloleté deti vystavené stresu a únave, pretože museli enormne dlho čakať na vybavenie v nedôstojných podmienkach vonku pred budovou polície, čo podávateľka podnetu považovala za nedôstojné zaobchádzanie voči deťom.

Komisárka sa v tejto veci obrátila na ministra vnútra ako aj na prezidenta Policajného zboru a požiadala ich o vyjadrenie.

Prezident Policajného zboru vo svojom vyjadrení uvádza, že od konca februára 2022 oddelenia dokladov odboru poriadkovej polície okresných riaditeľstiev na celom území Slovenskej republiky zaznamenávali enormný záujem občanov o vydanie nových cestovných dokladov. Národné personalizačné centrum, kde sa doklady Slovenskej republiky centrálné vyrábajú pre celú Slovenskú republiku, od konca februára 2022

17) So zreteľom na to, že zákon o profesionálnych náhradných rodičoch, ktorý v súčasnosti upravuje podrobne predpoklady výkonu náhradného profesionálneho rodičovstva a sankcie za porušenie podmienok, bol v čase vybavovania podnetu len v štádiu neukončeného legislatívneho procesu, neboli voči profesionálnej rodine vyvozené sankčné opatrenia.

zaznamenávalo rekordné počty podaných žiadostí o personalizáciu všetkých typov dokladov, najmä cestovných pasov, ktoré atakovali kapacitné a personálne možnosti oddelení dokladov, ako aj Národného personalizačného centra. Tento stav bol spôsobený aktuálnou situáciou na Ukrajine, ako aj uvoľnením cestovných obmedzení po útlme pandémie COVID-19. Na základe uvedených skutočností nebolo možné zabezpečiť navýšenie stránkových hodín pre vydávanie jednotlivých dokladov. Komisárka bola upovedomená, že ministerstvo vnútra každoročne opakuje a v predstihu vyzýva občanov prostredníctvom všetkých dostupných masmediálnych komunikačných prostriedkov, aby si vybavovanie cestovných dokladov nenechávali na poslednú chvíľu, ale o vydanie cestovných dokladov požiadali aj v zimných mesiacoch, kedy je zaznamenávaný najmenší záujem a najkratšie čakacie doby o vydanie dokladov. Taktiež jej bolo oznámené, že na vybraných pracoviskách oddelení dokladov boli nainštalované nové vyvolávacie systémy, ktoré zohľadňujú aktuálny počet pracovníkov, ako aj žiadateľov na konkrétnom pracovisku a automatizovane vyhodnocujú reálne možnosti vybavenia všetkých žiadateľov. V prípade, ak vyvolávací systém vyhodnotí, že už nie je možné počas stránkových hodín vybaviť ďalšieho žiadateľa, poradový lístok na podanie žiadosti alebo vydanie dokladu už nevydá. **Systém má nastavené aj prednostné vybavenie určitých kategórií občanov, ktorí sú vybavovaní prednostne. V súčasnosti ide o osoby ZŤP, ŤZP a rodičov detí nie starších ako tri roky.** O prednostné vybavenie môžu tieto osoby – žiadatelia požiadať pri vydaní poradového čísla priamo v kiosku na pracovisku. Nový rezervačný systém umožňuje aj rezerváciu termínu vybavenia žiadosti na konkrétny dátum a čas. Rezerváciu je možné vytvoriť na internetovej adrese – <https://portal.minv.sk/wps/wcm/connect/sk/site/main/Rezervacny-system/>.

Nový vyvolávací systém je postupne inštalovaný na ďalšie oddelenia dokladov v celej Slovenskej republike. Inštalácia nového vyvolávacieho systému na oddelení dokladov je naplánovaná v najbližších mesiacoch a po jeho nainštalovaní sa očakáva zlepšenie aktuálnej situácie na celom Slovensku. V súčasnosti sú na oddeleniach dokladov v pôsobnosti ministerstva vnútra postupne distribuované a inštalované nové zariadenia tzv. Smarthuby, ktoré obsahujú nové snímacie zariadenia a podpisové tablety. Modernizácia technických prostriedkov potrebných na vybavovanie žiadostí občanov o vydanie nových dokladov je ďalším predpokladom na zrýchlenie procesu prijímania žiadostí o vydanie nových dokladov, a tým aj zníženie doby čakania na vybavenie. ministerstvo vnútra podniká všetky dostupné kroky pre vybavenie všetkých žiadateľov o vydanie akéhokoľvek druhu dokladu. Zároveň ministerstvo vnútra pripomína, že je limitované kapacitnými, technickými, ako aj personálnymi možnosťami oddelení dokladov, ako aj Národného personalizačného centra, avšak príslušné kompetentné orgány s najvyššou autoritou Policajného zboru pracujú na neustálom zlepšovaní podmienok pri vybavovaní dokladov, najmä pasov pre deti.

Vyjadrenie komisárky:

So zreteľom na vyjadrenie prezidenta Policajného zboru komisárka situáciu vyhodnotila tak, že zo strany Policajného zboru nebolo právo dieťaťa porušené a že matka sama spôsobila situáciu, na ktorú poukazovala, pretože nevyužila možnosť rezervácie a prednostného vybavenia.

6 Právo dieťaťa na vzdelávanie v predškolskej výchove

Komisárka riešila v hodnotenom období viacero podnetov vo veci neprijímania detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo detí so zdravotným postihnutím do materských škôl. Riaditelia materských škôl odôvodňovali neprijatie dieťaťa kapacitnými dôvodmi prípadne nepripravenosťou učiteľov v materskej škole na prácu s deťmi so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo detí so zdravotným postihnutím.

Komisárka upovedomila zriaďovateľov materských škôl na záväzky vyplývajúce z Dohovoru a na povinnosti podľa zákona o obecnom zriadení. Podľa Dohovoru žiadne dieťa nesmie byť diskriminované. Všetky práva sa vzťahujú na všetky deti bez výnimky a štát je povinný chrániť deti pred akoukoľvek formou diskriminácie. Štát nesmie porušovať žiadne právo a musí prijímať pozitívne opatrenia na ich propagáciu a dodržiavanie.

Pokiaľ má dieťa potrebu zvýšenej starostlivosti a podpory tak je potrebné mu ju zabezpečiť v duchu článku 23 Dohovoru, ktorý garantuje duševne alebo telesne postihnutému dieťaťu požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť, podporujúcich sebadôveru a umožňujúcich aktívnu účasť dieťaťa v spoločnosti a zároveň ukladajú verejným orgánom zabezpečiť právo postihnutého dieťaťa na osobitnú starostlivosť, v závislosti od rozsahu existujúcich zdrojov podporujú a zabezpečujú oprávnenému dieťaťu a osobám, ktoré sa oň starajú, požadovanú pomoc zodpovedajúcu stavu dieťaťa a situácii rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú.

Po zisťovaní skutkového stavu najmä komunikáciou so starostami dotknutých obcí, ktorí sú zriaďovateľmi materských škôl a s ministerstvom školstva a po vyhodnotení právnej úpravy zaujala komisárka nasledovné **vyjadrenie**:

Povinnosť obce zriadiť materskú školu a utvoriť podmienky na prijatie dieťaťa na vzdelávanie v materskej škole je upravená viacerými zákonmi.

Zákonom o obecnom zriadení je ustanovená ústredná a fundamentálna úloha obcí, ktorou je **starostlivosť o všestranný rozvoj jej územia a o potreby jej obyvateľov**. Podľa uvedeného zákona je nevyhnutné chápať **potreby obce aj v kontexte špecifickosti zloženia obyvateľstva, s prihliadnutím na všetky jeho skupiny**. Obec je povinným a zároveň oprávneným subjektom, ktorý utvára a chráni zdravé podmienky a zdravý spôsob života a práce obyvateľov obce, chráni životné prostredie, ako aj utvára podmienky na zabezpečovanie zdravotnej starostlivosti, na **vzdelávanie**, kultúru, osvetovú činnosť, záujmovú umeleckú činnosť, telesnú kultúru a šport. Zákon o podpore regionálneho rozvoja upravuje zdroj financovania regionálneho rozvoja prostredníctvom rozpočtu obcí. Keďže regionálny rozvoj je financovaný aj zo zdrojov obce, malo by byť v jej záujme, ako aj jej úlohou ho podporovať. Podľa citovaného zákona je regionálny rozvoj definovaný ako súbor sociálnych, hospodárskych, kultúrnych a environmentálnych procesov a vzťahov, ktoré prebiehajú v regióne a ktoré prispievajú k

zvyšovaní jeho konkurencieschopnosti, trvalému hospodárskemu rozvoju, sociálnemu rozvoju a územnému rozvoju a k vyrovnávaniu hospodárskych rozdielov a sociálnych rozdielov medzi regiónmi. Nevyhnutnou potrebou pri rozvoji regiónu je rozvíjanie potenciálu obyvateľov, ktorí tento rozvoj budú zabezpečovať. Je potrebné a žiadúce, aby bol tento potenciál rozvíjaný u osôb od útleho, predškolského veku. Práve v predškolskom veku sa formuje podstatná časť osobnosti človeka. **Je nevyhnutné, aby v nadväznosti na množstvo detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami boli zriadené miesta v bežných materských školách (inklúzia), ktorých základným cieľom bude zabezpečenie osobnostného rozvoja detí** v oblasti sociálno-emocionálnej, intelektuálnej, telesnej, morálnej, estetickej, rozvíja schopnosti a zručnosti a v rámci ktorých sa budú utvárať predpoklady na ďalšie vzdelávanie detí. Neoddeliteľnou súčasťou vzdelávania v materskej škole je aj príprava dieťaťa na smerovanie k ďalšiemu vzdelávaniu. Preto **je nevyhnutné v materských školách zriaďovať aj miesta pre deti so zdravotným postihnutím, a to v lokalite, kde sa takéto maloleté deti nachádzajú, bez zbytočných komplikácií, súvisiacich často napr. s dochádzaním do vzdialenejších lokalít.**

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 18

Štáty robia všetky potrebné opatrenia na to, aby sa zabezpečilo právo detí pracujúcich rodičov využívať služby a zariadenia starostlivosti o deti, ktoré sú pre ne určené.

Článok 23

Štáty uznávajú, že duševne alebo telesne postihnuté dieťa má požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť, podporujúcich sebadôveru a umožňujúcich aktívnu účasť dieťaťa v spoločnosti.

Štáty uznávajú právo postihnutého dieťaťa na osobitnú starostlivosť, v závislosti od rozsahu existujúcich zdrojov podporujú a zabezpečujú oprávnenému dieťaťu a osobám, ktoré sa oň starajú, požadovanú pomoc zodpovedajúcu stavu dieťaťa a situácii rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú.

2

3 *Zákon Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov*

§ 1 ods. 2

Základnou úlohou obce pri výkone samosprávy je starostlivosť o všestranný rozvoj jej územia a o potreby jej obyvateľov.

§ 4 ods. 3 písm. h)

*Obec utvára a chráni zdravé podmienky a zdravý spôsob života a práce obyvateľov obce, chráni životné prostredie, ako aj utvára podmienky na zabezpečovanie zdravotnej starostlivosti, **na vzdelávanie**, kultúru, osvetovú činnosť, záujmovú umeleckú činnosť, telesnú kultúru a šport. Zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov*

§ 2 písm. b)

Regionálny rozvoj je súbor sociálnych, hospodárskych, kultúrnych a environmentálnych procesov a vzťahov, ktoré prebiehajú v regióne a ktoré prispievajú k zvyšovaniu jeho

konkurencieschopnosti, trvalému hospodárskemu rozvoju, sociálnemu rozvoju a územnému rozvoju a k vyrovnávaniu hospodárskych rozdielov a sociálnych rozdielov medzi regiónmi.

Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky v znení neskorších predpisov

§ 2 písm. g.), bod 3.3

Na obce prechádzajú pôsobnosti na úseku školstva zriaďovanie a zrušovanie predškolských zariadení.

Vyjadrenie komisárky:

Komisárka zastáva názor, že práva detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo detí so zdravotným postihnutím využívať služby a zariadenia starostlivosti o deti, ktoré sú pre určené, neboli dodržané.

Komisárka pripomína, že všeobecne záväzné právne predpisy ukladajú obci povinnosti v oblasti starostlivosti o všetky deti a ich predškolskú a školskú výchovu a vzdelávanie. Povinnosťou obce je dbať o dobro všetkých svojich obyvateľov, ktorými sú aj deti, a to bez rozdielu ich špecifickosti (zdravotného znevýhodnenia prípadne postihnutia). Niektoré z nich potrebujú špeciálny prístup k ich výchove a vzdelávaniu už od predškolského veku.

Návrh prostriedkov nápravy:

- **Komisárka požiadala starostov dotknutých obcí, aby bezodkladne prijali opatrenia smerujúce na utvorenie podmienok prijatia detí so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo detí so zdravotným postihnutím do materskej školy.**

7 Šikanovanie na školách

Na komisárku sa prostredníctvom anonymnej schránky na webovom sídle úradu komisára viackrát obrátili deti, ktoré upozorňovali na šikanovanie na viacerých školách.

V jednom prípade podávateľ uvádzal, že aj keď sa žiak obrátil na triednu učiteľku a následne na riaditeľku školy, nikto spáchaný incident neriešil. Pri preverovaní podnetu priamo na škole sme zistili, že **tvrdenia podávateľa neboli pravdivé.**

V inej základnej škole o dvoch bitkách žiakov šiesteho ročníka mimo územia školy (pred školou) škola spísala záznamy a incident bol prerokovaný so zákonnými zástupcami maloletých žiakov. Zamestnancom úradu komisára bola sprístupnená dokumentácia o napomenutiach všetkých zainteresovaných a udelení napomenutí a výchovných opatrení.

Pri zisťovaní šikanovania na školách sa vždy pýtame školy, aké násilné činy sa medzi spolužiakmi udiali, ich opis, koľko ich bolo, či to boli bitky alebo psychické vydieranie alebo neprávoprávnej povahy, koľkokrát sa to zopakovalo. Pýtame sa aj na pomoc a podporu školy pre obeť a pre agresora, pýtame si prijaté opatrenia a ich vyhodnocovanie. Na základe uvedených údajov alebo preverených skutočností vyhodnocujeme, či došlo k šikane prípadne k porušeniu práv dieťaťa.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 2

Štáty, sa zaväzujú rešpektovať a zabezpečiť práva ustanovené týmto Dohovorom **každému dieťaťu** nachádzajúcemu sa pod ich jurisdikciou **bez akejkoľvek diskriminácie** podľa rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, telesnej alebo duševnej nespôsobilosti, rodu a iného postavenia dieťaťa alebo jeho rodičov alebo zákonných zástupcov.

Článok 3

Štáty sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú **ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho**, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Článok 16

Žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému **zasahovaniu do svojho súkromného života**, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť.

Dieťa má právo na zákonnú ochranu proti takým zásahom alebo útokom.

Článok 19

Štáty, robia všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí **pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním** počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa.

Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie.

Článok 28

Štáty robia všetky opatrenia nevyhnutné na to, aby sa **disciplína v škole** zabezpečovala spôsobom zlučiteľným **s ľudskou dôstojnosťou** dieťaťa a v súlade s týmto Dohovorom.

Ústava Slovenskej republiky

Článok 19

Každý má právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena.

Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.

Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe.

Návrh prostriedkov nápravy:

- **Komisárka požiadala riaditeľku školy, aby zamestnanci školy venovali zvýšenú pozornosť monitorovaniu správania žiakov na škole za účelom prevencie voči možnému šikanovaniu na škole.**

Šikanovaniu sa komisárka venovala aj v ďalších prípadoch; známy je prípad šikanovania maloletého dieťaťa, ktorý otriasol verejnosťou a ktorý komisárka striktne odsúdila.

Komisárka sa verejne (prostredníctvom TASR) vyhradila proti medializovanému prístupu polície pri vyšetrovaní vo veci napadnutia maloletého dieťaťa v „Obci“¹⁸⁾ skupinou maloletých útočníkov, ktorí ho po podaní značného množstva alkoholických nápojov vyzliekli, potupili a zbili, čo aj natočili na mobilný telefón a zverejnili na sociálnych sieťach.

Návrhy prostriedkov nápravy:

- **Komisárka požiadala generálneho prokurátora, aby nad prípadom zabezpečil osobitný prokurátorský dozor s cieľom náležitého preskúmania šikany dieťaťa, čo bolo akceptované.**
- Upozornila, že nejde o ojedinelý prístup šikany medzi maloletými deťmi. Podľa zistení úradu komisára je v školách šikana často zakrývaná priamo zamestnancami školy. Na túto skutočnosť komisárka **opakovane upozorňovala vtedajšieho ministra školstva, ako aj jeho predchodkyňu a rovnako aj štátnu školskú inšpektorku.**
- Opakovane informovala o šikane na školách aj poslancov národnej rady v správach o činnosti komisárky pre deti, v ktorých zároveň formulovala návrhy prostriedkov nápravy. **Plénum národnej rady tieto upozornenia komisárky na vedomie nezobralo a zistenými prípadmi šikany sa nezaoberal ani Výbor NR SR pre ľudské práva a národnostné menšiny.**
- **Komisárka zároveň vyzvala učiteľov, nepedagogických zamestnancov škôl a zamestnancov školských klubov, aby venovali správaniu žiakov náležitú pozornosť s cieľom odhaliť a eliminovať šikanózne správanie detí.** Rovnako očakáva, že tak zamestnanci škôl ako aj rodičia sa vo výchove maloletých detí budú otázkam šikany medzi deťmi náležite venovať.

18) Názov obce z dôvodu zachovania anonymity neuvádzame.

8 Ochrana života dieťaťa

Komisárka zaznamenala prostredníctvom médií dňa 21. apríla 2022 **znepokojujúcu informáciu o mŕtvom novorodencovi** v hniezde záchrany v Národnom ústave detských chorôb v Bratislave.

Využívajúc svoje oprávnenie podľa § 3 a 4 zákona o komisárovi pre deti sa **z vlastnej iniciatívy obrátila na ministra zdravotníctva** so žiadosťou o zaslanie informácie o postupe, resp. o okolnostiach súvisiacich s úmrtím novonarodeného dieťaťa umiestneného v hniezde záchrany. Pýtala sa najmä, **či uplatňovaný postup pri zdravotnej starostlivosti a záchrane života novorodenca umiestneného v hniezde záchrany je dostatočne bezpečný, kto a v akých intervaloch hniezdo záchrany kontroluje, ako zdravotnícky personál ďalej postupuje v prospech ochrany života a zdravia novorodencov.** Taktiež ho požiadala, aby oznámil, aké opatrenia ministerstvo zdravotníctva a poskytovatelia ústavnej zdravotnej starostlivosti, v ktorých sa hniezda záchrany nachádzajú, prijalo na vylúčenie ďalších fatálnych zlyhaní zdravotníckeho zariadenia.

Zároveň komisárka požiadala predsedníčku Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou Slovenskej republiky o vykonanie dohľadu nad spôsobom zdravotnej starostlivosti o novorodenca, či bol postup zdravotníckeho personálu vykonaný lege artis a o zaslanie výsledku dohľadu. Taktiež požiadala riaditeľa odboru kriminálnej polície príslušného Okresného riaditeľstva Policajného o zaslanie informácií o výsledku vyšetrovania prípadu.

Okresné riaditeľstvo Policajného zboru Bratislava III oznámilo, že prebieha vyšetrovanie, vykonávajú sa procesné úkony a znalecké dokazovanie, ale obvinenie zatiaľ nebolo vznesené. Z predbežnej správy vyplynulo, že zlyhalo zvukové a svetelné signalizačné zariadenie, ktoré bolo nefunkčné a na základe pitvy vyplynulo, že na dieťati neboli zistené žiadne známky násilia.

Výsledok:

Ministerstvo zdravotníctva oznámilo, že bolo vypracované nové odborné usmernenie, ktoré nahradilo odborné usmernenie z roku 2009. Podstatná zmena odborného usmernenia spočíva v poskytnutí „vzoru“ pre poskytovateľa ústavnej zdravotnej starostlivosti pre prevádzkovanie hniezda záchrany, vrátane nastavenia kontrolných mechanizmov prevádzky a v doplnení štandardov ošetrovateľskej starostlivosti o novorodenca odloženého v hniezde záchrany a pre zabezpečenie funkčnosti a údržby hniezda záchrany v ústavnom zdravotníckom zariadení. **Odborné usmernenie Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky o postupe pri prevádzkovaní verejného inkubátora a poskytovaní zdravotnej starostlivosti novorodencom odloženým vo verejne prístupnom inkubátore** číslo : S 19132-2022-OSZ zo dňa 12. júla 2022 bolo uverejnené vo Vestníku Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky, čiastka 36-43, ročník 70 zo dňa 28. júla 2022.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 6

Štáty uznávajú, že každé dieťa má prirodzené právo na život.

Štáty zabezpečujú v najvyššej možnej miere zachovanie života a rozvoj dieťaťa.

Článok 24

Štáty uznávajú právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu a na využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení; usilujú sa o zabezpečenie toho, aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k takým zdravotníckym službám.

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Článok 2

Právo každého na život je chránené zákonom.

Ústava SR

Článok 15

Každý má právo na život. Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením.

Článok 40

Každý má právo na ochranu zdravia.

Odborné usmernenie Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky o postupe pri prevádzkovaní verejného inkubátora a poskytovaní zdravotnej starostlivosti novorodencom odloženým vo verejne prístupnom inkubátore číslo : S 19132-2022-OSZ zo dňa 12. júla 2022

Vyjadrenie komisárky:

Komisárka dospela k názoru, že právo novorodenca na ochranu života na zdravotnú starostlivosť bolo zo strany poskytovateľa ústavnej zdravotnej starostlivosti hrubo porušené.

C. Posudzovanie dodržiavania práv dieťaťa prostredníctvom monitorovacej činnosti

V súlade s § 4 ods. 1 písm. b) zákona o komisárovi komisárka a zamestnanci úradu komisára aj v roku 2022 monitorovali dodržiavanie práv dieťaťa vykonávaním nezávislého zisťovania plnenia záväzkov vyplývajúcich z Dohovoru a ďalších medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná a uskutočňovaním prieskumov na sledovanie stavu a vývoja v oblasti práv detí.

Úlohy v oblasti monitoringu dodržiavania práv detí, ktoré boli naplánované podľa Plánu práce na rok 2022 na obdobie február – december 2022 boli čiastočne obmedzené. Na začiatku roka to boli obmedzenia súvisiace s covidovými opatreniami a po zmene vo funkcii komisára pre deti to bola koncepčná zmena v prioritách činnosti novozvoleného komisára. Z toho dôvodu sa monitoring dodržiavania práv detí neuskutočnil v pôvodne plánovanom rozsahu. V hodnotenom období bolo monitorovanie uskutočnené so zameraním na monitorovanie dodržiavanie práv detí vo vybraných centrách pre deti a rodiny a na monitoring dodržiavania práv detí prichádzajúcich z Ukrajiny uskutočnený v okolí hraníc s Ukrajinou¹⁹⁾.

1 Monitoring dodržiavania práv detí v centrách pre deti a rodiny

Úrad komisára sa v prvom polroku 2022 zamerával na dodržiavanie záväzku Slovenskej republiky obsiahnutého v článku 31 Dohovoru, to znamená ako sú zabezpečené práva detí v centrách pre deti a rodiny (*d'alej v tejto časti správy len „centrá“*) na odpočinok a voľný čas, práva venovať sa hre a oddychovým aktivitám, primeraným ich veku a slobodne sa zúčastňovať na kultúrnom živote i umení a ako centrá podporujú utvorenie primeraných a rovných príležitostí na kultúrne, umelecké, oddychové aktivity a na trávenie voľného času a na sociálnu integráciu detí.

Zároveň sa úrad komisára zamerával aj na to, či realizácia týchto práv detí, ak sa využíva plnohodnotne, napomáha k výchove a k prevencii pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, vrátane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti centier pre deti a rodiny. Monitoringom sa sledoval význam preventívnej stránky spočívajúci vo využívaní voľnočasových aktivít a využívaní kreatívneho rozvoja detí v centrách.

Mimo hlavného cieľa bolo cieľom monitoringu zistiť, či sú v centrách vypracované vnútorné akty (smernice) na prevenciu proti násiliu, zneužívaniu (vrátane sexuálneho), týraniu detí a šikane detí v zariadení.

19) Monitoring dodržiavania práv detí prichádzajúcich z Ukrajiny uskutočnený v okolí hraníc s Ukrajinou je uvádzaný na str. 21 – 25.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 19

Štát robí všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa. Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie. Na účely zistenia, oznámenia, postúpenia, vyšetrovania, liečenia a následné sledovanie uvedených prípadov zlého zaobchádzania s deťmi zahŕňajú takisto podľa potreby postupy pre zásahy súdnych orgánov).

Článok 23

Štáty uznávajú právo postihnutého dieťaťa na osobitnú starostlivosť, ktorá musí byť určená na to, aby postihnutému dieťaťu zabezpečila účinný prístup, ako aj získanie vzdelania, prípravy, služieb zdravotníckej starostlivosti, rehabilitačných služieb, prípravy na povolanie a možnosti odpočinku v záujme dosiahnutia čo možno najplnejšej sociálnej integrácie a individuálneho rozvoja vrátane kultúrneho a duchovného rozvoja dieťaťa.

Článok 29

Štáty sa zhodujú, že výchova dieťaťa má smerovať k rozvoju osobnosti dieťaťa, jeho nadania a rozumových aj fyzických schopností v čo najširšom objeme, výchove zameranej na posilňovanie úcty k ľudským právam a základným slobodám, a tiež k zásadám zakotveným v Charte Spojených národov, výchove zameranej na posilňovanie úcty k rodičom dieťaťa, k svojej vlastnej kultúre, jazyku a hodnotám, k národným hodnotám krajiny trvalého pobytu, ako aj krajiny jeho pôvodu, a k iným civilizáciám, príprave dieťaťa na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia, mieru, znášanlivosti, rovnosti pohlavia a priateľstva medzi všetkými národmi, etnickými, národnostnými a náboženskými skupinami a osobami domorodého pôvodu, výchove zameranej na posilňovanie úcty k prírodnému prostrediu.

Článok 31

Štáty uznávajú právo dieťaťa na odpočinok a voľný čas, právo venovať sa hre a oddychovým aktivitám, primeraným jeho veku, a slobodne sa zúčastňovať na kultúrnom živote i umení. Štáty musia rešpektovať a podporovať právo dieťaťa plne sa zúčastňovať na kultúrnom a umeleckom živote; musia podporovať vytvorenie primeraných a rovných príležitostí na kultúrne, umelecké, oddychové aktivity a na trávenie voľného času).

Článok 32

Štáty uznávajú právo každého dieťaťa na životnú úroveň primeranú jeho fyzickému, mentálnemu, duchovnému, morálnemu a sociálnemu rozvoju.

Vecné zameranie monitoringu:

- Ako sa podporuje prístup detí k hromadným oznamovacím prostriedkom šíriacim informácie a materiály, ktoré sú pre dieťa sociálne a kultúrne prospešné a ktoré zodpovedajú článku 29 Dohovoru.
- Ako sú centrá vybavené knižnicami a či knihy predstavujú takú tvorbu, ktorá zodpovedá zásadám ochrany dieťaťa pred informáciami a materiálmi škodlivými pre

jeho blaho a zdravý psychický a sociálny vývin, majú na mysli záväzky článkov 13 a 14 Dohovoru.

- Ako deti využívajú voľný čas, ako im je umožnené realizovať ich záujmy a voľnočasové aktivity (či je umožnené vykonávať voľnočasové aktivity priamo v centre alebo blízko centra, alebo ich deti realizujú v priestoroch vzdialených od centra – či sú tieto vzdialenosti adekvátne alebo neadekvátne tomu, aby ich deti zvládali bez väčších problémov).
- Ako je zabezpečený elektronicky prístup k informáciám (vybavenie počítačmi – ich počet v porovnaní s počtom detí v centre), či sa v centre zriaďujú a využívajú tzv. interaktívne miestnosti.
- Či je dostatok kvalifikovaného personálu na zabezpečenie počítačovej zručnosti detí.
- Ako sú vybavené spoločné priestory určené na záujmovú činnosť a odpočinok detí, ako spolupracujú centrá so subjektmi organizujúcimi tábory detí, resp. voľnočasové aktivity detí, a ako je využívaná možnosť zrealizovať v rámci týchto aktivít zblížovanie detí s rodinnými príslušníkmi, resp. blízkymi osobami.
- Ako je zabezpečená integrácia detí s telesným postihnutím alebo duševným postihnutím do aktivít, ktoré môžu vzhľadom na druh postihnutia vykonávať a ako je zabezpečovaný kultúrny a duchovný rozvoj takýchto detí.
- Či je v dostatočnej miere využívaný individuálny prístup k rozvoju detí, ktoré sú v niektorej oblasti mimoriadne nadané a či dostatočne napomáhajú k tomu, aby takéto deti mali zabezpečené vzdelanie v oblasti, v ktorej sú mimoriadne nadané.
- Či je v dostatočnej miere využívaný sponzoring pri zabezpečovaní kultúrneho a duchovného rozvoja detí v centrách.
- Či sú vypracované individuálne plány detí tak, že z nich vyplýva individuálny prístup k dieťaťu so zameraním na rozvoj jeho schopností, či sa tieto plány každoročne prehodnocujú a kým a či z nich vyplýva, že sa s dieťaťom „pracuje“ na účely rozvoja jeho duchovnej stránky, resp. jeho kreatívnych schopností.
- Či sú vypracované vnútorné predpisy na predchádzanie negatívnym javom, ktoré by mohli viesť k zlému zaobchádzaniu s deťmi.

Monitoring sa uskutočnil v čase od 7. marca. 2022 do 20. mája 2022 v 20 centrách v Banskobystrickom kraji a v Prešovskom kraji.

Tabuľka 1: Zoznam monitorovaných zariadení v Banskobystrickom kraji

BANSKOBYSSTRICKÝ KRAJ	
Centrum pre deti a rodiny Banská Bystrica	Centrum pre deti a rodiny Banská Bystrica
Centrum pre deti a rodiny Valaská	Chalupkova 2, Valaská, 97646
Centrum pre deti a rodiny Polomka	Dimitrovova 12, Polomka, 97666
Centrum pre deti a rodiny Hriňová	Krivec 171, Hriňová, 96205
Centrum pre deti a rodiny Jesenské	Mieru 155, Jesenské, 98002
Centrum pre deti a rodiny Tornaľa	Mierová 1, Tornaľa, 98201
Centrum pre deti a rodiny Kremnica	Jula Horvátha 924/78, Kremnica, 96701
Centrum pre deti a rodiny Trnava	Trnava 90, Trnava, 96234

Centrum pre deti a rodiny Rimavská Sobota	Cukrovarská 127/17, Rimavská Sobota, 97901
Centrum pre deti a rodiny Hnúšťa	Budovateľov 801, Hnúšťa, 98101
Centrum pre deti a rodiny Nová Baňa	Moyzesova 39, Nová Baňa, 96801
Centrum pre deti a rodiny Lučenec	Železničná 1213/26, Lučenec, 98401

Tabuľka 2: Zoznam monitorovaných zariadení v Prešovskom kraji

PREŠOVSKÝ KRAJ	
Centrum pre deti a rodiny Spišská Belá	Továrenská 19/5, Spišská Belá, 05901
Centrum pre deti a rodiny Poprad	Pavlovova 11/4375, Poprad, 05801
Centrum pre deti a rodiny Prešov	Požiarnicka 3, Prešov, 08001
Centrum pre deti a rodiny Sabinov	Ul. 17.novembra 361/2, Sabinov 083 01
Centrum pre deti a rodiny Snina	Partizánska 1057/21, Snina, 06901
Centrum pre deti a rodiny Svidník	Partizánska 306/6, Svidník, 08901
Centrum pre deti a rodiny Vranov nad Topľou	Dr.C.Daxnera 90/7, Vranov nad Topľou, 09301
Centrum pre deti a rodiny Medzilaborce	Kpt. Nálepku 369/5, Medzilaborce, 06801

Metódy monitoringu:

Zamestnanci úradu monitoring vykonávali metódou rozhovoru s deťmi a aj so zamestnancami centier, ako aj metódou pozorovania ich správania pri vzájomnej komunikácii. Zároveň v súčinnosti so zamestnancami centra pre deti a rodiny nazerali do individuálnych plánov detí a tiež boli zisťované životné podmienky detí.

Zistenia:

Zistenia opakovane potvrdzujú zistenia z vykonaných monitoringov centier v minulosti. V centrách

- sa nevyužíva jednotná metodika pri vedení spisovej dokumentácie, a to aj napriek tomu, že zákon o sociálnoprávnej ochrane ustanovuje pravidlá pri vedení tejto dokumentácie;
- podporujú sa talenty detí individuálne podľa schopností a možností každého dieťaťa,
- vyzdvihli možnosti voľného výberu odbornej školy podľa schopností a možností každého dieťaťa mimo kraja centra;
- majú vypracovaný Etický kódex, niektoré majú vypracované materiály zamerané na prevenciu na predchádzanie negatívnych javov a ďalšie akty riadenia;
- pri rozhovore s deťmi bolo zistené, že deti sa stretávajú so šikanou a kyberšikanou. Uvedené šikany sa prejavujú v školských zariadeniach;
- sa zabezpečujú pre deti prednášky o sexuálnej výchove, obchodovaní s ľuďmi, ako aj prednášky zabezpečené políciou o negatívnych dôsledkoch užívania drog a požívania alkoholických nápojov;
- majú vo svojich priestoroch knižnicu, ktorú deti využívajú, pričom väčšina centier sa zapája do projektu z Panta Rhei, kde je možnosť získať knihy darovaním;
- nemajú vytvorené podmienky a definované postupy pre digitalizáciu zaznamenávaných dát o deťoch, so zreteľom na zabezpečenie bezpečnosti digitalizovaných dát a efektívny prístup k zaznamenávaným dátam;

- upozorňovali na nedostatkové materiálne – technické zabezpečenie, ktoré sa prejavilo v čase COVID 19 (nedostatok počítačov pri online vzdelávaní);
- upozornili na využívanie sponzoringu na financovanie voľnočasových aktivít;
- upozornili na nedostatok financií pre školských asistentov.

Závery:

Výsledky monitoringu dodržiavania práv detí vo vybraných centrách v Banskobystrickom kraji a Prešovskom kraji výrazne **potvrdzujú predbežné zistenia z monitoringu dodržiavania práv detí vo všetkých centrách realizovaných úradom komisára v minulosti. Odporúčania prostriedkov nápravy z minulosti, s ktorými oboznámila komisárka aj národnú radu, sú stále aktuálne a zmeny, ktoré boli zatiaľ vykonané, nie sú v súlade s Dohovorom**, ako nosným dokumentom, ktorým je Slovenská republika viazaná.

Návrhy prostriedkov nápravy

- **Zabezpečiť personálne, finančné a materiálne - technické podmienky na výkon činností vyplývajúcich zo zákona o sociálnoprávnej ochrane.**
Zabezpečí: MPSVR SR
- **Zabezpečiť systematické vzdelávanie zamestnancov v oblastiach podľa potrieb centra.**
Zabezpečí: MPSVR SR
- **Utvoriť jednotné metodické usmernenie o informovanosti o zdravotnom stave dieťaťa.**
Zabezpečí: MZ SR
- **Zabezpečiť financie na školských asistentov.**
Zabezpečí: MŠVVŠ SR
- **Zabezpečiť prednáškovú činnosť s odborníkmi na tému „Vzt'ahové a iné problémy detí v centrách“ – tzv. okrúhle stoly**
Zabezpečí: Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny prostredníctvom referátov poradensko-psychologických služieb za účasti blízkej osoby dieťaťa, ktorú si dieťa určí samo – tzv. okrúhle stoly
- **Požiadat' o spoluprácu Inštitút pre výskum práce a rodiny vo veci vytvorenia pracovnej skupiny na preverovanie šikany a kyberšikany v centrách, resp. na školách, ktoré deti z centier navštevujú, ktorej zistenia by boli podkladom na vypracovanie výskumnej úlohy v tejto oblasti.**
Zabezpečí: MPSVR SR
- **Zabezpečiť, aby bol vo verejnoprávnej televízii jedenkrát mesačne vysielaný program „Život v centrách pre deti a rodiny“, ktorý by sa venoval v každej časti dvom, najviac trom centrá a v rámci programu by deti prezentovali svoje zručnosti. Program by spropagoval činnosť všetkých centier na Slovensku.**
Zabezpečí: Komisár pre deti + riaditeľ RTVS

- **Zabezpečiť digitalizáciu dát zaznamenávaných o dieťati a ich efektívnu výmenu medzi inštitúciami zapojenými do práce s dieťaťom a rozhodujúcich o dieťati.**
Zabezpečí: MPSVR SR + MIRRI SR

D. Medzinárodné aktivity

Komisárka pokračovala v spolupráci so zahraničnými subjektmi a medzinárodnými subjektmi, ktoré sa podieľajú na výkone práv dieťaťa alebo ochrane práv dieťaťa.

Slovenský komisár pre deti je exkluzívne členom medzinárodnej organizácie **European Network of Ombudspersons for Children/Európska sieť detských ombudsmanov (ďalej len „ENOC“)**, ktorá združuje nezávislé inštitúcie na ochranu práv detí. Jej mandátom je podpora propagácie a ochrany práv detí ako je uvedené v Dohovore o právach dieťaťa.

Cieľmi ENOCu sú:

- vytváranie platformy na zdieľanie informácií a stratégií v oblasti ochrany práv detí, medzi jednotlivými inštitúciami
- podpora čo najúplnejšej implementácie Dohovoru o právach dieťaťa
- podpora spoločného lobovania za práva dieťaťa
- podpora rozvoja efektívnych nezávislých inštitúcií na pre deti.

Jednou z kľúčových aktivít ENOCu je **projekt ENYA(European Network of Young Advisors)**, ktorý ENOC spustil s podporou Európskej Komisie v roku 2010. Právo dieťaťa byť vypočuté a podieľať sa, tak ako je zakotvené v článku 12 Dohovoru o právach dieťaťa je jedným z najprehliadanejších práv. Práve na toto právo sa ENOC a jeho členovia zaviazali vo veľkej miere sústrediť.

Cieľom projektu ENYA je aktívne zapájať deti a mladých ľudí do celoročnej práce ENOCu a poskytnúť im možnosť, aby ich názory a postoje boli vypočuté a prezentované na úrovni, ktorá presahuje hranice ich krajiny, na európskej úrovni. Detom a mladým ľuďom ako nositeľom práv a odborníkom na vlastný život je umožnené zúčastňovať sa na aktivitách ENOCu s cieľom podeliť sa o svoje skúsenosti, poskytnúť ombudsmanom pre deti jasnú predstavu o tom, čo sa ich týka a ako konkrétne zabezpečiť ochranu a podporu ich práv, ktoré zaručuje Dohovor o právach dieťaťa. ENYA má zabezpečovať zmysluplnú a efektívnu participáciu mladých ľudí tým, že im umožní vyjadriť sa ku konkrétnym témam. Majú možnosť vyjadriť svoje obavy a názory týkajúce sa ich práv, vyjadriť svoje návrhy a zúčastniť sa na vypracúvaní spoločných odporúčaní.

Úrad komisára je aktívnym účastníkom projektu ENYA od roku 2020. Každoročne vytvára skupinu mladých poradcov(Young Advisors), ktorá vypracúva odporúčania k danej téme na národnej úrovni počas viacerých workshopov organizovaných komisárkou. Po vypracovaní odporúčaní, sú zvolení dvaja zástupcovia z radu detí, ktorí tieto odporúčania prezentujú na medzinárodnom ENYA fóre a výročnej konferencii ENOCu.

Úrad komisára sa po tretí krát stal súčasťou projektu ENYA. Na rok 2022 bola téma projektu: **„Let's talk Young. Let's talk Climate Justice.“** Projektu sa zúčastnilo **14 detí zo 4 škôl** (Gymnázium Jozefa Braneckého v Trenčíne, Stredná odborná škola

dopravná v Žiline, Gymnázium sv. Andreja v Ružomberku, Základná škola V Chtelnici), ktoré vytvorili diskusnú skupinu.

V rámci realizácie projektu komisárka zorganizovala 6 workshopov, ktoré sa konali prezenčnou, hybridnou, alebo online formou. Hlavným cieľom diskusnej skupiny bolo pripraviť odporúčania k hlavnej téme a súvisiacim oblastiam z pohľadu detí a mládeže. Oblasti ku, ktorým členovia skupiny vypracovali odporúčania boli nasledovné:

- Klimatické opatrenia a participácia v environmentálnych rozhodnutiach
- Sever-Juh: klimatická zmena prehľbuje nerovnosti
- Spotreba a uhlíková stopa: rastúca krivka
- Udržateľná mobilita a priestorový manažment územia
- Energetické zdroje a ich dopady na podnebie a naše životy

Odporúčania, ktoré vypracovali deti slovenskej diskusnej skupiny

- Zvyšovanie povedomia v spoločnosti poskytovaním lepších informácií o problémoch v oblasti ekológie a životného prostredia. Propagácia zdrojov so spoľahlivými informáciami, ako sú podcasty, webové stránky, kanály YouTube a iné platformy. Urobte tieto informácie zrozumiteľnými a jasnými pre ľudí všetkých vekových kategórií. Hovorte o viditeľnom vplyve klimatickej zmeny, aby si ľudia ľahšie vytvorili celkový obraz. Niektorí ľudia si nemusia všimnúť účinky zmeny klímy, ani nerozumejú veľkosti problému. Môžeme sa tiež zaoberať tým, ako zmena klímy ovplyvňuje záujmy človeka, ako je cestovanie, zvieratá alebo príroda.
- Organizovanie verejných podujatí na túto tému v spolupráci s mládežou. Najviac zasiahnutými budú mladí ľudia a ich potomkovia. Ukážte vplyv klimatických zmien prostredníctvom umenia. Umenie inšpiruje veľa ľudí, a preto môže byť účinným spôsobom, ako ukázať/vyjadriť naše obavy z klimatických zmien. Dokážeme vytvoriť maľby, fotografie, koláže, sochy alebo iné médium, ktoré dokáže odovzdať posolstvo. Musíme pridať vyjadrenie umelca o tom, ako klimatické zmeny inšpirovali jeho tvorbu, aby diváci, ktorí to sledujú, presne vedeli, čo sa snaží zobraziť. Podporte mladých umelcov organizovaním umeleckých prehliadok s environmentálnou tematikou a inštaláciou výstav na verejnosti.
- Zlepšiť vzdelávanie na školách o ekológii a životnom prostredí. Vyžaduje sa vyšší počet vyškolených učiteľov, seminárov, prednášok, hodín alebo predmetov v oblasti životného prostredia. Zamerajte sa na motiváciu, aby si ľudia udržali svoje dobré návyky aj po ukončení povinnej školskej dochádzky. Vytvárať tlak na štátne orgány, aby pracovali na efektívnejšom systéme vzdelávania v tejto oblasti (väčšia podpora environmentálnej výchovy).
- Vytváranie crowd-fundingových projektov zameraných na vytváranie rôznych nových štatistík, ktoré sú zrozumiteľné a ľahko dostupné verejnosti (napríklad o separácii odpadu, emisiách metánu).
- Prinútiť štátne orgány urýchlene riešiť problém nelegálnych skládok väčšou finančnou podporou pre obce. Za likvidáciu nelegálnych skládok sú zodpovedné obce, no chýbajú im finančné prostriedky. To vedie k rastúcemu počtu nelegálnych skládok v mnohých regiónoch.

Následne sa slovenské deti osobne zúčastnili prezentácie na medzinárodnom ENYA fóre uskutočnenom v dňoch 28. 6. – 30. 6. 2022 v Bilbao.

E. Účasť na legislatívnej činnosti a príprave koncepčno-strategických dokumentov ministerstiev

Komisárka a zamestnanci úradu komisára sa aktívne zapájali do legislatívnej činnosti a rovnako sa podieľali aj na vypracovaní koncepčných, strategických a evaluačných materiálov ministerstiev. Svoje poznatky získané výkonom právomoci v zmysle § 4 zákona o komisárovi pre deti sa komisárka snažila pretaviť do pripravovaných návrhov zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov. Podnety na legislatívne zmeny predkladala vecne príslušným ministerstvám a ostatným ústredným orgánom štátnej správy, resp. Národnému koordinačnému stredisku pre riešenie problematiky násilia na deťoch vo forme konkrétnych iniciatívnych podnetov na zmeny právnych predpisov. Rovnako sa zapájala do medzirezortného pripomienkového konania zverejňovaním pripomienok k návrhom všeobecne záväzných právnych predpisov na portáli SLOV-LEX.

K najvýznamnejšej participácii na **legislatívnej činnosti** patria

- podklady a zásadné pripomienky k návrhu novelizácie zákona o komisárovi pre deti v súvislosti s implementáciou Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a k Opčného protokolu k uvedenému dohovoru a s aplikáciou národného prevenčného mechanizmu - *gestor: MS SR*,
- zásadné pripomienky komisárky k návrhu novelizácie zákona o verejnom ochrancovi práv, v súvislosti s implementáciou Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu ak Opčného protokolu k uvedenému dohovoru - *gestor: MS SR*,
- zásadné pripomienky komisárky k návrhu zákona o inšpekcii v sociálnych veciach a o zmene a doplnení niektorých zákonov, kde sme namietali navrhovanú inštitucionálnu formu inšpekcie ako nevhodný model – *gestor MPSVR SR*.

K najvýznamnejšej participácii na príprave **koncepčných, strategických a evaluačných** materiálov ministerstiev patrí

- príprava podkladov Akčného plánu k Národnej koncepcii ochrany detí v digitálnom priestore na roky 2022 – 2023 – *gestor: MPSVR SR, Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch*,
- príprava podkladov k informácii o naplňaní strategických cieľov Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím – *gestor: MPSVR SR, Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch*,
- Príprava podkladov k Realizácii úloh vyplývajúcich z Akčného plánu na roky 2021 - 2022 k Národnej stratégii na ochranu detí pred násilím - *gestor: MPSVR SR, Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch*,
- príprava návrhov k Národnému akčnému plánu Európska záruka pre deti a pripomienkovanie zaslaného materiálu - *gestor: MPSVR SR, Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch* - *gestor: MPSVE SR - Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch*.

F. Poradenská činnosť

Početnou agendou komisárky a zamestnancov úradu komisára je poradenská činnosť. Na komisárku sa obracajú deti ale aj rodičia či iné osoby, s rôznymi otázkami, týkajúcimi sa aplikácie práv detí. Aj napriek tomu, že zákon o komisárovi neukladá výslovne komisárke povinnosť poskytovať poradenstvo, komisárka má zato, že takáto pomoc je potrebná, pretože viacerí žiadatelia sa na ňu obrátili s prosbou o poskytnutie pomoci a rady, keď už vyčerpali všetky ostatné dostupné prostriedky a nedočkali sa pomoci zo strany kompetentných orgánov verejnej správy, predovšetkým od orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a nevedia ako ďalej. V iných prípadoch ani nevedia, na ktorú inštitúciu sa majú obrátiť so svojím problémom, nevedia sa orientovať v zložitej spleti právnych predpisov a tiež v spleti kompetencií orgánov verejnej moci a ďalších inštitúcií. V takomto prípade im komisárka podá usmernenia a odporučí ich na príslušnú inštitúciu, ktorá má v pôsobnosti danú vecnú problematiku. Poradenstvo sa týkalo všetkých oblastí, ktoré má komisárka vo svojej pôsobnosti.

Najčastejšími oblastami poskytnutého poradenstva boli:

- právomoc a pôsobnosť komisára pre deti,
- právomoc komisára pre deti pri zastupovaní maloletých detí v súdnych konaniach,
- postup pri uplatňovaní práva na výživné a vymáhanie výživného pre neplnoleté dieťa,
- poradenstvo v otázkach možnosti úpravy a výkonu práva styku starých rodičov k maloletému dieťaťu,
- poradenstvo v otázkach nárokov, priznávania alebo odňatia prídavkov na deti,
- poradenstvo v oblasti procesného postupu pri výsluchu maloletého dieťaťa,
- postavenie kolízneho opatrovníka a jeho úlohy pri ochrane záujmov maloletých detí,
- náhradná starostlivosť o dieťa, najmä vo vzťahu k náhradnej osobnej starostlivosti, pestúnskej starostlivosti a výkonu ústavnej starostlivosti v profesionálnej náhradnej rodine,
- poradenstvo ako čeliť šikane na škole,
- poradenstvo v otázkach otázky striedavej starostlivosti o deti,
- poradenstvo v oblasti úpravy rodičovských práv,
- poradenstvo v otázkach trestných činov páchaných na deťoch,
- poradenstvo v oblasti procesného postupu pri výsluchu maloletého dieťaťa pred orgánmi činnými v trestnom konaní,
- poradenstvo v otázkach uzatvárania rodičovských dohôd ako nástroja na efektívne vyriešenie sporov medzi rodičmi v otázkach starostlivosti o dieťa a vyhnutia sa zdĺhavému súdnemu konaniu,
- poradenstvo diskriminácie v otázke prístupu ku vzdelávaniu,
- poradenstvo v oblasti komunikácie s príslušnými úradmi práce v otázkach zanedbania starostlivosti o dieťa,
- poradenstvo o možnosti podania návrhov na neodkladné opatrenia v otázkach úpravy rodičovských práv a povinností,
- poradenstvo v otázkach súvisiacich s právami a povinnosťami vyplývajúcimi zo súdnych rozhodnutí,
- poradenstvo o subjektoch realizujúcich poradenskú činnosť v oblasti rodičovských konfliktov,
- poradenstvo o právach dieťaťa.

Príklad poradenstva:

Na úrad komisára sa dostavil otec maloletého dieťaťa s otázkou, čo má robiť, keďže jeho expartnerka ho neinformuje o zdravotnom stave ich spoločného dieťaťa, ktoré bolo súdom matke zverené do osobnej starostlivosti. Otec dieťaťa žiadal informáciu, aké má práva na získavanie pravidelného informovania sa o zdravotnom stave dieťaťa.

Aj napriek tomu, že úlohou komisára pre deti nie je ochrana práv rodiča, poradenstvo o právnom stave mu bolo poskytnuté. Zamestnankyňa úradu komisára informovala podávateľa podnetu, že právo byť informovaný o zdravotnom stave svojho dieťaťa mu vyplýva priamo z Dohovoru a rovnako zo Zákona o rodine, a ak toto právo nie je naplnené, je oprávnený, ako otec dieťaťa, požiadať súd, aby rozhodol vo veci, o ktorej sa s druhým rodičom dieťaťa nevie dohodnúť.

Návrhy prostriedkov nápravy

- **So zreteľom na nárast počtu opakovaných žiadostí je potrebné zdôrazniť nevyhnutnosť systémového riešenia tohto problému,** pretože vo viacerých prípadoch kompetentné orgány verejnej správy neposkytli občanom adekvátnu súčinnosť, aj napriek tomu, že je to v ich priamej zákonnej pôsobnosti.
Zabezpečí: MPSVR SR, MS SR, MŠVVŠ SR, MV SR
- **Skvalitniť činnosť Centra právnej pomoci a prehodnotiť podmienky poskytovania pomoci s cieľom zrýchliť proces poskytnutia pomoci.** Centrum právnej pomoci, ktoré je zriadené zákonom č. 327/2005 o poskytovaní právnej pomoci osobám v materiálnej núdzi, vo viacerých prípadoch **bud' poskytne pomoc neskoro, t. j. až po preverení, či žiadateľ splnil zákonom stanovené kritériá, alebo neposkytne vôbec, pretože žiadateľ je na hranici materiálnej núdze.**
Zabezpečí: MS SR
- **Skvalitniť činnosť kolíznych opatrovníkov s cieľom profesionalizácie ich aktivít.** Kolízni opatrovníci, ktorí by mali v zmysle zákona o sociálnoprávnej ochrane detí zabezpečiť ochranu práv a právom chránených záujmov dieťaťa, **pomerne často zlyhávajú.**
Zabezpečí: MPSVR SR
- **Personálne posilniť úrady sociálnych vecí a rodiny – odbory orgánov sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately.**
Zabezpečí: MPSVR SR
- **Zvýšiť platy pracovníkov orgánov sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately.** Na problém finančného ohodnotenia pracovníkov orgánov sociálnoprávnej ochrany ako aj na nedostatočné materiálne vybavenie komisárka sústavne upozorňuje ministerstvo sociálnych vecí a rodiny. Finančné ohodnotenie týchto pracovníkov je slabé, čo má za následok, že pracovníci po krátkom čase odchádzajú za lepším zárobkom, čím sa funkčnosť tohto významného orgánu

znefunkčňuje a tým Slovenská republika nemôže naplňať záväzky vyplývajúce z medzinárodných zmlúv.

Zabezpečiť: MPSVR SR

- **Zabezpečiť dostatok inštitúcií včasnej intervencie.** Na území Slovenskej republiky je nedostatok inštitúcií na zabezpečenie včasnej intervencie vzhľadom na potreby detskej populácie.

Zabezpečiť: MPSVR SR

G. Spolupráca so zainteresovanými odborníkmi a inštitúciami

Komisárka oceňuje pozitívne skúsenosti ochrany práv detí v spolupráci so zainteresovanými verejnými organizáciami, organizáciami z akademického prostredia, s občianskymi združeniami ako aj s individuálnymi renomovanými odborníkmi z praxe. Preto pokračovala v tejto spolupráci.

1. Spolupráca a účasť v poradných orgánoch vlády a ministerstiev a ostatných orgánov štátu

Komisárka a zamestnanci úradu komisára sa aktívne podieľali na činnosti odborných poradných orgánov vlády a ministerstiev, kde v štádiu príprav legislatívnych, koncepčných a strategických dokumentov predkladali a presadzovali podklady súvisiace s posilnením ochrany práv detí. Komisárka, resp. zamestnanci úradu komisára boli členmi týchto poradných orgánov:

- Rada vlády osoby so zdravotným postihnutím
Gestor: MPSVR SR.
- Rada vlády SR pre duševné zdravie
 - Výbor pre kvalitu starostlivosti o duševné zdravie
 - Výbor pre primárnu prevenciu*Gestor: MZ SR.*
- Výbor pre deti a mládež Rady vlády pre národnostné menšiny a rodovú rovnosť
Gestor: MPSVR SR.
- Pracovná skupina k stratégii ochrany detí pred násilím
Gestor: MPSVR SR.
- Krízový štáb pre migráciu v súvislosti s konfliktom na Ukrajine na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny
Gestor: MPSVR SR.
- Národná expertná skupina na riešenie problematiky v oblasti počítačovej kriminality zriadenej pri medzirezortnom koordinačnom orgáne pre boj so zločinnosťou
Gestor: MV SR.
- Medzirezortná pracovná skupina v záujme ochrany detí pred manipuláciami svetonázorovými a spirituálnymi skupinami
Gestor: MK SR.
- Odborná pracovná skupina na prípravu ratifikácie a implementáciu Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu ak Opčného protokolu k uvedenému dohovoru
Gestor: MS SR.
- Expertná skupina pre prevenciu kriminality detí a mládeže
Gestor: MŠVVŠ SR.
- Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch
Gestor: MPSVR SR.
- Európska záruka pre deti
Gestor: MPSVR SR.

- Poradný výbor projektu „Zlepšenie systému monitorovania a hodnotenia systému náhradnej starostlivosti a ochrany detí v Slovenskej republike
Gestor: MPSVR SR.

2. Spolupráca s vysokými školami

- Trnavská univerzita v Trnave (na základe memoranda o spolupráci).
- Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety (na základe memoranda o spolupráci).
- Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach (na základe memoranda o spolupráci).

3. Spolupráca s občianskymi združeniami

- A Ray of Sunshine for a Child (na základe memoranda o spolupráci).
- OZ Lúč pre dieťa (na základe memoranda o spolupráci.)
- OZ Ochráň ma (na základe memoranda o spolupráci).
- Rada mimovládnych rómskych komunít (na základe memoranda o spolupráci).

4. Spolupráca s medzinárodnými subjektmi

- ENOC
- ENYA
- UNICEF
- ombudsmani a komisári pre deti združení v ENOC.

H. Podpora zvyšovania povedomia o právach dieťaťa v spoločnosti

Komisárka a zamestnanci úradu, rovnako ako po uplynulé roky, uskutočňovala aktivity v záujme zvyšovania povedomia o právach dieťaťa najmä rozhovormi s deťmi v základných školách a účasťou na workshopoch.

K významným aktivitám s týmto cieľom zaraďujeme aj verejné vyhlásenia a výzvy na zamedzenie porušovania práv detí, ktoré rezonovali vo verejnom priestore. Pre ilustráciu uvádzame niektoré z nich:

Vyhlásenie komisárky pre deti: „Je nepripustné biť deti“

Komisárka pre deti Viera Tomanová je znepokojená udalosťami, ktoré sa mali odohrať v pondelok 27. apríla 2020 v osade Stará Maša v Krompachoch, kde podľa viacerých médií malo v osade dôjsť k bitke detí zo strany policajta. Komisárka a zamestnanci Úradu komisára pre deti okamžite od získania informácie o udalosti sa prípadom zaoberá v spolupráci s príslušnými orgánmi a aj rozhovorom s deťmi na mieste udalosti. Komisárka zároveň požiadala ministra vnútra, aby zabezpečil dôsledné vyšetrovanie prípadu a oboznámil ju s výsledkom vyšetrovania. Komisárka pre deti zdôrazňuje, že je nepripustné použiť z akéhokoľvek dôvodu fyzické a ani psychické násilie na deťoch.“²⁰⁾

Viera Tomanová apeluje: „Nevťahujte deti do kampane na obhajobu spojenú s umiestnením vojenského materiálu“

Komisárka pre deti Viera Tomanová vyjadruje znepokojenie nad krajne nevhodnou kampanou Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR zameranej na podporu kontroverznej Dohody o spolupráci v oblasti obrany medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Spojených štátov amerických. Kampaň s názvom „AJ DETI TO UŽ VEDIA. 10 FAKTOV O DCA“ je zverejnená na oficiálnom facebook-ovom profile Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Na túto politicky orientovanú kampaň boli použité fotografie maloletej žiačky v triede, v spojení s vysvetleniami k niektorým záväzkom zmluvy, vo forme prednesu žiačky pred tabuľou. Deti je potrebné chrániť od akýchkoľvek vojenských aktivít. Komisárka pre deti upozorňuje, že takýmto spôsobom prezentácie dohody, ktorou Slovenská republika prijíma záväzky v oblasti vojenských vecí, môže dôjsť u detí k znižovaniu miery citlivosti a vnímania globálnych vojenských projektov. Deti nesmú byť spájané s názormi, objektmi, výroky a vyobrazeniami, ktoré akýmkoľvek, čo aj nepriamym spôsobom, môžu vyvolať pocit stotožnenia sa s potrebou ozbrojených aktivít. Komisárka pre deti vyzýva ministerstvo, aby nespájalo vojenské aktivity v akejkoľvek forme s maloletými deťmi.“²¹⁾

20) Zverejnené v TASR 30. 4. 2020.

21) Zverejnené v TASR 28. 1. 2022.

V. ČINNOSŤ KOMISÁRA PRE DETI

prof. MUDr. Jozefa Mikloška, PhD. v období jún – december 2022

**„Ako sa svet chová k dieťaťu, tak sa dieťa bude chovať k svetu“
P.F. Freybergh**

Komisár pre deti (ďalej len „komisár“) Jozef Mikloško po nástupe do funkcie poďakoval viac ako 50 mimovládnych organizáciám čo vyslovili podporu jeho kandidatúry, čím mu dali mandát občianskeho (apolitického) detského komisára. Poďakoval tiež 79 poslancom, čo ho zvolili do funkcie. Napriek svojim rozličným stranickým príslušnostiam vytvorili veľmi jedinečnú a neobyčajnú zhodu v politike v prospech detí. Táto zhoda ho inšpirovala ohlásiť ako hlavnú víziu svojho pôsobenia motto:

„Spojme sa pre deti!“

Pre plnenie úloh, ktoré mu vyplývajú zo zákona o komisárovi pre deti, z Dohovoru a ďalších relevantných ľudsko-právnych medzinárodných zmlúv a dokumentov sformuloval nasledovné **princípy a priority, na ktorých bude stavať ochranu práv detí.**

Základným princípom pri všetkých činnostiach bude presadzovanie princípu zohľadňovania najlepšieho záujmu dieťaťa a systémový prístup k riešeniu problémov spojených s ochranou práv detí. Hájenie najlepšieho záujmu všetkých detí na Slovensku bude realizované v duchu Všeobecného komentára č. 14 (2013) o práve dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu Výboru pre práva dieťaťa a v duchu Základných zásad článku I. Zákona o rodine.

Priority boli v duchu zákona o komisárovi rozdelené do nasledovných oblastí:

- **Činnosť podľa § 4 ods. 1 písm. b) zákona
(monitorovanie dodržiavanie práv dieťaťa najmä vykonávaním
nezávislého zisťovania plnenia záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných
dohovorov a uskutočňovaním výskumov a prieskumov na sledovanie
stavu a vývoja v oblasti práv detí)**
- Princíp zohľadňovania najlepšieho záujmu dieťaťa
 - Hodnotenie vplyvov verejných politík na práva dieťaťa
 - Výskumná činnosť
 - Monitoring dodržiavania práv detí v zariadeniach

- **Činnosť podľa § 4 ods. 1 písm. a) zákona -
(posudzovanie na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa)**
 - Ochrana práv dieťaťa na základe podnetu
 - Ochrana práv detí z iniciatívy komisára, osobitne najviac ohrozených skupín detí
 - Deti ohrozené chudobou a bezdomovectvom
 - Deti ohrozené vyňatím z vlastných rodín
 - Deti z marginalizovaných rómskych komunit
 - Deti ohrozené duševnými poruchami
 - Deti ohrozené akýmkoľvek násilím osobitne v rodine, škole, kyberpriestore
 - Deti ohrozené rodičovskými konfliktami
 - Systémové a koncepčné návrhy na systémové zmeny vyplývajúce z riešenia podnetov
 - Poradenské aktivity
- **Činnosť podľa § 4 ods.1 písm. c) zákona
(presadzovanie záujmov detí v spoločnosti, spolupráca s deťmi priamo alebo prostredníctvom organizácií pôsobiacich v oblasti práv detí, konzultuje s deťmi veci, ktoré sa ich týkajú, skúmanie názorov detí a podpora ich záujmu o verejné otázky)**
 - Parlament detí a mládeže ako stály poradný orgán komisára
 - Priama komunikácia s deťmi v regiónoch
 - Posilňovanie hlasu detí v spoločnosti pomocou detských a mládežníckych lídrov
 - Podpora, vzdelávanie a celospoločenské posilňovanie statusu tých, čo sa o deti starajú – rodičia a príbuzní, učitelia, vychovávatelia, sociálni, odborní, zdravotnícki pracovníci ...
- **Činnosť podľa § 4 ods. 1 písm. d) zákona
(organizovanie aktivít na podporu dodržiavania práv dieťaťa a na zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa)**
 - Komunikácia s verejnosťou
 - Vzdelávacie aktivity
- **Činnosť podľa § 4 ods. 1 písm. e) zákona
(spolupráca so zahraničnými subjektmi a medzinárodnými subjektmi, ktoré sa podieľajú na výkone práv dieťaťa alebo ochrane práv dieťaťa)**
- **Účasť na legislatívnej činnosti**
- **Spolupráca so zainteresovanými subjektmi**
 - Podpora sieťovania a spolupráce štátu, samosprávy, MVO, odborníkov aj podnikateľov pri presadzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa
- **Skvalitnenie činnosti úradu komisára**

Možno konštatovať, že v hodnotenom období komisár venoval pozornosť prioritne zisťovaniu názorov detí prostredníctvom výskumnej činnosti, založením Parlamentu detí

a mládeže a bezprostredným stretávaním sa a rozhovormi s deťmi a s detskými lídrami. Zároveň popri vybavovaní podnetov, v ktorých podávatelia upozorňovali na ohrozovanie alebo porušovanie práv detí, venoval komisár zvýšenú pozornosť dodržiavaniu práv detí prichádzajúcich na Slovensko z Ukrajiny v dôsledku ozbrojeného konfliktu, deťom umiestneným v centrách pre deti a rodiny, deťom ohrozených rodičovskými konfliktmi. Nemalé úsilie vynaložil na získavanie dobrovoľníkov a budovaniu siete spolupracujúcich odborníkov, siete spolupracujúcich občianskych združení a ambasádorov dobrej vôle z radov známych umelcov a športovcov, ktorí môžu ponúknuť deťom vzory.

V budúcich obdobiach je zámerom komisára rozšíriť doterajšie aktivity o intenzívnejšie informovanie verejnosti o právach detí a o podporu, vzdelávanie a oceňovanie subjektov, ktoré pracujú s deťmi.

A. Činnosť podľa § 4 ods. 1 písm. b) zákona. Monitorovanie dodržiavania práv dieťaťa najmä vykonávaním nezávislého zisťovania plnenia záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných dohovorov a uskutočňovaním výskumov a prieskumov na sledovanie stavu a vývoja v oblasti práv detí

1 Princíp zohľadňovania najlepšieho záujmu dieťaťa

Z doterajších poznatkov praxe vyplýva, že tak inštitúcie verejného sektora ako aj súkromné inštitúcie a fyzické osoby, ktoré v každodennom spektre rozmanitých činností riešia problémy spojené s ochranou práv detí, nie vždy prihliadajú pri svojich rozhodovaniach na najlepší záujem dieťaťa. Práve preto **komisár považuje zohľadňovanie najlepšieho záujmu dieťaťa za prioritný princíp, ktorý je nevyhnutné uplatňovať pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa dieťaťa, skupiny detí alebo aj všetkých detí.**

Pri posudzovaní práv detí je zásadným princípom podľa článku 3 Dohovoru najlepší záujem dieťaťa; tento záujem musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už sa uskutočňuje verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi orgánmi alebo zákonodarnými orgánmi.²²⁾ Toto právo sa vzťahuje na jednotlivé deti, skupinu detí alebo deti všeobecne²³⁾ a vyjadruje jednu zo základných hodnôt, na ktorých je Dohovor koncipovaný. V Dohovore nie je určená hierarchia práv, preto všetky práva v ňom zakotvené sú v najlepšom záujme dieťaťa a žiadne právo nesmie byť ohrozené negatívnym výkladom najlepšieho záujmu dieťaťa.

Slovenská republika, ako štát, ktorý ratifikoval Dohovor, sa zaviazala v článku 3 ods. 2 Dohovoru zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom musí brať zreteľ na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných osôb právne za neho zodpovedných a robiť pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia. Ďalej sa Slovenská republika zaviazala, že zabezpečí, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu ako aj kompetentného dozoru. Dohovor v článku 4 zaväzuje Slovenskú republiku vykonať všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných Dohovorom v maximálnom rozsahu svojich prostriedkov a v prípade potreby aj v rámci

22) Originálny text: „Article 3 1. In all actions concerning children, whether undertaken by public or private social welfare institutions, courts of law, administrative authorities or legislative bodies, the best interests of the child shall be a primary consideration.“

23) Ďalej v texte budú všetky tieto kategórie označené pojmom „dieťa.“

medzinárodnej spolupráce. Práva dieťaťa sú ďalej podrobnejšie rozpracované v osobitných dokumentoch²⁴⁾.

Výbor OSN pre práva dieťaťa²⁵⁾ (ďalej len „Výbor OSN“) vydal **Všeobecný komentár č. 14 (2013) o práve dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho najlepšieho záujmu²⁶⁾** (*ďalej na účely tejto časti správy len „Všeobecný komentár“*) ktorý má ako výkladové stanovisko výboru poskytnúť štátom a ostatným zainteresovaným na uplatňovaní práv dieťaťa istý návod pre správne pochopenie a uplatňovanie Dohovoru. Výbor považuje Všeobecný komentár za rámec pre posudzovanie a určovanie najlepšieho záujmu dieťaťa, pričom jeho snahou „nie je predpísať, čo je najlepšie pre dieťa v každej situácii a čase.“

Článok 3 odsek 1 Dohovoru zaručuje dieťaťu právo na posúdenie jeho najlepších záujmov a ich prvoradé zohľadnenie pri akýchkoľvek krokoch alebo rozhodnutiach, ktoré sa ho týkajú, tak vo verejnej, ako aj v súkromnej sfére. Toto právo vyjadruje jednu zo základných hodnôt Dohovoru. Výbor pre práva dieťaťa označil článok 3 ods.1 za jednu zo štyroch základných zásad Dohovoru pre interpretáciu vykonávania všetkých práv dieťaťa a aplikuje ju ako dynamickú koncepciu, ktorá si vyžaduje posúdenie primerané konkrétnemu kontextu.

Pojem „najlepší záujem dieťaťa“ je nesmierne komplexný a jeho obsah treba stanovovať podľa konkrétnych prípadov. Zákonodarca, sudca, správny, sociálny alebo školský orgán budú schopní práve prostredníctvom výkladu a vykonávania čl. 3 ods. 1 v súlade s ostatnými ustanoveniami Dohovoru vyjasniť pojem a použiť ho v konkrétnej situácii. Najlepší záujem dieťaťa je však zároveň pojmom pružným a adaptabilným. Treba ho prispôbiť a definovať podľa konkrétnej situácie dotknutého dieťaťa alebo detí, zohľadniť pri tom ich osobný kontext, situáciu a potreby. Pri jednotlivých rozhodnutiach je potrebné posúdiť najlepší záujem dieťaťa a určiť ho vo svetle špecifických okolností situácie konkrétneho dieťaťa. Pri kolektívnych rozhodnutiach (napr. rozhodnutiach zákonodarcov) je nevyhnuté posúdiť a určiť najlepší záujem dieťaťa vo svetle okolností príslušnej skupiny alebo detí všeobecne. V oboch prípadoch sa musí posúdenie a určenie uskutočniť tak, aby v plnej miere rešpektovalo všetky práva zakotvené v Dohovore a jeho Opčných protokoloch.²³⁾

Hľadisko najlepšieho záujmu dieťaťa by sa malo uplatňovať vo všetkých záležitostiach týkajúcich sa dieťaťa alebo detí a zohľadňovať pri riešení možných konfliktov medzi právami zakotvenými v Dohovore a iných ľudsko-právnych dohodách. Treba sa zamerať na identifikáciu možných riešení, ktoré budú v najlepšom záujme

24) Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o účasti detí v ozbrojených konfliktoch - publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 256/2009 Z. z.

Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii - publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 424/2004 Z. z.
Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o procedúre oznámení (OPCP) - publikovaný ako Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky č. 91/2014 Z. z..

25) Výbor OSN sa skladá z desiatich odborníkov vysokého morálneho charakteru a uznávaných schopností v oblasti, ktorá je predmetom Dohovoru. Členov výboru volia štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, z radov ich štátnych príslušníkov a vykonávajú túto funkciu ako súkromné osoby, pričom sa berie ohľad na spravodlivé zemeisné rozdelenie a na zastúpenie hlavných právnych systémov.

26) Všeobecný komentár Výboru OSN pre práva dieťaťa č. 14 (2013) o práve dieťaťa na prvoradé zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu (General comment No. 14 - 2013 on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration).

dieťaťa. Toto implikuje, že zmluvné štáty Dohovoru majú pri prijímaní vykonávacích opatrení povinnosť jasne vymedziť najlepší záujem detí, vrátane detí v zraniteľných situáciách. Aplikácia koncepcie najlepšieho záujmu dieťaťa si vyžaduje rozvoj prístupu založeného na právach, do ktorého budú zapojení všetci aktéri, a ktorý zabezpečí celistvú koncepciu zahŕňajúcu telesný, duševný, duchovný, morálny, psychologický a sociálny vývoj dieťaťa a podporí jeho ľudskú dôstojnosť.

Z pohľadu posudzovania **najlepšieho záujmu dieťaťa** je každé dieťa jedinečné. Povinnosť zohľadniť okolnosti každého prípadu je garantovaná komplexnosťou, pružnosťou a adaptabilitou tohto pojmu. Rozhodujúcimi kritériami, ktoré majú byť použité pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa, sú najmä osobný kontext, aktuálna situácia a potreba dieťaťa. Výbor vo Všeobecnom komentári zdôrazňuje, že pri posudzovaní najlepšieho záujmu sa má prihliadať najmä na okolnosti, ktoré súvisia s individuálnymi charakteristikami dieťaťa. Ide najmä o charakteristiky ako vek, pohlavie, stupeň zrelosti, skúsenosti, príslušnosť k menšinovej skupine, telesné, zmyslové alebo intelektuálne postihnutie, ako aj sociálny kontext, v ktorom dieťa žije. Do úvahy by mali byť brané okolnosti ako prítomnosť, či absencia rodičov, kvalita vzťahov dieťaťa s biologickou alebo náhradnou rodinou, prostredie, v ktorom dieťa žije. Najlepší záujem dieťaťa je komplexným, pružným a flexibilným pojmom. Jeho obsah sa má určiť podľa okolností prípadu, v ktorom sa dieťa nachádza alebo ktoré sa dieťaťa dotýkajú, prípadne dieťa ovplyvňujú. Preto aj prijatie konkrétnych rozhodnutí alebo opatrení vždy závisí od posúdenia celkovej situácie dotknutého dieťaťa. Najlepší záujem dieťaťa má byť riadne integrovaný a konzistentne uplatňovaný, nielen vo všetkých vykonávacích opatreniach a súdnych konaniach, ktoré priamo alebo nepriamo ovplyvňujú dieťa, ale tento princíp má byť implementovaný do rozhodovacej činnosti zákonodarných orgánov, samosprávnych orgánov a ďalších subjektov v týchto oblastiach. Sem patrí aj opis, akým spôsobom sa najlepšie záujmy dieťaťa skúmajú a hodnotia a aká váha sa im pripisuje pri rozhodovaní podľa konkrétnej situácie dieťaťa. Všetky súdne a správne rozhodnutia, týkajúce sa dieťaťa, majú byť vydávané s tým, že najlepší záujem dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní v danej veci. **Výraz „prvoradé hľadisko“ znamená, že najlepší záujem dieťaťa sa nesmie posudzovať na rovnakej úrovni s inými hľadiskami (napríklad z hľadiskom záujmu rodiča).** Opodstatnenosť tejto silnej pozície je daná špecifickou situáciou, v ktorej sa dieťa nachádza alebo ktorá sa ho primárne týka. U dieťaťa je to často závislosť na dospelí osobe, napr. rodičovi, ďalej nemožnosť vyjadriť sa a podobne. I napriek článku 12 Dohovoru majú deti menej možností vyjadriť svoje názory a dôrazne sa zastáť svojich záujmov. Preto tí, ktorí o nich rozhodujú, musia tieto záujmy a názory explicitne poznať. Ak sa záujmy dieťaťa nezdôrazňujú, často sa stáva, že sa prehliadnu alebo sa na pozabudne. Aj potencionálne konflikty medzi najlepším záujmom dieťaťa a individuálnymi právami iných osôb treba riešiť individuálne, prípad od prípadu, zvažovať záujmy strán a snažiť sa ich zosúladiť, pričom najlepší záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom, ktoré má prioritu a nie je len jedným zo záujmov strán konfliktu. Flexibilita koncepcie najlepšieho záujmu dieťaťa umožňuje rôznorodo reagovať na situáciu, v ktorej sa dieťaťa nachádza, alebo ktorá ho ovplyvňuje. To dáva priestor aj na negatívny výklad tohto pojmu, dokonca jeho zneužívanie, napr. zo strany rodičov alebo iných osôb, ktoré sa buď o dieťa starajú, alebo sú mu blízke. Tieto osoby niekedy v snahe chrániť svoje vlastné záujmy, prípadne ublížiť napr. druhému rodičovi, cielene zneužívajú tento princíp a dovoľávajú sa rešpektovania najlepšieho záujmu dieťaťa v administratívnych konaniach a súdnych konaniach. Avšak dôležitý je aj prístup odborných pracovníkov, aby sa hľadisko najlepšieho záujmu dieťaťa uplatňovalo

komplexne vo všetkých záležitostiach, vrátane vyhrotených konfliktov, napr. v rodinnoprávnych veciach.

Článok 3 ods. 1 Dohovoru stanovuje rámec obsahujúci tri typy povinností zmluvných štátov Dohovoru:

- povinnosť zabezpečiť, aby bol najlepší záujem dieťaťa riadne integrovaný a konzistentne uplatňovaný v každom konaní verejnej inštitúcie, najmä vo všetkých vykonávacích opatreniach, správnych a súdnych konaniach, ktoré priamo alebo nepriamo ovplyvňujú deti,
- povinnosť zabezpečiť, aby všetky súdne a správne rozhodnutia, politiky a vnútroštátne právne predpisy týkajúce sa detí demonštrovali, že najlepší záujem dieťaťa je ich prvoradým hľadiskom. Sem patrí aj opis, akým spôsobom sa najlepšie záujmy dieťaťa skúmajú a hodnotia, a aká váha sa im pripisuje pri rozhodovaní,
- povinnosť zabezpečiť posúdenie najlepšieho záujmu dieťaťa a jeho prvoradé zohľadnenie v rozhodnutiach a krokoch prijímaných súkromným sektorom vrátane poskytovateľov služieb, alebo akýmkoľvek súkromným subjektom, alebo inštitúciou prijímajúcou rozhodnutia, ktoré sa týkajú dieťaťa alebo ho môžu ovplyvniť.

Na najlepší záujem dieťaťa odkazuje aj Opčný protokol k Dohovoru o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii (preambula a čl. 8) a Opčný protokol k Dohovoru o procedúre oznámení (preambula a čl. 2 a 3).

Na zabezpečenie súladu s Dohovorom by mali zmluvné štáty prijať viacero implementačných opatrení v súlade s článkami 4, 42 a 44 ods. 6 Dohovoru a zabezpečiť, aby hľadisko dieťaťa bolo prvoradým vo všetkých krokoch vrátane

- skúmania a v prípade potreby, novelizácie vnútroštátnych právnych predpisov a ďalších prameňov práva tak, aby zahŕňali článok 3 ods.1 a zabezpečili zavedenie požiadavky na prednostné zohľadnenie najlepšieho záujmu dieťaťa do vnútroštátnych právnych predpisov, legislatívy územných celkov, predpisov upravujúcich fungovanie súkromných a verejných inštitúcií poskytujúcich služby deťom alebo s vplyvom na deti, súdneho a správneho konania na všetkých úrovniach, a to tak hmotné právo, ako aj ako procesné právo,
- obhajoba najlepšieho záujmu dieťaťa pri koordinácii a vykonávaní politík na národnej, regionálnej a miestnej úrovni,
- vytvorenia mechanizmov a postupov na podávanie sťažností, odvolaní a nápravy s cieľom v plnej miere realizovať právo dieťaťa na riadnu integráciu jeho alebo jej najlepšieho záujmu a jeho konzistentnú aplikáciu vo všetkých vykonávacích opatreniach, súdnych a správnych konaniach relevantných pre dieťa alebo s vplyvom na dieťa,
- obhajoba najlepšieho záujmu dieťaťa pri pridelovaní národných zdrojov na programy a opatrenia zamerané na vykonávanie práv detí a aktivity, na ktoré sa sústreďí medzinárodná alebo rozvojová pomoc,
- zabezpečenia explicitného zohľadnenia najlepšieho záujmu dieťaťa pri stanovovaní, monitorovaní a vyhodnocovaní zberu údajov, v prípade potreby aj zabezpečenie podporného výskumu otázok práv detí,

- poskytovania informácií a školenia o článku 3 ods.1 a jeho používaní v praxi zamerané na všetkých, ktorí prijímajú rozhodnutia priamo alebo nepriamo ovplyvňujúce deti vrátane odborných pracovníkov a ďalších ľudí pracujúcich pre deti a s deťmi,
- poskytovania príslušných informácií deťom v jazyku, ktorému rozumejú, ich rodinám a opatrovníkom, aby pochopili rozsah práva chráneného podľa článku 3 ods.1 a vytváranie takých podmienok, v ktorých budú deti schopné vyjadriť svoj názor a bude možné zabezpečiť, aby sa naň riadne prihliadalo,
- boja proti negatívnym postojom a vnímaniu, ktoré hatia naplnenie práva dieťaťa na posúdenie a prednostné zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu, prostredníctvom komunikačných programov zapájajúcich masovokomunikačné prostriedky a sociálne siete ako aj deti, s cieľom dosiahnuť uznanie detí ako nositeľov práv.¹⁶⁾

Návrh prostriedkov nápravy:

- **Komisár apeluje na všetky fyzické osoby, vrátane rodičov detí a právnické osoby, či už verejného sektora alebo sektora súkromného, ktorých činnosť sa akýmkoľvek spôsobom dotýka práv a života dieťa alebo skupiny detí alebo všetkých detí, aby pri svojich rozhodnutiach vždy prihliadali na najlepší záujem dieťaťa/detí.**

2 Hodnotenie vplyvov verejných politík na práva dieťaťa

Doterajšia prax poukazuje na skutočnosť, že orgány verejnej moci s legislatívnou a decíznou právomocou nie vždy prihliadajú pri svojich rozhodnutiach na vplyvy rozhodnutí na práva a život detí. Preto jedným z prioritných zámerov komisára je eliminovať opatrenia verejných politík, ktoré by mohli mať negatívny vplyv na práva a život detí. Týka sa to predovšetkým strategických a legislatívnych opatrení vlády, ministerstiev, ostatných orgánov štátnej správy a zákonodarného zboru, ale rovnako aj opatrení orgánov územnej samosprávy.

Podľa článku 4 Dohovoru sú **štáty**, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, **povinné urobiť všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných týmto Dohovorom**. Ako už bolo v predchádzajúcej časti tejto správy uvedené, **záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom** pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Podľa odporúčania Výboru OSN pre práva dieťaťa **je ako všeobecné vykonávacie opatrenie pre článok 3 Dohovoru uznané hodnotenie vplyvov verejných politík na práva dieťaťa (CRIA)²⁷⁾**. Ide o nástroj, prostredníctvom ktorého je možné posúdiť, ako sú práva detí ovplyvňované rozhodnutiami a činmi orgánov verejnej moci.

27) CRIA - z angl. Child-rights impact assessment.

Podľa článku 12 Dohovoru štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sú **povinné zabezpečovať dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni.**

Hodnotenie vplyvov poskytuje príležitosť preskúmať možné vplyvy navrhovaných zákonov, politík, rozpočtov a iných administratívnych rozhodnutí na deti a mladých ľudí už v štádiu, keď sa vypracovávajú a v prípade potreby navrhnúť spôsoby, ako zabrániť alebo zmierniť akékoľvek negatívne vplyvy na práva detí. Takýto proces sa musí uskutočniť ešte pred prijatím rozhodnutia alebo opatrenia (napríklad návrhu zákona). Hodnotenie vplyvov na práva dieťaťa je kľúčovou možnosťou na zváženie zamýšľaných alebo neplánovaných účinkov prijímaných legislatívnych zmien, politík, rozpočtových prostriedkov a iných rozhodnutí na deti a mladých ľudí. Podľa odporúčania Výboru OSN pre práva dieťaťa je hodnotenie vplyvov nepretržitý proces posudzovania a hodnotenia vplyvov zákonov, iných všeobecne záväzných právnych predpisov, politík, rozpočtov, programov a služieb na práva detí.

Prijímanie všetkých vykonávacích opatrení by malo prebiehať podľa postupu, ktorý zaručí, že sa najlepší záujem dieťaťa bude považovať za prvoradé hľadisko. Hodnotenie vplyvov dokáže prognózovať vplyv navrhovanej politiky, predpisu, legislatívy, rozpočtu alebo iných správnych rozhodnutí s vplyvom na dieťa a využívanie práv dieťaťa, a preto by malo dopĺňať nepretržité monitorovanie a vyhodnocovanie vplyvu opatrení na práva detí. Hodnotenie vplyvov musí byť zabudované do procesov štátu na všetkých úrovniach už na počiatku prípravy politík a iných všeobecných opatrení, pretože len tak bude možné zaručiť dobré riadenie z hľadiska dodržiavania práv dieťaťa. Pri uskutočňovaní hodnotenia vplyvov je možné použiť rôzne metódy a postupy. V každom prípade však musia používať ako rámec Dohovor a jeho Opčné protokoly, najmä preto, aby hodnotenia boli podložené základnými zásadami a osobitne vnímali diferencovaný vplyv zvažovaných opatrení na deti. Samotné hodnotenie vplyvu môže vychádzať zo vstupov získaných od detí, občianskej spoločnosti, expertov, ministerstiev, akademického výskumu a skúseností zdokumentovaných v danej krajine alebo inde. Výsledkom analýzy by mali byť odporúčania pre úpravy, alternatívy a zlepšenia. Odporúčania by mali byť verejne prístupné.²⁸⁾

Vyhodnocovanie vplyvov verejných politík na práva dieťaťa je už od roku 2020 **nosnou témou Európskej siete detských ombudsmánov** (ďalej len „ENOC“). Na 24. výročnej konferencii ENOC 17. až 18. novembra 2020 bolo schválené odporúčanie, ktorým všetci členovia ENOC žiadajú od vlád, Európskej komisie a Rady Európy, aby rozvíjala vyhodnocovanie vplyvov na práva dieťaťa ako opatrenia na monitorovanie implementácie dohovoru spôsobom, ktorý ďalej podporuje viditeľnú integráciu práv detí do rozhodovania. Na základe spoločnej iniciatívy žiadajú spoločne členovia ENOC členov vlády a zákonodarné orgány v členských krajinách siete detských ombudsmánov, aby zaviedli a používali proces hodnotenia vplyvov na implementáciu práv dieťaťa v

28) Všeobecný komentár č. 16 (2013) o povinnostiach štátu v súvislosti s vplyvom odvetvia obchodu na práva detí.

zákonoch, politikách, rozpočtových opatreniach a ďalších administratívnych rozhodnutiach ako aj podporu týchto práv pred verejnými inštitúciami. Cieľom tejto požiadavky je, aby sa zabezpečilo, že vláda a parlament bude vždy konať v súlade s Dohovorom a inými medzinárodnými ľudsko-právnymi zmluvami, ktoré sa dotýkajú práv detí a ktorými je príslušný štát viazaný.

Dôvodov na prijatie hodnotenia vplyvov na práva dieťaťa je viacero. Dovolíme si uviesť niekoľko dôležitých príkladov:

- deti majú práva a potreby, ktoré sú odlišné od dospelých a musí sa na ne prihliadať,
- detské blaho je rovnako vitálne pre národ ako zdravá spoločnosť a ekonomika, ale málokedy mu je priznávaná rovnaká priorita,
- deti sú vylúčené z procesu verejného rozhodovania (napr. absencia volebného práva) a majú obmedzené možnosti obhajoby svojich záujmov, ktorá môže byť realizovaná iba prostredníctvom dospelšej osoby,
- zodpovednosť vlády je často rozdelená medzi rôzne rezorty a inštitúcie,
- deti majú zložitejší a obmedzený prístup k procesu pripomienok, sťažností, náprav a odškodnenia.

Podľa Všeobecného komentára č. 16 z roku 2013 k článku 3 Dohovoru na zabezpečenie súladu s Dohovorom by mali zmluvné štáty prijať viacero implementačných opatrení v súlade s článkami 4, 42 a 44 ods. 6 Dohovoru a zabezpečiť, aby hľadisko dieťaťa bolo prvoradým vo všetkých krokoch vrátane skúmania a v prípade potreby, novelizácie vnútroštátnych právnych predpisov a ďalších prameňov práva tak, aby zahŕňali článok 3 ods.1 a zabezpečili zavedenie požiadavky na prednostné zohľadnenie najlepšieho záujmu dieťaťa do vnútroštátnych právnych predpisov, legislatívy územných celkov, predpisov upravujúcich fungovanie súkromných a verejných inštitúcií poskytujúcich služby deťom alebo s vplyvom na deti, súdneho a správneho konania na všetkých úrovniach, a to tak hmotné právo, ako aj ako procesné právo. Rozšírenie povinnosti zmluvných štátov Dohovorom na ich „zákonodarné orgány“ zreteľne poukazuje na to, že článok 3 ods. 1 sa vzťahuje na deti všeobecne, nielen na deti ako jednotlivcov. Pri prijímaní akéhokoľvek zákona, predpisu, či kolektívnych zmlúv – ako sú dvojstranné alebo mnohostranné obchodné zmluvy alebo mierové dohody s vplyvom na deti – by sa tiež mal prednostne zohľadňovať najlepší záujem dieťaťa. Právo dieťaťa na posúdenie a prednostné zohľadnenie jeho alebo jej najlepšieho záujmu treba explicitne začleniť do všetkých relevantných zákonodarných predpisov, nie iba do zákonov, ktoré sa konkrétne zameriavajú na deti. Táto povinnosť platí aj pre schvaľovanie rozpočtov, ktorých príprava si vyžaduje pohľad z perspektívy najlepšieho záujmu dieťaťa, aby boli citlivé voči problematike dodržiavania práv detí.

Odporúčanie ENOC prijatia procesu hodnotenia vplyvu na práva dieťaťa vyplýva Slovenskej republike teda z článkov 3, 4, a 12 Dohovoru. Je potrebné si uvedomiť, že akékoľvek rozhodnutie môže mať významný vplyv na práva dieťaťa a vždy má vplyv nielen na jedno dieťa ale na značný počet detí a často aj na všetky deti.

Aj napriek tomu, že na potrebu zavedenia systému hodnotenia vplyvov verejných politik na práva dieťaťa upozorňovala vo svojich predchádzajúcich správach už komisárka Viera Tomanová, **táto téma je na Slovensku len minimálne známa a doteraz nie je súčasťou pri prijímaní akýchkoľvek rozhodnutí s priamym**

dopadom na deti. Komisar sa domnieva, ze v tomto ohľade Slovenská republika nenaplnia zavazok obsiahnutý v článkoch 3, 4 a 12 Dohovoru, na ktorý sa zaviazala.

Komisar preto žiada, aby sa príslušné orgány štátu ale aj orgány územnej samosprávy zaviazali k prijatiu nasledovných opatrení:

- hodnotenie vplyvov sa bude vykonávať ako proces v rámci prijímania zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov, koncepcií a stratégií verejných politík, rozpočtov a iných zásadných opatrení verejných politík vo forme doložky vybraných vplyvov na práva dieťaťa vypracovanú v súlade s jednotnou metodikou,
- zabezpečiť, aby deti mali možnosť v zmysle článku 12 Dohovoru vyjadriť sa k hodnoteniu vplyvov ako sa aj podieľať sa na samotnom procese,
- podniknúť všetky potrebné kroky a opatrenia na implementáciu práv detí na podporu procesu hodnotenia vplyvu na dieťa,
- zabezpečiť transparentnosť procesu hodnotenia vplyvu na práva dieťaťa.

Návrhy prostriedkov nápravy:

- **Zabezpečiť, aby povinnou náležitosťou doložky vybraných vplyvov bola analýza vplyvov návrhu každého všeobecne záväzného právneho predpisu na práva dieťaťa.**

Spôsob: - Novelizácia § 7 ods. 3 zákona č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a o Zbierke zákonov Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zabezpečí: podpredseda vlády pre legislatívu

- Novelizácia § 68 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 350/1996 Z. z. o rokovaní poriadku Národnej rady Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

Zabezpečí: Kancelária NR SR

- **Zabezpečiť, aby komisár pre deti bol obligatónym pripomienkujúcim miestom návrhov všeobecne záväzných právnych predpisov s dopadom na práva dieťaťa.**

Spôsob:

- Novelizácia článku 13 ods. 2, 35 a 37 Legislatívnych pravidiel vlády SR.

Zabezpečí: podpredseda vlády pre legislatívu

- Novelizácia článku 9 a 10 Smernice na prípravu a predkladanie materiálov na rokovanie vlády Slovenskej republiky.

Zabezpečí: vedúci Úradu vlády SR.

- **Doplniť členstvo v Rade vlády SR pre ľudské práva a národnostné menšiny o komisára pre deti.**

Zabezpečí: MS SR

- **Zabezpečiť, aby Rada vlády SR pre ľudské práva a národnostné menšiny rokovala o každom návrhu zákona alebo iného všeobecne záväzného právneho predpisu s dopadom na práva dieťaťa a o každom zásadnom koncepčnom a strategickom opatrení s dopadom na práva dieťaťa rokovala ešte pred jeho schválením.**

Spôsob:

- Novelizácia článku 4 Štatútu Rady vlády Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť.

Zabezpečí: MS SR

- V ďalšej etape bude komisár pre deti rokovať so zástupcami samosprávnych krajov (SK 8) a so zástupcami miest a obcí (ZMOS, Únia miest) o zapojení komisára pre deti do prípravy všeobecne záväzných nariadení, vyhlášok a ostatných zásadných koncepčných dokumentov.

3 Výskumná činnosť

Výskumná činnosť komisára je jednou zo zákonom ustanovených činností komisára podľa § 4 ods. 1 písm. b) zákona o komisárovi. Zákon predpokladá okrem iného aj monitorovaciu činnosť dodržiavania práv dieťaťa najmä vykonávaním nezávislého zisťovania plnenia záväzkov vyplývajúcich z medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná, a uskutočňovaním výskumov a prieskumov na sledovanie stavu a vývoja v oblasti práv detí.

Výskum: „Názory detí 2022“

V snahe priblížiť sa čo najviac záujmom detí, zistiť ich názory, potreby a priority označil komisár Jozef Mikloško bezprostredne po svojom nástupe do funkcie výskumnú činnosť ako jednu z priorit a zároveň prikrečil k realizácii výskumnej úlohy „Názory detí 2022“.

„Čo si naozaj myslia deti, čo ich trápi, čoho sa boja, komu dôverujú, čo by chceli zmeniť, ako sa cítia, čomu venujú svoj čas. Toto sú otázky, ktoré si kladiem od mojej prvej návštevy v detskom domove v roku 1987. Osobitne ma vždy zaujímal názor detí, ktoré žili, nie svojou vinou v komplikovaných životných situáciách, s rodičmi, ktorí nevedeli naplniť ich potreby alebo dokonca boli od týchto rodičov odlúčené. Počúvanie týchto detí veľmi často výrazne zmenilo môj názor na to, ako im pomôcť, na to, čo treba urobiť, aby sme im skutočne pomohli.

Myšlienkou urobiť výskum detských názorov som sa zaoberal hneď od svojho zvolenia za komisára. Vedel som, že nedokážem utvoriť program ochrany detských práv bez toho, aby som poznal ich názory. Z podávaných podnetov na Úrad komisára pre deti vieme, že nie všetky deti dostávajú priestor na vyjadrenie svojich názorov. Veľmi výrazne ma v mojom uvažovaní posilnilo aj zakladacie stretnutie parlamentu detí a mládeže v októbri 2022. Zúčastnení potvrdili, ako málo sú vypočutí, ako málo sa zohľadňujú ich názory, najmä v zložitých situáciách. Aj besedy s deťmi na základných a stredných školách, ktoré som v roku 2022 absolvoval, jasne poukázali na dôležitosť komunikácie a dialógu medzi deťmi a dospelými.“ hovorí Jozef Mikloško.

Výskumný tím skúmal názory slovenských detí na reprezentatívnej vzorke 1 296 detí. **Výsledky potvrdili dôležitosť stabilného rodinného prostredia, odhalili strachy a ohrozenia, ktoré deti prežívajú, ale aj negatívny vplyv online prostredia.**

Uskutočnený výskum bude podkladom pre stanovenie priorít a ďalšie aktivity komisára pre deti.

Použité metódy

Kvantitatívny deskriptívny výskum na reprezentatívnej vzorke bol zvolený so zámerom získať výsledky zovšeobecňovať na sledovanú populáciu detí v Slovenskej republike so štandardnými parametrami štatistickej pravdepodobnosti. Výber a rozpracovanie skúmaných javov na základe odbornej teoretickej a empirickej literatúry boli predmetom pracovných stretnutí v mesiacoch júl – september 2022. Úrad komisára spolu s odborníkmi z vysokých škôl a výskumných inštitúcií²⁹⁾ formulovali podobu konkrétnych otázok pre deti siedmich ročníkov základných škôl a druhých ročníkov osemročných gymnázií, pre ktorých bol za najvhodnejšiu techniku zberu odpovedí (z hľadiska rozsahu výskumného súboru, časovej efektivity, zabezpečenia anonymity respondentov a štandardnosti podnetovej situácie, ktorá zabezpečovala porovnateľnosť odpovedí a iné) zvolený elektronický dotazník. Kvalitatívne výskumné metódy boli použité v obmedzenej miere počas rozhovorov so žiakmi 7. ročníkov a v predvýskume v rámci testovania zrozumiteľnosti dotazníka a diskusie ohľadne adekvátnych otázok a podotázok reflektujúcich aktuálne vnímanie detí. Dotazník bol zostavený z otázok a možnosti podotázok, ktoré sa opierali o spracované teoretické, empirické a metodologické poznatky z odborných štúdií členmi odborného tímu, ktoré boli zamerané na podobné výskumné ciele. Otázky v dotazníku ponúkali respondentom možnosť odpovedať v podobe série konkrétnych ponúkaných odpovedí a otvorenej odpovede s možnosťou vpisovať vlastnú odpoveď, pričom tie boli vo väčšine prípadov zaznamenávané v rámci rozsahu Likertovej škály (bez stredového variantu) – určite áno, skôr áno, skôr nie, určite nie + netýka sa ma. V záverečnej časti dotazníka boli umiestnené socio-demografické otázky, ako napr. vek, pohlavie, kraj, či zloženie spoločnej domácnosti, v ktorej deti žijú. Aby bola pre deti otázka týkajúca sa spoločnej domácnosti zrozumiteľná a vedeli na ňu odpovedať, pýtali sme sa ich pomocou otázky s viacnásobnou odpoveďou, s kým žijú spoločne v jednej domácnosti, pričom mohli uvádzať konkrétne osoby (viď dotazník v prílohe správy). Elektronický dotazník obsahoval 18 otázok a zaznamenával celkovo 163 premenných.

Zber dát prebiehal v termíne od 13.10. do 28.11.2022, prostredníctvom elektronických dotazníkov, pričom deti vyplňali dotazníky samostatne počas vyučovania vybranej triedy po krátkom inštruktážnom vstupe školeného anketára. Postup prác pri vyplňaní dotazníka žiakmi cieľovej skupiny bol dohodnutý na školách pomocou zabezpečenia počítačovej techniky a sieťových pripojení na vyučovacích hodinách, ktorých obsah súvisí s problematikou prehľbovania vedomostí z oblasti práv a povinností detí. Odpovede na elektronický dotazník boli ihneď zaznamenávané na server, pričom bolo možné v reálnom čase sledovať trvanie jednotlivých zberov v triedach a počet respondentov, ktorí dotazník práve vyplňajú.

29) Reprezentatívneho výskumu sa zúčastnili odborníci z oblasti psychológie, pedagogiky, sociológie, sociálnej práce, výskumu a vysokoškolské authority: doc. PhDr. Markéta Rusnáková, PhD., univerzitná profesorka, prorektorka, Katolícka univerzita v Ružomberku (KU), doc. PhDr. Mária Dédová, PhD., prodekan, Trnavská univerzita v Trnave (TRUNI), Filozofická fakulta, Mgr. Martin Fero, PhD., vysokoškolský učiteľ, Katedra sociológie, TRUNI, Filozofická fakulta, prof. PhDr. Jozef Matulník, PhD., MPH, Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, n.o., MUDr. Roman Joch, riaditeľ, Inštitút pre výskum práce a rodiny.

Charakteristika výskumného nástroja

Dotazník bol zostavený z otázok a možnosti podotázok, ktoré sa opierali o spracované teoretické, empirické a metodologické poznatky z odborných štúdií členmi odborného tímu, ktoré boli zamerané na podobné výskumné ciele. Otázky v dotazníku ponúkali respondentom možnosť odpovedať v podobe série konkrétnych ponúkaných odpovedí a otvorenej odpovede s možnosťou vpisovať vlastnú odpoveď, pričom tie boli vo väčšine prípadov zaznamenávané v rámci rozsahu Likertovej škály (bez stredového variantu) – určite áno, skôr áno, skôr nie, určite nie + netýka sa ma. Na sledovanie emočného prežívania respondentov v priebehu posledných dvoch týždňov sme použili štandardizovaný súbor otázok z dotazníka PANAS, obsahujúci škály pozitívnych a negatívnych emócií (Positive and Negative Affect Schedule – PANAS, Watson et al., 1988). Pozostáva z dvoch škál – pozitívnej afektivity (PA) a negatívnej afektivity (NA). V záverečnej časti dotazníka boli umiestnené socio-demografické otázky, ako napr. vek, pohlavie, kraj, či zloženie spoločnej domácnosti, v ktorej deti žijú. Aby bola pre deti otázka týkajúca sa spoločnej domácnosti zrozumiteľná a vedeli na ňu odpovedať, pýtali sme sa ich pomocou otázky s viacnásobnou odpoveďou, s kým žijú spoločne v jednej domácnosti, pričom mohli uvádzať konkrétne osoby (viď dotazník v prílohe správy). Elektronický dotazník obsahoval 18 otázok a zaznamenával celkovo 163 premenných.

Základný a výberový súbor

Z celkového počtu 51 743 žiakov 7. ročníkov evidovaných k 15. 9. 2022 v štatistickej ročenke ministerstva školstva sme na základe kvótného výberu (bližšie charakteristiky a zoznam škôl zodpovedajúcim požiadavkám kvót podľa kraja, veľkosti obce, pohlavia, či druhu školy... boli dodané spolupracujúcou inštitúciou IVPR - Inštitút pre výskum práce a rodiny) dosiahli reprezentatívnu vzorku pre populáciu žiakov 7. ročníkov na Slovensku (súčasťou vzorky sú aj žiaci 2. ročníkov osemročných gymnázií, v texte uvádzame „žiaci siedmich ročníkov“), celkovo 1 296 žiakov.

Zo 62 oslovených škôl sa do výskumu zapojilo 58 škôl. V súlade s definovanými podielmi v kvótnom výbere boli doplnené štyri školy a vzhľadom na nižšiu návratnosť vyplnených dotazníkov z dôvodu vyššej chorobnosti žiakov bolo do počtu škôl dodatočne zaradených ďalších päť škôl (58+4+5).

Zo 67 škôl sme v ôsmich školách zber dát realizovali kombinovane (časť elektronicky a časť v tlačenej forme) a v šiestich školách len vyplnenie tlačeného dotazníka a následne vloženie dát do štatistického programu. Uvedenú aktivitu realizovali študenti denného alebo doktorandského štúdia z uvádzaných vysokých škôl prípadne univerzít a zamestnanci úradu komisára následne po inštrukciách.

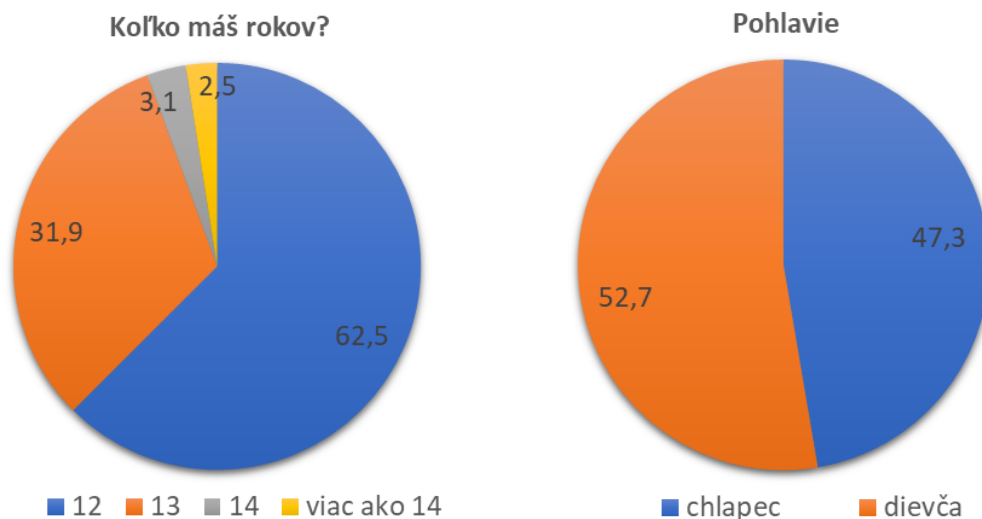
Spracovanie zozbieraných dát

Všetky zozbierané dáta boli po ukončení zberu agregované a následne prekontrolované. V rámci prvostupňového triedenia dát boli sledované charakteristiky polohy a variability a podrobné frekvenčné tabuľky. Pre lepšiu zrozumiteľnosť boli výsledky prezentované v podobe grafov – v rôznych typoch podľa charakteru dát. Odpovede z dotazníka PANAS pre sledovanie emočného prežívania respondentov sme spracovali podľa vyhodnocovacieho kľúča, ktorý sa aplikuje pre správne vyhodnotenie tohto štandardizovaného psychologického dotazníka. Navyše sme tak získali nové premenné, ktoré sledovali celkovú prítomnosť pozitívnych a negatívnych emócií u žiakov 7. ročníkov – v podobe číselných sumačných indexov.

Základná charakteristika vzorky

Vzorku žiakov vybraných kvótnym výberom tvorili z výraznej časti (62,5%) žiaci, ktorí mali 12 rokov, druhou najväčšou skupinou (31,9%) boli 13-roční žiaci a zvyšnú časť tvorili žiaci, ktorí mali 14 rokov (3,1%) a viac než 14 rokov (2,5%), pričom 52,7% boli dievčatá a 47,3% chlapci.

Graf 1: Podiely respondentov podľa veku a pohlavia

V najvýraznejšej miere boli vo vzorke zastúpení žiaci žijúci v Prešovskom kraji (24,2%), za nimi nasledovali žiaci zo Žilinského kraja (15,7%), Bratislavského kraja (14,7%) a Košického kraja (12,7%). V Nitrianskom kraji žilo 9,8% žiakov, v Banskobystrickom kraji 8,1%, v Trnavskom kraji 8,7% a najmenej žiakov uviedlo bydlisko v Trenčianskom kraji (6%).

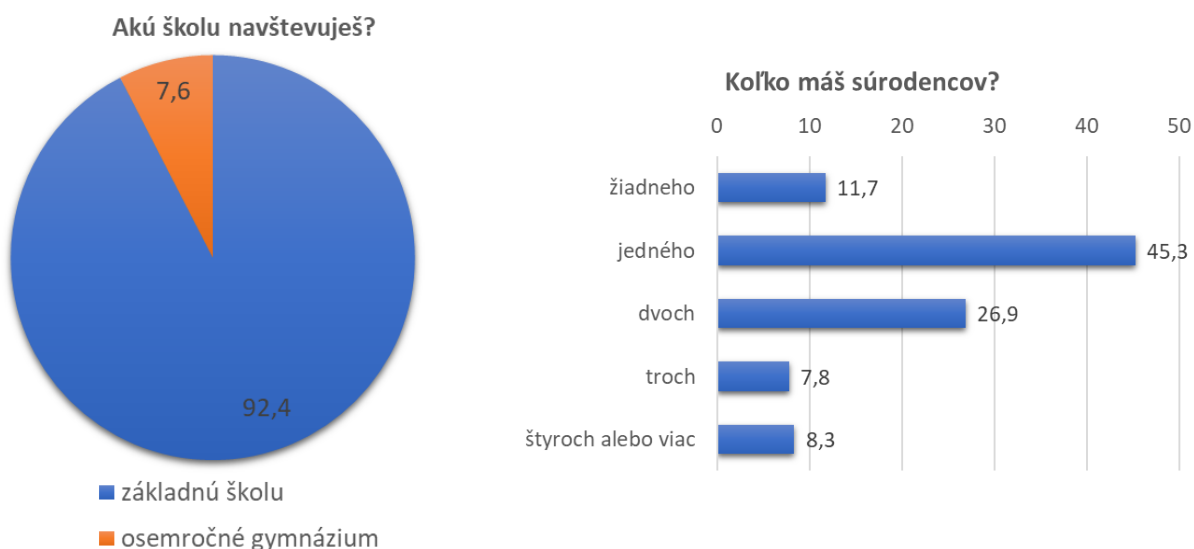
Tabuľka 3: Podiely a početnosti respondentov podľa kraja a veľkosti obce

	počet	%	validné %		počet	%	validné %
Bratislavský	190	14,7	14,7	do 2 000	385	29,7	29,8
Trnavský kraj	113	8,7	8,7	2 000 - 4 999	210	16,2	16,3
Žilinský kraj	203	15,7	15,7	5 000 - 19 999	228	17,6	17,6
Trenčiansky	78	6,0	6,0	20 000 - 49 999	222	17,1	17,2
Nitriansky	126	9,7	9,8	50 000 - 99 999	139	10,7	10,8
Banskobystrický	105	8,1	8,1	100 000 a viac	108	8,3	8,4
Prešovský	313	24,2	24,2	spolu	1292	99,7	100,0
Košický	164	12,7	12,7	neodpovedalo	4	,3	
Spolu	1292	99,7	100,0	celkovo	1296	100,0	
Neodpovedalo	4	,3					
Celkovo	1296	100,0					

Takmer tretina žiakov žila v obciach do 2000 obyvateľov a najmenej žiakov (8,4%) uviedlo bydlisko v obci s viac než 100 000 obyvateľmi.

92,4% žiakov navštevovalo 7. ročník základných škôl a 7,6% 2. triedu osemročných gymnázií. 11,7% detí uviedlo, že nemá žiadneho súrodenca, pričom zvyšných 88,3% detí v najväčšej miere tvorili deti, ktoré uviedli, že majú jedného súrodenca (45,3%) a dvoch súrodencov (26,9%), pričom zvyšných 7,8% uviedlo troch súrodencov a 8,3% štyroch a viac súrodencov. 13,5% detí, ktoré uvádzajú, že majú súrodenca tento s ním nežije spolu v jednej domácnosti.

Graf 2: Podiely respondentov podľa typu školy a počtu súrodencov

Tabuľka 4: Podiely a početnosti respondentov podľa zloženia rodiny

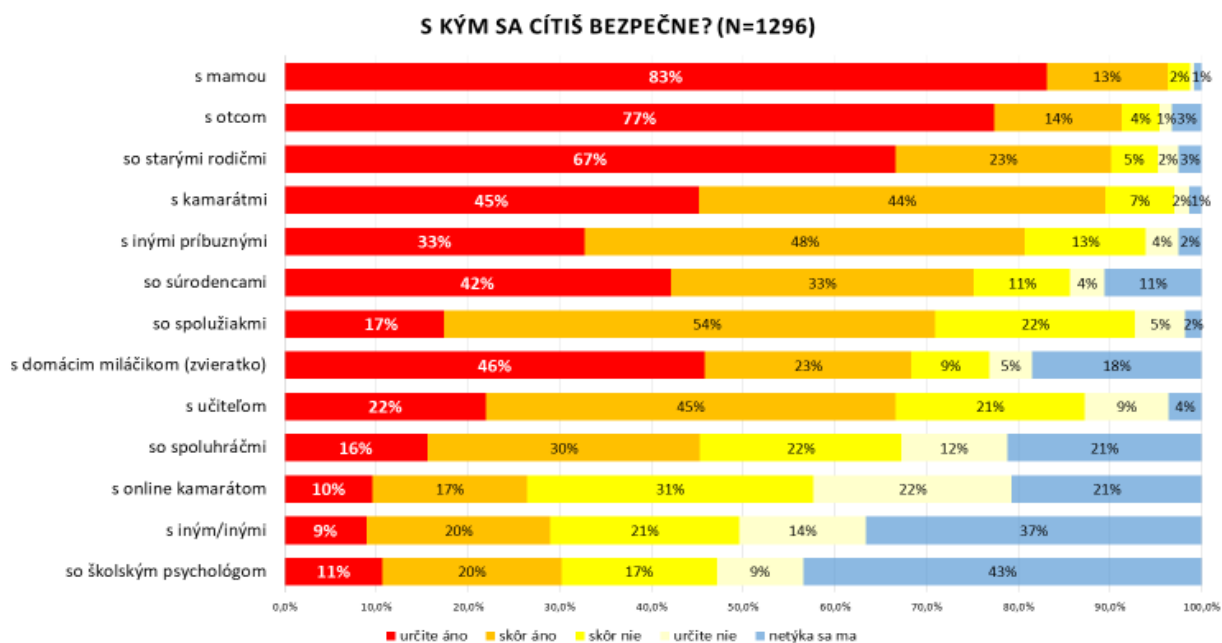
	počet	%	validné %
úplná rodina (vlastní rodičia)	988	76,2	77,5
úplná rodina (vlastný + nevlastný rodič)	64	4,9	5,0
sám rodič	122	9,4	9,6
rodič + iný/í príbuzný/í	40	3,1	3,1
iba starý/í rodič/rodičia alebo príbuzní	15	1,2	1,2
NS alebo CDR	46	3,5	3,6
Total	1275	98,4	100,0
Neodpovedalo	21	1,6	
Celkovo	1296	100,0	

Výsledky výskumu

Pocit bezpečia

Otázky zamerané na bezpečie v prítomnosti konkrétnych osôb, dôležitosť a dôvera voči blízkym osobám

Graf 3: Podiely odpovedí respondentov na otázku "S kým sa cítiš bezpečne?"

S kým sa cítiš bezpečne?

Osoby v rodine

1. s mamou 96% (83%+13%)
2. s otcom 91% (77%+14%)
3. so starými rodičmi 90% (67%+23%)
4. s inými príbuznými 81% (33%+48%)
5. so súrodencami 75% (42%+33%)

Osoby mimo rodiny

1. s kamarátmi 89% (45%+44%),
2. so spolužiakmi 71% (17%+54%)
3. s učiteľom 67% (22%+45%)
4. so spoluhráčmi 36% (16%+30%)
5. s online kamarátom 27% (10%+17%)

Celkový pocit bezpečia v spoločnosti iných osôb (pocit bezpečia so všetkými osobami spolu) veľmi silne koreluje s celkovou vnímanou dôležitosťou osôb, stredne silno s dôležitosťou celej rodiny a dôležitosťou najbližšej rodiny, stredne silno koreluje s celkovou dôverou voči všetkým osobám, voči celej rodine a voči najbližšej rodine, menej silno koreluje s celkovou spokojnosťou a s väčšou prevahou pozitívnych emócií. Veľmi slabé až zanedbateľné korelácie nachádzame s pocitom strachu, vnímania hrozieb a s potrebou zmien.

Celkový pocit bezpečia v spoločnosti členov najbližšej rodiny (v prítomnosti mamy, otca a súrodencov) veľmi silne koreluje s dôležitosťou najbližšej rodiny a dôležitosťou celej rodiny, o niečo menej, stredne silno koreluje celkovou vnímanou dôležitosťou osôb, silno koreluje s celkovou dôverou voči najbližšej rodine a celej rodine, o niečo menej, slabšie koreluje s dôverou voči všetkým osobám, stredne silno koreluje s

celkovou spokojnosťou a väčšou prevahou pozitívnych emócií. Veľmi slabé až zanedbateľné korelácie nachádzame s pocitom strachu, vnímania hrozieb a s potrebou zmien.

Celkový pocit bezpečia v spoločnosti rovesníkov veľmi silne koreluje s celkovou vnímanou dôležitosťou osôb, relatívne slabo koreluje s celkovou dôverou voči všetkým osobám a ešte menej koreluje s celkovou spokojnosťou. Veľmi slabé až zanedbateľné korelácie nachádzame s prevahou pozitívnych emócií, pocitom strachu, vnímania hrozieb a s potrebou zmien.

Celkovo prežívanie vyššieho pocitu bezpečia u detí súvisí s dôverou voči osobám, najmä vo vzťahu k rodine (mama, otec, súrodenci) či širšej rodine. Pocit bezpečia tiež súvisí s prežívaním celkovej životnej spokojnosti.

Pocit bezpečia v rodine silne súvisí s dôležitosťou a dôverou voči osobám v najbližšej rodine. Zažívanie bezpečia je vo vzťahu s celkovou spokojnosťou so životom a prežívaním pozitívnych emócií u detí. Možno konštatovať, že deti prežívajúce bezpečie nežijú v pocite strachu, hrozby a potreby výrazných zmien v živote. Celkový pocit bezpečia úzko súvisí s vnímanou podporou a záujmom od rodičov a od učiteľov.

Pocit bezpečia v spoločnosti rovesníkov málo súvisí s celkovou spokojnosťou so životom a prežívaním strachu a hrozieb. Pocit bezpečia u detí je výrazne podmienený zažívaním pocitu bezpečia najmä v rodine.

Okrem uvedených hodnôt a poradí odpovedí na túto otázku, vo výsledkoch zaujme aj relatívne vysoký podiel detí, ktoré uvádzajú, že sa cítia bezpečne spolu s domácim miláčikom, resp. zvieratkom 69% (46%+23%), pričom však 18% zo všetkých opýtaných detí uvádza, že sa ich tento variant odpovede netýka.

Za zmienku stojí aj zistenie, že otázka, či sa cítia bezpečne so školským psychológom sa netýka 43% zo všetkých detí, pričom 31% (11%+20%) zo všetkých detí sa s ním cíti bezpečne, čo u tých detí, ktorých sa tento variant odpovede týka predstavuje súhlasnú odpoveď u 53% (19%+34%) detí. V otvorených odpovediach detí na túto otázku sa jednoznačne, najčastejšie objavovala odpoveď s trénerom/trénerkou.

S otcom, ale aj so spoluhráčmi sa chlapci cítia bezpečnejšie (otec=84%, spoluhráč=56%), v porovnaní s dievčatami (otec=79%, spoluhráč=35%). Naopak, dievčatá sa na rozdiel od chlapcov cítia bezpečnejšie s domácim miláčikom (74%, resp. 62%), s kamarátkami (91%, resp. 88%), či so súrodencami (78%, resp. 73%).

Podľa zloženia rodiny sa preukázali najväčšie rozdiely v odpovediach cítiť sa bezpečne s otcom, so školským psychológom, s mamou, s učiteľom, s inými príbuznými a so súrodencami, pričom boli porovnávané len odpovede bez variantu „netýka sa ma“ medzi všetkými skupinami. Existujúce rozdiely možno sledovať aj vo vyššie uvedenej tabuľke, kde pocit bezpečia je vyjadrený v hodnote skóre (ako priemer odpovedí), kde 1 najvyššia miera bezpečia a 4= najnižšia miera bezpečia.

Rozdiely v odpovediach detí podľa kraja nachádzame v pocite bezpečia s online kamarátom, so súrodencami. Rozdiely v odpovediach detí podľa veľkosti obce nachádzame len v pocite bezpečia so starými rodičmi.

Dôležitosť osôb

Do akej miery sú pre teba dôležité nasledujúce osoby?

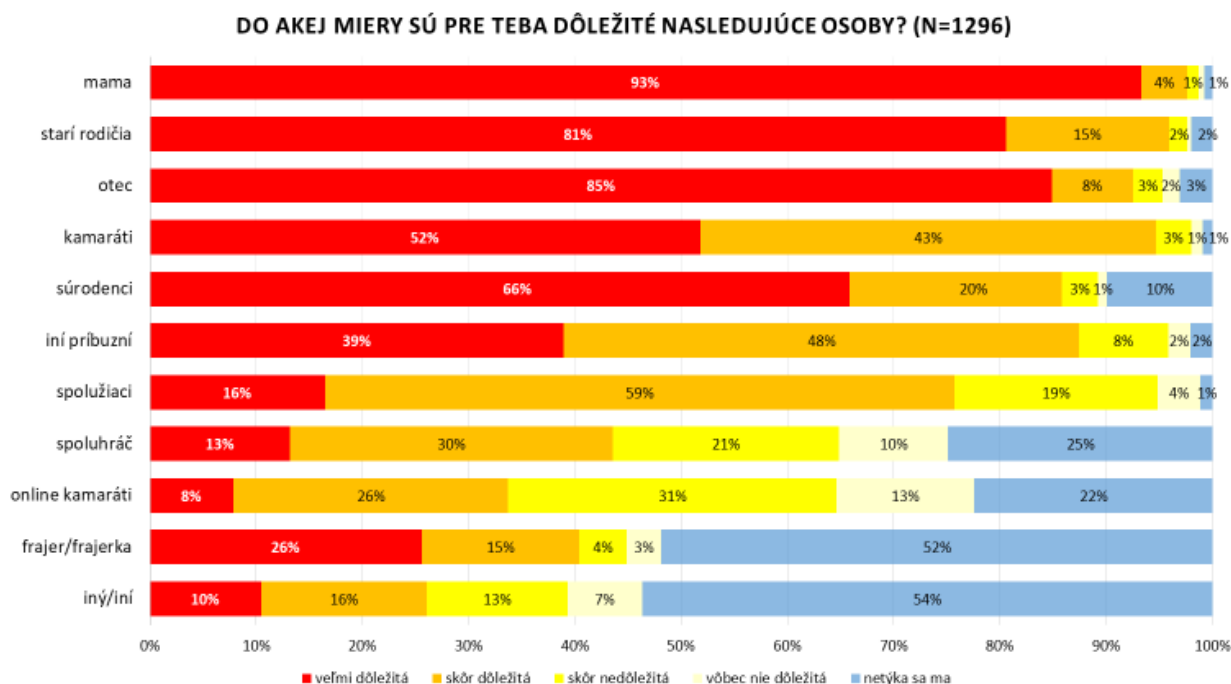
Osoby v rodine

1. mama 97% (93%+4%)
2. starí rodičia 96% (81%+15%)
3. otec 93% (85%+8%)
4. súrodenci 86% (66%+20%)
5. iní príbuzní 87% (39%+48%)

Osoby mimo rodiny

1. kamaráti
2. spolužiaci 75% (16%+59%)
3. spoluhráči 43% (13%+30%)
4. frajer/frajerka 41% (26%+15%)
5. online kamaráti 34% (8%+26%)

Graf 4: Podiely odpovedí respondentov na otázku "Do akej miery sú pre Teba dôležité nasledujúce osoby?"

Aj pri otázke dôležitosti osôb môžeme sledovať relatívne veľký podiel detí, ktoré na niektoré varianty odpovedí uviedli odpoveď „netýka sa ma“, ako napríklad pri možnosti „online kamarát“ (22%), „spoluhráč“ (25%), no predovšetkým pri možnosti „frajer/frajerka“ (52%), kde ak berieme do úvahy len tie deti, ktorých sa tento variant „týka“, tak pre nich je dôležitosť „fajera/fajerky“ veľmi vysoká 84% (53%+31%). Za zmienku tiež stojí pohľad na odpovede pri otvorenom variante tej otázky, kde medzi najčastejšie uvádzané osoby, ktoré deti považujú za dôležité môžeme sledovať odpovede „učiteľ/učiteľka“ alebo „tréner/trénerka“. Online kamaráti sú dôležití pre 34% detí

(8%+26%), cíti sa pri nich bezpečne 27% detí (10%+17). Výrazne dôležitejší sú online kamaráti pre deti s negatívnymi emóciami, pričom by sa im tiež vo väčšej miere zdôverili.

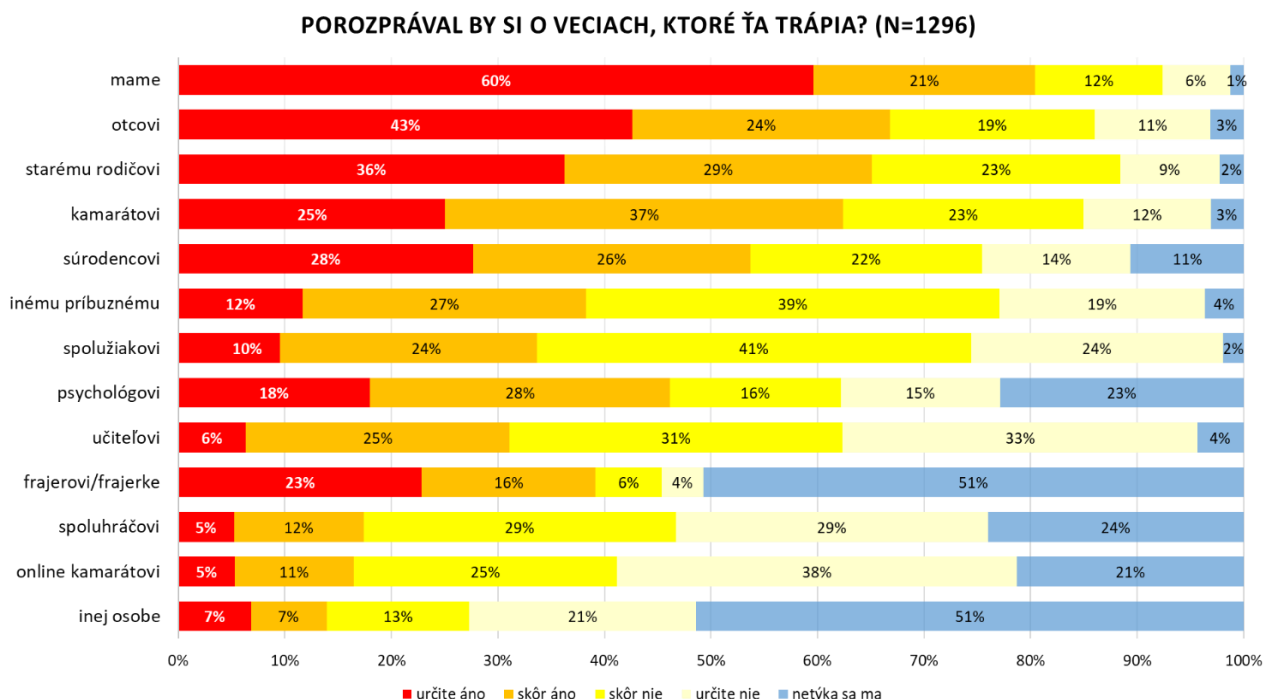
Podľa zloženia rodiny sa preukázali najväčšie rozdiely v odpovediach detí, kto je pre nich dôležitý u nasledujúcich osôb: otec, frajer/frajerka, mama, iní príbuzní), starí rodičia, súrodenci, či kamaráti, pričom boli porovnávané len odpovede bez variantu „netýka sa ma“ medzi všetkými skupinami. Existujúce rozdiely možno sledovať aj v nižšie uvedenej tabuľke, kde je dôležitosť osôb vyjadrená v hodnote skóre (ako priemer odpovedí), kde 1 najvyššia miera dôležitosti a 4= najnižšia miera dôležitosti.

Podľa zloženia rodiny sa preukázali najväčšie rozdiely v odpovediach detí, kto je pre nich dôležitý u nasledujúcich osôb: otec, frajer/frajerka, mama, iní príbuzní), starí rodičia, súrodenci, či kamaráti, pričom boli porovnávané len odpovede bez variantu „netýka sa ma“ medzi všetkými skupinami. Existujúce rozdiely možno sledovať aj v nižšie uvedenej tabuľke, kde je dôležitosť osôb vyjadrená v hodnote skóre (ako priemer odpovedí), kde 1 najvyššia miera dôležitosti a 4= najnižšia miera dôležitosti.

Rozdiely v odpovediach detí podľa kraja nachádzame v dôležitosti online kamarátov, súrodencov a spolužiakov. Rozdiely v odpovediach detí podľa veľkosti obce nachádzame len v dôležitosti spolužiakov.

Dôvera voči osobám

Graf 5: : Podiely odpovedí respondentov na otázku „Porozprával by si sa o veciach, ktoré Ťa trápia?“

Komu by si porozprával o veciach, ktoré ťa trápia?

Osoby v rodine

1. mame 81% (60%+21%)
2. otcovi 67% (43%+24%)
3. starému rodičovi 65% (36%+29%)
4. súrodencovi 54% (28%+26%)
5. inému príbuznému 39% (12%+27%)

Osoby mimo rodiny

1. kamarátovi 62% (25%+37%)
2. psychológovi 46% (6%+25%)
3. frajerovi/frajerke 39% (23%+16%)
4. spolužiakovi 34% (10%+24%)
5. učiteľovi 31% (6%+25%)

Podobne ako pri predchádzajúcich otázkach, aj pri tejto môžeme sledovať relatívne veľké podiely odpovedí „netýka sa ma“, v prípade možnosti porozprávať by som o veciach, ktoré ma trápia: „frajerovi/frajerke“ (51%) alebo spoluhráčovi (24%), či psychológovi (23%). Ak však neuviedli odpoveď „netýka sa ma“ podiel detí, ktoré boli ochotné porozprávať o veciach, ktoré ich trápia psychológovi dosahoval hodnotu 60% (23%+37%) .

Tak ako v predchádzajúcich otázkach (pocitu bezpečia...) sme sledovali rozdiely medzi chlapcami a dievčatami, v ochote porozprávať o veciach, ktoré deti trápia sledujeme ešte väčšie rozdiely, keď chlapci štatisticky výrazne viac než dievčatá sú ochotní sa zdôveriť otcovi (77%, resp. 58%), starému rodičovi (73%, resp. 58%), mame (85%, resp. 77%), či učiteľovi (36%, resp. 27%). Naopak, dievčatá by sa zdôverili viac kamarátovi/kamarátke (70%, resp. 54% chlapcov), či spolužiačke (37%, resp. 31%) než chlapci.

Podľa zloženia rodiny sa preukázali najväčšie rozdiely v odpovediach detí, komu by sa zdôverili s tým, čo ich trápí, u nasledujúcich osôb: mama, iní príbuzní, pričom boli porovnávané len odpovede bez variantu „netýka sa ma“ medzi všetkými skupinami. Existujúce rozdiely možno sledovať aj v nižšie uvedenej tabuľke, kde je ochota porozprávať o veciach, ktoré deti trápia sledovaným osobám je vyjadrená v hodnote skóre (ako priemer odpovedí), kde 1 najvyššia miera ochoty a 4= najnižšia miera ochoty sa zdôveriť.

Rozdiely v odpovediach detí podľa kraja nachádzame v ochote porozprávať o veciach, ktoré ich trápia kamarátovi, učiteľovi, či súrodencovi. Rozdiely v odpovediach detí podľa veľkosti obce nachádzame v ochote porozprávať o veciach, ktoré ich trápia psychológovi, otcovi, či spolužiakovi.

Celkový index dôvery (voči všetkým sledovaným osobám) stredne silno koreluje s celkovým indexom dôležitosti osôb ($r=0,338$), celkovým indexom spokojnosti a celkovým indexom bezpečia, stredne silno tiež koreluje s prevahou pozitívnych emócií, o niečo menej koreluje s indexom dôležitosti rodiny a širšej rodiny. Veľmi slabé až zanedbateľné korelácie nachádzame s indexom strachu, s indexom vnímania hrozieb a s potrebou zmien.

Celkový index dôvery voči členom najbližšej rodiny (mama, otec a súrodenci) relatívne silno koreluje s indexom bezpečia v užšej rodine a indexom bezpečia v širšej rodine, tiež relatívne silno koreluje s indexom dôležitosti rodiny, stredne silno koreluje s indexom celkovej spokojnosti detí), stredne silno tiež koreluje s prevahou pozitívnych emócií). Veľmi slabé až zanedbateľné korelácie nachádzame s indexom strachu, s indexom vnímania hrozieb a s potrebou zmien.

Zhrnutie:

- Celkový pocit bezpečia a dôvery u detí je výrazne podmienený zažívaním pocitu bezpečia a dôvery v rodine.
- U detí, ktoré žijú s oboma vlastnými rodičmi sledujeme najvyššie celkové vnímané bezpečie a najvyššie hodnoty celkovej dôvery.
- Zažívanie pocitu bezpečia a dôvery v rodine je vo výraznom vzťahu s celkovou spokojnosťou so životom a prežívaním pozitívnych emócií u detí. Tieto deti výrazne menej žijú v pocite strachu, ohrozenia a potreby výrazných zmien v živote.
- Čím viac času trávia s rodičmi, tým sú ich pocity pozitívnejšie, tým sú celkovo spokojnejšie, a tým viac dôverujú blízkym osobám.
- Prevalha pozitívnych emócií u detí výrazne koreluje s celkovým pocitom bezpečia v celej rodine, osobitne s otcom.

Konštatujeme, že vzťahy dieťaťa v rodine – s mamou, otcom, starými rodičmi, súrodencami a inými príbuznými, sú pre celkový život dieťaťa veľmi významné a kvalita rodinného prostredia je najdôležitejší ochranný faktor pred duševnými problémami dieťaťa.

Pocit strachu

Najintenzívnejší strach

(odpoveď určite áno) z:

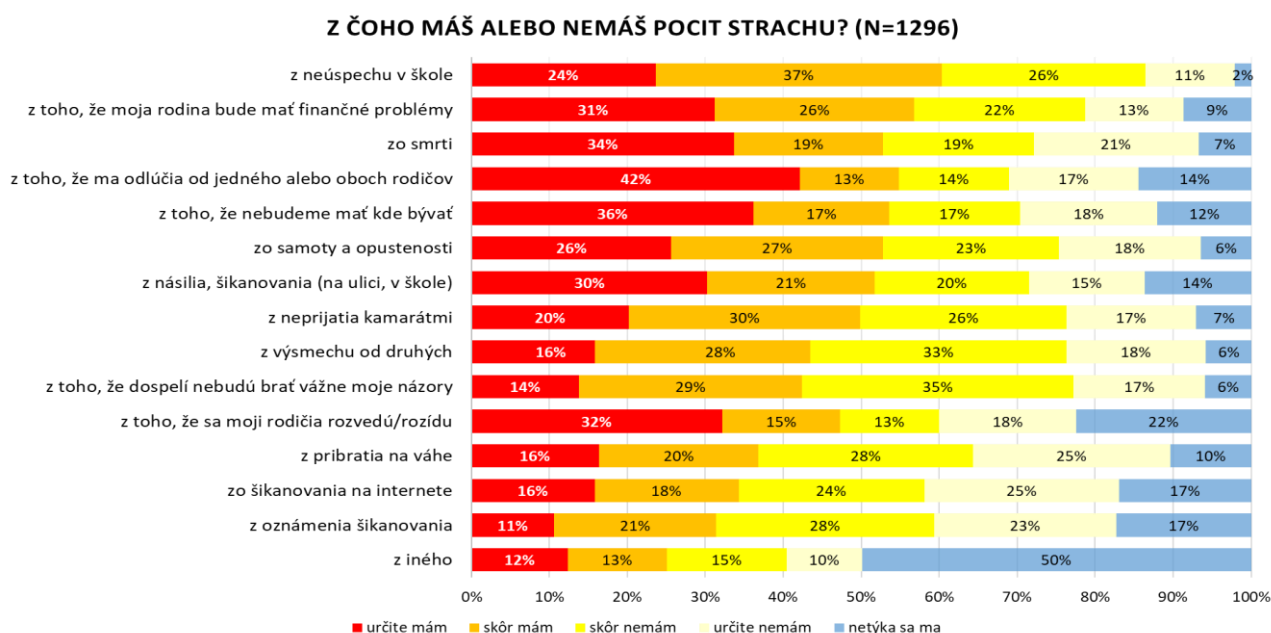
1. že ich odlúčia od rodičov 42%
2. že nebudú mať kde bývať 53% (36%+17%)
3. smrti 34%
4. že sa rodičia rozvedú 32%
5. z finančných problémov rodiny 31% (36%+17%)

Najviac pociťujú strach z:

1. neúspechu v škole 61% (24%+37%)
2. finančných problémov 57% (31%+26%)
3. odlúčenia od rodičov 55% (42%+13%)
4. zo smrti 53% (34%+19%)
5. že nebudú mať kde bývať 53%

Dievčatá v porovnaní s chlapcami vyjadrujú výrazne väčší strach, a to najmä z (v poradí od najväčšieho rozdielu): výsmechu od druhých a zo šikanovania na internete, z násilia a šikanovania, z oznámenia šikanovania, z pribratia na váhe, z neprijatia kamarátmi, zo samoty a opustenosti, z toho, že dospelí nebudú brať vážne ich názory, z neúspechu v škole, z toho, že sa ich rodičia rozvedú, z toho, že ich odlúčia od jedného alebo oboch rodičov.

Graf 6: Podiely odpovedí respondentov na otázku „Z čoho máš alebo nemáš pocit strachu?“

U chlapcov evidujeme najväčší strach z toho, že ich rodina bude mať finančné problémy a tiež z toho, že nebudú mať kde bývať, pričom aj v prípade týchto zdrojov strachu je podiel dievčat vyšší než chlapcov, avšak nie signifikantne. Za nimi nasleduje u chlapcov strach z neúspechu v škole, ktorý, ako sme už uviedli vyššie, je výrazne vyšší u dievčat.

U dievčat (2,13) sledujeme celkovo výrazne vyššie hodnoty strachu, než u chlapcov (2,59), pričom tento rozdiel je štatisticky signifikantný (, pričom u dievčat sú vyššie aj celkové hodnoty obáv (detí vo všeobecnosti), ktoré sledujeme v nasledujúcej podkapitole – nie až tak výrazne, avšak stále signifikantne.

Deti, ktoré žijú len s jedným rodičom a iným príbuzným výrazne viac než deti z iných rodín majú strach z toho, že dospelí nebudú brať vážne ich názory. Rozdiel je aj ak porovnáme údaje za deti, ktoré žijú s obidvomi vlastnými rodičmi s údajmi za deti, ktoré žijú len s jedným rodičom). U detí, ktoré žijú bez rodičov (starí rodičia/iní príbuzní) sledujeme vyššiu mieru pocitu strachu z výsmechu od druhých, zo samoty a opustenosti a z neúspechu v škole (na základe post hoc testov – párových porovnaní). Existujúce rozdiely možno sledovať aj vo vyššie uvedenej tabuľke, kde je skóre strachu vyjadrené v hodnote (ako priemer odpovedí), kde 1 je najvyššia miera strachu a 4 je najnižšia miera strachu.

Strach je výrazne viac pociťovaný u detí, u ktorých prevládajú negatívne emócie – porovnanie celkového indexu strachu ($t\text{-test} = -6,353; p < 0,001$) – najväčšie rozdiely sú v pocite strachu z pribratia na váhe), z toho, že dospelí nebudú brať vážne ich názory), z výsmechu od druhých), z neúspechu v škole, z oznámenia šikanovania, z neprijatia kamarátmi a ďalšími, resp. všetkými, okrem strachu zo smrti, ktorej sa boja približne rovnako. V odpovediach detí podľa veľkosti obce nachádzame rozdiely v strachu zo šikanovania na internete a z oznámenia šikanovania, kde sme namerali najvyššie podiely u detí z obcí s 2000-4999 obyvateľmi.

Nepreukázali sa žiadne signifikantné rozdiely medzi odpoveďami detí rozdelených podľa kraja.

Celkový index strachu (súborné skóre zo všetkých 14 sledovaných položiek, z ktorých deti vyjadrili, že pociťujú strach) stredne silno koreluje s celkovým indexom vnímaných hrozieb 12 položiek ($r=0,314$) a indexom negatívnych emócií u dieťaťa ($r=0,292$), o niečo menej koreluje s celkovou spokojnosťou detí ($r=0,268$), ešte o trochu menej koreluje s celkovým indexom potreby zmien ($r=0,224$) a relatívne slabo koreluje s celkovou dôverou voči všetkým osobám ($r=0,167$) a dôležitosťou vecí ($r=0,126$). Veľmi slabé až zanedbateľné korelácie nachádzame s celkovým pocitom bezpečia, bezpečia v rodine a dôležitosťou rodiny.

Zhrnutie:

- Celkový index strachu úzko súvisí s celkovou pociťovanou spokojnosťou detí.
- Čím vyššia miera strachu sa vyskytuje u detí, tým viac by chceli zmeniť to, aby mali lepšie vzťahy v rodine a s kamarátmi.
- Deti žijúce s vlastnými rodičmi vykazujú najvyšší index bezpečia v rodine.
- Možno konštatovať, že deti prežívajúce bezpečie nežijú v pocite strachu, hrozby a potreby výrazných zmien v živote.

Prežívanie strachu je späté s celým radom negatívnych emócií. Vyššia miera prežívania strachu u detí súvisí s vnímanými ohrozeniami, ktoré deti vnímajú (ide o hrozby – **neodpustenie vo vzťahoch, nedostatočné vzdelávanie, internet a mobily, diskriminácia** a znevýhodňovanie, chudoba, zlé vzťahy v rodine, zlé životné prostredie, psychické problémy, násilie a šikanovanie, vojna, hlad.

Čo podľa teba deti ohrozuje?

Žiaci sa vyjadrili, že deti najviac ohrozuje:

1. hlad 94% (76%+18%)
2. násilie a šikanovanie 93% (76%+17%)
3. drogy a alkohol 90% (79%+12%)
4. psychické problémy 93% (72%+21%)
5. zlé vzťahy v rodine 92% (65%+27%)
6. internet a mobily 56% (21%+35%)

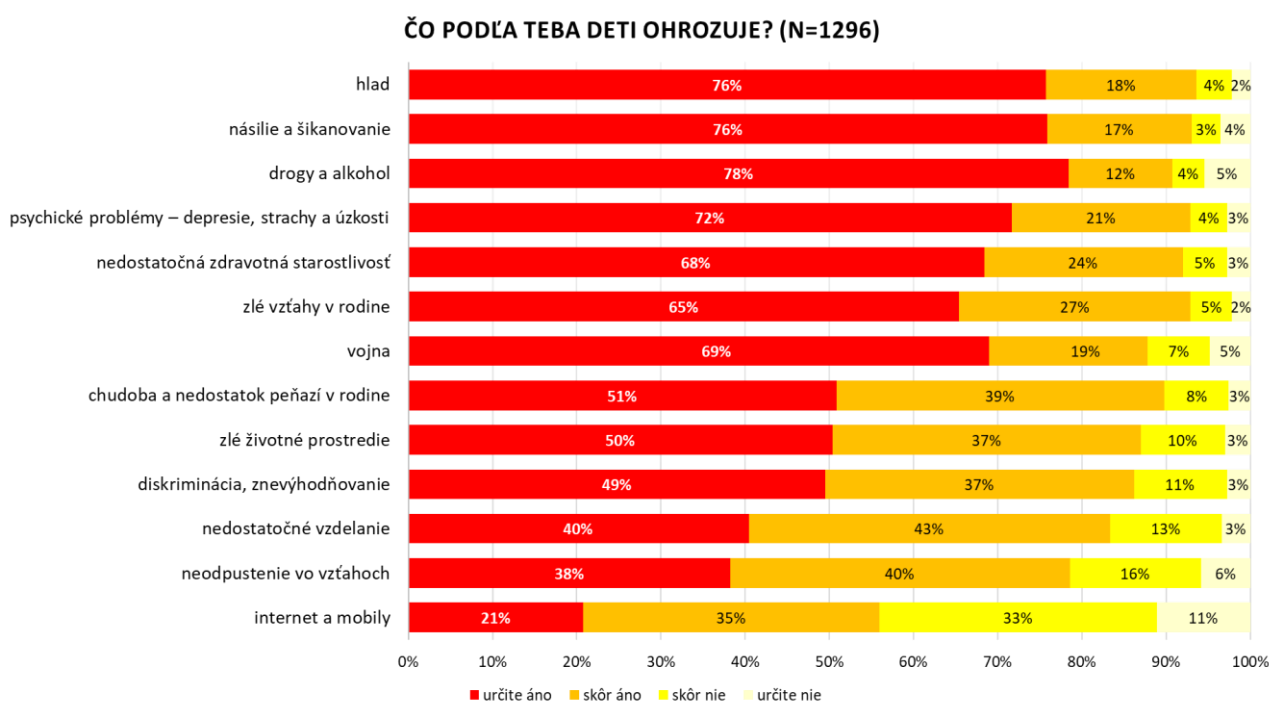
Deti najviac ohrozuje (odpoveď určite áno):

1. drogy a alkohol 90% (79%+12%)
2. hlad 76%
3. násilie a šikanovanie 76%
4. psychické problémy 72%
5. vojna 69%
6. najmenej - internet a mobily 21%

Dievčatá vyjadrujú výrazne väčšie obavy než chlapci z toho, že deti všeobecne ohrozujú psychické problémy - depresie, strachy a úzkosti, či tiež násilie a šikanovanie, neodpustenie vo vzťahoch a zlé životné prostredie.

Chlapci, naopak, vyjadrujú výrazne väčšie obavy než dievčatá z toho, že deti všeobecne ohrozuje chudoba a nedostatok peňazí v rodine, avšak výrazne menej vnímajú ohrozenie detí internetom a mobilmí).

Graf 7: Podiely odpovedí respondentov na otázku „ Čo podľa Teba deti ohrozuje? “

Viac než polovica detí, ktoré žijú s oboma vlastnými rodičmi si myslí, že deti sa vo všeobecnosti obávajú toho, že sa ich rodičia rozvedú a takmer 95% z nich uvádza, že hrozbou pre deti sú zlé vzťahy v rodine, či psychické problémy. U týchto detí tiež môžeme pozorovať celkovo najvyššie hodnoty obáv z hrozieb pre deti, avšak nie pociťovaného strachu. Naopak u nich sledujeme najvyššie celkové vnímané bezpečie, najmä bezpečie v rodine a najvyššie hodnoty celkovej dôvery (porovnávané indexy pochádzajúce z predchádzajúcich otázok).

Výrazne väčší podiel detí, ktoré žijú len s jedným rodičom a iným príbuzným než iné deti, uvádza, že hrozbou pre deti vo všeobecnosti sú chudoba a nedostatok peňazí, či nedostatočná zdravotná starostlivosť.

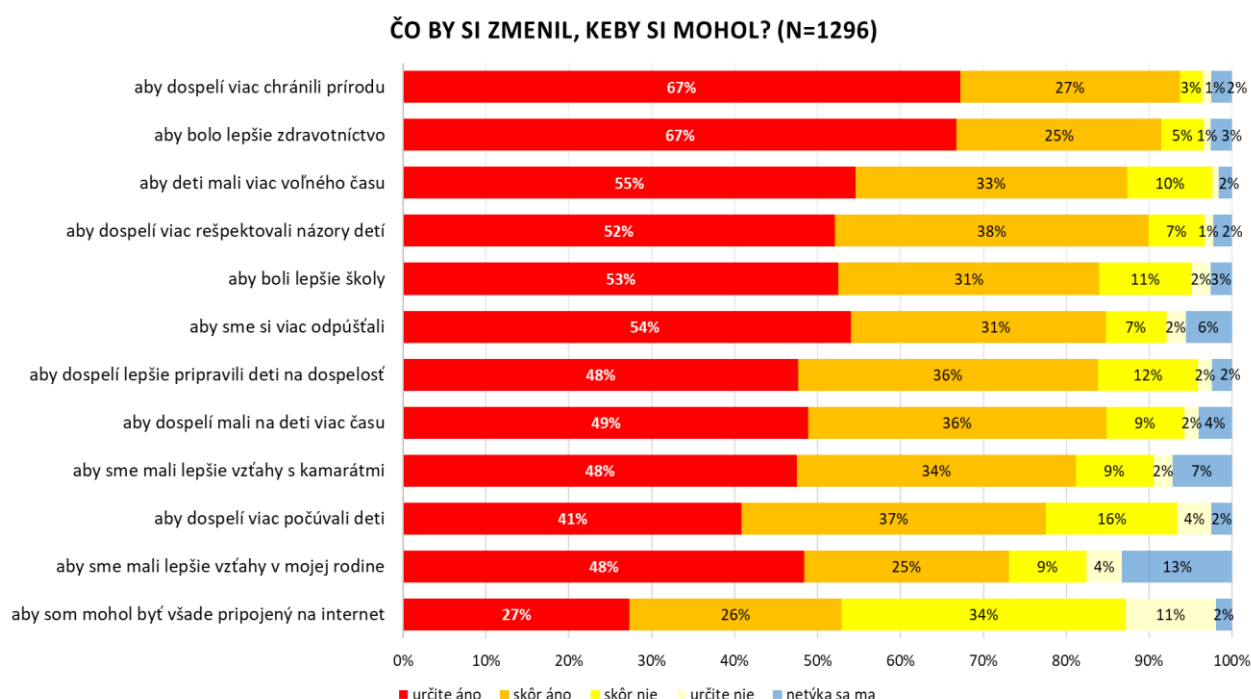
U detí, ktoré žijú bez rodičov (starí rodičia/iní príbuzní), sledujeme výrazne väčšie obavy než u detí z iných rodín z ohrozenia internetom a mobilmi. Existujúce rozdiely možno sledovať v nižšie uvedenej tabuľke, kde je skóre obáv vyjadrené v hodnote (ako priemer odpovedí), kde 1 najvyššia miera a 4= najnižšia miera obáv.

V odpovediach detí podľa veľkosti obce nachádzame rozdielne podiely obáv z diskriminácie a znevýhodňovania), z drog a alkoholu, z internetu a mobilov), zo zlého životného prostredia, z vojny a z nedostatočného vzdelania. V odpovediach detí podľa kraja nachádzame rozdielne podiely obáv z drog a alkoholu.

Celkový index vnímania hrozieb (súborné skóre zo všetkých 12 sledovaných položiek – čo podľa teba deti ohrozuje?) stredne silno koreluje s celkovým indexom strachu ($r=0,314$) a celkovým indexom vyjadrenej potreby zmien ($r=0,315$), slabšie koreluje s dôležitosťou celej rodiny ($r=0,209$) a celkovou dôležitosťou osôb pre deti ($r=0,193$). Veľmi slabé až zanedbateľné korelácie nachádzame s celkovým indexom bezpečia, indexom dôvery, celkovej spokojnosti a tiež výskytu negatívnych, či pozitívnych emócií.

Ak by mohli, deti by najradšej zmenili, aby

Graf 8: Podiely odpovedí respondentov na otázku „ Čo by si zmenil, keby si mohol?“

Čo by si zmenil, keby si mohol?

1. dospelí viac chránili prírodu 94% (67%+27%)
 2. aby bolo lepšie zdravotníctvo 92% (67%+25%)
 3. aby deti mali viac voľného času 88% (55%+33%)
 4. aby dospelí viac rešpektovali názory detí 90% (52%+38%)
 5. aby sme si viac odpúšťali 85% (54%+31%).
-najmenej, aby som mohol byť všade pripojený na internet 53% (27%+26%)

Aj keď dievčatá vo viacerých prípadoch vyjadrujú väčšiu vôľu niečo zmeniť, index vyjadrujúci celkovú potrebu zmien je u chlapcov ($M=1,6291$) a dievčat ($M=1,6285$) veľmi podobný. Dievčatá by však výrazne viac než chlapci rady zmenili, aby mali lepšie vzťahy s kamarátkami, aby si viac odpúšťali a tiež aby dospelí viac rešpektovali názory detí. Naopak, chlapci výrazne viac než dievčatá by chceli zmeniť, aby boli lepšie školy), či aby mohli byť všade pripojený na internet.

Deti žijúce s vlastnými rodičmi vo výraznej nižšej miere žiadajú, aby mali dospelí viac času na deti, čo je ale výrazne viac v porovnaní u detí, ktoré žijú len s jedným rodičom. Deti žijúce s jedným rodičom (a inými príbuznými) chcú, aby dospelí viac chránili prírodu).

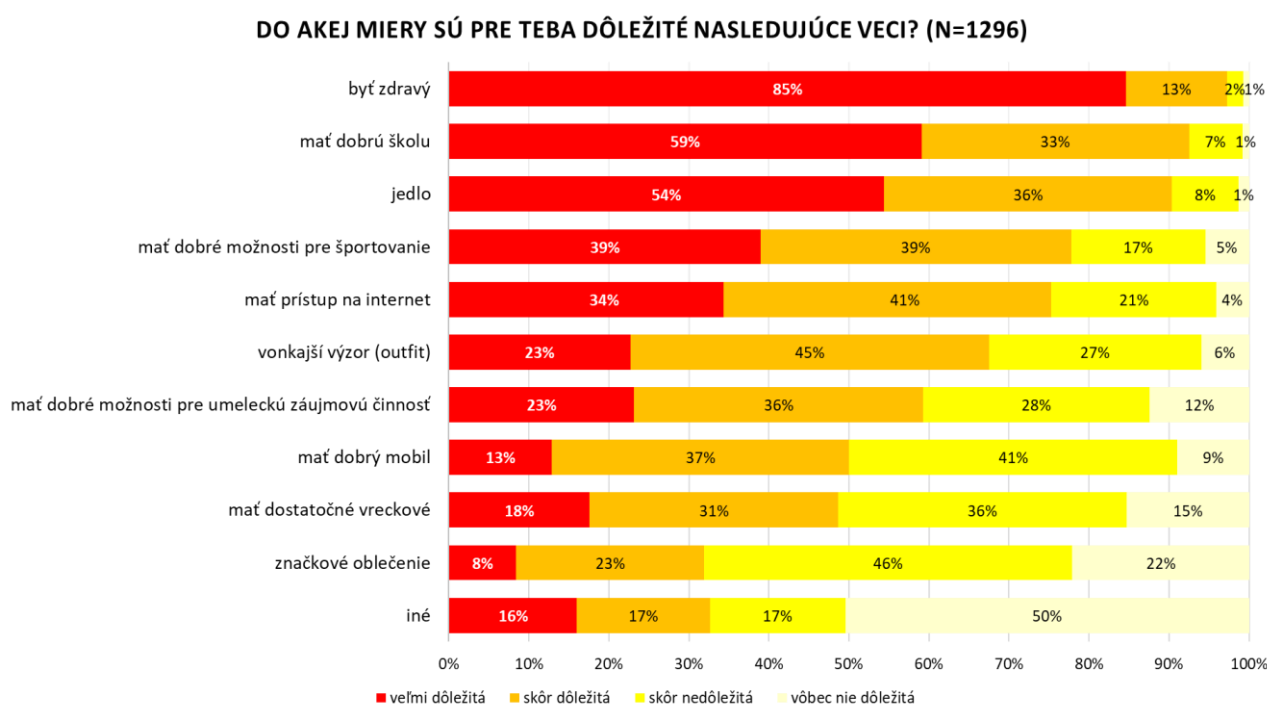
Deti žijúce bez vlastných rodičov (s inými príbuznými) by viac než ostatní chceli zmeniť, aby mali lepšie vzťahy v rodine a aby si viac odpúšťali (aj keď ide z deskriptívneho hľadiska o markantné rozdiely, tie však aj vzhľadom na to, že táto skupina detí tvorí len 1,1% z celej vzorky (14 porovnávaných detí) nemožno považovať za štatisticky signifikantné).

Deti z náhradnej starostlivosti (NS) a Centier pre deti a rodiny (CDR) vo všeobecnosti vyjadrujú menšiu vôľu niečo zmeniť. Existujúce rozdiely možno sledovať vo vyššie uvedenej tabuľke, kde je skóre potreby zmien vyjadrené v hodnote (ako priemer odpovedí), kde 1 je najvyššia miera a 4 najnižšia miera potreby zmien.

V odpovediach detí podľa veľkosti obce nachádzame rozdielne podiely vo vyjadrenej potrebe zmeniť, aby dospelí viac počúvali deti. V odpovediach detí podľa kraja nachádzame rozdielne podiely vo vyjadrenej potrebe zmeniť, aby dospelí viac rešpektovali názory detí a aby boli lepšie školy.

Čo je pre deti dôležité

Graf 9: Podiely odpovedí respondentov na otázku „Do akej miery sú pre Teba dôležité nasledujúce veci?“

Deti považujú za najdôležitejšie:

1. zdravie 98% (85%+13%)
2. mať dobrú školu 92% (59%+33%)
3. jedlo 90% (54%+36%)
4. možnosti na športovanie 78% (39%+39%)
5. prístup na internet 75% (34%+41%)

... najmenej značkové oblečenie 31% (8%+23%) Chlapci väčšine vecí pripisujú väčšiu dôležitosť, najväčšie rozdiely oproti dievčatám sledujeme v dôležitosti: možnosti športovať, jedla, prístupu na internet, dostatočného vreckového, či značkového oblečenia ($p > 0,05$).

Dievčatá, naopak, považujú výrazne viac za dôležitejší vonkajší výzor, či možnosti pre umeleckú činnosť.

U detí, ktoré žijú s jedným rodičom (a iným príbuzným) je výrazne dôležitejšie mať dobrú školu).

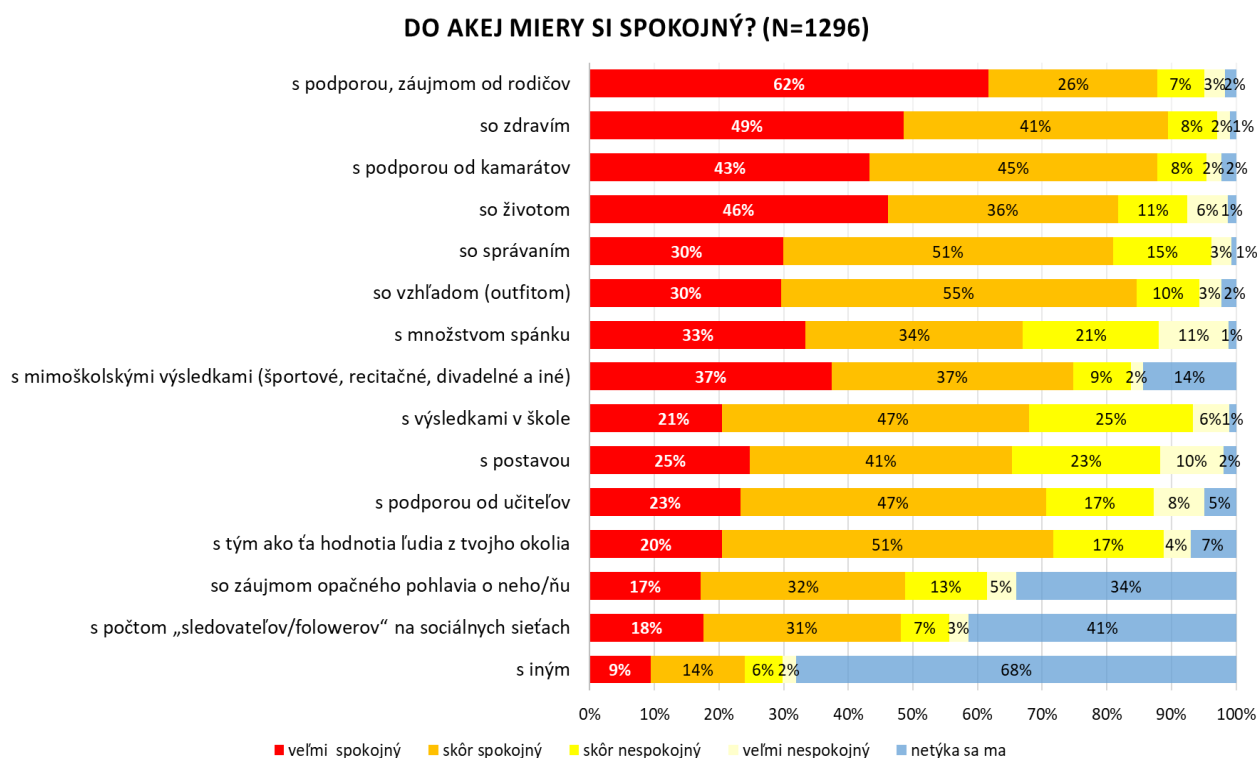
Rozdiely v odpovediach podľa zloženia rodiny možno sledovať vo vyššie uvedenej tabuľke, kde je skóre dôležitosti vecí vyjadrené v hodnote (ako priemer odpovedí), kde 1 najvyššia miera a 4= najnižšia miera dôležitosti vecí.

V odpovediach detí podľa veľkosti obce nachádzame rozdielne podiely dôležitosti mať dostatočné vreckové a mať značkové oblečenie, kde súčasne sledujeme pomerne slabý vzťah, ktorý by sa dal vysloviť tvrdením, čím menšia obec, v ktorej dieťa býva, tým väčšiu pripisuje dôležitosť značkovému oblečeniu.

V odpovediach detí podľa kraja nachádzame rozdielne podiely dôležitosti byť zdravý), mať dobrú školu), mať dostatočné vreckové a mať dobré možnosti na športovanie.

S čím sú deti spokojné?

Graf 10: Podiely odpovedí respondentov na otázku „Do akej miery si spokojný?“

Deti vyjadrujú spokojnosť najviac s/so

1. podporou od rodičov 88% (62%+26%)
2. zdravím 90% (49%+41%)
3. podporou od kamarátov 88% (43%+45%)
4. životom 82% (46%+36%)
5. vzhľadom (outfitom) 85% (30%+55%)

Chlapci takmer vo všetkých prípadoch vyjadrujú väčšiu spokojnosť než dievčatá, iba v prípade spokojnosti s počtom followerov na sociálnych sieťach sú spojennejšie dievčatá – a to signifikantne viac.

Naopak, dievčatá sú výrazne viac než chlapci nespokojnejšie (v poradí od najväčšieho rozdielu) so životom), s množstvom spánku, s postavou, so vzhľadom, s podporou od rodičov, s tým ako ich hodnotia iní ľudia z ich okolia, s podporou od učiteľov, so svojím zdravím), či s výsledkami v škole.

Deti, ktoré žijú v jednej domácnosti s jedným rodičom a ďalším príbuzným/i sú najmenej spokojné v porovnaní s inými deťmi s množstvom spánku (rozdiel však nie je štatisticky významný).

Deti, ktoré žijú len s jedným rodičom sú najmenej spokojné v porovnaní s inými deťmi s ich výsledkami v škole. V porovnaní s údajmi za deti, ktoré žijú s obidvomi vlastnými rodičmi je rozdiel ešte výraznejší).

Podobne málo spokojné s výsledkami v škole sú aj deti žijúce s jedným vlastným a jedným nevlastným rodičom v jednej domácnosti – tie sú tiež v porovnaní s inými deťmi aj najmenej spokojné s tým, ako ich hodnotia iní ľudia z ich okolia), či dokonca výrazne menej než iné deti sú spokojné s ich postavou, naopak, najviac spomedzi ostatných detí sú spokojné s ich mimoškolskými výsledkami).

Deti žijúce v jednej domácnosti s oboma vlastnými rodičmi sú najviac spokojné so zdravím, s podporou od kamarátov a s tým, ako ich hodnotia ľudia z ich okolia, či dokonca štatisticky významne viac ako ostatné sú spokojné s ich správaním, či s podporou od rodičov.

Rozdiely v odpovediach podľa zloženia rodiny možno sledovať v nižšie uvedenej tabuľke, kde je skóre spokojnosti vyjadrené v hodnote (ako priemer odpovedí), kde 1 najvyššia miera a 4= najnižšia miera spokojnosti.

V odpovediach detí podľa veľkosti obce nachádzame rozdielne podiely v spokojnosti s počtom sledovateľov/followerov na sociálnych sieťach.

V odpovediach detí podľa kraja nachádzame rozdielne podiely v spokojnosti s tým, ako ich hodnotia ľudia z ich okolia, so správaním, so zdravím, s podporou a záujmom od rodičov.

Index celkovej spokojnosti (súborné skóre zo všetkých 14 sledovaných položiek – do akej miery si spokojný/á s...?) veľmi silno koreluje s prevahou pozitívnych emócií u detí, stredne silno koreluje s indexom dôvery celej rodine, či dôvery užšej v užšej rodine....podobne stredne silno koreluje aj s indexom bezpečia v celej rodine, či užšej rodine, o niečo slabšie koreluje s indexom dôležitosti celej rodiny, či užšej rodiny. Stredne

silno, avšak negatívne, koreluje s celkovým indexom strachu – čo vlastne znamená, *čím viac sú deti celkovo spokojné, tým menší je ich celkový index strachu*. Veľmi slabé až zanedbateľné korelácie nachádzame s celkovým indexom dôležitosti vecí, s celkovým indexom vnímaných hrozieb a tiež s indexom vyjadrenej potreby zmien.

Spokojnosť so životom (korelačný koeficient – Spearmanov ρ , resp. ρ) veľmi silno koreluje s celkovou spokojnosťou (bez spokojnosti so životom), silno tiež koreluje aj s prevahou pozitívnych emócií, stredne silno koreluje s indexom dôvery celej rodine, či dôvery užšej v užšej rodine, či celkovým indexom dôvery, o niečo menej silno koreluje aj s indexom bezpečia v celej rodine, či užšej rodine, o niečo slabšie koreluje aj s indexom dôležitosti celej rodiny), či užšej rodiny a negatívne, relatívne slabo koreluje s indexom strachu – čo vlastne znamená, *čím viac sú deti spokojné so svojím životom, tým menší je ich celkový index strachu*. Veľmi slabé až zanedbateľné korelácie nachádzame s celkovým indexom dôležitosti vecí, s celkovým indexom vnímaných hrozieb a tiež s indexom vyjadrenej potreby zmien.

Prežívanie nespokojnosti

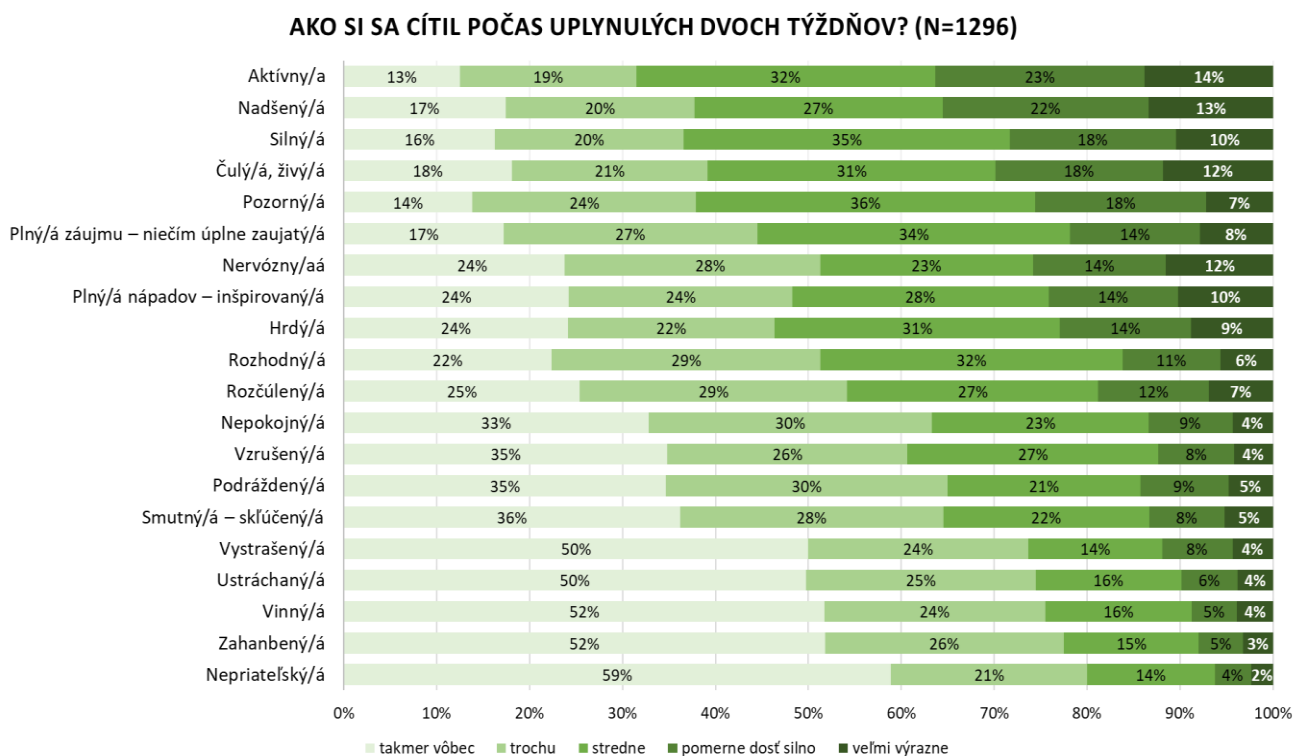
Výsledky prieskumu ukázali, že tretina detí je nespokojných so spánkom, s výsledkami v škole, s postavou. Asi 25% detí vyjadrilo nespokojnosť s podporou od učiteľov a takmer 20% so svojím správaním a celkovým životom.

Z hľadiska **medzipohlavných rozdielov** možno konštatovať, že dievčatá v porovnaní s chlapcami boli viac nespokojné vo svojím vzhľade, postavou, výsledkami v škole, spánkom, podporou od rodičov, učiteľov a celkovým životom.

Nespokojnosť vo viacerých indikátoroch (vzhľadom, postavou, výsledkami v škole, množstvom spánku, životom) sa potvrdila **v rodinách**, kde výchovu zabezpečuje rodič sám, alebo je prítomný vlastný či nevlastný rodič.

Zaujímavým zistením bola **nespokojnosť s množstvom spánku**, ktorá sa potvrdila u 1/3 detí v úplných rodinách, vo vyšších % sa ukazuje pri výchove detí vlastným a nevlastným rodičom (34%) a samotným rodičom (39%).

Graf 11: Podiely odpovedí respondentov na otázku „Ako si sa cítil počas uplynulých dvoch týždňov?“

Prežívanie emócií

Približne u štvrtiny detí (25,4%) prevládajú negatívne emócie nad pozitívnymi. U detí, u ktorých výrazne prevládajú pozitívne emócie celkovo oveľa viac vnímanú osobu okolo nich ako dôležitú, či už v najbližšej, ale aj v celej rodine), cítia sa s nimi bezpečnejšie (v spoločnosti všetkých osôb celkovo: $t\text{-test}=3,23; p<0,001$, v rodine: $t\text{-test}=8,44; p<0,001$, či s rovesníkmi: $t\text{-test}=2,47; p<0,05$), viac dôverujú iným osobám ($t\text{-test}=4,528; p<0,001$) oproti tým, u ktorých prevládajú negatívne emócie – u nich sú výrazne dôležitejší online kamaráti a cítia sa bezpečnejšie v prítomnosti učiteľa.

U dievčat sledujeme celkovo výrazne vyššie celkové hodnoty negatívnych emócií než u chlapcov, naopak u chlapcov sú vyššie celkové hodnoty pozitívnych emócií, pričom aj tu je rozdiel oproti dievčatám) signifikantný.

S prevahou pozitívnych emócií veľmi silno koreluje s celkovou spokojnosťou u detí, stredne silno koreluje s indexom dôvery celej rodiny, či dôvery užšej v užšej rodine, o niečo menej silno koreluje aj s indexom dôležitosti celej rodiny, či užšej rodiny, o niečo slabšie, avšak stále stredne silno, koreluje aj s indexom bezpečia v celej rodine, či užšej rodine, s pocitom bezpečia s konkrétnou osobou, najviac koreluje s pocitom bezpečia s otcom.

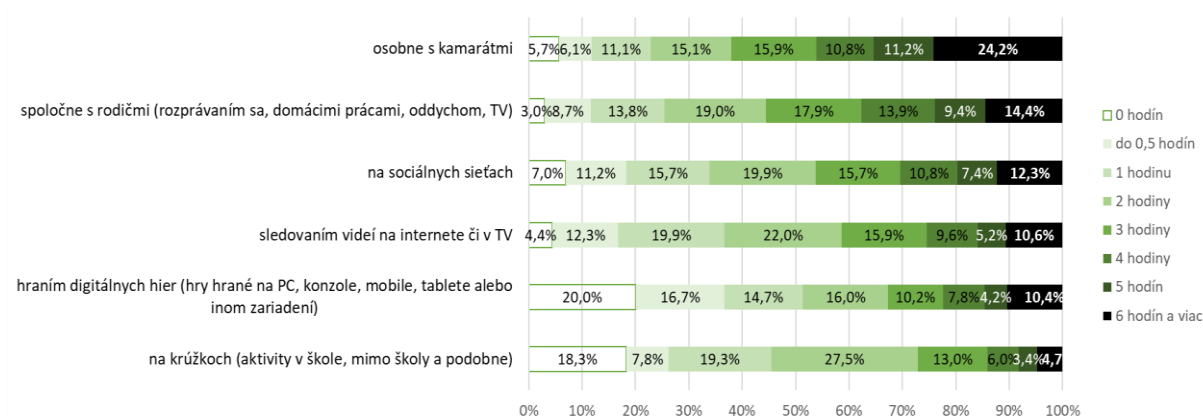
Veľmi slabé až zanedbateľné korelácie nachádzame s celkovým indexom dôležitosti vecí, s celkovým indexom vnímaných hrozieb a tiež s indexom vyjadrenej potreby zmien.

Negatívne emócie najviac korelujú s obavami z pribratia na váhe, z toho, že dospelí nebudú brať vážne ich názory) a s obavami výsmechu od druhých. Index negatívnych hodnôt bol signifikantne najnižší u detí, ktoré žijú s oboma vlastnými rodičmi.

Neboli zaznamenané žiadne štatisticky signifikantné rozdiely v prevahe pozitívnych, resp. negatívnych emócií i u detí rozdelených podľa kraja ani podľa veľkosti obce, v ktorej žijú.

Koľko času za deň trávia deti ...

Graf 12: Podiely odpovedí respondentov na otázku Koľko času za deň stráviš počas bežného pracovného dňa? “

Deti trávia počas pracovného dňa najviac času osobne s kamarátmi, o niečo menej spoločne s rodičmi, na sociálnych sieťach...najmenej na krúžkoch.

Čas strávení s rodičmi úzko súvisí s dôverou v blízke osoby, čím viac času trávia s rodičmi, tým sú ich pocity pozitívnejšie a negatívnejšie sú naopak u tých, ktorí trávia viac času na sociálnych sieťach.

Spoločne s rodičmi:

Deti z rodiny s oboma vlastnými rodičmi trávia spomedzi ostatných detí najviac spoločného času s rodičmi – čo je súčasne výrazne viac než u detí, ktoré žijú iba s jedným rodičom, či s jedným vlastným a jedným nevlastným rodičom), s ktorými súčasne trávia najmenej spoločného času spomedzi ostatných detí.

Na krúžkoch:

Najviac času trávia na krúžkoch deti, ktoré žijú len s jedným rodičom alebo u tých, ktoré žijú len s príbuznými. Najmenej tie deti, ktoré žijú s jedným rodičom spoločne s ďalšími príbuznými).

Na sociálnych sieťach:

Najviac u detí, ktoré žijú s jedným vlastným a jedným nevlastným rodičom. Najmenej u detí z rodiny s oboma vlastnými rodičmi.

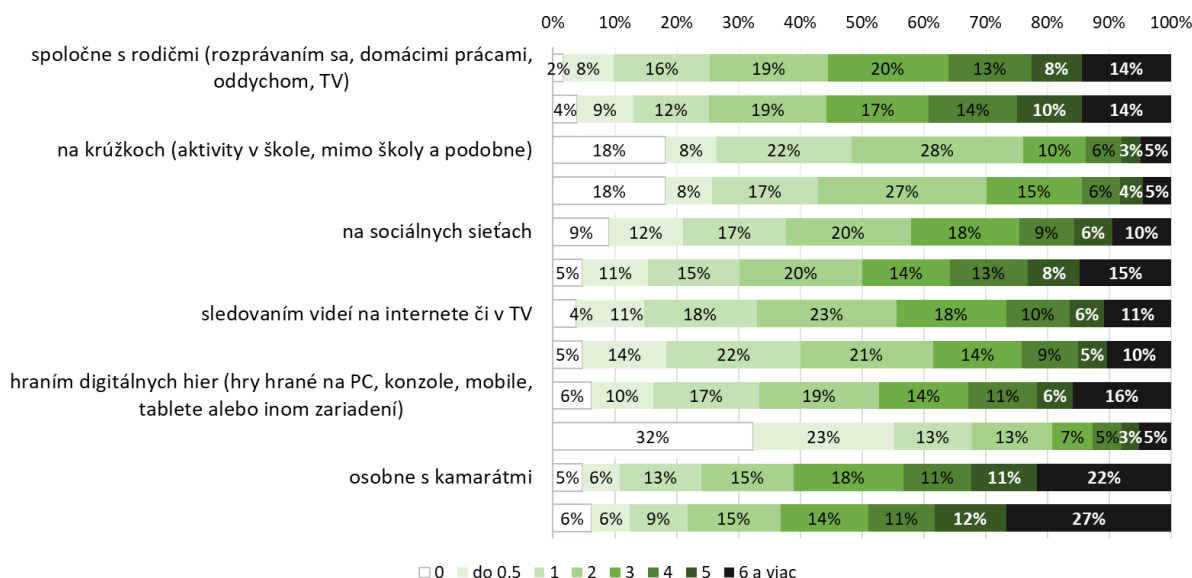
Sledovaním videí v TV a na internete:

Najviac u detí, ktoré žijú len s jedným rodičom. Najmenej u tých detí, ktoré žijú iba so starými rodičmi.

Hraním digitálnych hier:

Najviac u detí, ktoré žijú s jedným vlastným a jedným nevlastným rodičom alebo len s jedným rodičom (čo je v oboch prípadoch výrazne viac než u detí z rodín s oboma vlastnými rodičmi).

Graf 13: Podiely odpovedí respondentov na otázku „Koľko času za deň stráviš počas bežného pracovného dňa?“ (podľa pohlavia)

Dievčatá výrazne viac než chlapci trávajú voľný čas na sociálnych sieťach a naopak, chlapci výrazne viac než dievčatá hrajú vo voľnom čase digitálne hry.

Sledujeme rozdiely u detí rozdelených podľa veľkosti obce v intenzite trávenia spoločného času s rodičmi, v intenzite navštevovania krúžkov. Sledujeme rozdiely u detí rozdelených podľa kraja v intenzite sledovania videí na internete a v TV.

Čím viac deti trávajú svoj voľný čas pri PC (na sociálnych sieťach, sledovaním videí, hrami hier), tým nižšiu celkovú mieru dôvery, pocit bezpečia v rodine a dôležitosť rodiny u nich sledujeme, tým vyšší celkový index dôležitosti vecí, potreby zmeny) a celkovo negatívnych emócií u nich sledujeme a tiež tým horšie známky majú v škole.

Prospech detí školy

Na základe odpovedí detí sme zistili, že priemerná známka v škole bola za celý súbor 2,07, za súbor chlapcov 2,09 a za dievčatá 2,04. Rozdiel medzi chlapcami a dievčatami nie je štatisticky významný. Podľa zloženia rodiny sme zistili horší prospech u detí, ktoré žijú s jedným rodičom (priemerná známka 2,46) a u detí, ktoré sú v náhradnej rodinnej starostlivosti resp. v centre pre deti a rodiny (2,70). Priemerná známka za súbor detí, ktoré žijú v rodine s obidvomi svojimi rodičmi bola 1,98. Rozdiel medzi údajmi za deti, ktoré žijú v rodine s obidvomi rodičmi a deťmi, ktoré žijú s jedným rodičom je štatisticky významný. Keď sme pripočítali k údajom za súbor detí, ktoré žijú s jedným rodičom aj údaje za deti, ktoré žijú s jedným rodičom a aj s ďalšími príbuznými vyšla lepšia priemerná známka - 2,31.

Aj v tomto prípade je to menej priaznivé ako za súbor detí, ktoré žijú v rodine s obidvomi rodičmi a rozdiel je tiež štatisticky významný. Deti, ktoré žijú spolu s jedným rodičom a aj s inými príbuznými, tvoria približne jednu štvrtinu zo všetkých tých, ktoré žijú len s jedným zo svojich rodičov. Štatisticky významný je aj rozdiel medzi údajmi za deti, ktoré žijú v rodine s obidvomi rodičmi a deťmi, ktoré sú v náhradnej rodinnej starostlivosti resp. v centre pre deti a rodiny,. V našom súbore však bolo len 46 detí, ktoré sú v náhradnej rodinnej starostlivosti resp. v centre pre deti a rodiny. Priemerná známka podľa údajov za súbor detí, ktoré žijú s jedným vlastným a jedným nevlastným rodičom bola 2,25. Aj v tomto prípade je to menej priaznivé ako za súbor detí, ktoré žijú v rodine s obidvomi svojimi rodičmi a rozdiel je tiež štatisticky významný.

Kompletná správa z výskumu komisára pre deti „**Názory detí 2022**“ sa nachádza na webovom sídle Úradu komisára pre deti:

<https://komisarpredeti.sk/jozef-miklosko-predstavil-vysledky-svojho-prveho-vyskumu-vo-funkcii-komisara-pre-deti-skumal-nazory-slovenskych-deti/>.

V skúmaní názorov detí bude komisár pokračovať aj v nasledujúcich rokoch.

4 Monitoring dodržiavania práv detí v zariadeniach

Nový prístup k monitorovaniu dodržiavania práv dieťaťa v zariadeniach, v ktorých sú umiestnené deti, je okrem iného založený aj na spolupráci s generálnou prokuratúrou. S týmto cieľom uzatvoril komisár s generálnym prokurátorom memorandum o spolupráci. Hlavnými oblasťami a formami spolupráce strán sú vzájomná výmena informácií a poznatkov o dodržiavaní práv detí v spoločnosti a o presadzovaní práv priznaných deťom medzinárodnými zmluvami, odborné stretnutia súvisiace s aktuálnymi poznatkami o dodržiavaní práv detí v spoločnosti a o presadzovaní práv priznaných deťom medzinárodnými zmluvami, súčinnosť pri dodržiavaní práv detí v miestach, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, detencia, ochranné liečenie alebo ochranná výchova, alebo v miestach, kde sa vykonáva ústavná starostlivosť, výchovné opatrenie alebo predbežné opatrenie podľa osobitného predpisu, súčinnosť pri podávaní trestných oznámení, vzdelávacie aktivity v problematike dodržiavania práv detí a pri zvyšovaní povedomia o právach detí v spoločnosti.

V priebehu druhého polroka 2022 navštívil komisár centrá pre deti a rodiny v Dolnom Kubíne, vo Veľkých Kapušanoch, v Sečovciach, v Trnave v Bernolákove, v Dorka, n. o. v Košiciach a v Reedukačnom detskom domove Čerenčanoch. Zámerom návštev bolo zmapovať kľúčové problémy, ktorým sa bude v budúcnosti potrebné venovať v rámci monitorovacích aktivít.

Ku hlavným problémom, ktoré budú v roku 2023 monitorované patrili : dodržiavanie práva na kontakt s rodinou, práva na súrodenecké väzby, rešpektovanie názoru dieťaťa

(napríklad pri výbere školy...), príprava na osamostatnenie ako i dodržiavanie ustanovení zákona 305/2005 ako sledovanie procesu a odôvodnenosti vyňatia dieťaťa, umiestňovanie dieťaťa v blízkosti biologického rodiča, sledovanie priemernej dĺžky pobytu, sledovanie duševného zdravia detí...

B. Činnosť podľa § 4 ods. 1 písm. a) zákona. Posudzovanie na základe podnetu alebo z vlastnej iniciatívy dodržiavanie práv dieťaťa

1 Ochrana práv dieťaťa na základe podnetu

1.1 Právo dieťaťa na zdravotnú starostlivosť

Občianske združenie „Palčekovia“ (*d ďalej len „podávateľ podnetu“*), ktoré združuje a zastupuje osoby s ochorením achondroplázia, podalo komisárovi podnet, v ktorom poukazuje na to, že po tom, čo diagnóza achondroplázia bola po mnoho rokov neliečiteľná, v poslednej dobe došlo k pokroku v klinickom výskume a bolo vyvinuté liečivo vosoritide. Na báze tohto liečiva bol schválený agentúrou EMA liek VOXZOGO a bol uvedený na európsky trh. Z pohľadu podávateľa podnetu ide o liek s preukázanou účinnosťou pre rast dieťaťa a potlačenie pridružených ochorení a s ohľadom na vek niektorých detských pacientov je potrebné jeho bezodkladné nasadenie. Podávateľ podnetu predpokladá, že liek by mohol aktuálne pomôcť asi 30 slovenským deťom vo vhodnom veku pre liečbu.

Podľa ďalších informácií ide o liek, ktorý nie je u nás kategorizovaný, pričom v minulosti boli podané na zdravotné poisťovne individuálne žiadosti o úhradu nekategorizovaného lieku VOXZOGO. Všetky žiadosti boli zamietnuté a ani po ročnej snahe občianskeho združenia nebola táto liečba umožnená žiadnemu dieťaťu, pričom s poukazom na krajiny Európskej únie toto nie je problém.

Z písomných stanovísk zdravotných poisťovní, ktoré boli komisárovi doručené, možno ustáliť, že liek VOXZOGO má schválenú registráciu európskou liekovou agentúrou, ale v Slovenskej republike nie je zaradený do zoznamu kategorizovaných liekov uhrádzaných z verejného zdravotného poistenia a z tohto dôvodu úhrada takejto liečby nie je explicitne nárokovateľná zo zdrojov verejného zdravotného poistenia na území Slovenskej republiky.

Dňa 01.08.2022 vstúpila do platnosti novela zákona č. 363/2011 Z. z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ktorou sa zmenili podmienky pre vstupovanie nových liekov do systému úhrad tak, aby sa lieky, ktorých úhrada bola doposiaľ požadovaná na výnimku, mohli zaradiť medzi kategorizované lieky. Zmyslom tejto novely má byť zlepšenie podmienok na vstup preukázateľne účinných inovatívnych liekov na náš trh, pričom k tomuto cieľu sa zaviazala vláda vo svojom programovom vyhlásení.

Použitá právna úprava

Dohovor

Článok 24 ods. 1

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu a na využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa usilujú o zabezpečenie toho, aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k takým zdravotníckym službám.

Ústava Slovenskej republiky

Článok 40

Každý má právo na ochranu zdravia. Na základe zdravotného poistenia majú občania právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky za podmienok, ktoré ustanoví zákon.

Zákon č. 363/2011 Z. z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

§ 6 ods. 12

Pri rozhodovaní o určení indikačného obmedzenia pre referenčnú skupinu, ktorého súčasťou je uvedenie podmienok pre začatie, ďalšie pokračovanie alebo zastavenie liečby uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia, sa prihliada najmä na odporúčané terapeutické postupy, nákladovú efektívnosť a predpokladaný vplyv na výdavky verejného zdravotného poistenia.

§ 7ods. 5

Ak podmienky podľa odseku 2 nie sú splnené, liek môže byť do zoznamu kategorizovaných liekov zaradený iba, ak nie je dostupná iná medicínska intervencia zaradená v zozname kategorizovaných liekov, ktorá má preukázanú a potvrdenú účinnosť a bezpečnosť výsledkami klinických skúšok realizovaných na princípoch medicíny založenej na dôkazoch.

Vyjadrenie komisára:

Po oboznámení sa so skutkovým a právnym stavom komisár dospel k názoru, že Slovenská republika nezabezpečila naplnenie článku 24 ods. 1 Dohovoru a článku 40 Ústavy voči deťom trpiacim na diagnózu achondroplázia, pretože tieto deti nemajú prístup k liečbe s preukázanou účinnosťou pre rast dieťaťa, a teda nemajú prístup k zdravotnej starostlivosti v rozsahu, ako je to nevyhnutné pre ich priaznivý zdravotný stav a zdravý vývin.

Komisár písomne obrátil na ministra zdravotníctva s požiadavkou, aby prijal potrebné opatrenia, ktoré umožnia liečbu deťom trpiacim ochorením achondroplázie a táto liečba bude hrazená z verejného zdravotného poistenia, a to nie len liekom VOXZOGO, ale aj iným preukázateľne účinným inovatívnym liekom. S ohľadom na uvedený článok dohovoru, ktorý je priamo záväzný a aplikovateľný na území Slovenskej republiky, je nevyhnutné vždy poskytnúť dieťaťu najvyššiu dosiahnuteľnú úroveň zdravotnej starostlivosti, pretože v opačnom prípade si Slovenská republika neplní pozitívnoprávny záväzok vyplývajúci jej z Dohovoru a rovnako som sa písomne obrátil aj na výrobcu lieku so sídlom v Spojených štátoch amerických s nádejou a povzbudením k formálnej registrácii tohto lieku v Slovenskej republike.

Návrh prostriedku nápravy:

- **Prijat' potrebné opatrenia, ktoré umožnia liečbu deťom trpiacim ochorením achondroplázia a táto liečba bude hrazená z verejného zdravotného poistenia, a to nie len liekom voxozogo, ale aj iným preukázateľne účinným inovatívnym liekom.**

Zabezpečiť: MZ SR

1.2 Právo dieťaťa na ochranu pred hospodárskym vykorisťovaním a pred vykonávaním nepovolenej práce

Na komisára sa obrátil podávateľ podnetu, ktorý uviedol, že so 16- ročným žiakom, ktorý ešte neukončil povinnú školskú dochádzku, uzatvoril zamestnávateľ dohodu o brigádnickej práci študentov s odmenou cca 200 eur mesačne, pričom v júli pracoval 21 dní a v auguste 23 dní s tým, že mu vychádzala hodinová minimálna mzda 2,17 eur/hod.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 32

Štáty uznávajú právo dieťaťa na ochranu pred hospodárskym vykorisťovaním a pred vykonávaním akejkoľvek práce, ktoré môže byť preň nebezpečné alebo brániť jeho vzdelávaniu, alebo ktorá by škodila zdraviu dieťaťa alebo jeho telesnému, duševnému, duchovnému, mravnému alebo sociálnemu rozvoju. Štáty prijímajú zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na zabezpečenie vykonávania tohto článku. Za týmto účelom a s ohľadom na príslušné ustanovenia iných medzinárodných dokumentov štáty najmä :

- a) určia najnižšiu vekovú hranicu alebo hranice pre vstup do zamestnania,
- b) určia zodpovedajúcu úpravu pracovného času a podmienok zamestnania,
- c) určia zodpovedajúce pokuty alebo iné sankcie na účinné zabezpečenie plnenia tohto článku.

Zákonník práce

§ 11 ods. 2

Spôsobilosť fyzickej osoby mať v pracovnoprávných vzťahoch práva a povinnosti ako zamestnanec a spôsobilosť vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať tieto práva a brať na seba tieto povinnosti vzniká, ak ďalej nie je ustanovené inak, dňom, keď fyzická osoba dovŕši 15 rokov veku; zamestnávateľ však nesmie dohodnúť ako deň nástupu do práce deň, ktorý by predchádzal dňu, keď fyzická osoba skončí povinnú školskú dochádzku.

§ 11 ods. 4

Práca fyzickej osoby vo veku do 15 rokov alebo práca fyzickej osoby staršej ako 15 rokov do skončenia povinnej školskej dochádzky je zakázaná. Tieto fyzické osoby môžu vykonávať ľahké práce, ktoré svojím charakterom a rozsahom neohrozujú ich zdravie, bezpečnosť, ich ďalší vývin alebo školskú dochádzku len pri

- a) účinkovaní alebo spoluúčinkovaní na kultúrnych predstaveniach a umeleckých predstaveniach,
- b) športových podujatiach,

c) reklamných činnostiach,

d) iných činnostiach neuvedených v písmenách a) až c), ak ide o fyzickú osobu staršiu ako 15 rokov do skončenia povinnej školskej dochádzky.

§ 11 ods. 5

Výkon ľahkých prác uvedených v odseku 4 povoľuje na žiadosť zamestnávateľa príslušný inšpektorát práce po dohode s príslušným orgánom štátnej správy na úseku verejného zdravotníctva (ďalej len „orgán verejného zdravotníctva“). V povolení sa určí počet hodín a podmienky, za ktorých sa ľahké práce môžu vykonávať. Príslušný inšpektorát práce odoberie povolenie, ak podmienky povolenia nie sú dodržiavané.

§ 119 ods. 1

Mzda nesmie byť nižšia ako minimálna mzda podľa osobitného predpisu.

§ 223 ods. 2

Na pracovnoprávny vzťah založený dohodami o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru sa vzťahujú ustanovenia prvej časti, § 119 ods. 1.

Pracovný čas zamestnancov, ktorí vykonávajú prácu na základe dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru, v priebehu 24 hodín nesmie presiahnuť 12 hodín a u mladistvého zamestnanca v priebehu 24 hodín nesmie presiahnuť 8 hodín.

Zamestnancom, ktorí vykonávajú prácu na základe dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru, nemožno nariadiť ani s nimi dohodnúť pracovnú pohotovosť a prácu nadčas. Zamestnancom, ktorí vykonávajú prácu na základe dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru, patrí za každú hodinu práce vo sviatok dohodnutá odmena zvýšená najmenej o 3,58 eura.

Zákon č. 254/2008 Z. Z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

§ 19 ods. 2

Povinná školská dochádzka je desaťročná a trvá najviac do konca školského roka, v ktorom žiak dovŕši 16. rok veku, ak tento zákon neustanovuje inak.

§ 150 ods. 1

Školský rok sa začína 1. septembra a končí sa 31. augusta nasledujúceho kalendárneho roka.

Zákon č. 663/2007 Z. z. o minimálnej mzde v znení neskorších predpisov

§ 2 ods. 1a 2

Suma minimálnej mzdy pre zamestnanca odmeňovaného mesačnou mzdou na príslušný kalendárny rok je suma určená podľa § 7 (dohodou medzi zástupcami zamestnancov a zástupcami zamestnávateľov. Suma minimálnej mzdy za každú odpracovanú hodinu zamestnancom na príslušný kalendárny rok predstavuje 1/174 zo sumy mesačnej minimálnej mzdy.

Oznámenie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 352/2021 Z. z. o sume minimálnej mzdy na rok 2022

Suma minimálnej mzdy na rok 2022 je

- a) 646 eur za mesiac pre zamestnanca odmeňovaného mesačnou mzdou,
- b) 3,713 eura za každú hodinu odpracovanú zamestnancom.

Zákon č. 124/2006 Z. z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

§ 6 ods. 1 písm. m) bod 3

Zamestnávateľ v záujme zaistenia bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci je povinný 3. zakázaných mladistvým zamestnancom.

Nariadenie vlády SR č. 281/2006 Z. z. o minimálnych bezpečnostných a zdravotných požiadavkách pri ručnej manipulácii s bremenami

§ 5

Zamestnávateľ, ktorý nevyhlásil ručnú manipuláciu s bremenami, je povinný zabezpečiť, aby táto manipulácia bola pre zamestnancov čo najbezpečnejšia a s najmenším rizikom poškodenia zdravia. V záujme odstránenia alebo zníženia účinkov ručnej manipulácie s bremenami na zdravie zamestnancov je zamestnávateľ povinný pred jej začatím

a) posúdiť riziko pri každom druhu ručnej manipulácie s bremenami so zohľadnením faktorov uvedených v prílohe č. 1 a smerných hmotnostných hodnôt uvedených v prílohe č. 2,

b) vykonať príslušné opatrenia, najmä so zreteľom na fyzickú námahu, vlastnosti pracovného prostredia a požiadavky na činnosť uvedené v prílohe č. 1,

c) zabezpečiť zdravotný dohľad, ktorým je posúdenie zdravotnej spôsobilosti zamestnancov na ručnú manipuláciu s bremenami so zohľadnením individuálnych rizikových faktorov uvedených v prílohe č. 3 a smerných hmotnostných hodnôt uvedených v prílohe č. 2.

Po prešetrení skutkového stavu **zaujal komisár** v súlade so stanoviskom inšpektorátu práce **nasledovné vyjadrenie**:

- **Konanie zamestnávateľského subjektu (právnickej osoby)** voči študentovi - brigádnikovi **bolo v rozpore s ustanovením § 223 ods. 2 Zákonníka práce** v spojení s ustanovením § 119 ods. 1 Zákonníka práce. Zamestnávateľ v rozhodnom období nepožiadala inšpektorát práce o povolenie ľahkých prác študentovi a inšpektorát práce takéto povolenie zamestnávateľovi ani nevydal. Uvedené skutočnosti boli porušením aj ustanovenia § 11 ods. 4 písm. d) ZP v spojení s ustanovením § 11 ods. 5 ZP, a to takým spôsobom, že zamestnávateľ uzatvoril dohodu o brigádnickej činnosti študenta s fyzickou osobou, ktoré nemala pracovnoprávnou spôsobilosť na uzatváranie takejto zmluvy.
- **Zamestnávateľ konal v rozpore s ustanovením § 119 ods. 2 Zákonníka práce a s § 2 zákona o minimálnej mzde** v spojení s Oznámením Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 352/2021 Z. z. o sume minimálnej mzdy na rok 2022, keď so zamestnancom dohodol a vyplatil mu mzdu nižšiu, než bola ustanovená minimálna mzda.
- **Zamestnávateľ zároveň porušil bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci**, pretože **neposúdil riziko ručnej manipulácie s bremenami u mladistvých a ani v prípade ostatných zamestnancov**. V zmysle ustanovenia § 5 nariadenia vlády SR. o minimálnych bezpečnostných a zdravotných požiadavkách pri ručnej manipulácii s bremenami **je zamestnávateľ, ktorý nevyhlásil ručnú manipuláciu s bremenami povinný zabezpečiť, aby táto manipulácia bola pre zamestnancov čo najbezpečnejšia a s najmenším rizikom poškodenia zdravia**. V záujme odstránenia alebo zníženia účinkov ručnej manipulácie s bremenami na zdravie zamestnancov je zamestnávateľ povinný pred jej začatím posúdiť riziko pri každom druhu ručnej

manipulácie s bremenami so zohľadnením faktorov uvedených v prílohe č. 1 a smerných hmotnostných hodnôt uvedených v prílohe č. 2 uvedeného Nariadenia vlády SR. (V zmysle prílohy č. 2 Nariadenia vlády SR č. 281/2006 Z. z. o minimálnych bezpečnostných a zdravotných požiadavkách pri ručnej manipulácii s bremenami môžu mladiství zamestnanci vo veku od 16 do 18 rokov – chlapci manipulovať s bremenami maximálnej hmotnosti 15 kg za dodržania ďalších požiadaviek uvedených v prílohe č. 2. Tieto charakteristiky ručnej manipulácie mladistvých zamestnancov mali byť zapracované do posudku o riziku).

- **Zamestnávateľ nedodržiaval povinnosť** ustanovenú v § 6 ods. 1 písm. m) zákona o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci, podľa ktorého je zamestnávateľ povinný vydať vlastný zoznam prác a pracovísk zakázaných mladistvým zamestnancom; v danom prípade zamestnávateľ takýto vlastný zoznam prác a pracovísk zakázaných mladistvým zamestnancom nevydal. (Predložený a vypracovaný vnútorný predpis „Smernica na určenie zakázaných prác a pracovísk žien a mladistvým zamestnancom platný od 01.02.2010“ uvádzal povinnosť poverených zamestnancov v spolupráci s odborovou organizáciou a pracovnou zdravotnou službou vypracovať zoznam podľa charakteristik zakázaných prác, avšak predložený a vypracovaný dokument u zamestnávateľa je len všeobecného charakteru, s odkazom na vyššie uvedené).

Vyjadrenie komisára:

Komisár sa domnieval, že zamestnávateľ sa uvedeným konaním dopustil viacerých porušení pracovnoprávných predpisov.

Návrh prostriedku nápravy:

Komisár sa obrátil na príslušný inšpektorát práce o zaujatie stanoviska a navrhol mu prijať opatrenia na odstránenie protiprávneho stavu.

Výsledok:

Inšpektorát práce na základe návrhu prostriedku nápravy komisára nariadil zamestnávateľovi odstrániť zistené nedostatky v lehote do troch mesiacov od prevzatia protokolu.

1.3 Nevydanie novorodenca matke

Komisár pre deti prijal podnet od matky muža, ktorému partnerka porodila dieťa (starej matky dieťaťa). Stará matka vyjadrila znepokojenie, že matke nechcú príslušné inštitúcie dieťa odovzdať pri jej prepustení z nemocnice.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 3

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.

Štáty sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Článok 5

Štáty sa zaväzujú rešpektovať zodpovednosť, práva a povinnosti rodičov alebo, v zodpovedajúcich prípadoch a v súlade s miestnou obvyčajou, členov širšej rodiny alebo obce, zákonných zástupcov alebo iných osôb právne zodpovedných za dieťa, ktoré smerujú k zabezpečeniu jeho orientácie a usmerňovaniu pri výkone práv podľa Dohovoru v súlade s jeho rozvíjajúcimi sa schopnosťami.

Článok 7

Každé dieťa, pokiaľ je to možné, má právo poznať svojich rodičov a právo na ich starostlivosť.

Článok 9

Štáty, zabezpečia, aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, ibaže príslušné úrady na základe súdneho rozhodnutia a v súlade s platným právom a v príslušnom konaní určia, že také oddelenie je potrebné v záujme dieťaťa. Také určenie môže byť nevyhnutné v niektorom konkrétnom prípade, napríklad, ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi alebo ak rodičia žijú oddelene a treba rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa.

V akomkoľvek konaní podľa odseku 1 sa poskytuje všetkým dotknutým stranám možnosť zúčastniť sa na konaní a oznámiť svoje stanoviská.

Štáty uznávajú právo dieťaťa oddeleného od jedného alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.

Zákon o rodine

§ 28

Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa.

§ 38

Ak niektorému z rodičov bráni vo výkone jeho rodičovských práv a povinností závažná prekážka a ak je to v záujme maloletého dieťaťa, súd môže pozastaviť výkon rodičovských práv a povinností.

Ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa, súd rodičom obmedzí výkon ich rodičovských práv, ak žijú trvalo neusporiadaným spôsobom život.

§ 39

Ak súd rozhodol o obmedzení alebo pozbavení výkonu rodičovských práv a povinností, alebo o pozastavení ich výkonu iba vo vzťahu k jednému z rodičov, vykonáva rodičovské práva a povinnosti v plnom rozsahu druhý rodič.

Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov za zdravotný výkon.

§ 4 ods. 4

Na poskytovanie zdravotnej starostlivosti vyžaduje informovaný súhlas.

§ 6 ods. 1

Ošetrojúci zdravotnícky pracovník je povinný informovať o účele, povahe, následkoch a rizikách poskytnutia zdravotnej starostlivosti, o možnostiach voľby navrhovaných postupov a o rizikách odmietnutia poskytnutia zdravotnej starostlivosti osobu, ktorej sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť, zákonného zástupcu maloletého dieťaťa, ak osobou, ktorej sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť, je maloleté dieťa.

§ 6 ods. 4

Ak zákonný zástupca odmietne dať informovaný súhlas, poskytovateľ môže dať návrh na súd, ak je to v záujme osoby nespôsobilej dať informovaný súhlas, ktorej sa má zdravotná starostlivosť poskytnúť. V tomto prípade súhlas súdu s poskytnutím zdravotnej starostlivosti nahrádza informovaný súhlas zákonného zástupcu. Do rozhodnutia súdu možno vykonávať len také zdravotné výkony, ktoré sú nevyhnutné na záchranu života tejto osoby.

§ 6 ods. 7

(4) *Informovaný súhlas je preukázateľný súhlas s poskytnutím zdravotnej starostlivosti, ktorému predchádzalo poučenie podľa tohto zákona. Informovaný súhlas je aj taký preukázateľný súhlas s poskytnutím zdravotnej starostlivosti, ktorému predchádzalo odmietnutie poučenia, ak v tomto zákone nie je ustanovené inak (§ 6b, § 27 ods. 1, § 40 ods. 2).*

Úrad komisára požiadal informácie o prípade Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, ako aj s príslušný úradu práce, sociálnych vecí a rodiny. Podľa vyjadrení Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny nemocnica uviedla, že pre dieťa bolo rizikové vydať matke, pretože krátko pred pôrodom požila drogy a zdravotný stav dieťaťa musel byť z tohto dôvodu v zdravotníckom zariadení sledovaný, či sa u neho neprejavia abstinenčné príznaky. Matka s ponechaním dieťaťa v nemocnici súhlasila. Nemocnica požiadala Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny na prešetrenie rodinných pomerov novorodenca.

Zároveň úrad práce, sociálnych vecí a rodiny informoval, že matka narodeného dieťaťa už dve deti porodila (jedno ešte ako neplnoletá), avšak nie je schopná sa o ne postarať. Je drogový závislá. Z toho dôvodu jej boli deti súdnym rozhodnutím odňaté;

jedno je v osobnej starostlivosti otca, ktorý však nie je otcom novorodenca, o ktorého v tomto prípade ide. (Otcem novorodenca je posledný partner matky, ktorý je taktiež drogový závislý.) Druhé dieťa je v náhradnej osobnej starostlivosti. S týmito deťmi matka neudržiava kontakt a nejaví o ne záujem. Zo správy orgánov činných v trestnom konaní vyplýva, že obaja rodičia sa dopúšťali opakovane trestnej činnosti a odpykávali si trest odňatia slobody.

Ďalej ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny uvádza, že podalo na súd podnet na umiestnenie maloletého dieťaťa – novorodenca do starostlivosti určeného centra pre deti a rodiny vo forme neodkladného opatrenia a na začatie konania o výchovnom opatrení.

Po rozhovore kolízneho opatrovníka so starou matkou, kedy sa táto dozvedela o trestnej činnosti a o drogovej závislosti rodičov maloletých detí a po vysvetlení osobných predpokladov na vykonávanie náhradnej osobnej starostlivosti (o. i. aj hľadisko primeraného veku) stará matka upustila od zámeru osobne sa o maloleté dieťa starať.

Po zistení týchto skutočností sa skontaktovala zamestnankyňa úradu komisára so starou matkou v záujme získať bližšie informácie o prípade a tiež s cieľom poskytnúť jej informácie o zákonných možnostiach pomoci úradu komisára pri zabezpečovaní starostlivosti o maloleté dieťa. Stará matka prejavila živý záujem o osud novorodenca a uviedla, že sa dohodla s kolíznym opatrovníkom, že ju prizvú na prípadovú konferenciu organizovanú centrom pre deti a rodiny, kde sa bude rozoberať so zainteresovanými subjektmi osud dieťaťa. Stará matka si želala, aby mohla dieťa navštevovať, čo jej bolo umožnené.

Vyjadrenie komisára:

Komisár po zistení skutkového stavu a po jeho zhodnotení z hľadiska dodržania všeobecne záväzných právnych predpisov pri procedúre starostlivosti o maloleté dieťa – novorodenca dospel k záveru, že zdravotnícke zariadenie, ako aj Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a centrum pre deti a rodiny postupovali v súlade s právnym poriadkom.

Úrad komisára prípad maloletého dieťaťa aj naďalej sleduje.

1.4 Právo dieťaťa na sociálne zabezpečenie (prídavok na dieťa)

Na úrad komisára sa osobne dostavil otec dvoch nezaopatrených detí, študujúcich jedno na zahraničnom súkromnom gymnáziu na Slovensku a druhé na univerzite v zahraničí vo veci nepriznania prídavkov na deti.

Podávateľ podnetu predložil zamestnankyni úradu komisára okrem iných dokladov aj lekársku správu – nález od ošetrojúcej praktickej lekárky detí, v ktorej bolo uvedené, že nezaopatrené deti boli choré a ich stav po infekčnej chorobe v danom čase

nezaopatreným deťom súkromnú zahraničnú univerzitu nedovoľoval navštevovať. Zároveň predložil úradne preložený doklad o tom, že obe deti mali prerušené štúdium z osobných dôvodov,

Komisár v predmetnej veci požiadal príslušný úrad sociálnych vecí a rodiny, ako aj ministerstvo školstva, Stredisko na uznávanie dokladov o vzdelaní o vyjadrenie, či štúdium na súkromnej univerzite v cudzine sa považuje za sústavnú prípravu na povolanie.

Príslušný úrad sociálnych vecí a rodiny oznámil, že v období, kedy dve nezaopatrené deti boli žiakmi súkromného gymnázia na Slovensku, prídavky na deti mu ako oprávnenej osobe boli poskytované. Avšak za obdobie letného semestra štúdia na zahraničnej univerzite v cudzine mu úrad sociálnych vecí a rodiny prídavky na deti zastavil z dôvodu, že rodič detí (*oprávnená osoba*) včas nepredložil potvrdenie o návšteve školy za letný semester. V potvrdení o štúdiu nezaopatrených detí sa uvádza, že obe deti mali **prerušené štúdium z osobných dôvodov**, čo bolo preukázané úradným prekladom potvrdenia z anglického jazyka do slovenského jazyka. Uvedené potvrdenie otec detí predložil príslušnému úradu práce, sociálnych vecí a rodiny oneskorene. Na základe uvedenej skutočnosti, úrad sociálnych vecí a rodiny **prídavky** na obe deti **odňal** s odôvodnením, že oprávnená osoba (*rodič detí*) nedoložila potvrdenie o návšteve školy za príslušný akademický rok na letný semester a ani nedoložila doklad o ukončení, vylúčení, resp. o prípadnom prerušení štúdia zo zdravotných dôvodov.

Vyjadrenie komisára:

Postup úradu sociálnych vecí a rodiny na základe predložených dokladov bol plne v súlade s ustanovením § 4 ods. 6 zákona č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov podľa ktorého sa obdobie, v ktorom sa štúdium prerušilo (t. j. z osobných dôvodov), sa za sústavnú prípravu dieťaťa na budúce povolanie nepovažuje, a teda úrad sociálnych vecí a rodiny právo detí neporušil; naopak, odňatie prídavkov na deti pôsobil sám podávateľ podnetu.

V poučení rozhodnutia úrad sociálnych vecí a rodiny upozornil otca detí, že ak jeho deti budú pokračovať v štúdiu na vysokej škole formou denného štúdia, **právo na prídavok na dieťa je možné si uplatniť na základe opätovného podania novej žiadosti**, t.j. po skončení prerušenia štúdia, pretože podľa ustanovenia § 11 ods. 1 zákona o prídavku na dieťa nárok na výplatu prídavku na dieťa opätovne vzniká za celý kalendárny mesiac, aj keď podmienky nároku boli splnené len za časť kalendárneho mesiaca. Základnou podmienkou pre obnovu výplaty prídavku na dieťa je však preukázanie rozhodujúcich skutočností, a to, že zanikli dôvody, pre ktoré bola výplata prídavku na obe nezaopatrené deti zastavená. Zároveň sa v odôvodnení rozhodnutia uvádza, že v zmysle ustanovenia § 14 ods. 1 písm. a) a b) zákona o prídavku na dieťa **oprávnená osoba, t.j. otec nezaopatrených detí, bol povinný preukazovať rozhodujúce skutočnosti**, ktoré majú vplyv na vznik nároku na prídavok, na trvanie nároku na prídavok a na jeho výplatu, a to **do ôsmich dní** platiteľovi, t.j. úradu práce, sociálnych vecí a rodiny písomne alebo elektronickými prostriedkami podpísané zaručeným elektronickým podpisom.

Z vyjadrenia Strediska na uznávanie dokladov o vzdelaní ministerstva školstva vyplynulo, že účelom posúdenia štúdia v zahraničí je len vyjadrenie k štúdiu v zahraničí z hľadiska sústavnej prípravy na budúce povolanie, ktorou v zmysle predchádzajúcich stanovísk ministerstva sociálnych vecí a rodiny a judikatúry Najvyššieho súdu SR môže byť aj štúdium na neuznanej škole. Ak sa škola nenachádza v zozname, je naďalej možné individuálne posúdenie na základe žiadosti študenta alebo jeho zákonného zástupcu, na základe ktorej sa vydá individuálne rozhodnutie v správnom konaní. Avšak v tejto súvislosti ministerstvo školstva komisára, že zahraničná univerzita v cudzine je vedená v zozname uznaných vysokých škôl v príslušnej republike, ktorý je zverejnený aj na stránke ministerstva: <https://www.minedu.sk/posudenie-studia-v-zahranici-k-pridavku-na-dietu-zdravotnemu-poisteniu-socialnym-davkam-a-danovemu-bonusu>. Vzhľadom na uvedené bolo konštatované, že štúdium obidvoch nezaopatrených detí na súkromnej škole – zahraničnej súkromnej univerzite v zmysle ustanovenia § 4 ods. 1 písm. b) zákona o prídavku na dieťa sa považuje za sústavnú prípravu dieťaťa na budúce povolanie.

Za nezaopatrené dieťa v zmysle ustanovenia § 3 ods. 1 písm. b) **zákonu sa považuje dieťa** do skončenia povinnej školskej dochádzky, najdlhšie však do dovŕšenia 25 rokov veku, **ak sa nemôže sústavne pripravovať na povolanie štúdiom**, alebo vykonávať zárobkovú činnosť **pre chorobu** alebo úraz. Vzhľadom na uvedené a najmä na lekársku správu – nález od praktickej lekárky, v ktorej bolo uvedené, že nezaopatrené deti boli choré a ich stav po infekčnej chorobe v danom čase deťom nedovoľoval navštevovať zahraničnú univerzitu, je dôkazom, že **obe deti mali mať aj v tomto období postavenie nezaopatreného dieťaťa**. Je však otázne, z akého dôvodu táto rozhodujúca skutočnosť nebola obsiahnutá v potvrdení o prerušení štúdia, ktoré uvádza ako dôvod prerušenie štúdia „z osobných dôvodov“ (*t.j. nie zo zdravotných dôvodov*). Na základe týchto úradne preložených predložených potvrdení o návšteve súkromnej zahraničnej univerzity úrad sociálnych vecí a rodiny prídavok na dieťa – na obe deti prídavky na deti odňal, čo bolo plne v súlade s objektívne preukázanými skutočnosťami, ako aj v súlade s platnou právnou úpravou, t.j. so zákonom o prídavku na dieťa.

Táto životná situácia nemusela vôbec nastať, ak by rodič nezaopatrených detí (*t.j. oprávnená osoba*) **včas a riadne** (v zmysle ustanovenia § 14 ods. 1 písm. a) a b) zákona o prídavku na dieťa) **spolupracoval s úradom sociálnych vecí a rodiny a preukazoval rozhodujúce skutočnosti, ktoré majú vplyv na vznik nároku na prídavok, na trvanie nároku na prídavok i na jeho výplatu a do zákonom stanovenej lehoty, t.j. do ôsmich dní príslušnému úradu sociálnych vecí a rodiny písomne oznamoval všetky zmeny v rozhodujúcich skutočnostiach, ktoré majú vplyv na nárok na prídavok a na jeho výplatu**. Dodržiavaním platnej právnej úpravy a najmä zákonom ustanovených povinností uložených oprávnenej osobe, by sa predišlo zbytočným nedorozumeniam a zbytočnému odnímaniu, resp. zastavovaniu výplaty prídavku na dieťa na obe nezaopatrené deti študujúce na zahraničnej súkromnej univerzite.

Zamestnankyňa úradu komisára odporučila rodičovi detí obrátiť sa na príslušný úrad sociálnych vecí a rodiny, odbor sociálnych vecí a rodiny, oddelenie hmotnej núdze, náhradného výživného a štátnych sociálnych dávok a predložiť písomné potvrdenie o skutočnosti, že obe nezaopatrené deti, trvale bytom v Slovenskej republike naďalej navštevujú súkromnú zahraničnú univerzitu.

V zmysle zákona o prídavku na dieťa (§ 13 ods. 3 a 4) v prípade, ak platiteľ, t.j. úrad sociálnych vecí a rodiny prídavok nevyplácal, hoci oprávnená osoba splnila podmienky podľa tohto zákona, platiteľ vyplatí prídavok za čas, za ktorý sa nevyplácal, avšak nárok na vyplatenie prídavku na dieťa zaniká uplynutím jedného roka od kalendárneho mesiaca, za ktorý mal platiteľ prídavok na dieťa vyplatiť. Z uvedeného vyplýva, že ak obe nezaopatrené deti po prerušení štúdia opätovne pokračovali v štúdiu na súkromnej zahraničnej univerzite, na základe podanej žiadosti a predloženia potvrdenia o návšteve školy, opätovne rodičovi nezaopatrených detí vznikol nárok na prídavok na dieťa, a príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny prídavok na dieťa – na obe nezaopatrené deti vyplatil.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 26

Štáty uznávajú právo každého dieťaťa na výhody sociálneho zabezpečenia vrátane sociálneho poistenia a robia nevyhnutné opatrenia na dosiahnutie uskutočňovania tohto práva v súlade s vnútroštátnym právom.

Tieto výhody sa podľa situácie poskytujú s ohľadom na zdroje a možnosti dieťaťa a osôb, ktoré sa oň starajú, ako aj s ohľadom na všetky hľadiská, ktoré sú spojené so žiadosťou o poskytnutie týchto výhod podanou dieťaťom alebo v prospech dieťaťa.

Zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov

§ 1 ods. 2

Prídavok na dieťa je štátna sociálna dávka, ktorou štát prispieva oprávnenej osobe na výchovu a výživu nezaopatreného dieťaťa a na čiastočnú úhradu školských potrieb na účel podpory plnenia školských povinností nezaopatreného dieťaťa.

§ 2 ods. 1 písm. a)

Oprávnená osoba na uplatnenie nároku na prídavok je rodič nezaopatreného dieťaťa.

§ 3 ods. 1 v spojení s § 4 ods. 1

Nezaopatrené dieťa podľa tohto zákona je dieťa do skončenia povinnej školskej dochádzky, najdlhšie do dovŕšenia 25 rokov veku, ak sa sústavne pripravuje na povolanie štúdiom, ktoré sa organizuje na strednej škole dennou formou alebo na vysokej škole dennou formou.

Za nezaopatrené dieťa podľa tohto zákona sa považuje aj dieťa do skončenia povinnej školskej dochádzky, najdlhšie do dovŕšenia 25 rokov veku, ak sa nemôže sústavne pripravovať na povolanie štúdiom, alebo vykonávať zárobkovú činnosť pre chorobu alebo úraz.

§ 4 ods. 6

Sústavná príprava dieťaťa na povolanie podľa tohto zákona nie je obdobie, v ktorom sa štúdium prerušilo.

§ 13 ods. 3 a 4

Ak platiteľ (t.j. úrad práce, sociálnych vecí a rodiny) prídavok nevyplácal, hoci oprávnená osoba splnila podmienky podľa tohto zákona, platiteľ prídavok vyplatí za čas, za ktorý ho nevyplácal. Nárok na vyplatenie prídavku podľa odseku 3 zaniká uplynutím jedného roka od kalendárneho mesiaca, za ktorý mal platiteľ prídavok vyplatiť.

§ 14 ods. 1 písm. a) a b)

Oprávnená osoba (t.j. otec nezaopatrených detí), je povinná

a) *preukázať rozhodujúce skutočnosti, ktoré majú vplyv na vznik nároku na prídavok, na trvanie nároku na prídavok a na jeho výplatu,*

b) *do ôsmich dní platiteľovi (t.j. úradu práce, sociálnych vecí a rodiny) písomne oznámiť zmeny v rozhodujúcich skutočnostiach, ktoré majú nárok na prídavok a na jeho výplatu, alebo podať o týchto zmenách elektronickými prostriedkami do ôsmich dní oznámenie podpísané zaručeným elektronickým podpisom.*

1.5 Právo dieťaťa na vypočutie

Otec maloletého dieťaťa podal podnet, ktorým upozornil na to, že v súdnom konaní o zverenie dieťaťa do osobnej starostlivosti nebola maloletému poskytnutá možnosť vyjadriť svoj názor priamo pred súdom. Vypočutý bol iba prostredníctvom kolízneho opatrovníka na úrade sociálnych vecí a rodiny. V správe z vypočutia maloletého sa uvádzalo, že maloletý sa dožaduje aj vypočutia súdom. Správa o vypočutí maloletého bola súčasťou súdneho spisu. Súd na žiadosť maloletého nereflektoval a sprostredkované vypočutie prostredníctvom kolízneho opatrovníka považoval za dostačujúce.

Komisár po preskúmaní podnetu usúdil, že v danom prípade môže ísť o priame porušenie práva dieťaťa na vypočutie jeho názoru, a to napriek veku a rozumovej vyspelosti dieťaťa. Komisár preto požiadal príslušný súd o pribratie do súdneho do konania, čomu súd vyhovel. Na súdnom pojednávaní komisár prezentoval názor, že súd by mal pristúpiť k priamemu vypočutiu dieťaťa, pretože sprostredkované vypočutie považuje za nedostatočné reflektovanie vôle a názoru dieťaťa. Súd sa stotožnil s návrhom komisára na doplnenie dokazovania a pristúpil k priamemu vypočutiu dieťaťa prostredníctvom rozhovoru s dieťaťom. Súd vyhodnotil, že rozhovor ozrejmil nové skutočnosti, ktoré neboli popísané v správe o rozhovore s dieťaťom, ktorú vyhotovil úrad sociálnych vecí a rodiny.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Čl. 12. ods. 1 a 2

Štát musí zabezpečiť dieťaťu, ktoré je schopné si utvárať vlastné názory, právo ich vyjadrovať slobodne vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho týkajú, pripisujúc názorom dieťaťa náležitú váhu podľa jeho veku a zrelosti. Na tento účel musí byť dieťaťu predovšetkým poskytnutá možnosť byť vypočuté v akomkoľvek súdnom alebo administratívnom konaní, ktoré sa ho týka buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu, resp. príslušnej osoby, spôsobom zlučiteľným s procesnými pravidlami vnútroštátneho práva.

Civilný mimosporový poriadok

§38

Ak je účastníkom maloletý, ktorý je schopný vyjadriť samostatne svoj názor, súd na jeho názor prihliadne. Názor maloletého zisťuje súd spôsobom zodpovedajúcim jeho veku a vyspelosti. Podľa povahy veci zisťuje súd názor maloletého bez prítomnosti iných osôb.

Zákon o rodine

§43

Maloleté dieťa má právo vyjadriť samostatne a slobodne svoj názor vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. V konaniach, v ktorých sa rozhoduje o veciach týkajúcich sa maloletého dieťaťa, má maloleté dieťa právo byť vypočuté. Názoru maloletého dieťaťa musí byť venovaná náležitá pozornosť zodpovedajúca jeho veku a rozumovej vyspelosti.

Vyjadrenie komisára:

Komisár zastáva názor, že nevypočutím dieťaťa na súdnom pojednávaní nebolo dodržané právo dieťaťa na vyjadrenie jeho názoru a že priamy rozhovor s dieťaťom v rámci súdneho konania je nevyhnutný na ozrejenie reálneho skutkového stavu a prežívania dieťaťa. Sprostredkované vypočutie, aj keď môže byť hospodárnejšie a v niektorých prípadoch možnej traumatizácie dieťaťa aj efektívne, nemôže však substituovať priamy rozhovor dieťaťa vo všetkých prípadoch, najmä nie tých kde si rozhovor žiada priamo dieťať.

1.6 Právo dieťaťa na oboch rodičov

Medzi najčastejšie podnety patria podnety obsahovo zamerané na právo dieťaťa na oboch rodičov. Riešenie podnetov tohto druhu je spravidla zložité, pretože podnetom sa často rodič dožaduje v skutočnosti primárne o presadzovanie svojho práva na dieťa, a nie vždy zohľadňujú aj najlepší záujem dieťaťa. Ešte komplikovanejšie je, keď v prípade toho istého dieťaťa podáva podnet matka aj otec, pričom ich záujem je vždy kontradiktórny.

Na úrad komisára sa obrátil otec maloletého dieťaťa s prosbou o pomoc pri zabezpečení práva dieťaťa na oboch rodičov. Podávateľ podnetu informoval, že matka zabráňuje dieťaťu v styku s otcom. Matka opustila spoločnú domácnosť odišla zo spoločnej domácnosti za novým partnerom a presťahovala sa takmer štyristo kilometrov, čím podstatne obmedzila kontakt otca s dieťaťom s otcom. Úrad komisára si vyžiadal spisový materiál od príslušného úradu sociálnych vecí a rodiny. Zo spisového materiálu je zrejmé, že dieťa sa nechce s otcom stretávať, pretože keď je u otca, tento uprednostňuje svoje aktivity pred dieťaťom, má ďalšie známosti, čo dieťaťu prekáža a väčšinu času trávi so svojimi starými rodičmi, teda rodičmi otca dieťaťa.

Vyjadrenie komisára:

Komisár poukázal najmä na to, že aby matka naplnila uznesenie súdu, musí dieťa cestovať do miesta bydliska otca, ktorý sa svojím správaním voči dieťaťu sám diskvalifikuje u dieťaťa, pričom dieťa trávi čas, súdom vyhradený stretávaniu s otcom, so starými rodičmi, a nie s otcom. Komisár zastáva názor, že otec by mal hľadať riešenie, ako byť s dcérou iným spôsobom. Priestor na dlhší pobyt maloletej s otcom vidí komisár cez prázdniny alebo predĺžené víkendy, kedy je dostatok času na „vstrebanie“ cesty organizmom maloletej a aj dostatok času na plnenie školských povinností dieťaťa na čom by sa mal aj otec aktívne podieľať. Je nevyhnutné, aby otec poznal výhrady dieťaťa k spôsobu, akým s ním trávi čas a či skutočne je tým starostlivým a milujúcim otcom,

ktorý je tu pre svoje dieťa, počúva, čo mu hovorí, reaguje na jeho potreby a času, ktorý trávi s dieťaťom podriadi všetky svoje aktivity.

Ak otec svojím prístupom k potrebám a prianiam maloletého dieťaťa zmari jeho očakávania, postupom času sa dieťaťu odcudzí a sám spôsobí, že dieťa ho bude odmietať.

Na poslednom súdnom pojednávaní o úprave práv a povinností k maloletému dieťaťu bolo nariadené znalecké dokazovanie znalcom z odboru psychológie, klinická psychológia detí, klinická psychológia dospelých.

Komisár požiadal o pribratie do súdneho konania, čomu súd vyhovel. Komisár bude navrhovať takú úpravu práv a povinností k dieťaťu, ktorá bude na jeho prospech a v najlepšom záujme dieťaťa, a to bez ohľadu na záujmy a potreby rodičov.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 3 ods. 1 až 3

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.

Štáty sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Článok 5

Štáty sa zaväzujú rešpektovať zodpovednosť, práva a povinnosti rodičov.

Článok 9 ods. 1 a 3

Štáty zabezpečia, aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, ibaže príslušné úrady na základe súdneho rozhodnutia a v súlade s platným právom a v príslušnom konaní určia, že také oddelenie je potrebné v záujme dieťaťa. Také určenie môže byť nevyhnutné v niektorom konkrétnom prípade, napríklad, ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi alebo ak rodičia žijú oddelene a treba rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa. V akomkoľvek konaní podľa odseku 1 sa poskytuje všetkým dotknutým stranám možnosť zúčastniť sa na konaní a oznámiť svoje stanoviská. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo dieťaťa oddeleného od jedného alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.

Článok 12 ods. 1 a 2

Štáty zabezpečujú dieťaťu, ktoré je schopné formulovať svoje vlastné názory, právo tieto názory slobodne vyjadrovať vo všetkých záležitostiach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa názorom dieťaťa musí venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni. Za tým účelom sa dieťaťu poskytuje najmä možnosť, aby sa vypočulo v každom súdnom alebo správnom konaní, ktoré sa ho týka, a to buď priamo, alebo prostredníctvom zástupcu alebo príslušného orgánu, pričom spôsob vypočutia musí byť v súlade s procedurálnymi pravidlami vnútroštátneho zákonodarstva.

Článok 18 ods. 1 a 2

Štáty vynaložia všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa.

Zákon o rodine

§ 28 ods. 2

Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa.

§ 35

Ak sa rodičia nedohodnú o podstatných veciach súvisiacich s výkonom rodičovských práv a povinností, najmä o vysťahovaní maloletého dieťaťa do cudziny, rozhodne na návrh niektorého z rodičov súd.

§ 36 ods. 1

Rodičia maloletého dieťaťa, ktorí spolu nežijú, môžu sa kedykoľvek dohodnúť o úprave výkonu ich rodičovských práv a povinností. Ak sa nedohodnú, súd môže aj bez návrhu upraviť výkon ich rodičovských práv a povinností, najmä určí, ktorému z rodičov zverí maloleté dieťa do osobnej starostlivosti.

Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

§ 2 ods. 1 a 4

Komisár pre deti sa podieľa na ochrane práv detí podporou a presadzovaním práv priznaných dieťaťu medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná. Dieťa má právo obrátiť sa na komisára pre deti priamo alebo prostredníctvom inej osoby aj bez vedomia rodičov, poručníka, opatrovníka alebo inej osoby, ktorej bolo dieťa zverené do starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov.

§ 4 ods. 2 písm. a), f) a g)

Komisár pre deti je oprávnený požadovať informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa, kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópií dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov, od orgánov verejnej správy výkon ich oprávnení, stanovisko k výsledku posúdenia a prijatie opatrení, ak výsledkom posúdenia je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa, navrhnúť prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia a zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi.

Vybavovanie podnetov vo veciach podozrenia z trestných činov

Komisár sa stretáva s podnetmi, ktoré poukazujú na to, že na maloletom dieťati mal byť spáchaný trestný čin, alebo že má byť spáchaný trestný čin. Medzi najčastejšie prípady takýchto podozrení patria trestné činy týrania blízkej a zverenej osoby, sexuálneho zneužívania, kupliarstva, krádeže, nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držania a obchodovania s nimi ako aj trestný čin rozširovania detskej pornografie.

Zákon o komisárovi neposkytuje komisárovi kompetencie na priame vybavenie v oblasti ochrany detí v trestno-právnej rovine. Podľa § 23 písm. a) 2. bodu zákona o komisárovi ak komisár zistí, že oznámením o skutočnostiach bol spáchaný trestný čin, alebo ak obsah podnetu nasvedčuje tomu, že mal byť spáchaný trestný čin, bezodkladne odstúpi podnet alebo jeho časť príslušnému orgánu. Avšak komisár, s cieľom poskytnutia dôkazov orgánom činným v trestnom konaní, aktívne komunikuje s Prezidiom policajného zboru, s generálnou prokuratúrou, s ministerstvom spravodlivosti.

Spravidla komisár požiada aj o prešetrenie celkovej situácie príslušný úrad sociálnych vecí a rodiny, oddelenie sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately a žiada, aby boli vykonané opatrenia na zabezpečenie ochrany života a zdravia maloletého dieťaťa vrátane riadnej výchovy a starostlivosti. Zároveň požiada Prezídium policajného zboru a generálnu prokuratúru o súčinnosť a o pomoc pri riešení situácie, pretože často má vážne obavy o život a zdravie maloletého dieťaťa.

Komisár nemá možnosť vstupovať do prípravného trestného konania. Všetky trestné veci sú dozorované príslušnou okresnou prokuratúrou. V osobitne závažných prípadoch komisár žiada o dohľad nad zákonnosťou aj generálnu prokuratúru.

Použitá právna úprava

Zákon č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

§ 3 ods. 2

*Pôsobnosť komisára pre deti sa **nevzťahuje na výkon právomocí** Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“), prezidenta Slovenskej republiky, vlády Slovenskej republiky, Ústavného súdu Slovenskej republiky, prokuratúry, súdu, Najvyššieho kontrolného úradu Slovenskej republiky, verejného ochrancu práv, komisára pre osoby so zdravotným postihnutím, spravodajských služieb a na výkon rozhodovacích právomocí policajta, ktorý je orgánom činným v trestnom konaní; to neplatí, ak ide o právomoci, ktoré tieto orgány vykonávajú ako orgány verejnej správy.*

§ 4 ods. 2 písm. a), f) a g)

Komisár pre deti je oprávnený požadovať informácie a údaje na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa a na účely monitorovania dodržiavania práv dieťaťa, kópie spisovej dokumentácie na účely posúdenia dodržiavania práv dieťaťa vrátane kópií dokladov, obrazových záznamov, zvukových záznamov alebo obrazovo-zvukových záznamov, od orgánov verejnej správy výkon ich oprávnení, stanovisko k výsledku posúdenia a prijatie opatrení, ak výsledkom posúdenia je zistenie, že bolo porušené právo dieťaťa alebo ohrozené právo dieťaťa, navrhovať prostriedky nápravy podľa výsledkov posúdenia a zúčastniť sa konania podľa všeobecných predpisov o konaní pred súdmi.

§ 21 ods. 4

*Ak sa podnet podáva ústne, vyhotovuje sa písomný úradný záznam a so súhlasom osoby, ktorá podáva podnet, aj zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam; fyzickej osobe sú pred vyhotovením zvukového záznamu alebo obrazovo-zvukového záznamu vysvetlené dôvody jeho vyhotovenia. Na takto vyhotovený zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam sa nevzťahuje osobitný predpis (o slobodnom prístupe k informáciám); **zvukový záznam alebo obrazovo-zvukový záznam komisár poskytuje súdu a orgánom činným v trestnom konaní na ich žiadosť.***

§ 23 písm. a) 2. bod

Ak komisár zistí, že oznámením o skutočnostiach bol spáchaný trestný čin, alebo ak obsah podnetu nasvedčuje tomu, že mal byť spáchaný trestný čin, bezodkladne odstúpi podnet alebo jeho časť príslušnému orgánu.

§ 27

Komisár pri výkone svojej pôsobnosti spolupracuje s príslušnými orgánmi verejnej moci. Komisár môže spolupracovať aj s inými subjektmi pôsobiacimi v oblasti ochrany práv a slobôd.

Záver:

Zabezpečenie práv detí v spolupráci s orgánmi činnými v trestnom konaní možno hodnotiť pozitívne, keďže orgány činné v trestnom konaní prípad vyšetrujú a o prijatých opatreniach informujú komisára.

2 Ochrana práv detí z iniciatívy komisára

2.1 Ochrana detí, ktoré zostali bez domova

Koncom augusta 2022 došlo k zrúteniu schodiska v bytovom dome v Michalovciach. V budove, ktorá je majetkom mesta, žilo v tej dobe 133 osôb, z toho 69 detí. Mesto dňa 24. 08. 2022 vyhlásilo mimoriadnu situáciu a bytový dom bol zbúraný na základe správy statika, ktorý miesto označil ako neobývatel'né. Rodinám s deťmi bol dočasne poskytnutý priestor v školskej jedálni. V školskej jedálni bolo ubytovaných 13 rodín, spolu 83 osôb, z toho 48 detí. Žili v jednej miestnosti bez paravánov, bez prístupu k teplej vode, mali k dispozícii len prenosné lôžka, dva sporáky na varenie, nemali žiadne stoly.

Komisár z vlastnej iniciatívy zvolal 2. decembra pracovné rokovanie v Michalovciach za účelom riešenia situácie 48 detí, ktoré po zrútení schodiska v bytovom dome zostali od augusta 2022 umiestnené spolu s rodinami v priestoroch školskej jedálne.

So zreteľom na to, že rodiny v takýchto núdzových podmienkach žili už štyri a pol mesiaca, komisár osobne navštívil rodiny s deťmi a vypočul si ich. Tí to podľa slov jedného z obyvateľ'ov zvládajú vďaka pracovníkom z komunitného centra a vyjadrili sa, že sa chcú napraviť: „Áno, obyvatelia bytovky robili chyby, ničili bytovku, ale chcú sa napraviť, už nebudú robiť chyby, každý si bude platiť,“ hovorí jedna z obyvateľiek Erika.

Pracovného stretnutia, ktoré komisár zvolal, sa zúčastnilo 14 odborníkov z rôznych zodpovedných inštitúcií. Medzi nimi bol primátor mesta, poradca predsedu vlády pre cezhraničnú spoluprácu, poradca predsedu vlády v oblasti regionálneho rozvoja, poradca predsedu vlády pre marginalizované rómske komunity, prednostka okresného úradu Michalovce, riaditeľ úradu práce, sociálnych vecí a rodiny a tiež zamestnankyňa Úradu splnomocnenca vlády pre rómske komunity.

Cieľom stretnutia bolo hľadať spoločne riešenie situácie týchto rodín s deťmi, ako z krátkodobého, tak z dlhodobého hľadiska.

Čiastočný výsledok (aktuálna situácia ku dňu podania správy)

Pre rodiny s deťmi sa na stretnutí podarilo vyriešiť prístup k teplej vode, poskytnutie paravánov na vytvorenie aspoň minimálneho súkromia a taktiež priestory pre deti na učenie. Z dlhodobejšieho hľadiska sa diskutovalo hlavne o možnosti kontajnerového bývania pre tieto rodiny.

Obyvatelia, ktorým sa nepodarilo nájsť iné bývanie, stále využívajú prístrešie v školskej jedálni. Koncom roka 2022 tam bolo 91 ľudí, 66 maloletých detí a 25 dospelých osôb. V týchto priestoroch je už k dispozícii teplá voda, ktorá je zabezpečovaná prostredníctvom ohrevu v bojleroch, boli tam umiestnené stoly, stoličky a elektrický varič. Paravany, ktoré boli spočiatku požadované, sa ukázali ako nepotrebné a nevyhovujúce. Po komunikácii s ľuďmi, ktorí aktuálne využívajú priestory školskej jedálne ako formu prístrešia, boli na základe ich požiadavky odstránené.

V lokalite pôsobia terénni sociálni pracovníci a terénni pracovníci, ktorí poskytujú spomínaným občanom sociálnu pomoc v rôznych oblastiach - sociálno-patologických javov, financií a hospodárenia, sociálneho zabezpečenia, zamestnanosti, bývania a zdravia, a tiež členovia mestskej občianskej poriadkovej služby.

V komunitnom centre sa naďalej poskytuje sociálne poradenstvo, pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov, pomoc pri príprave na školskú dochádzku a školské vyučovanie a sprevádzanie dieťaťa do a zo školského zariadenia, vykonáva sa preventívna aktivita a zabezpečuje záujmová činnosť.

Prostredníctvom humanitárnej pomoci je zabezpečovaná hygienická a potravinová pomoc.

Komisár upozornil, že je nevyhnutné prijať dlhodobú stratégiu na riešenie bývania dotknutých rodín, medzi ktorými sú aj deti, hľadať systémové riešenie a navrhol zorganizovať stretnutie zástupcov zainteresovaných kompetentných inštitúcií začiatkom roka 2023.

Po komunikácii s poradcom predsedu vlády pre marginalizované rómske komunity, sme oslovili spoločnosť, ktorá ponúka možnosť kontajnerového bývania. Avšak ak majú byť jeho súčasťou inžinierske siete a kanalizácia, je nevyhnutné naštartovať procesy stavebného povolenia. Rovnako by tomu bolo aj pri výstavbe nového bytového domu. Rozumnejšie riešenie je hľadať spôsoby a možnosti výstavby nového bytového domu, ako pripravovať len dočasné formy náhradného ubytovania, ktoré by si tiež vyžadovali časovo náročný proces vydania stavebného povolenia. Okrem toho riaditeľ Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny informoval mesto Michalovce, že jednorazový príspevok vo výške 15 000 eur nemôže byť použitý na vybudovanie podkladovej dosky pre umiestnenie kontajnerov. Primátor mesta chce túto náležitosť riešiť počas pracovných stretnutí v Bratislave, o. i. aj so Štátnym fondom rozvoja bývania.

„Žijeme v ťažkej, zložitej situácii, kedy došlo k zrúteniu schodiska v bytovke a našlo sa provizórne riešenie. Oceňujem, že sa stretli všetci kompetentní za jedným stolom a hľadali spoločne riešenie situácie. Našli sme konkrétne formy pomoci, ktorými môžeme pomôcť hneď teraz, našli sme krátkodobé riešenia pre rodiny, ale taktiež sme hovorili o systémových riešeniach do budúcnosti. Ďalšie stretnutie plánujeme v januári,“ uviedol komisár pre deti Jozef Mikloško.

Riešenie bývania komisár naďalej sleduje v roku 2023.

2.2 Inklúzia ukrajinských detí na Slovensku

Okrúhly stôl na tému „Inklúzia ukrajinských detí na Slovensku“

Z dôvodu poznania širších súvislostí ukrajinských detí na Slovensku ako i z dôvodu presného zmapovania situácie presídlených detí žijúcich na Ukrajine pri slovenských hraniciach navštívil komisár v priebehu augusta 2022 Zakarpatskú Ukrajinu. Cieľom tejto návštevy bolo zistiť, aké je reálna situácia detí a ich rodín, ktoré po úteku pred vojnou žijú v oblasti, kde sa nebojuje. Títo presídlenci nechcú opustiť Ukrajinu, ale ak nebudú mať vhodné podmienky na život vycestovanie mimo Ukrajiny bude pre nich nutnosť. Po stretnutí s gubernátorom zakarpatskej oblasti, s miestnym úradom sociálnoprávnej ochrany, ako aj po návšteve detských domovov, kde sú umiestnené aj vojnové siroty v Serednom a v Svalave, ako aj po stretnutí s rodinami presídlencov v Užhorode komisár konštatoval, že na tomto území žije viac ako 200 000 detí, ktoré potrebujú hlavne potravinovú pomoc, ale aj lieky, ošatenie, a elektrické generátory. Túžba týchto detí a ich rodín je napriek zložitej situácii neopustiť Ukrajinu. Z týchto dôvodov je veľmi potrebné nájsť v spolupráci so štátom ako i mimovládny organizáciami spôsoby ako im reálne pomôcť, aby humanitárna pomoc Slovenska ukrajinským deťom smerovala priamo do zariadení na území Ukrajiny. Tieto poznatky, konzultácie s poradcom premiéra pre zahraničnú spoluprácu E. Burášom ako i s množstvom mimovládnych organizácií boli využité pri príprave okrúhleho stola.

Komisár popri zisteniach priamo z Ukrajiny zaznamenával narastajúci počet podnetov týkajúcich sa ukrajinských detí na Slovensku, čo dokladuje, že systém integrácie týchto detí sa pretvára z krátkodobého pobytu na pobyt dlhodobý. S cieľom prístupit' k systémovému riešeniu integrácie ukrajinských detí, nachádzajúcich sa na území Slovenska, zorganizoval komisár 17. decembra 2022 **okrúhly stôl na tému „Integrácia ukrajinských detí na Slovensku“**.

Zástupcovia 23 zainteresovaných inštitúcií spoločne hľadali riešenia na zložitú situáciu týchto detí v oblasti školstva a zdravotníctva. Rokovania sa zúčastnili zástupcovia ministerstva zdravotníctva, ministerstva školstva, hlavná odborníčka ministerstva zdravotníctva pre deti a dorast, ministerstva sociálnych vecí a rodiny, odboru prevencie kriminality ministerstva vnútra, Úradu vlády Slovenskej republiky, poradca predsedu vlády, Úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru, Mesta Košice, Bratislavského samosprávneho kraja, Magistrátu Hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy, občianskeho združenia Ukraine-Slovakia SOS / SME

SPOLU, občianskeho združenia STOPA, Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Centra vzdelávacích analýz, Občianskeho združenia Domka, IOM, UNHCR, UNICEF, jazykovej školy iCan, zástupcovia advokátskych kancelárií, Ústredia práce sociálnych vecí a rodiny.

Situáciu ukrajinských detí na stretnutí opísala mladá Ukrajinka z občianskeho združenia Ukraine-Slovakia SOS / Sme spolu, ktorá na Slovensku študuje už 3. rok:

„Množstvo ukrajinských detí zatiaľ nehovorí po slovensky, preto je pre nich náročné začleniť sa do spoločnosti. Tieto deti by potrebovali individuálny prístup a doučovanie. Kvôli jazykovej bariére sa cítia ako outsideri, nevedia komunikovať so svojimi rovesníkmi a taktiež nevedia o svojich možnostiach na Slovensku. V ojedinelých prípadoch sa stretávajú aj so šikanou a absenciou citlivého prístupu.“

Problémy súvisiace s právom detí na vzdelanie

Zástupkyňa občianskeho združenia Ukraine-Slovakia SOS/SME SPOLU poukázala na nevyhnutnosť podporiť učiteľov, aby mali vhodné materiály a podporu pri začleňovaní detí. Množstvo kníh pre tieto deti je už vyrobených, je však potrebné ich schválenie, aby mohli byť používané ako učebnice na školách.

Na Slovensku sa nachádza momentálne 60 tisíc až 80 tisíc ukrajinských detí, ale iba 10 tisíc z nich navštevuje slovenské školy. Deti sa vzdelávajú väčšinou systémom online z ukrajinských škôl, avšak zhoršujúce sa podmienky na Ukrajine prinášajú časté výpadky elektrickej energie, kvôli čomu je vyučovanie sústavne prerušované. Ukrajinské ministerstvo školstva preto momentálne odporúča začlenenie týchto detí do miestnych škôl. Množstvo detí však do školy nechodí vôbec. Ide väčšinou o 16-17 ročných teenagerov, ktorí podľa ukrajinského vzdelávacieho systému už dokončili strednú školu, avšak na vysokú školu na Slovensku môžu nastúpiť až ako 18-roční. Keďže nehovoria po slovensky, majú rovnako problém sa zamestnať.

Právo detí na zdravotnú starostlivosť

Účastníci okrúhleho stola upozornili, že v oblasti zdravotníctva nie je vyriešené, na aký rozsah zdravotnej starostlivosti majú ukrajinské deti na Slovensku nárok. Je potrebné v prvom rade riešiť zabezpečenie primárnej zdravotnej starostlivosti. Financovanie zdravotnej starostlivosti pre ukrajinské deti je nedostatočné a diskriminačné, príspevky pokrývajú cca 15% nákladov. Momentálne zdravotná starostlivosť (okrem neodkladnej zdravotnej starostlivosti) poskytovaná ukrajinským deťom zdravotnými poisťovňami nie je plne uhrádzaná a niektorí pediatri ju poskytujú na dobrovoľnej báze na svoje náklady; rovnako je to so špecializovanou zdravotnou starostlivosťou. Viacerí pediatri však nepreukazujú sklon k poskytovaniu zdravotnej starostlivosti, ktorú musia dofinancovať z vlastných prostriedkov. Ilustratívne tento problém predstavil riaditeľ odboru zdravotníctva Bratislavského samosprávneho kraja. Pozitívnym príkladom je klinika na Rovniankovej ulici v Petržalke, ktorá ukrajinským deťom aj dospelým poskytuje primárnu zdravotnú starostlivosť v celom rozsahu, pričom doteraz vyšetrili vyše 6 000 pacientov.

Kardinálnym problémom je skutočnosť, že na Slovensku zaznamenávame kritický nedostatok pediatrov, preto pokrytie dostatočnej zdravotnej starostlivosti zo strany

slovenských lekárov je problematické. Na druhej strane je momentálne na Slovensku približne 30 ukrajinských pediatrov, ktorí nemôžu poskytovať zdravotnú starostlivosť, pretože ich vzdelanie zatiaľ nie je uznané z dôvodu odlišného systému uznávania dokladov o absolvovaní vysokoškolského štúdia a o atestácii medicínskej špecializácie na Ukrajine. Hlavná odborníčka ministerstva zdravotníctva pre detské lekárstvo a dorast na stretnutí predstavila návrh systému začlenenia týchto lekárov do slovenského zdravotníctva: „*Ukrajinskí pediatri absolvujú rozdielovú skúšku a budú na 18 mesiacov priradení k slovenským pediatrom na dočasnú odbornú stáž. Systém je vypracovaný, momentálne však záleží na jednotlivých kompetentných štátnych orgánoch, ako rýchlo k integrácii pediatrov dôjde.*“ Začlenenie ukrajinských pediatrov do slovenského systému poskytovateľov zdravotnej starostlivosti by prispelo k zvýšeniu personálnych kapacít, a teda k zlepšeniu dostupnosti k zdravotnej starostlivosti nielen pre deti ukrajinské, ale aj pre slovenské deti.

Závery

Účastníci sa zhodli na nevyhnutnosti urýchlene

- **doriešiť úhradu za poskytovanie zdravotnej starostlivosti ukrajinským deťom.**
- **doriešiť systém uznávania kvalifikácie ukrajinských lekárov,**
- **schváliť učebnice pre ukrajinské deti,**
- **pokračovať v riešení problémov spojených s naplnením práv ukrajinských detí na Slovensku v začatom formáte.**

Komisár stretnutie hodnotí pozitívne:

„Vysoko oceňujem záujem riešiť situáciu ukrajinských detí na Slovensku. Všetky rezorty majú od začiatku vojny na Ukrajine za sebou kus práce. Verím však, že je dôležité jednotlivé inštitúcie prepájať a hľadať na problémy spoločné riešenia. Ďalší okrúhly stôl plánujem zorganizovať na jar v roku 2023.“

3 Systémové a koncepčné návrhy na systémové zmeny vyplývajúce z riešenia podnetov

3.1 Ochrana nadmerne agresívnych detí s ťažkými duševnými poruchami

Komisár inicioval koncom roka opakované rokovania so štátnymi tajomníkami ministerstva zdravotníctva a ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny ako i so zástupcami Ústredia práce sociálnych vecí a rodiny zamerané na systémové riešenie dlhodobého **umiestnenia nadmerne agresívnych detí s ťažkými duševnými poruchami v špeciálnom, na tento účel zriadenom, sociálno-zdravotníckom zariadení. Podľa odhadov sa jedná o približne 40 detí.**

Tieto rokovania prebiehajú vo vzťahu ku konkrétnym prípadom, na podklade ktorých je nevyhnutné nájsť systémové riešenie. Ide o naliehavý problém, kedy sú

nadmerne agresívne deti s ťažkými duševnými poruchami umiestňované do rôznych zariadení, ktoré na tento účel nie sú vybavené, pričom absentuje odborne vyškolený personál, tieto deti trpia psychiatrickými diagnózami, sú vysoko agresívne, sú nebezpečné sami sebe, ohrozujú život a zdravie iných detí a personálu. Sú prípady, kedy sú tieto deti umiestňované do reedukačných centier, do centier pre deti a rodinu alebo do diagnostických centier a sú priamo sexuálne zneužívané alebo sexuálne zneužívajú ostatné deti. Pre tieto deti je nevyhnutné vybudovať osobitné režimové zariadenie s nepretržitým dohľadom psychiatra a s ostatným odborne vyškoleným personálom. Tento problém je dlhodobý a intenzívne sa ním zaoberáme, avšak bez vzájomnej súčinnosti niekoľkých rezortov, nie je možné problém systémovo vyriešiť v najlepšom záujme maloletých a zároveň naplniť pozitívny záväzok Slovenskej republiky vyplývajúci z Dohovoru. Tieto deti sa premiestňujú medzi psychiatrickými klinikami a rôznymi pokusmi o výchovu reedukačných centrách, zariadeniach sociálnych služieb, príp. v iných zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí, čo v najlepšom prípade postačí do plnoletosti dieťaťa.

So zreteľom na to, že absentuje takýto druh zariadenia, je potrebné pri jeho budovaní a kreovaní brať ohľad na medzinárodné dohovory, ktorými je Slovenská republika viazaná, na potrebné technické vybavenie, vhodnú štruktúru personálneho obsadenia. Zariadenie musí byť vybavené potrebnou kvalifikačnou štruktúrou personálu, ktorý zvládne vysoko agresívnych klientov, ale ktorý zároveň poskytne klientom naplnenie práva na zdravotnú starostlivosť, na možný dosiahnuteľný fyzický a duševný vývin vrátane zabezpečenia práva na vzdelávanie a na potrebnú sociálnu starostlivosť o deti s ťažkým zdravotným postihnutím. Zariadenie by malo byť umiestnené v blízkosti detskej nemocnice s oddelením detskej psychiatrie.

Špeciálne sociálno-zdravotnícke zariadenie takéhoto typu na Slovensku neexistuje a problém s umiestnením detí s uvedenými duševnými poruchami pretrváva. Ako príklad môže poslúžiť prípad dieťaťa – tínedžera, ktorý bol opakovane prekladaný z jedného zariadenia do druhého z toho dôvodu, že ani jedno zariadenie nedisponovalo potrebnou štruktúrou personálu, pomocou ktorého by bolo možné dieťa zvládnuť.

K tejto téme sa uskutočnilo niekoľko pracovných stretnutí, nosné pracovné stretnutia boli realizované v októbri a novembri 2022 za účasti zástupcov ministerstva sociálnych vecí a rodiny, ministerstva zdravotníctva, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a generálnej prokuratúry. Na systémovom riešení tejto problematiky komisár pokračuje v roku 2023.

Návrh prostriedku nápravy

- **Zriadiť štátne špeciálne sociálno-zdravotnícke zariadenie pre dlhodobé umiestnenie nadmerne agresívnych detí s ťažkými duševnými poruchami.**

Zabezpečí: MPSVR SR, MZ SR, MŠVVŠ SR, MV SR, MF SR

Výsledok tohto úsilia smeruje k tomu, že v rámci medzirezortnej spolupráce sa ukazuje riešenie s jasne vymedzenými kompetenciami v rámci rezortov zdravotníctva,

práce, sociálnych vecí a rodiny, školstva a vnútra vo vzťahu k zariadeniu, ktoré bude schopné poskytnúť nadmerne agresívnym deťom s ťažkými duševnými poruchami najvyšší možný stupeň zdravotnej starostlivosti, sociálne zabezpečenie, sociálnu starostlivosť a primerané vzdelávanie. Dôležité bude vyčleniť na zriadenie a fungovanie špeciálneho sociálno-zdravotníckeho zariadenia potrebnú sumu finančných prostriedkov.

Právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 2

Štáty sa zaväzujú rešpektovať a zabezpečiť práva ustanovené týmto Dohovorom **každému dieťaťu** nachádzajúcemu sa pod ich jurisdikciou **bez akejkoľvek diskriminácie** podľa rasy, farby pleti, pohlavia, jazyka, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, národnostného, etnického alebo sociálneho pôvodu, majetku, telesnej alebo duševnej nespôsobilosti, rodu a iného postavenia dieťaťa alebo jeho rodičov alebo zákonných zástupcov.

Článok 3

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.

Štáty sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú **ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho**, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Štáty zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí **zodpovedali štandardom** ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu, ako aj kompetentného dozoru.

Článok 4

Štáty urobia všetky potrebné zákonodarné, správne a iné opatrenia na vykonávanie práv uznaných týmto Dohovorom.

Článok 6 ods. 2

Štáty, zabezpečujú v najvyššej možnej miere **zachovanie života a rozvoj dieťaťa**.

Článok 18 ods. 3

Štáty robia všetky potrebné opatrenia na to, aby sa zabezpečilo právo detí pracujúcich rodičov využívať **služby a zariadenia starostlivosti o deti, ktoré sú pre neurčené**.

Článok 23

Štáty uznávajú, že duševne alebo telesne postihnuté dieťa má požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť, podporujúcich sebadôveru a umožňujúcich aktívnu účasť dieťaťa v spoločnosti.

Štáty, uznávajú právo postihnutého dieťaťa na osobitnú starostlivosť, v závislosti od rozsahu existujúcich zdrojov podporujú a zabezpečujú oprávnenému dieťaťu a osobám, ktoré sa oň starajú, požadovanú pomoc zodpovedajúcu stavu dieťaťa a situácii rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú

Uznávajú osobitné potreby postihnutého dieťaťa sa pomoc v súlade s odsekom 2 poskytuje podľa možnosti bezplatne, s ohľadom na finančné zdroje rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú, a je určená na zabezpečenie účinného prístupu postihnutého dieťaťa k vzdelaniu, profesionálnej príprave, zdravotnej starostlivosti, rehabilitačnej starostlivosti,

príprave na zamestnanie a odpočinok, a to spôsobom vedúcim k dosiahnutiu čo najväčšieho zapojenia dieťaťa do spoločnosti a čo najvyššieho stupňa rozvoja jeho osobnosti, včítane jeho kultúrneho a duchovného rozvoja.

Štáty v duchu medzinárodnej spolupráce podporujú výmenu zodpovedajúcich informácií v oblasti preventívnej zdravotnej starostlivosti a medicínskeho, psychologického a funkčného liečenia v prípade postihnutých detí, včítane rozširovania a prístupu k informáciám týkajúcim sa metód rehabilitačnej výchovy a profesionálnej prípravy na to, aby štáty mohli zlepšovať svoje možnosti a znalosti a prehĺbiť tak svoje skúsenosti v týchto oblastiach. V tomto smere sa berie osobitný ohľad na potreby rozvojových krajín.

Článok 24

Štáty uznávajú právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu a na využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení. Štáty sa usilujú o zabezpečenie toho, aby žiadne dieťa nebolo pozbavené svojho práva na prístup k takým zdravotníckym službám.

Štáty sledujú plné uskutočňovanie tohto práva a najmä robia potrebné opatrenia na zabezpečenie nevyhnutnej lekárskej pomoci a zdravotníckej starostlivosti pre všetky deti s dôrazom na rozvoj základnej lekárskej starostlivosti;

Článok 25

Štáty uznávajú právo dieťaťa, ktoré zverili príslušné orgány do starostlivosti, **ochrany alebo liečenia telesného alebo duševného zdravia** náhradnému zariadeniu, na **pravidelné hodnotenie zaobchádzania s dieťaťom** a všetkých ďalších okolností spojených s jeho umiestnením.

Článok 26

Štáty uznávajú právo každého dieťaťa na výhody **sociálneho zabezpečenia** včítane sociálneho poistenia a robia nevyhnutné opatrenia na dosiahnutie plného uskutočňovania tohto práva v súlade s vnútroštátnym právom.

Článok 28 ods. 1

Štáty uznávajú **právo dieťaťa na vzdelanie** a s cieľom postupného uskutočňovania tohto práva a na základe rovných možností.

Článok 37

Štáty, zabezpečia, aby žiadne dieťa nebolo podrobené **mučeniu** alebo inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

3.2 Ochrana najlepšieho záujmu dieťaťa pri rozhodovaní o zverenie dieťaťa do osobnej starostlivosti po rozvode / rozchode rodičov

Jednou z priorít komisára je systémová zmena v s úpravou rodičovských práv a povinností rodičov po rozvode /rozchode. S cieľom napomôcť k zmierneniu negatívnych vplyvov na psychický, fyzický a citový vývin dieťaťa po rozvode /rozchode rodičov zvolal komisár štyri okrúhle stoly za účasti zástupcov občianskych združení, centier pre deti a rodiny, rodinných sudcov, ktorí sa tomuto problému venujú. Okrúhleho stola sa zúčastnili popri komisárovi a zamestnancoch úradu komisára verejný ochranca

práv, Slovenská rada rodičovských združení, Centrum pre deti a rodiny DRaK, O. Z. TENENET, O. Z. Lúč pre dieťa, O. Z. Striedavá starostlivosť o deti, O. Z. Druhý rodič, O. Z. Vision, O. Z. Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar, O. Z. Návrat, JEDEN RODIČ, n.o., O. Z. Pomoc týraným deťom, O. Z. Cochemská prax, Fórum riaditeľov a zamestnancov detských domovov, CDR sv. Nikolaja, Medzilaborce, zástupca Okresného súdu Prešov, poslankyňa národnej rady Katarína Hatráková. Prostredníctvom opakovaných pracovných stretnutí s relevantnými subjektmi sa otvára široká odborná diskusia k danej téme, ktorá by následne mala vyústiť k potrebným legislatívnym zmenám.

V prvej etape prác na uvedenej téme bolo potrebné zistiť a pomenovať aplikačné problémy, ako aj identifikovať východiská pre ďalšie riešenie problematiky.

Z doterajších diskusií vyplynulo, že za východiská považujeme tri zásadné piliere, a to:

- rozhodnutie jedného z rodičov alebo oboch rodičov o rozvode alebo rozchode,
- systém ingerencie štátu, ktorého cieľom je pomôcť rodičom nastaviť vzájomné práva a povinnosti k deťom tak, aby dopad tohto rozhodnutia rodičov bol čo najmenej traumatizujúci a vždy rešpektoval najlepší záujem detí a
- konanie o úprave práv a povinností na príslušnom súde.

Rozhodnutie rodičov o rozvode alebo rozchode vždy negatívne vplýva najmä na deti. Sú rodičia, ktorí vedia a sú schopní realizovať toto rozhodnutie bez akéhokoľvek zásahu štátnych orgánov a nastaviť svoje vzájomné práva a povinnosti a najmä práva a povinnosti vo vzťahu k svojim deťom k **najlepšej spokojnosti svojich detí. Pre ostatných rodičov je potrebné vytvoriť systém pomoci tak, aby svoje rozhodnutie o rozvode alebo rozchode mali možnosť realizovať za odbornej pomoci zo strany štátu s minimálnym dopadom na ich rodičovské väzby s dieťaťom a rodičovské kompetencie a v nadväznosti na to, na zachovanie rodinných pút**, ekonomickú situáciu, pracovné možnosti a majetkové vzťahy. Táto pomoc musí byť založená na všeobecnej dostupnosti a maximálnej efektívnosti, ktorá vyústi do určitej **formy rodičovskej dohody alebo v prípade neakceptácie takejto formy pomoci do spisového materiálu pre potreby príslušného súdu, ktorý bude meritórne rozhodovať o úprave rodičovských práv a povinností k deťom** – aj v tomto prípade zostáva zachovaná možnosť uzatvorenia rodičovskej dohody priamo na súde.

Ťažisko celého navrhovaného systému by bolo práve v tom, **ako dokáže štát nastaviť systém pomoci práve v začiatočnom štádiu rodičovského konfliktu**, pretože tu prichádza do úvahy aj sanácia a zachovanie manželského/partnerského zväzku a ak to nie je možné, tak je potrebné poskytnúť rodičom maximálnu pomoc na vzájomnú úpravu práv a povinností k deťom tak, aby sa úprava práv a povinností realizovala formou dohody, ktorá vedie rodičov k dobrovoľnému naplneniu dohody, k osvojeniu si modelu vzájomnej komunikácie vo vzťahu k deťom a najmä k naplneniu článku 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, v zmysle ktorého vyplýva pre vnútroštátne orgány pozitívny záväzok konať tak, aby umožnili rozvoj preukázaného a existujúceho rodinného puta (rodinné puto je širší pojem a zahŕňa oveľa širší okruh osôb).

Pri riešení rodičovského konfliktu boli identifikované tri skupiny rodičov:

Prvú skupinu rodičov tvoria rodičia, ktorí potrebujú len nasmerovať, pochopiť druhého rodiča, vysvetliť podstatu pomoci a **dokážu veľmi jednoducho dospieť k dohode**, pri ktorej je veľká pravdepodobnosť že ju budú aj dodržiavať, prípadne samostatne modifikovať pri niektorých životných situáciách, ktoré nie je možné predvídať. Tento systém má hlavne vychovať rodičov k tomu, že nie štátne orgány sú zodpovedné za výsledok ich vzájomných práv a povinností k deťom, ale výlučne rodičia a je to ich rodičovská zodpovednosť.

Druhú skupinu rodičov tvoria rodičia, ktorí **dokážu spracovať emóciu z rozchodu alebo rozvodu, ale potrebujú už výraznejšiu pomoc, častejšiu intervenciu**, ktorá im pomôže spracovať a nasmerovať čiastkové oblasti spadajúce do celku úpravy práv a povinností k deťom a k rodičom navzájom. Práve v tejto skupine je **rozhodujúci prístup orgánov štátu**, pretože cieľom bude dosiahnuť čo najväčšie percento uzatvorenia rodičovských dohôd, aj keď len rodičovskej dohody v niektorých častiach a zostávajúcu časť rozhodne príslušný súd. V tejto skupine je potrebné **nastaviť podmienky tak, aby rodičia vedeli využívať odborné služby intenzívne a bez obmedzení** (pracovné povinnosti, bezplatné služby a pod.). V tomto štádiu je nevyhnutné precizovať procesný postup pri uzatváraní rodičovskej dohody, práva a povinnosti jednotlivých subjektov zapojených do procesu tvorby rodičovskej dohody, nastaviť lehoty, upraviť činnosť subjektu zastupujúceho štát (určiť moment ustanovenia tohto subjektu), vybaviť ho kompetenciami v rámci multidisciplinárneho prístupu a pod.. Jedným z významných faktorov ovplyvňujúci kvalitu realizácie rodičovských práv a povinností, ktorý bol identifikovaný na základe pracovných stretnutí, je jednoznačne čas. Jednoznačne sa **pod negatíva podpisuje dĺžka celého tohto procesu, príp. dĺžka samotného súdneho konania**. Rodičovské dohody je potrebné spisovať v čo najkratšom čase v rámci rozhodnutí rodičov o rozvode alebo rozchode, pretože dlhotrvajúci konflikt vedie len k odcudzeniu medzi dieťaťom a rodičom a k stupňovaniu vzájomnej nevraživosti a k prehĺbovaniu konfliktu. V tejto fáze bude ťažisko na štátnom orgáne, ktorý by mal celý konflikt, vrátane prijímania potrebných rozhodnutí manažovať a vyhodnocovať.

Tretiu skupinu rodičov budú tvoriť rodičia, ktorí **nedokážu spracovať emóciu z rozvodu alebo z rozchodu**. Tieto emócie sú často subjektívneho charakteru, špekulatívneho charakteru a tu je rovnako dôležité, aby táto osobná emócia bola včas zachytená a nevytváral sa priestor na ďalšie neefektívne vynakladanie prostriedkov. V tejto skupine rodičov bude úspechom, ak rodičia dospejú k uzatvoreniu aspoň čiastkovej rodičovskej dohody a vo zvyšku bude musieť rozhodnúť príslušný súd.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 5

Štáty sa zaväzujú rešpektovať zodpovednosť, práva a povinnosti rodičov alebo, v zodpovedajúcich prípadoch a v súlade s miestnou obvyčajou, členov širšej rodiny alebo obce, zákonných zástupcov alebo iných osôb právne zodpovedných za dieťa, ktoré smerujú k zabezpečeniu jeho orientácie a usmerňovaniu pri výkone práv podľa Dohovoru v súlade s jeho rozvíjajúcimi sa schopnosťami.

Článok 9

Štáty zabezpečia, aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli, ibaže príslušné úrady na základe súdneho rozhodnutia a v súlade s platným právom a v príslušnom konaní určia, že také oddelenie je potrebné v záujme dieťaťa. Také určenie môže byť nevyhnutné v niektorom konkrétnom prípade, napríklad, ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi alebo ak rodičia žijú oddelene a treba rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa.

V akomkoľvek konaní podľa odseku 1 sa poskytuje všetkým dotknutým stranám možnosť zúčastniť sa na konaní a oznámiť svoje stanoviská.

Štáty uznávajú právo dieťaťa oddeleného od jedného alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.

Článok 18

Štáty vynaložia všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že **obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť** za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa.

Za účelom zaručenia a podpory práv ustanovených týmto Dohovorom poskytujú štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, **rodičom a zákonným zástupcom potrebnú pomoc pri plnení ich úloh výchovy detí a zabezpečujú rozvoj inštitúcií, zariadení a služieb starostlivosti o deti.**

Zákon o rodine

Článok 5 základných zásad

Záujem maloletého dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä úroveň starostlivosti o dieťa,

- bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava,
- ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa,
- okolnosti, ktoré súvisia so zdravotným stavom dieťaťa alebo so zdravotným postihnutím dieťaťa,
- ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do jeho dôstojnosti a ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do duševnej, telesnej a citovej integrity osoby, ktorá je dieťaťu blízkou osobou,
- podmienky na zachovanie identity dieťaťa a na rozvoj schopností a vlôh dieťaťa,
- názor dieťaťa a jeho možné vystavenie konfliktu lojality a následnému pocitu viny,
- podmienky na vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami,
- využitie možných prostriedkov na zachovanie rodinného prostredia dieťaťa, ak sa zvažuje zásah do rodičovských práv a povinností.

§ 24 ods. 1

V rozhodnutí, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, **súd upraví výkon ich rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu na čas po rozvode**, najmä určí, či maloleté dieťa zverí do spoločnej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov, do striedavej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov alebo do osobnej starostlivosti jedného z rodičov, kto ho bude zastupovať a spravovať jeho majetok. Súd súčasne určí, ako má rodič, ktorému nebolo maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, prispievať na jeho výživu, alebo schváli dohodu rodičov o výške výživného.

§ 24 ods. 2

Ak sú obidvaja rodičia spôsobilí dieťa vychovávať a ak majú o spoločnú osobnú starostlivosť o dieťa obidvaja rodičia záujem a ak obidvaja rodičia súhlasia so spoločnou osobnou starostlivosťou o dieťa, súd môže zveriť dieťa **do spoločnej osobnej starostlivosti obidvoch rodičov**, ak je to v záujme dieťaťa a ak budú takto zaistené potreby dieťaťa.

§ 24 ods. 4

Rozhodnutie o úprave výkonu rodičovských práv a povinností možno nahradiť dohodou rodičov. Dohoda musí byť schválená súdom, inak je nevykonateľná.

§ 24 ods. 5

Súd pri rozhodovaní o výkone rodičovských práv a povinností alebo pri schvaľovaní dohody rodičov rešpektuje právo maloletého dieťaťa na zachovanie jeho vzťahu k obidvom rodičom a vždy prihliadne na záujem maloletého dieťaťa, najmä na jeho citové väzby, vývinové potreby, stabilitu budúceho výchovného prostredia a ku schopnosti rodiča dohodnúť sa na výchove a starostlivosti o dieťa s druhým rodičom. Súd dbá, aby bolo rešpektované právo dieťaťa na výchovu a starostlivosť zo strany obidvoch rodičov a aby bolo rešpektované právo dieťaťa na udržiavanie pravidelného, rovnocenného a rovnoprávného osobného styku s obidvomi rodičmi.

§ 24 ods. 6

Súd pri rozhodovaní o zverení maloletého dieťaťa do osobnej starostlivosti jedného z rodičov dbá na právo toho rodiča, ktorému nebude maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, na pravidelné informovanie sa o maloletom dieťati. Rodič, ktorému nebolo maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, môže sa práva na pravidelné informovanie sa o maloletom dieťati domáhať na súde.

§ 25 ods. 1

Rodičia sa môžu dohodnúť o úprave styku s maloletým dieťaťom pred vyhlásením rozhodnutia, ktorým sa rozvádza manželstvo; dohoda o styku rodičov s maloletým dieťaťom sa stane súčasťou rozhodnutia o rozvode.

§ 25 ods. 2

Ak sa rodičia nedohodnú o úprave styku s maloletým dieťaťom podľa odseku 1, súd upraví styk rodičov s maloletým dieťaťom v rozhodnutí o rozvode; to neplatí, ak rodičia úpravu styku žiadajú neupraviť.

§ 25 ods. 3

Ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa, súd obmedzí styk maloletého dieťaťa s rodičom alebo zakáže styk maloletého dieťaťa s rodičom, ak nie je možné zabezpečiť záujem maloletého dieťaťa obmedzením styku maloletého dieťaťa s rodičom.

§ 25 ods. 4

Ak jeden z rodičov opakovane bezdôvodne a zámerne neumožňuje druhému rodičovi styk s maloletým dieťaťom upravený podľa odseku 1 alebo 2, súd môže na návrh niektorého z rodičov zmeniť rozhodnutie o osobne Ak jeden z rodičov opakovane bezdôvodne a zámerne neumožňuje druhému rodičovi styk s maloletým dieťaťom upravený podľa odseku 1 alebo 2, súd môže na návrh niektorého z rodičov zmeniť rozhodnutie o osobnej starostlivosti.

§ 25 ods. 5

Ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa a ak to vyžadujú pomery v rodine, súd môže upraviť styk dieťaťa aj s blízkymi osobami. Ustanovenia odsekov 1 až 4 sa použijú primerane.

§ 26

Ak sa zmenia pomery, súd môže aj bez návrhu zmeniť rozhodnutie o výkone rodičovských práv a povinností alebo dohodu o výkone rodičovských práv a povinností.

§ 28

Súčasťou rodičovských práv a povinností sú najmä sústavná a dôsledná starostlivosť o výchovu, zdravie, výživu a všestranný vývin maloletého dieťaťa,

*zastupovanie maloletého dieťaťa,
správa majetku maloletého dieťaťa.*

§ 28 ods. 2

Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa.

§ 30 ods. 1

Rozhodujúcu úlohu vo výchove dieťaťa majú rodičia. Rodičia majú právo vychovávať deti v zhode s vlastným náboženským a filozofickým presvedčením.

§ 30 ods. 2

Na výchove dieťaťa sa podieľa aj manžel, ktorý nie je rodičom dieťaťa, ak žije s rodičom dieťaťa v domácnosti.

§ 30 ods. 3

Rodičia majú právo použiť pri výchove dieťaťa primerané výchovné prostriedky tak, aby nebolo ohrozené zdravie, dôstojnosť, duševný, telesný a citový vývin dieťaťa.

§ 31 ods. 1

Rodičia zastupujú maloleté dieťa pri právnych úkonoch, na ktoré nie je spôsobilé.

§ 31 ods. 2

Žiadny z rodičov nemôže zastupovať svoje maloleté dieťa, ak ide o právne úkony, pri ktorých by mohlo dôjsť k rozporu záujmov medzi rodičmi a maloletým dieťaťom alebo medzi maloletými deťmi zastúpenými tým istým rodičom navzájom; v takom prípade súd ustanoví maloletému dieťaťu opatrovníka, ktorý ho bude v konaní alebo pri určitom právnom úkone zastupovať (ďalej len „kolízny opatrovník“).

§ 35

Ak sa rodičia nedohodnú o podstatných veciach súvisiacich s výkonom rodičovských práv a povinností, najmä o vysťahovaní maloletého dieťaťa do cudziny, o správe majetku maloletého dieťaťa, o štátnom občianstve maloletého dieťaťa, o udelení súhlasu na poskytovanie zdravotnej starostlivosti a o príprave na budúce povolanie, rozhodne na návrh niektorého z rodičov súd.

§ 36 ods. 1

Rodičia maloletého dieťaťa, ktorí spolu nežijú, môžu sa kedykoľvek dohodnúť o úprave výkonu ich rodičovských práv a povinností. Ak sa nedohodnú, súd môže aj bez návrhu upraviť výkon ich rodičovských práv a povinností, najmä určí, ktorému z rodičov zverí maloleté dieťa do osobnej starostlivosti. Ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa a ak to vyžadujú pomery v rodine, súd môže upraviť styk dieťaťa aj s blízkymi osobami. Ustanovenia § 24, § 25 a 26 sa použijú primerane.

§ 37 ods. 1

*Nevhodné správanie sa detí, ako aj **porušovanie povinností rodičov**, vyplývajúcich z ich rodičovských práv a povinností, alebo **zneužívanie ich práv** môže každý oznámiť orgánu sociálnoprávnej ochrany detí, obci alebo súdu. Rovnako môže každý oznámiť tomuto orgánu, obci alebo súdu skutočnosť, že rodičia nemôžu plniť povinnosti vyplývajúce z rodičovských práv a povinností.*

§ 37 ods. 2

*Ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa, súd môže rozhodnúť o uložení týchto **výchovných opatrení**:*

- vhodným spôsobom napomenie maloleté dieťa, jeho rodičov a iné fyzické osoby, ktoré svojím správaním ohrozujú alebo narušujú jeho riadnu výchovu,
- určí nad výchovou maloletého dieťaťa dohľad; dohľad vykonáva najmä za súčinnosti orgánu sociálnoprávnej ochrany detí, obce, školy, neštátnych subjektov a zariadenia, v ktorom je maloleté dieťa umiestnené,
- uloží maloletému dieťaťu a jeho rodičom povinnosť podrobiť sa sociálnemu poradenstvu alebo inému odbornému poradenstvu.

§ 37 ods. 4

Na zabezpečenie účelu výchovného opatrenia alebo na zabezpečenie úpravy rodinných a sociálnych pomerov maloletého dieťaťa počas výkonu výchovného opatrenia podľa odseku 2 alebo podľa odseku 3 súd môže rodičom dieťaťa, osobám, ktorým bolo maloleté dieťa zverené do náhradnej starostlivosti podľa § 45 alebo § 48, budúcim osvojiteľom, ktorým bolo maloleté dieťa zverené do starostlivosti podľa § 103, osvojiteľom alebo poručníkovi, ktorý sa o maloleté dieťa osobne stará, uložiť

- povinnosť spolupracovať so zariadením podľa odseku 2 alebo podľa odseku 3, s orgánom sociálnoprávnej ochrany detí, obcou, neštátnym subjektom,
- povinnosť spolupracovať so zariadením podľa odseku 2 alebo podľa odseku 3, s orgánom sociálnoprávnej ochrany detí, obcou, neštátnym subjektom,

§ 37 ods. 7

Súd sleduje vykonávanie výchovných opatrení najmä v súčinnosti s orgánom sociálnoprávnej ochrany detí, obcou, neštátnym subjektom a s príslušným zariadením.

§ 37 ods. 8

Súd hodnotí účinnosť výchovného opatrenia priebežne tak, aby pred uplynutím obdobia, ktoré uviedol v rozhodnutí o jeho uložení, zhodnotil splnenie účelu výchovného opatrenia. Súd zruší výchovné opatrenie, ak splnilo svoj účel. Ak je to v záujme maloletého dieťaťa, môže súd rozhodnúť o opakovanom uložení výchovného opatrenia alebo o uložení iného vhodného výchovného opatrenia. Ak súd na základe zhodnotenia účinnosti výchovného opatrenia rozhoduje o opakovanom uložení výchovného opatrenia podľa odseku 3 alebo o uložení iného vhodného výchovného opatrenia podľa odseku 3 alebo o nariadení ústavnej starostlivosti podľa § 54, môže dočasne upraviť pomery maloletého dieťaťa do právoplatnosti rozhodnutia.

§ 38 ods. 1

Ak niektorému z rodičov bráni vo výkone jeho rodičovských práv a povinností závažná prekážka a ak je to v záujme maloletého dieťaťa, súd môže pozastaviť výkon rodičovských práv a povinností.

§ 38 ods. 2

Ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa, súd rodičom obmedzí výkon ich rodičovských práv, ak

- žijú trvalo neusporiadaným spôsobom života,
- svoje povinnosti vyplývajúce z rodičovských práv a povinností nevykonávajú vôbec, alebo
- nezabezpečujú výchovu maloletého dieťaťa.

§ 38 ods. 4

Ak rodič zneužíva svoje rodičovské práva a povinnosti najmä týraním, zneužívaním, zanedbávaním maloletého dieťaťa alebo iným zlým zaobchádzaním s maloletým dieťaťom, alebo výkon rodičovských práv a povinností napriek predchádzajúcim upozorneniam závažným spôsobom zanedbáva, súd pozbaví rodiča výkonu rodičovských práv.

§ 39 ods. 1

Ak súd rozhodol o obmedzení alebo pozbavení výkonu rodičovských práv a povinností, alebo o pozastavení ich výkonu iba vo vzťahu k jednému z rodičov, vykonáva rodičovské práva a povinnosti v plnom rozsahu druhý rodič.

§ 39 ods. 4

Vyživovacia povinnosť rodičov voči maloletému dieťaťu rozhodnutím súdu o obmedzení alebo pozbavení výkonu rodičovských práv a povinností, alebo o pozastavení ich výkonu nezaniká.

Zákon č. 305/2003 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

§ 3 ods. 3

Prvoradým hľadiskom pri voľbe a uplatňovaní opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately je najlepší záujem dieťaťa, na určovanie a posudzovanie ktorého sa uplatňuje zásada o záujme dieťaťa podľa osobitného predpisu.

§ 6

Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, Centrum pre medzinárodnoprávnú ochranu detí a mládeže, obec, vyšší územný celok, právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorej bola udelená akreditácia podľa tohto zákona (ďalej len „akreditovaný subjekt“), a subjekty, ktoré vykonávajú opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa tohto zákona, sú povinné dbať na to, aby nedochádzalo k ohrozovaniu alebo porušovaniu práv dieťaťa. Všetky orgány, právnické osoby a fyzické osoby uvedené v prvej vete vykonávaním opatrení podľa tohto zákona zabezpečujú dieťaťu ochranu a starostlivosť, ktorá je nevyhnutná pre jeho blaho a ochranu jeho právom chránených záujmov, pri rešpektovaní jeho práv priznaných medzinárodným dohovorom s ohľadom na práva a povinnosti jeho rodičov, osvojiteľov, poručníka, opatrovníka a osoby, ktorej súd zveril dieťa do osobnej starostlivosti podľa osobitného predpisu alebo pestúnskej starostlivosti alebo do starostlivosti budúcich osvojiteľov podľa osobitného predpisu (ďalej len „osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa“).

§ 7 ods. 1

Každý je povinný upozorniť orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na porušovanie práv dieťaťa.

§ 7 ods. 2

Ak je orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately upozornený na použitie hrubých alebo ponižujúcich foriem zaobchádzania a foriem trestania dieťaťa, alebo ak pri výkone opatrení podľa tohto zákona zistí ich použitie rodičom alebo osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa, je povinný v závislosti od ich povahy a závažnosti uplatniť niektoré z opatrení podľa tohto zákona.

§ 8 ods. 2

Dieťa má právo požiadať o pomoc pri ochrane svojich práv aj bez vedomia rodičov alebo osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa. Tým nie sú dotknuté práva a povinnosti rodičov vyplývajúce z rodičovských práv a povinností a práva osoby, ktorá sa osobne stará o dieťa, upravené osobitným predpisom.

§ 9

Rodič a osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa, majú právo pri výkone svojich práv a povinností požiadať o pomoc orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, iný štátny orgán, ktorý je príslušný podľa osobitných predpisov chrániť práva a právom chránené záujmy dieťaťa, zariadenie, obec, vyšší územný celok, akreditovaný subjekt, školu, školské zariadenie a poskytovateľa zdravotnej starostlivosti; tieto orgány a akreditovaný subjekt sú povinné rodičovi a osobe, ktorá sa osobne stará o dieťa, túto pomoc poskytnúť v rozsahu svojej pôsobnosti.

§ 10 ods. 1

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na predchádzanie vzniku krízových situácií v rodine sú najmä

- *organizovanie alebo sprostredkovanie účasti na programoch, tréningoch a aktivitách zameraných na podporu plnenia rodičovských práv a povinností, plnenia funkcií rodiny, na utváranie a upevňovanie vzťahov medzi manželmi, medzi rodičmi a deťmi, rozvoj schopností riešiť problémové situácie a adaptovať sa na nové situácie,*
- *organizovanie svojpomocných aktivít na podporu plnenia funkcií rodiny a na podporu rozvoja rodičovských zručností,*
- *organizovanie alebo sprostredkovanie účasti na programoch a aktivitách zameraných na predchádzanie sociálnopatologickým javom.*

§ 11 ods. 1

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na obmedzenie a odstraňovanie negatívnych vplyvov, ktoré ohrozujú psychický vývin, fyzický vývin alebo sociálny vývin dieťaťa a plnoletej fyzickej osoby, sú najmä

- *ponúknutie pomoci dieťaťu, rodičom alebo inej plnoletej fyzickej osobe alebo ponúknutie sprostredkovania pomoci pri riešení výchovných problémov alebo rodinných problémov a pri uplatňovaní nárokov dieťaťa podľa osobitných predpisov,*
- *sledovanie negatívnych vplyvov pôsobiacich na dieťa a rodinu, zisťovanie príčin ich vzniku a vykonávanie opatrenia na obmedzenie pôsobenia nepriaznivých vplyvov,*
- *organizovanie alebo sprostredkovanie účasti na programoch zameraných na pomoc pri riešení problémov detí v rodine, v škole a na pomoc rodinám pri riešení výchovných problémov, sociálnych problémov a iných problémov v rodine a v medziľudských vzťahoch,*
- *organizovanie alebo sprostredkovanie účasti na programoch zameraných na pomoc deťom a plnoletým fyzickým osobám ohrozeným správaním člena rodiny, členov rodiny alebo správaním iných osôb,*
- *organizovanie alebo sprostredkovanie účasti na programoch zameraných na plnoleté fyzické osoby, ktoré svojím správaním ohrozujú členov rodiny,*
- *organizovanie alebo sprostredkovanie programov na obmedzenie a odstránenie negatívnych vplyvov prostredia a na predchádzanie sociálnemu vylúčeniu detí a plnoletých fyzických osôb v prostredí podľa § 4 ods. 1 písm.*

§ 11 ods. 2

Ak sa rodičia dieťaťa rozvádzajú, je potrebné

- *dieťaťu a jeho rodičom poskytnúť alebo sprostredkovať sociálne poradenstvo,*
- *rodičom dieťaťa odporučiť psychologickú pomoc v záujme obnovy manželského spolužitia a v záujme predchádzania nepriaznivým vplyvom rozvodu na dieťa,*
- *dieťaťu poskytnúť alebo zabezpečiť potrebnú psychologickú pomoc aj po rozvode.*

§ 11 ods. 3

Ak orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri vykonávaní opatrení podľa tohto zákona zistí, že dieťa, rodič alebo osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa, potrebujú pomoc z dôvodu, že nie sú schopní riešiť problémy v rodine, konflikty v rodine, prispôbiť sa novej situácii v rodine, alebo ak ide o rodinu so špecifickým problémom a nemožno vykonať opatrenia podľa odseku 1 alebo podľa § 10, navrhne ako súčasť vykonávaných opatrení vykonanie alebo zabezpečenie vykonania

- *mediácie ako odbornej metódy na uľahčenie riešenia konfliktných situácií v rodine,*
- *odborných metód na*

= prispôsobenie sa novej situácii v prostredí podľa § 4 ods. 1 písm. a) a b),

= úpravu rodinných a sociálnych pomerov dieťaťa,

= podporu riešenia výchovných problémov, sociálnych problémov a iných problémov v rodine a v medziľudských vzťahoch,

= podporu obnovy alebo rozvoja rodičovských zručností,

- = zhodnotenie situácie dieťaťa a rodiny, posúdenie možností rodičov, ďalších príbuzných a iných blízkych osôb dieťaťa riešiť situáciu dieťaťa a rodiny na účely určenia miery ohrozenia dieťaťa,
- = odborných metód na pomoc deťom alebo plnoletým fyzickým osobám, ktoré boli obeťami obchodovania, alebo
- = poradensko-psychologickej pomoci rodinám so špecifickým problémom a pri krízových situáciách.

§ 12 ods. 1

Ak je to potrebné v záujme dieťaťa, orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately rozhodne o uložení výchovného opatrenia ustanoveného osobitným predpisom⁴⁾ alebo o uložení týchto výchovných opatrení

- upozorní vhodným spôsobom dieťa, jeho rodičov alebo osobu, ktorá sa osobne stará o dieťa, ak svojím správaním môžu ohroziť alebo narušiť priaznivý psychický vývin, fyzický vývin a sociálny vývin dieťaťa,
- uloží dieťaťu, rodičovi alebo osobe, ktorá sa osobne stará o dieťa, povinnosť podrobiť sa odbornej diagnostike v špecializovanej ambulantnej starostlivosti, ak je to potrebné na uplatnenie primeraného opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pre deti a diagnostiku nemožno zabezpečiť iným spôsobom,
- uloží dieťaťu, rodičovi alebo osobe, ktorá sa osobne stará o dieťa, povinnosť zúčastniť sa na výchovnom programe alebo na sociálnom programe.

§ 12 ods. 4

Dieťaťu, jeho rodičom alebo osobe, ktorá sa osobne stará o dieťa, musí byť poskytnutá pomoc na odstránenie príčin, pre ktoré bolo uložené výchovné opatrenie. Pri poskytovaní pomoci na odstránenie príčin, pre ktoré bolo uložené výchovné opatrenie, musia byť využité všetky metódy, techniky a postupy sociálnej práce v závislosti od povahy týchto príčin.

§ 13 ods. 1

Orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately môže určiť akreditovaný subjekt alebo právnickú osobu alebo fyzickú osobu, ktorá má spolupôsobiť alebo spolupracovať pri výkone výchovného opatrenia podľa § 12 ods. 1 písm. b) až d) po predchádzajúcom súhlase tohto akreditovaného subjektu alebo tejto právnickej osoby alebo fyzickej osoby.

Záver smerujú k nasledovným oblastiam:

Edukácia

- v tejto fáze si rodičia musia jasne uvedomovať, že najničivejšie pre deti nie je forma usporiadania rodičovských práv a povinností, ale rodičovské konflikty. Edukácia je najúčinnnejšia metóda prevencie a deeskalácie konfliktov,
- rodičia chcú svojmu dieťaťu dobre, treba im vysvetliť, ako to dosiahnu,
- rodičia musia rozumieť, že dieťa ich potrebuje oboch,
- vysvetliť rodičom negatíva prehľbujúceho sa rodičovského konfliktu.

Rodičovská dohoda

- meritórne rozhodnutie súdu nerieši konflikt,
- rodičia sa musia naučiť dohodnúť o dôležitých veciach, pretože uzatvorenú rodičovskú dohodu budú musieť modifikovať a prispôbiť aktuálnym podmienkam,
- nejde o dotlačenie rodičov do dohody,
- k dohode dospejú sami alebo s pomocou odborníkov, inak rozhodne súd,

- odstrániť motiváciu k sporu, výhru jedného rodiča - zrušiť zverovanie dieťaťa, zaviesť časový rozvrh,
- dohoda v zákone o rodine ako samozrejmosť očakávaná od rodičov,
- finančne zvýhodniť dohodu / znevýhodniť rodičovský spor,
- povinná rodinná mediácia alebo aspoň absolvovanie rodičovského kurzu pred podaním návrhu na súd (ak rodičia nepredkladajú na schválenie dohodu), povinná mediácia pred podaním návrhu na súd je v mnohých amerických štátoch, Anglicku, Austrálii, Nórsku, Grécku...; povinný rodičovský kurz na Novom Zélande,
- špecializovaní rodinní mediátori,
- formuláre rodičovského plánu na súde, úradoch a na webe
- každé stretnutie končí dočasnou dohodou platnou do najbližšieho stretnutia (ak sa nepodarilo dosiahnuť definitívnu dohodu)

Spoločná rodičovská zodpovednosť

- dieťa nie je vlastníctvo rodiča,
- rodičia sa musia zdržať konania, ktoré obmedzuje výkon rodičovských práv a povinností druhého rodiča (zmena bydliska, školy, lekára...),
- obaja rodičia sú schopní vychovávať svoje deti; v prípade meritórneho rozhodnutia súd musí zdôvodniť, prečo je v rozpore s najlepším záujmom dieťaťa striedavá alebo spoločná starostlivosť.

Na riešení negatívnych vplyvov rodičovských konfliktov v súvislosti s právami a povinnosťami rodičov na čas po rozvode / rozchode rodičov komisár pokračuje v roku 20023 za účasti ministerstva sociálnych vecí a rodiny, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, úradov sociálnych vecí a rodiny, ministerstva spravodlivosti a zástupcov zainteresovaných občianskych združení.

3.3 Zabezpečenie práva dieťaťa na rodičov a na kontakt s nimi: Vynímanie detí z biologickej rodiny

Vychádzajúc z dlhoročnej praxe, ktorá potvrdzuje negatívne dôsledky na psychiku dieťaťa pri vyňatí z jeho biologickej rodiny, inicioval komisár zriadenie **osobitnej medzirezortnej Komisie pre riešenie problémov v súvislosti s vyňatím dieťaťa z biologickej rodiny** (*d'alej len „komisia“*).

Výsledky viacerých výskumov potvrdzujú nie dobrú prax pri vynímaní detí z biologických rodín. Doterajšia prax nie je často v súlade s článkom 9 Dohovoru a rovnako s aktuálnou judikatúrou, ktorá je jednoznačná v tom, že **primárne chráni biologickú rodinu, umožňuje vynímanie detí len v ojedinelých a odôvodnených prípadoch, a z tohto hľadiska je pre SR záväzná.** Podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva akékoľvek rozdelenie rodiny predstavuje závažný zásah do práva na rodinný život, a preto sa musí opierať o dostatočne závažné a pádne argumenty motivované záujmom dieťaťa³⁰⁾. Za relevantný dôvod na odobratie dieťaťa Európsky súd

30) Prípady Scozzari a Giunta proti Taliansku, rozsudok veľkej komory z 13. júla 2000, ods. 148.

pre ľudské práva nepovažoval zlú sociálnu situáciu³¹, nedostatok intelektu³², ani zlú finančnú situáciu matky³³).

Dôvodom, pre ktorý bolo iniciované zriadenie komisie bolo primárne **zabezpečiť dôležitosť bezpečnej vzťahovej väzby pre dieťa a eliminovať negatívne dôsledky vyňatia dieťaťa z jeho biologickej rodiny**, ktoré vedú k prerušeniu týchto vzťahov. Cieľom je stanoviť pravidlá, postupy a metodiku pri vynímaní detí z biologických rodín z pohľadu najlepšieho záujmu dieťaťa, zvýšenie ochrany biologických rodín tak, aby vyňatie dieťaťa z rodiny sa realizovala len v nevyhnutných prípadoch.

Komisár sa ako iniciátor, spoluorganizátor a podpredseda komisie zriadenej pod záštitou štátnej tajomníčky ministerstva sociálnych vecí a rodiny Sone Gaborčákovej aktívne zúčastňoval a zúčastňuje práce za účasti zástupcov ministerstva spravodlivosti, generálnej prokuratúry, Prezídia policajného zboru, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, Asociácie rodinných sudcov, Fóra riaditeľov a zamestnancov detských domovov ako aj zástupcov neštátneho sektora, ktorý pôsobí v tejto oblasti (občianske združenie NÁVRAT, Úsmev ako dar a Liga ochrany detí).

Členovia medzirezortnej komisie špecifikovali základné okruhy problémov a následne boli zriadené odborné tímy Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorých práca bola zameraná na hodnotenie jednotlivých prípadov maloletých detí, ktoré boli umiestnené do zariadení na výkon opatrení v období od 1. 11. 2020 do 31. 1. 2021, z pohľadu toho, či boli vyčerpané všetky dostupné možnosti riešenia nepriaznivej situácie detí, ktorými by sa predišlo vyňatiu detí z biologických rodín, či boli opatrenia prijímané adresne a s dôrazom na uplatnenie najlepšieho záujmu dieťaťa.

Medzirezortná spolupráca potvrdila trend podpory sanácie rodinného prostredia, ukázala príklady dobrej praxe ale aj zadefinovala problémové oblasti vo vzťahu k súdnej praxi, k zdravotníctvu, k školstvu, či praxi samospráv, ale aj predložila návrhy riešení.

Vo vzťahu k súdnej praxi sa komisii podarilo sformulovať a presadiť zmeny v Civilnom mimosporovom poriadku vo vzťahu k neodkladným opatreniam, práve na základe neodkladných opatrení vo veciach ochrany maloletých podľa § 365 Civilného mimosporového poriadku a vo veciach osobnej starostlivosti o maloletých podľa § 367 Civilného mimosporového poriadku bolo v sledovanom období vyňatých z biologických rodín vo viac ako 90% detí. Navrhované a presadené zmeny Civilného mimosporového poriadku v takýchto prípadoch limitujú dĺžku trvania neodkladného opatrenia pre dieťa, umiestnené v zariadení na výkon na 6 mesiacov, zavádzajú možnosť zrušenia neodkladného opatrenia podľa § 365 a § 367 Civilného mimosporového poriadku zavedenie možnosti zrušenia neodkladného opatrenia v prípade, ak sa zmenia pomery alebo ak odpadli dôvody, pre ktoré bolo neodkladné opatrenie vydané, a bola stanovená lehota 10 dní odo dňa doručenia návrhu na rozhodnutie o zrušení neodkladného opatrenia,

31) Napr. *Wallová a Walla proti Českej republike*, rozsudok z 26. októbra 2006.

32) Napr. *Kutzner proti Nemecku*, rozsudok z 26. februára 2002.

33) Prípád *R.M.S. proti Španielsku*, rozsudok z 18. júna 2013).

čo výrazne pomôže skrátiť dobu pobytu dieťaťa v zariadení a návrat k rodine. Novela Civilného mimosporového poriadku bola prijatá zákonom č. 338/2022 Z. z. s účinnosťou od 1. 1. 2023.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 3

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi.

Štáty sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú **ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho**, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia.

Článok 7

Každé dieťa je registrované ihneď po narodení a má od narodenia právo na meno, právo na štátnu príslušnosť, a pokiaľ to je možné, právo poznať svojich rodičov a právo na ich starostlivosť.

Článok 9

Štáty zabezpečia, **aby dieťa nemohlo byť oddelené od svojich rodičov proti ich vôli**, ibaže príslušné úrady na základe súdneho rozhodnutia a v súlade s platným právom a v príslušnom konaní určia, že také oddelenie je potrebné v záujme dieťaťa. Také určenie môže byť nevyhnutné v niektorom konkrétnom prípade, napríklad, ak ide o zneužívanie alebo zanedbávanie dieťaťa rodičmi alebo ak rodičia žijú oddelene a treba rozhodnúť o mieste pobytu dieťaťa.

V akomkoľvek konaní podľa odseku 1 sa poskytuje všetkým dotknutým stranám možnosť zúčastniť sa na konaní a oznámiť svoje stanoviská.

Štáty uznávajú **právo dieťaťa oddeleného od jedného alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s oboma rodičmi**, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.

Civilný mimosporový poriadok

§ 365 ods. 1

Neodkladné opatrenie vo veciach maloletého

Ak sa ocitne maloletý bez akejkoľvek starostlivosti alebo ak je jeho život, zdravie a priaznivý vývoj vážne ohrozený alebo narušený, súd neodkladným opatrením nariadi, aby bol maloletý dočasne, najdlhšie na šesť mesiacov, zverený do starostlivosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby, ktorú v uznesení určí. Obmedzenie času trvania neodkladného opatrenia neplatí, ak do šiestich mesiacov od nariadenia neodkladného opatrenia je začaté konanie vo veci samej, ak bolo do starostlivosti fyzickej osoby alebo právnickej osoby zverené maloleté dieťa bez sprievodu alebo ak nebolo možné v lehote šiestich mesiacov zlučiť maloletého cudzinca s jeho rodinou.

§ 367 ods. 1 a 2

Neodkladné opatrenie vo veciach osobnej starostlivosti o maloletého

Neodkladným opatrením môže súd nariadiť, aby ten, kto má maloletého dočasne pri sebe, maloletého dočasne odovzdal do starostlivosti toho, koho označí súd, alebo do striedavej osobnej starostlivosti.

Ak súd neodkladným opatrením nariadi odovzdanie maloletého do starostlivosti zariadenia na výkon rozhodnutia súdu, určí zároveň čas trvania neodkladného opatrenia, a to najdlhšie na šesť mesiacov.

Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

§ 10 ods. 1

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na predchádzanie vzniku krízových situácií v rodine sú najmä

- a) organizovanie alebo sprostredkovanie účasti na programoch, tréningoch a aktivitách zameraných na podporu plnenia rodičovských práv a povinností, plnenia funkcií rodiny, na utváranie a upevňovanie vzťahov medzi manželmi, medzi rodičmi a deťmi, rozvoj schopností riešiť problémové situácie a adaptovať sa na nové situácie,
- b) organizovanie svojpomocných aktivít na podporu plnenia funkcií rodiny a na podporu rozvoja rodičovských zručností,
- c) organizovanie alebo sprostredkovanie účasti na programoch a aktivitách zameraných na predchádzanie sociálnopatologickým javom,
- d) sprostredkovanie kultúrnych, záujmových a iných aktivít zameraných na podporu vhodného využívania voľného času detí.

§ 11 ods. 1

Opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na obmedzenie a odstraňovanie negatívnych vplyvov, ktoré ohrozujú psychický vývin, fyzický vývin alebo sociálny vývin dieťaťa a plnoletej fyzickej osoby, sú najmä

- a) ponúknutie pomoci dieťaťu, rodičom alebo inej plnoletej fyzickej osobe alebo ponúknutie sprostredkovania pomoci pri riešení výchovných problémov alebo rodinných problémov a pri uplatňovaní nárokov dieťaťa podľa osobitných predpisov,
- b) sledovanie negatívnych vplyvov pôsobiacich na dieťa a rodinu, zisťovanie príčin ich vzniku a vykonávanie opatrenia na obmedzenie pôsobenia nepriaznivých vplyvov,
- c) organizovanie alebo sprostredkovanie účasti na programoch zameraných na pomoc pri riešení problémov detí v rodine, v škole a na pomoc rodinám pri riešení výchovných problémov, sociálnych problémov a iných problémov v rodine a v medziľudských vzťahoch,
- d) organizovanie alebo sprostredkovanie účasti na programoch zameraných na pomoc deťom a plnoletým fyzickým osobám ohrozeným správaním člena rodiny, členov rodiny alebo správaním iných osôb,
- e) organizovanie alebo sprostredkovanie účasti na programoch zameraných na plnoleté fyzické osoby, ktoré svojím správaním ohrozujú členov rodiny,
- f) organizovanie alebo sprostredkovanie programov na obmedzenie a odstránenie negatívnych vplyvov prostredia a na predchádzanie sociálnemu vylúčeniu detí a plnoletých fyzických osôb v prostredí podľa § 4 ods. 1 písm. c).

§ 75 ods. 1

Obec pri výkone svojej samosprávnej pôsobnosti

a) vykonáva

1. opatrenia zamerané na predchádzanie vzniku porúch psychického vývinu, fyzického vývinu a sociálneho vývinu detí a plnoletých fyzických osôb podľa § 10,
2. opatrenia podľa § 11 ods. 1,

- b) *spolupracuje s orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a so zariadením pri vykonávaní odbornej metódy podľa § 11 ods. 3 písm. b) piateho bodu,*
- c) *spolupôsobí*
 - 1. *pri výkone výchovných opatrení uložených súdom alebo orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,*
 - 2. *pri pomoci deťom, pre ktoré orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately vykonáva sociálnu kuratelu, a podieľa sa na spracovaní a plnení plánu sociálnej práce s dieťaťom,*
 - 3. *pri úprave a obnove rodinných pomerov dieťaťa,*
- e) *poskytuje pomoc*
 - 1. *dieťaťu v naliehavých prípadoch, najmä ak je ohrozený jeho život, zdravie alebo priaznivý psychický vývin, fyzický vývin a sociálny vývin,*
 - 2. *dieťaťu alebo plnoletej fyzickej osobe ohrozenej správaním člena rodiny, členov rodiny alebo správaním iných fyzických osôb,*
 - 3. *na zachovanie a úpravu vzájomných vzťahov medzi dieťaťom a rodičom a úpravu rodinných pomerov dieťaťa, ak bolo dieťa umiestnené v zariadení na výkon ústavnej starostlivosti, neodkladného opatrenia alebo výchovného opatrenia,*
- f) *poskytuje súčinnosť*
 - 1. *štátnym orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pri zisťovaní rodinných pomerov, bytových pomerov a sociálnych pomerov dieťaťa a jeho rodiny na účely vykonávania opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,*
 - 2. *zariadeniu pri zabezpečovaní osamostatnenia sa mladého dospelého,*
- g) *utvára podmienky na prácu s komunitou,*
- h) *môže zriadiť centrum, kontroluje a metodicky usmerňuje ňou zriadené centrum; zriadenie centra oznamuje orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa § 73 ods. 1,*
- i) *vyhľadáva fyzické osoby, ktorým by bolo možné zveriť dieťa do starostlivosti,*
- j) *vyjadruje sa k spôsobu života fyzickej osoby, ktorá má záujem stať sa pestúnom alebo osvojiteľom, a jej rodiny podľa § 35 ods. 4 písm. d),*
- k) *vedie evidenciu detí, rodín a plnoletých fyzických osôb, pre ktoré vykonáva opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,*
- l) *kontroluje úroveň vykonávania opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately u subjektov, ktorým poskytuje finančný príspevok.*

§ 75 ods. 2

Obec môže s výnimkou odseku 1 písm. c) prvého a druhého bodu, písmena d), písmena e) prvého a štvrtého bodu, písmena f), písmen g), j) až m) zabezpečiť výkon samosprávnej pôsobnosti aj prostredníctvom centra podľa odseku 1 písm. h), akreditovaného subjektu alebo prostredníctvom právnickej osoby alebo fyzickej osoby, ak sa nevyžaduje akreditácia na vykonávané opatrenie sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately podľa tohto zákona.

Vo vzťahu k samosprávam sa ukazujú ako dôležité dva okruhy problémov, ktoré sú dôvodom pre vyňatie dieťaťa z pôvodnej biologickej rodiny: záškoláctvo (týka sa obcí ako zriaďovateľov škôl a využívania terénnych sociálnych pracovníkov v obci) a nedostatok bývania (finančná nedostupnosť bývania pre sociálne odkázané rodiny znamená v tretine prípadov vyňatie dieťaťa z jeho rodiny a umiestnenie do zariadení na výkon sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately).

Veľkým problémom je aj zanedbanie prevencie, kedy v obci absentuje práca s rodinou nielen pred vyňatím dieťaťa a obce nevyužívajú svoje kompetencie, ktoré sú im dané napr. v § 75 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. V rámci

záchranej sociálnej siete je dôležité posilniť komunitnú prácu a zdôrazniť „blízkosť“ samospráv a znalosť prostredia, rodinných podmienok a spoločenských vzťahov rizikových rodín, preto by mali mať schopnosť poskytovať sociálnu pomoc a podporu adresnejšie a efektívnejšie – je žiadúce plnenie týchto kompetencií a pôsobnosti v oblasti pomoci rodinám samosprávnymi orgánmi vyžadovať.

Komisár preto inicioval spoluprácu s predstaviteľmi Združenia miest a obcí, ktorí majú záujem zapojiť sa aktívne do činnosti komisie.

Otázka záškoláctva je jednou z priorít, a preto komisár okrem predstaviteľov ZMOS oslovil na spoluprácu aj ministerstvo školstva.

V rámci medzirezortnej spolupráce je potrebné riešiť aj otázky integrovania detí zo sociálne znevýhodneného prostredia a zabezpečenia odborných zamestnancov (odborný asistent, školský psychológ) ako prevenciu pred vyňatím dieťaťa z rodiny.

Pod záštitou štátnej tajomníčky ministerstva sociálnych vecí a rodiny Sone Gaborčákovej a komisára a za účasti členov komisie sa uskutočnila v dňoch 4. – 5. 10. 2022 v Piešťanoch konferencia: Ochrana najlepšieho záujmu dieťaťa v procese jeho vynímania z rodiny, kde boli prijaté závery vo vzťahu k zabezpečeniu udržateľnosti systému sociálnoprávnej ochrany detí a postavenia jej pracovníkov v zmysle Dohovoru o právach dieťaťa, potreba spolupráce so samosprávnymi krajmi, zapojenia územných samospráv pri vybudovaní preventívneho a podporného systému pre rodiny s deťmi (terénni pracovníci v obciach, komunitné centrá, riešenie sociálneho bývania), zapojenie rezortu školstva nielen pri prevencii záškoláctva a potreba posilnenia spolupráce s prokuratúrou.

Plnenie týchto úloh je plánom komisára pre medzirezortnú spoluprácu aj v roku 2023.

4 Poradenské aktivity

Medzi rozsiahlu agendu komisára patrí poradenstvo voči klientom, ktorí sa na komisára obracali vo veciach právnej úpravy práv dieťaťa a povinností rodičov, iných zákonných zástupcov a ostatných fyzických osôb a právnických osôb voči dieťaťu.

K najčastejším okruhom otázok, v ktorých bolo poradenstvo poskytnuté, bolo zamerané na

- právomoci a pôsobnosť komisára pre deti,
- právomoc komisára pre deti pri zastupovaní maloletých detí v súdnych konaniach,
- postup pri uplatňovaní práva na výživné a vymáhanie výživného pre neplnoleté dieťa,
- poradenstvo v otázkach možnosti úpravy a výkonu práva styku starých rodičov k maloletému dieťaťu,
- poradenstvo v otázkach nárokov, priznávania alebo odňatia prídavkov na deti,
- poradenstvo v oblasti procesného postupu pri výsluchu maloletého dieťaťa,

- postavenie kolízneho opatrovníka a jeho úlohy pri ochrane záujmov maloletých detí,
- náhradnú starostlivosť o dieťa, najmä vo vzťahu k náhradnej osobnej starostlivosti, pestúnskej starostlivosti a výkonu ústavnej starostlivosti v profesionálnej náhradnej rodine,
- poradenstvo ako čeliť šikane na škole,
- poradenstvo v otázkach otázky striedavej starostlivosti o deti,
- poradenstvo v oblasti úpravy rodičovských práv,
- poradenstvo v otázkach trestných činov páchaných na deťoch,
- poradenstvo v oblasti procesného postupu pri výsluchu maloletého dieťaťa pred orgánmi činnými v trestnom konaní,
- poradenstvo v otázkach uzatvárania rodičovských dohôd ako nástroja na efektívne vyriešenie sporov medzi rodičmi v otázkach starostlivosti o dieťa a vyhnutia sa zdĺhavému súdnemu konaniu,
- poradenstvo diskriminácie v otázke prístupu ku vzdelávaniu,
- poradenstvo v oblasti komunikácie s príslušnými úradmi práce v otázkach zanedbania starostlivosti o dieťa,
- poradenstvo o možnosti podania návrhov na neodkladné opatrenia v otázkach úpravy rodičovských práv a povinností,
- poradenstvo v otázkach súvisiacich s právami a povinnosťami vyplývajúcimi zo súdnych rozhodnutí,
- poradenstvo o subjektoch realizujúcich poradenskú činnosť v oblasti rodičovských konfliktov,
- poradenstvo o právach dieťaťa.

Ilustratívne príklady poskytnutého poradenstva

Informačná povinnosť preferenčného rodiča o dieťati

Otec maloletého dieťaťa podal podnet vo veci poskytnutia poradenstva o povinnostiach vyplývajúcich rodičovi, ktorému je dieťa zverené rozhodnutím súdu (ďalej len „preferenčný rodič“), voči rodičovi, ktorému dieťa nie je zverené. Otec maloletého dieťaťa uvádzal, matka dieťaťa, ktorej bolo dieťa zverené do osobnej starostlivosti, mu odmieta poskytovať podstatné informácie o dieťati.

Podávateľovi podnetu bolo poskytnuté poradenstvo v tom zmysle, že rozsudkom (prípadne neodkladným opatrením) o rozvode a úprave rodičovských práv a povinností k maloletým deťom bolo dieťa zverené do osobnej starostlivosti jedného z rodičov, druhý rodič nestráca svoje rodičovské práva. Z uvedeného vyplýva, že rodič, ktorému dieťa nebolo zverené, má právo dožadovať sa od preferenčného rodiča informácií o dieťati, a to najmä informácií o podstatných veciach (napr. zdravotná starostlivosť, škola, atď.) Ďalej bol poučený, že v prípade, ak mu informácie nie sú poskytované napriek tomu, že o tieto informácie, preferenčného rodiča požiadal, má možnosť domáhať sa poskytovania informácií súdnou cestou.

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 18

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, vynaložia všetko úsilie na to, aby sa uznala zásada, že obaja rodičia majú spoločnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Rodičia alebo v zodpovedajúcich prípadoch zákonní zástupcovia, majú prvotnú zodpovednosť za výchovu a vývoj dieťaťa. Základným zmyslom ich starostlivosti musí pritom byť záujem dieťaťa.

Zákon o rodine

Článok 4. základných zásad

Rodičovské práva a povinnosti patria obom rodičom.

§ 24 ods.5

Súd pri rozhodovaní o zverení maloletého dieťaťa do osobnej starostlivosti jedného z rodičov dbá na právo toho rodiča, ktorému nebude maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, na pravidelné informovanie sa o maloletom dieťati. Rodič, ktorému nebolo maloleté dieťa zverené do osobnej starostlivosti, môže sa práva na pravidelné informovanie sa o maloletom dieťati domáhať na súde.

§ 35

Ak sa rodičia nedohodnú o podstatných veciach súvisiacich s výkonom rodičovských práv a povinností, najmä o vysťahovaní maloletého dieťaťa do cudziny, o správe majetku maloletého dieťaťa, o štátnom občianstve maloletého dieťaťa, o udelení súhlasu na poskytovanie zdravotnej starostlivosti a o príprave na budúce povolanie, rozhodne na návrh niektorého z rodičov súd.

Právo dieťaťa na utváranie vzťahových väzieb so starými rodičmi

Na komisára sa obrátili starí rodičia maloletého dieťaťa vo veci realizácii stretávania sa so svojim vnúčatom. Matka maloletého aktívne bránila v realizácii stretávania sa dieťaťa so starými rodičmi bez objektívnych príčin. Starí rodičia boli poučení o možnosti podania návrhu na príslušný súd vo veci úpravy styku s maloletým dieťaťom .

Použitá právna úprava

Dohovor o právach dieťaťa

Článok 3 ods. 1 až 3

Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej

starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby inštitúcie, služby a zariadenia zodpovedné za starostlivosť a ochranu detí zodpovedali štandardom ustanoveným kompetentnými úradmi, najmä v oblastiach bezpečnosti a ochrany zdravia, počtu a vhodnosti svojho personálu, ako aj kompetentného dozoru.

Článok 8 ods. 1

Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú rešpektovať právo dieťaťa na zachovanie jeho totožnosti, včítane štátnej príslušnosti, mena a rodinných záväzkov v súlade so zákonom a s vylúčením nezákonných zásahov.

Zákon o rodine

Článok V základných zásad zákona

Záujem maloletého dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä, podmienky na vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami

§25 ods. 5

Ak je to potrebné v záujme maloletého dieťaťa a ak to vyžadujú pomery v rodine, súd môže upraviť styk dieťaťa aj s blízkymi osobami

Občiansky zákonník

§ 116 ods. 1

Blízkou osobou je príbuzný v priamom rade, súrodenec a manžel; iné osoby v pomere rodinnom alebo obdobnom sa pokladajú za osoby sebe navzájom blízke, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá dôvodne pociťovala ako vlastnú ujmu.“

C. Činnosť podľa § 4 ods.1 písm. c) zákona. Presadzovanie záujmov detí v spoločnosti, spolupráca s deťmi priamo alebo prostredníctvom organizácií pôsobiacich v oblasti práv detí, konzultácia s deťmi vecí, ktoré sa ich týkajú, skúmanie názorov detí a podpora ich záujmu o verejné otázky

1 Založenie Parlamentu detí a mládeže

V súlade s odporúčaniami rozhodnutia Valného zhromaždenia ENOC v roku 2020, na ktorom bola pre rok 2020 pertraktovaná ako hlavná téma oblasť vyhodnocovania vplyvov verejných politík na práva dieťaťa, prikročil komisár k utvoreniu platformy, na ktorej sa bude participácia detí na verejných politikách uskutočňovať. Táto iniciatíva vyplýva z Dohovoru, ktorý článkom 12 garantuje dieťaťu právo slobodne vyjadrovať svoje názory vo všetkých veciach, ktoré sa ho dotýkajú, pričom sa má názorom dieťaťa venovať patričná pozornosť zodpovedajúca jeho veku a úrovni. Platformou pre zisťovanie názorov detí bude **Parlament detí a mládeže**, ktorého cieľom bude stály poradný orgán komisára pre deti v oblasti jeho činnosti.

Komisár zorganizoval úvodné stretnutie Parlamentu detí a mládeže dňa 19. – 20. októbra 2022. Stretnutie sa konalo v aule Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave a v národnej rade a zúčastnilo sa ho 26 detí a mladých dospelých reprezentujúcich 20 mimovládnych organizácií, iniciatív a školských parlamentov na Slovensku. (Knižný klub PALIKREV, AMAVET, Spoločnosť priateľov detí z detských domovov, eRko-Hnutie kresťanských spoločenstiev detí, zástupcovia školských parlamentov, MPS-modelový parlament Slovenska, o.z., zástupcovia projektu ENYA, občianskodemokratická mládež, SEM, Ukraine-Slovakia SOS / SME SPOLU, Domka - združenie saleziánskej mládeže, Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség - Zväz skautov maďarskej národnosti, Školský parlament - SOŠ Dopravná Žilina, Palčekovia, Združenie pre rozvoj rodiny (Akadémia rodiny), Úsmev ako dar, Kresťanskodemokratická mládež Slovenska, reprezentanti detí z centier pre rodiny a deti).

“Mojim cieľom je spájať deti a mladých dospelých z rôznych organizácií a iniciatív na Slovensku, ktoré budú mať možnosť na pravidelných stretnutiach diskutovať o ich problémoch a hľadať spoločné riešenia. Chcem docieľiť aby bol hlas detí v spoločnosti bráný vážne. Detskú participáciu budem rozvíjať, preto chcem na ďalšom stretnutí parlamentu, ktoré bude na jar, privítať zástupcov ďalších detských a mládežníckych iniciatív,...“ hovorí komisár.

Počas dvojdného stretnutia sa účastníci venovali témam, ktoré deti a mládež na Slovensku trápia a ktoré by radi zmenili. Taktiež diskutovali o tom, ako bude ich novovzniknutý parlament fungovať a čo bude ich cieľom. Deti navštívil aj čestný ambasádor tejto iniciatívy herec Juraj Bača, ktorý dal deťom cenné rady ohľadom verejného vystupovania. Vyvrcholením prvého stretnutia parlamentu bolo stretnutie s poslancami národnej rady, ktoré sa konalo v kinosále v priestoroch národnej rady. Deti privítali podpredsedovia národnej rady Gábor Grendel a Peter Pčolinský a nasledovala plodná debata s viacerými zúčastnenými poslancami. Deti a mladí dospelí poslancom predstavili konkrétne problémy, ktoré ich trápia, a navrhli viaceré riešenia. Medzi diskutovanými témami bolo školstvo, duševné zdravie, zdravotníctvo, či vzťahy v rodinách. Prítomní poslanci boli diskusii veľmi otvorení, čo ocenila aj jedna zo zúčastnených, Dominika zo združenia SEM: *„Mne osobne sa páči, že ľudia z vysokých pozícií chcú komunikovať s ľuďmi zospodu a veci sa neriadia len z nejakého fiktívneho prostredia niekde vysoko ale zapájajú sa ľudia, ktorých sa to konkrétne týka. Je skvelé, že sa prejavil záujem o to, aby náš názor bol vypočutý. Dúfam, že budeme pokračovať a uvidíme, čo to prinesie ďalej.“* Iniciatíve sa teší aj Sebestyén z Modelového parlamentu: *„Myslím si, že je veľmi dôležité, aby mladí ľudia dostali možnosť vyjadriť vo verejnom priestore svoje názory, svoje strachy a potreby, a preto si myslím, že táto iniciatíva komisára pre deti je veľmi užitočná.“*

V aktivitách parlamentu detí a mládeže bude komisár pokračovať v budúcich obdobiach.

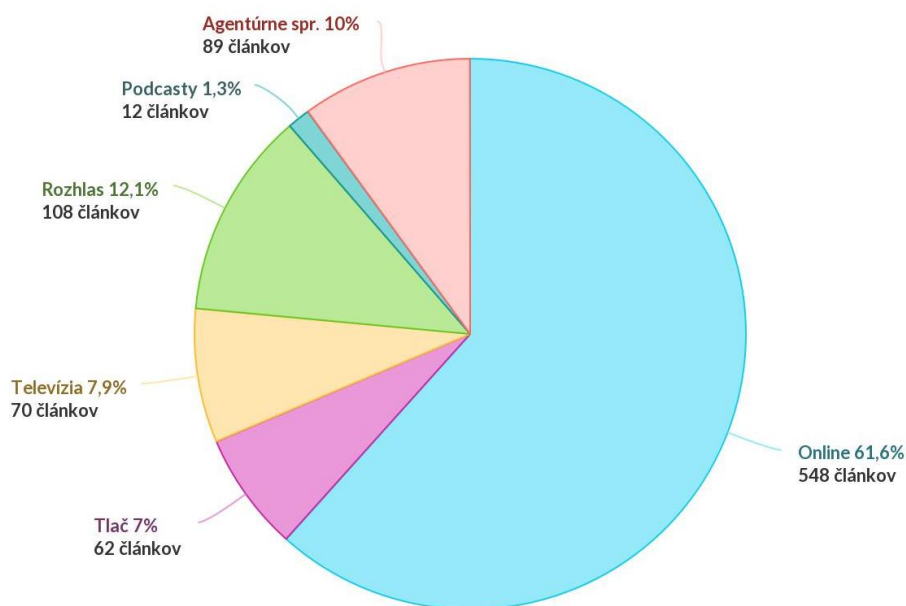
D. Činnosť podľa § 4 ods. 1 písm. d) zákona. Organizovanie aktivít na podporu dodržiavania práv dieťaťa a na zvyšovanie povedomia o právach dieťaťa

1 Komunikácia s verejnosťou

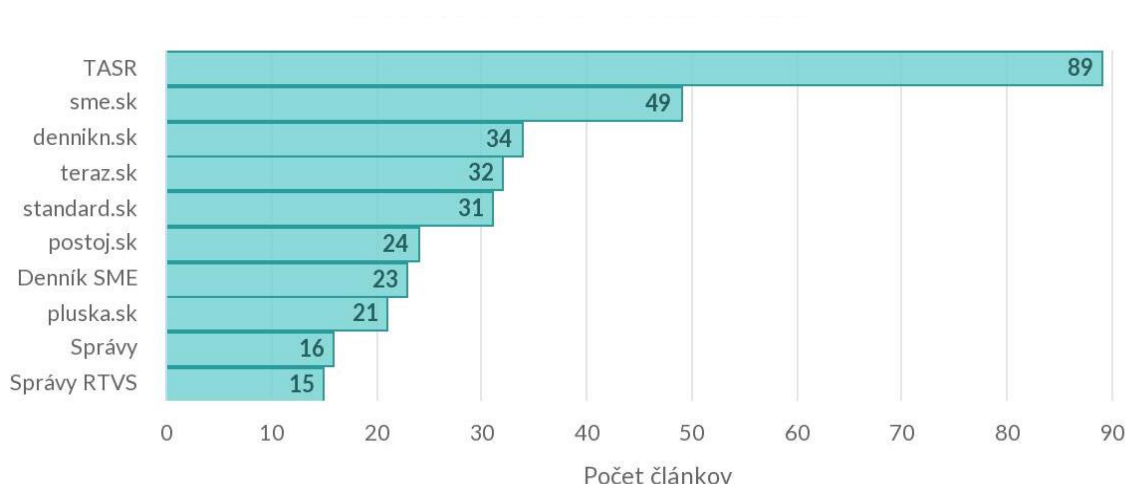
Komunikácia s verejnosťou a médiami je pre Úrad komisára pre deti jednou z kľúčových aktivít. Množstvo občanov Slovenskej republiky často nevie o činnosti a úlohe úradu komisára, preto je potrebné venovať sa budovaniu povedomia detských právach a činnosti úradu, aby nedochádzalo k situáciám, kedy sú porušované práva dieťaťa a občania nevedia o možnosti obrátiť sa v tejto veci na komisára pre deti.

S cieľom zvýšiť povedomie o právach dieťaťa v spoločnosti komisár pre deti aktívne komunikoval s verejnosťou vo forme zasielania tlačových správ, poskytovania rozhovorov v rôznych médiách a aktívnym reagovaním na aktuálne otázky novinárov. Celkovo bolo od nástupu komisára pre deti Jozefa Mikloška publikovaných 889 článkov, ktoré sa týkali komisára pre deti alebo úradu komisára. Z toho 61,6% tvoril online, nasledoval rozhlas (12,1%), agentúrne spravodajstvá (10%), televízia (7,9%), tlač (7%) a podcasty (1,3%).

Graf 14: Mediatyp pre tému Úrad komisára pre deti od 25.5.2022 do 31.12.2022

Graf 15: Najčastejšie zdroje pre tému Úrad komisára pre deti od 25.5.2022 do 31.12.2022

Najčastejšie o úrade komisára informoval TASR s počtom článkov 89. Ďalšími najčastejšími boli online médiá sme.sk (49 článkov) a dennikn.sk (34 článkov). Najviac o komisárovi pre deti informovali médiá v čase jeho zvolenia do funkcie. Pri tejto príležitosti komisár pre deti zorganizoval tlačovú konferenciu, ktorá sa konala 1.6.2022, v rámci ktorej predstavil svoje priority vo funkcii komisára pre deti.

Mediálnu hodnotu výstupov môžeme vyjadriť pomocou Advertising Value Equivalent (AVE). Za obdobie 25.5. – 31.12.2022 bola celková hodnota výstupov 5,84 mil. €. Z toho predstavovali výstupy v televízii hodnotu 4,66 mil. €, online 512,62 tis. €, rozhlas 416,34 tis. € a tlač 252,46 tis. €.

Advertising Value Equivalent (AVE)

 Online	 Tlač	 Televízia
512,62 tis. €	252,46 tis. €	4,66 mil. €
 Rozhlas	 Podcasty	 Agentúrne spr.
416,34 tis. €	0 €	0 €

Okrem výstupov pre médiá začal komisár pre deti aktívne komunikovať s verejnosťou aj prostredníctvom sociálnych médií. Aktívne pôsobiť začal na sociálnej sieti Facebook a Instagram, kde pravidelne informuje o činnosti Úradu komisára pre deti. V septembri 2022 prešla modernizáciou taktiež webová stránka s cieľom zjednodušiť prístup verejnosti k informáciám. Úprava webovej stránky bude pokračovať aj v roku 2023.

Výstupy v médiách:

- 01.06.2022 RTVS, Slovenská televízia, Ranné správy – komisár pre deti Jozef Mikloško hosťom Ranných správ pri príležitosti zvolenia do funkcie
- 01.06.2022 JOJ: „Detský komisár“ – reportáž venovaná zvoleniu komisára pre deti Jozefa Mikloška do funkcie, vyjadrenie komisára pre deti v rámci reportáže
- 01.06.2022 Štandard: „Gender nie je centrálna téma, deti trápia úplne iné veci“ – rozhovor s komisárom pre deti Jozefom Mikloškom
- 01.06.2022 SME: „Nový komisár pre deti Mikloško: Jedna po zadku dieťaťu neublíži, nastavuje hranice“ – rozhovor s komisárom pre deti Jozefom Mikloškom
- 03.06.2022 .týždeň, .blížni Michala Oláha: „Nový komisár pre deti Jozef Mikloško“ – komisár pre deti Jozef Mikloško hosťom v relácii .blížni Michala Oláha pri príležitosti zvolenia do funkcie
- 08.06.2022 Postoj: „Komisár pre deti Mikloško/ Málokto je takým silným zástancom klasickej rodiny ako tí, čo ju nezažili“ – rozhovor s komisárom pre deti Jozefom Mikloškom
- 10.06.2022 Denník N: „Komisár pre deti Mikloško: Otec má syna podporiť aby objavoval a bol líder, dcéru milovať a ukázať jej vlastnú hodnotu“ – rozhovor s komisárom pre deti Jozefom Mikloškom
- 23.07.2022 JOJ: „Dva pochody v jednom meste“ – vyjadrenie komisára pre deti Jozefa Mikloška v rámci reportáže
- 25.07.2022 Plus Jeden Deň: „Za akých okolností môže štát ODOBRAŤ DIEŤA rodičom? Komisár pre deti Mikloško ŠOKUJE!“ – rozhovor s komisárom pre deti Jozefom Mikloškom
- 07.08.2022 TASR: „J. Mikloško: Plánuje zrealizovať výskum, v ktorom bude zisťovať názory 1200 detí“ – vyjadrenie komisára pre deti Jozefa Mikloška
- 15.09.2022 TASR: „Úrad komisára pre deti rieši viacero podnetov pre šikanu“ – vyjadrenie komisára pre deti Jozefa Mikloška
- 17.09.2022 TASR: „Škola je povinná šikanu riešiť a nemôže ju ignorovať“ – vyjadrenie komisára pre deti Jozefa Mikloška
- 25.09.2022 RTVS, Slovenský rozhlas, Rádio Slovensko – vyjadrenie komisára pre deti Jozefa Mikloška v rámci Správ RTVS k téme šikany na školách
- 03.11.2022 Aktuality: „Komisár pre deti vyzýva k riešeniu stupňujúceho násillia a šikany na školách“ – vyjadrenie komisára pre deti Jozefa Mikloška
- 09.11.2022 Plus 7 dní: „Ignorovanie koreňov: Čaputovej sa nepáči zisťovanie viery u náhradných rodičov“ – vyjadrenie komisára pre deti Jozefa Mikloška
- 14.11.2022 JOJ: „Nádej pre "Palčekov““ – vyjadrenie komisára pre deti v rámci reportáže
- 24.11.2022 RTVS, Slovenská televízia, Interview: 24 – komisár pre deti Jozef Mikloško hosťom relácie Interview: 24 na tému „Stúpajúca agresivita u detí“
- 05.12.2022 RTVS, Slovenský rozhlas, Rádio Slovensko, Kontakty: „Čo trápi dnešné deti a ako im pomôcť?“ - komisár pre deti Jozef Mikloško hosťom relácie Kontakty spolu so psychologičkou Lindou Klein

- 08.12.2022 RTVS, Slovenská televízia, Správy RTVS z regiónov: „S deťmi žijú mesiace v školskej jedálni“ – vyjadrenie komisára pre deti Jozefa Mikloška v rámci reportáže
- 08.12.2022 RTVS, Slovenský rozhlas, Rádio Slovensko, Správy RTVS – vyjadrenie komisára pre deti Jozefa Mikloška k riešeniu situácie detí, ktoré po zrušení schodiska žijú v priestoroch školskej jedálne
- 08.12.2022 Denník N – vyjadrenie komisára pre deti Jozefa Mikloška k incidentu, ktorý sa odohral pri príležitosti sv. Mikuláša v Poprade

Tlačové správy:

- 11.07.2022 Slovenské deti na medzinárodnom klimatickom fóre v španielskom Bilbau
- 28.09.2022 Komisár pre deti sa zúčastnil 26. Výročnej konferencie Európskej siete ombudsmanov pre deti
- 21.10.2022 Novovzniknutý Parlament detí a mládeže pod záštitou komisára pre deti sa stretol s poslancami NR SR
- 27.10.2022 Stanovisko komisára pre deti k vetovaniu zákona o profesionálnych náhradných rodičoch
- 01.11.2022 TA3, Hlavné správy: „Otázky o národnosti vyvolali polemiku“ – vyjadrenie komisára pre deti Jozefa Mikloška v rámci reportáže
- 05.12.2022 Komisár pre deti zorganizoval pracovné stretnutie v Michalovciach za účelom riešenia situácie detí, ktoré po zrušení schodiska žijú v priestoroch školskej jedálne
- 09.12.2022 Komisár pre deti zvolal okrúhly stôl k riešeniu integrácie ukrajinských detí na Slovensku

Tlačové konferencie:

- 01.06.2022 Predstavenie priorít komisára pre deti pre jeho funkčné obdobie

2 Vzdelávacie aktivity

K významným aktivitám komisára vzdelávacie aktivity organizované pod záštitou komisára Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny, Vysokou školou zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Ústavom prenatálnej a perinátalnej psychológie, medicíny a integrovaných neurovied, Spoločnosťou priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar, Fórum riaditeľov a zamestnancov detských domovov, Asociáciou nešťátnych centier pre deti a rodiny a Asociáciou rodinných sudcov, ministerstvom spravodlivosti. Na týchto aktivitách prispel prof. Jozef Mikloško, PhD. prispel k zvyšovaniu povedomia o právach dieťaťa svojimi vystúpeniami.

Ide o nasledovné podujatia:

- Konferencia „Mosty v sociálno-právnej ochrane“, Častá Papiernička, 17.-19. 10. 2022
- Konferencia „Prenatálne dieťa – vplyv raného detstva na duševné zdravie“, Piešťany, 15. -16. 11. 2022
- Konferencia „profesionálne rodičovstvo“, 6. 10. 2022

- Konferencia „Vyňatie dieťaťa z vlastnej rodiny“, Piešťany, 4. - 5. 2022
- Konferencia zameraná na oblasť rodinného súdnictva, Omšenie, 28. 11. 2022
- Konferencia „Strecha – mladí dospelí z CDR“, Piešťany, 7. – 8. 11. 2022
- Konferencia sociálnych pracovníkov centier pre deti a rodiny, Stará Ľubovňa, 23. – 24. 6. 2022
- Stretnutia rodinných kruhov, Liptovský Ján, 29. 11. 2022

E. Činnosť podľa § 4 ods. písm. e). Spolupráca so zahraničnými subjektmi a medzinárodnými subjektmi, ktoré sa podieľajú na výkone práv dieťaťa alebo ochrane práv dieťaťa

1 Pokračovanie projektu ENYA

Komisár pokračoval na práci projektu ENYA (European Network of Young Advisors): „**Let's talk Young. Let's talk Climate Justice**“, ktorého sa zúčastnilo 14 detí zo 4 škôl. Deti v rámci prechádzajúcich šiestich workshopov pripravili odporúčania k hlavnej téme a súvisiacim oblastiam z pohľadu detí a mládeže. Oblasti ku, ktorým členovia skupiny vypracovali odporúčania boli nasledovné:

- Klimatické opatrenia a participácia v environmentálnych rozhodnutiach
- Sever-Juh: klimatická zmena prehľbuje nerovnosti
- Spotreba a uhlíková stopa: rastúca krivka
- Udržateľná mobilita a priestorový manažment územia
- Energetické zdroje a ich dopady na podnebie a naše životy.

Odporúčania, ktoré vypracovali deti slovenskej diskusnej skupiny, sú uvedené v časti IV. Činnosť komisárky pre deti Ing. Viery Tomanovej, PhD., D. Medzinárodné aktivity.

Odporúčania slovenských detí boli prezentované na medzinárodnom ENYA fóre, ktoré sa konalo od 28.6.2022 do 30.6.2022 v Bilbau, Španielsko. Účastníkmi ENYA fóra boli deti z ostatných krajín zapojených do projektu ENYA. Spomedzi členov diskusnej skupiny si slovenské deti zvolili dvoch zástupcov, ktorí reprezentovali Slovensko na medzinárodnom ENYA fóre 2022 v Bilbau: Ivanu Doktorovú z Gymnázia Jozefa Braneckého v Trenčíne a Elišku Jurišovú zo Základnej školy v Chtelnici. Fóra sa zúčastnilo 34 detí, ktoré zastupovali 17 krajín/regiónov (Andalúzia, Albánsko, Baskicko, Belgicko, Katalánsko, Chorvátsko, Estónsko, Francúzsko, Grécko, Taliansko, Jersey, Malta, Severné Írsko, Poľsko, Škótsko, Slovensko, Wales).

ENYA fórum, je každoročné stretnutie mládeže, ktoré je vyvrcholením ich práce v rámci projektu ENYA na ktorej sa podieľali. Predstavuje spôsob ako sa mladí ľudia môžu stretávať, spájať a vymieňať si skúsenosti a nápady na aktuálnym témam, ktoré sa dotýkajú práv detí. Cieľmi fóra bolo uľahčiť zdieľanie odporúčaní, ktoré každá jurisdikcia vypracovala vo svojej krajine k rôznym oblastiam súvisiacim s klimatickou spravodlivosťou a podporiť participáciu detí a právo byť vypočutý. **Výsledky fóra boli odprezentované v rámci výročnej konferencie ENOC, ktorá sa konala v septembri na Islande.**

Odporúčania vypracované na ENYA 2022 fóre ku klimatickým opatreniam a participácii:

- Vzdelávanie ohľadom environmentálnych a klimatických tém by malo byť pevnou súčasťou vzdelávacieho systému. So vzdelávaním by sa malo začať už v rannom detstve a malo by zahŕňať dopady na práva detí spôsobené klimatickými zmenami. Vzdelávanie v tejto oblasti by nemalo mať len formálny charakter v rovine prednášok, ale malo by vychádzať z praktického prístupu k tejto problematike formou aktívneho vzdelávania.
- Názory detí v klimatických otázkach by mali byť vypočuté a brané do úvahy. Posilniť participáciu detí v danej oblasti.
- Podpora regionálneho eko-aktivizmu prostredníctvom podujatí alebo kampaní so zameraním na sprostredkovanie informácií a skúsenosti od detí, ktoré boli priamo zasiahnuté dôsledkami klimatickej zmeny.
- Uľahčiť prístup k overeným informáciám ohľadom klimatickej zmeny. Pod uľahčením prístupu, rozumieme poskytovanie informácií a školení o mediálnej gramotnosti a kritickom myslení ako aj boj proti hoaxom.
- Podpora spoločností a podnikov s dobre nastavenou environmentálnou politikou. Naopak zaviesť prísnejšie sankcie voči spoločnostiam a podnikom poškodzujú životné prostredie

Odporúčania prijaté k jednotlivým oblastiam:

- Sever-Juh: klimatická zmena prehlbuje nerovnosti:
Ochrana etnických menšín, pôvodného obyvateľstva a ich kultúry. Investície do vzdelávania a zdravia v ohrozených oblastiach.
- Spotreba a uhlíková stopa, rastúca krivka:
Zvyšovanie povedomia o zodpovednom nakupovaní, recyklácii a znižovaní všeobecnej spotreby.
- Udržiateľná mobilita a priestorový manažment územia:
Podpora ekologickej a dostupnej verejnej dopravy aj v rámci vidieckych oblastí.
Zlepšenie systémov odpadového hospodárstva a recyklácie.
- Energetické zdroje a ich dopady na podnebie a naše životy:
Znížiť a kompenzovať uhlíkové emisie, znížením používania fosílnych palív. Podpora a výskum alternatívnych zdrojov energie, dostupných pre všetkých.

Úlohou detí v rámci projektu bola aj príprava a štruktúra Európskej koordinovanej akcie. Slogan, ktorý deti vymysleli znie **„It’s no longer a future problem but a present catastrophe“** („Už to nie je problém budúcnosti, ale súčasná katastrofa“).

Akcia by mala byť adresovaná európskemu parlamentu:

- Predsedníčke Európskeho parlamentu (Roberta Metsola, Malta)
- Predsedovi výboru pre životné prostredie (Pascal Canfin, Renew, Francúzsko)
- Chorvátskej europoslankyňi Biljana Borzan

Ako sa priblížiť k adresátom

- Nadviazanie kontaktu -použité rôznych metódy: listy, e-maily, sociálne médiá.

- Komunikácia politikmi -urobiť dobrý dojem -byť konštruktívni, -osloviť politikov z rôznych strán -nevyjadrovať silné politické názory -používať znaky, ktoré predstavujú krajiny, z ktorých mladí ľudia (young advisors)pochádzajú.
- Organizácia práce - príprava viacerých stretnutí -zorganizovať najprv online stretnutie, aby ste si overili skutočný záujem a naplánovali budúcu prácu - pozvať detských komisárov, ktorí majú kontakty.
- Čo by malo byť výstupom-konfrontovať politikov s faktami -povedať politikom, aké konkrétne kroky od ich očakávajú.
- Podporné prvky -kampane na sociálnych a tradičných médiách - Krátky film - Internetová petícia -Maskot kampane: Terrah.

2 Účast' komisára na 26. výročnej medzinárodnej konferencii - „Tvorba budúcnosti: práva detí v klimatickej kríze“

Komisár sa aktívne zúčastnil 26. výročnej konferencie ENOCu, ktorá sa konala v dňoch 19- 20. september 2023 v Reykjavíku na Islande. Hostiteľkou konferencie bola islandská ombudsmanka pre deti Salvör Nordal, ktorá pri tejto príležitosti prevzala predsedníctvo ENOC na nasledujúci rok.

Program konferencie sa venoval hlavne téme klimatická spravodlivosť, súčasťou však bolo aj valné zhromaždenie členov, na ktorom bola okrem iného prijatá rezolúcia proti energetickej kríze.

Konferencie sa zúčastnilo 95 účastníkov, medzi ktorými bolo 53 účastníkov z členských štátov ENOCu, 30 mladých zástupcov a koordinátorov z projektu ENYA, pozorovatelia z nečlenských krajín ENOCu, zástupcovia neziskových organizácií pôsobiach v oblasti práv detí, zástupcovia Výboru OSN pre práva detí, Európskeho parlamentu, Rady Európy ale aj medzinárodní odborníci v oblasti práv detí a klimatickí aktivisti. Na konferencii vystúpila aj okrem iných rečníkov aj ochrankyňa práv detí a vojnových obetí Olga Altunina z Ukrajiny, ktorá účastníkom priblížila situáciu detí na Ukrajine a vyzvala európske krajiny k spolupráci v ochrane práv ukrajinských detí. Jednotliví komisári na konferencii referovali o svojich aktivitách, pričom **slovenský komisár informoval o pripravovanom výskume zameranom na názory slovenských detí a o zámere iniciovať založenie detského parlamentu.**

„Medzinárodným spoluprácam som veľmi otvorený a teším sa im. Je to skvelý spôsob ako sa učiť a inšpirovať od iných krajín, ktoré môžu byť v ochrane práv detí ďalej ako my,“ hovorí Jozef Mikloško.

V roku 2022 sa mladí ľudia zo 17 krajín (Albánsko, Andalúzia/Španielsko, Baskicko/Španielsko, Flámsko/Belgicko, Chorvátsko, Estónsko, Francúzsko, Grécko, Taliansko, Jersey, Malta, Severné Írsko, Poľsko, Škótsko, Wales) zúčastnili projektu ENYA “Let’s Talk Young, Let’s Talk about Climate Justice.” Cieľom projektu ENYA je poskytnúť priestor pre participáciu detí a mladých ľudí v oblasti klimatickej spravodlivosti a detských práv. Deti a mladí spolupracovali najprv na národnej úrovni aby sa následne stretli na medzinárodnej úrovni (Bilbao 28-30. jún 2022) so svojimi

rovesníkmi a spoločne pracovali na odporúčaníach pre členské Štáty v danej oblasti. Za Slovensko sa konferencie zúčastnila Ivanka Doktorová z Piaristického gymnázia Jozefa Braneckého v Trenčíne. Konferenciu hodnotí veľmi pozitívne: „*Bola to pre mňa opäť výnimočná príležitosť. Je skvelé vidieť ako dospelých naozaj zaujíma, čo si o problémoch myslíme my, deti.*“ Hlavné motto detí a mladých ľudí v rámci projektu ENYA 2022: “It’s no longer a future problem but a present catastrophe”(Už to nie je problém budúcnosti ale súčasná katastrofa).

F. Účasť na legislatívnej činnosti

1 Príprava ratifikácie Opčného protokolu k Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu

Úrad komisára pokračoval v trojročnej spolupráci s ministerstvom spravodlivosti na príprave ratifikácie Opčného protokolu k Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a v rámci tejto spolupráce predložil podklady k novelizácii zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Zásadnou požiadavkou, okrem legislatívnych návrhov do paragrafového znenia návrhu zákona bolo vyčíslenie finančných vplyvov na nové činnosti komisára a úradu komisára.

Požiadavka komisára na navrhnutie finančných prostriedkov pre nové činnosti komisára pre deti, uvádzaných v doložke finančných vplyvov, nebola zo strany predkladateľa návrhu zákona akceptovaná.

Komisár bude aj naďalej vyvíjať úsilie na finančné zabezpečenie nových činností, ktoré mu budú vyplývať zo záväzkov opčného protokolu.

2 Iniciatívne návrhy na novelizáciu zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

V súvislosti s návrhom skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na vydanie zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (tlač 1259) požiadal komisár poslancov, aby v rámci rozpravy predložili pozmeňovacie návrhy, ktoré spresnia, resp. doplnia návrh novely platného zákona. Požiadavka na doplnenie zákona o komisárovi sa týkala na legislatívneho zakotvenia regionálnej dostupnosti ochrany práv detí uskutočňovanej komisárom ako aj spresnení niektorých ustanovení zákona, ktorých zmenu si vyžiadala aplikačná prax. Pokiaľ ide o požiadavku zakotvenia regionálnej dostupnosti, táto úzko súvisí s nevyhnutnosťou zriadiť ďalšie pracoviská úradu komisára v regiónoch (zatiaľ je zriadené regionálne pracovisko v Prešove, čo sa veľmi osvedčuje, pretože je možný bezprostrednejší kontakt detí s pracoviskom úradu komisára).

Požiadavku komisára na predloženie pozmeňovacích návrhov si poslanci neosvojili.

Komisár bude aj naďalej vyvíjať úsilie na zmenu zákona.

3 Predkladanie stanovísk k legislatívnym návrhom

3.1 K Návrhu príručky účasti detí v rozhodovacích procesoch ohľadom na ich zdravie na uľahčenie implementácie článku 6 Dohovoru o ľudských právach a biomedicíne

Komisár predložil zásadné pripomienky k Návrhu príručky účasti detí v rozhodovacích procesoch ohľadom na ich zdravie na uľahčenie implementácie článku 6 Dohovoru o ľudských právach a biomedicíne (ETS č. 164) a odporúčania Výboru ministrov (2012)² o účasti detí a mladých ľudí do 18 rokov (*d'alej len „návrh príručky“*), ktorý spoločne pripravili Riadiace výbory Rady Európy pre ľudské práva v oblasti biomedicíny a zdravia (CDBIO) a Riadiaci výbor pre práva dieťaťa (CDENF).

Podstata pripomienok v 7-stránkovom analytickom stanovisku spočívala v zásadnom nesúhlase s návrhom príručky, aby zdravotné výkony poskytované dieťaťu a účasť dieťaťa na biomedicínskom výskume nemusela byť podmienená súhlasom rodičov/zákonných zástupcov dieťaťa, ale že by mal postačovať súhlas samotného dieťaťa, ktorému sa má zdravotný výkon poskytnúť alebo ktoré má byť účastníkom biomedicínskeho výskumu. Komisár poukázal na to, že návrh príručky nerešpektuje nevyhnutnosť uplatniť aj v prípadoch zaradenia dieťaťa do biomedicínskeho výskumu a v prípadoch poskytovania zdravotnej starostlivosti najlepší záujem dieťaťa, ako ho má na mysli článok 3 Dohovoru o právach dieťaťa a zároveň je v rozpore aj s Dohovorom o ochrane ľudských práv a dôstojnosti človeka v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny a jeho dodatkovým protokolom, podľa ktorého záujmy a blaho ľudskej bytosti zúčastňujúcej sa na výskume majú prednosť pred výhradným záujmom spoločnosti alebo vedy a ktorý uvádza, že a maloletom, ktorý podľa zákona nie je spôsobilý vyjadriť súhlas so zákrokom, sa môže zákrok vykonať jedine so súhlasom jeho zástupcu, inštitúcie alebo osoby, či orgánu ustanoveného zákonom. Pritom poukazuje aj na to, že návrh príručky opomína aj jednu zo základných ideí Dohovoru o ľudských právach a biomedicíne vyjadrenú v preambule, a to, že pri prijímaní dohovoru sú si signatári dohovoru vedomí toho, že zneužitie biológie a medicíny môže viesť k aktom ohrozujúcim ľudskú dôstojnosť.

3.2 K zákonu o profesionálnych náhradných rodičoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Komisár sa obrátil na poslancov národnej rady s verejnou výzvou na prelomenie veta prezidentky Slovenskej republiky k zákonu o profesionálnych náhradných rodičoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Komisár poukázal na nevyhnutnosť zohľadniť najlepší záujem dieťaťa pri akejkoľvek činnosti, ktorá sa ho týka, ako vyplýva z čl. 3 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa, pričom právo dieťaťa na posúdenie a prednostné zohľadnenie jeho najlepšieho záujmu treba explicitne začleniť do všetkých relevantných právnych predpisov. Podľa dôvodovej správy k vetovanému zákonu zisťovanie informácií o náboženskej príslušnosti, národnosti a materinskom jazyku slúži výlučne na účely utvorenia podmienok na zachovanie náboženskej a národnostnej identity dieťaťa, keďže jedným z prvkov, ktoré je nevyhnutné zohľadniť pri posudzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa je identita dieťaťa, pričom právo dieťaťa na zachovanie identity je zakotvené v čl. 8 Dohovoru o právach dieťaťa. Táto zásada vyplýva aj z rozhodovacej

činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva, napr. z rozhodnutia vo veci Mariya Abdi Ibrahim proti Nórsku - rozsudok z 10.12.2021, v ktorom uviedol, že pre rodičov môže byť výchova dieťaťa v súlade so svojim náboženským alebo filozofickým presvedčením spôsobom vyjadrenia svojho náboženstva alebo presvedčenia, ktorý je potrebné rešpektovať. V danom prípade nejde prioritne o záujmy rodičov, a to ani biologických rodičov, ani o záujmy profesionálnych náhradných rodičov, ale v prvom rade o záujem dieťaťa. Zverenie dieťaťa do starostlivosti profesionálnych náhradných rodičov nemá byť sprevádzané prerušením väzieb dieťaťa s jeho biologickými rodičmi a jeho prirodzeným prostredím, z ktorého dieťa pochádza. Zverenie znamená to, že verejné orgány preberajú zodpovednosť za faktickú starostlivosť o dieťa, pričom ide o opatrenie dočasnej povahy a konečným cieľom je navrátenie dieťaťa do starostlivosti rodičov. Zodpovedné orgány preto musia pri zverení dieťaťa do starostlivosti náhradných rodičov prihliadať na kultúrne, náboženské, jazykové či národnostné korene dieťaťa, aby sa čo najviac zachovalo spojenie dieťaťa s jeho biologickými rodičmi a s prostredím, z ktorého pochádza. Získavanie informácií od osôb uchádzajúcich sa o výkon povolania profesionálnych náhradných rodičov, ktoré namieta pani prezidentka, slúži výlučne na účely vytvorenia podmienok na zachovanie identity dieťaťa a je primeraným opatrením na zabezpečenie tohto cieľa. Poslanci následne zákon schválili.

G. Spolupráca so zainteresovanými subjektmi

1 Podpora sieťovania a spolupráce štátu, samosprávy, mimovládnych organizácií, odborníkov a podnikateľov pri presadzovaní najlepšieho záujmu dieťaťa

Komisár je presvedčený, že pri presadzovaní systémových prístupov k ochrane práv detí je dôležitá spolupráca so zainteresovanými subjektmi, ktorá môže priniesť pre vynaložené úsilie synergetické efekty vo výsledkoch.

S týmto cieľom komisár spolupracoval s nasledovnými subjektmi:

1. Domáce inštitúcie

a) Štátne, samosprávne a verejnoprávne inštitúcie

- Verejný ochranca práv
- Komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím
- Rada vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť - Výbor pre deti a mládež Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť (komisárka je členka)
- Rada vlády SR pre duševné zdravie (komisár je člen rady)
- Úrad vlády
- Národná rada Slovenskej republiky
- Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR
- Ministerstvo zdravotníctva
- Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu
- Ministerstvo spravodlivosti
- Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch
- Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
- úrady práce, sociálnych vecí a rodiny
- centrá pre deti a rodiny
- Prezídium policajného zboru SR
- Generálna prokuratúra SR (na základe memoranda o spolupráci)
- Úrad splnomocnenca pre rómske komunity
- Mestské a obecné úrady – spolupracujúce pri riešení podnetov

b) Účast' v poradných orgánoch vlády a ministerstiev

- Rada vlády SR pre duševné zdravie
 - Výbor pre kvalitu starostlivosti o duševné zdravie
 - Výbor pre primárnu prevenciu

Gestor: MZ SR
- Výbor pre deti a mládež Rady vlády pre národnostné menšiny a rodovú rovnosť
 - Gestor: MPSVR SR*

- Pracovná skupina k stratégii ochrany detí pred násilím
Gestor: MPSVR SR
- Komisia pre riešenie problémov v súvislosti s vyňatím dieťaťa z biologickej rodiny
Gestor: MPSVR SR
- *Komisia pre riešenie aktuálnych problémov o oblasti sociálno- právnej ochrany detí*
Gestor: ÚPSVaR
- Krízový štáb pre migráciu v súvislosti s konfliktom na Ukrajine na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny
Gestor: MPSVR SR
- Národná expertná skupina na riešenie problematiky v oblasti počítačovej kriminality zriadenej pri medzirezortnom koordinačnom orgáne pre boj so zločinnosťou
Gestor: MV SR
- Expertný koordinačný orgán pre boj so zločinnosťou
Gestor: MV SR
- Medzirezortná pracovná skupina v záujme ochrany detí pred manipulatívnymi svetonázorovými a spirituálnymi skupinami
Gestor: MK SR
- Odborná pracovná skupina na prípravu ratifikácie a implementáciu Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu ak Opčného protokolu k uvedenému dohovoru
Gestor: MS SR
- Expertná skupina pre prevenciu kriminality detí a mládeže
Gestor: MŠVVŠ SR
- Národné koordinačné stredisko pre riešenie problematiky násilia na deťoch
Gestor: MPSVR SR
- Európska záruka pre deti
Gestor: MPSVR SR
- Poradný výbor projektu „Zlepšenie systému monitorovania a hodnotenia systému náhradnej starostlivosti a ochrany detí v Slovenskej republike
Gestor: MPSVR SR
- Poradný výbor projektu MPSVaR (odbor stratégie sociálnej ochrany detí a rodiny), zameraný na zlepšenie systému monitorovania a hodnotenia systému náhradnej starostlivosti a ochrany detí v SR
Gestor: MPSVR SR

c) Vysoké školy a výskumné ústavy

- Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety (**na základe memoranda o spolupráci**)
- Trnavská univerzita v Trnave (**na základe memoranda o spolupráci**),
- Katolícka univerzita v Ružomberku,
- Inštitút pre výskum práce a rodiny
- Justičná akadémia Slovenska (**na základe memoranda o spolupráci**),
- Policajná akadémia

d) Občianske združenia

- Slovenská komora psychológov
- Spoločnosť priateľov detí z detských domovov Úsmev ako dar, o. z.
- Rada mládeže Slovenska
- Gréckokatolícka rómska misia
- Občianske združenie OCHRÁŇ MA,
- Lúč pre dieťa, o. z.
- Rada mimovládnych organizácií rómskych komunit
- Fórum riaditeľov a zamestnancov CDR
- MVO zapojené do Parlamentu detí a mládeže
- MVO zapojené do stretnutí ochrany najlepšieho záujmu dieťaťa pri rozvode/rozchode rodičov
- MVO zapojené do okrúhleho stola inklúzie ukrajinských detí v SR
- MVO zapojené do spoločných vzdelávacích aktivít

e) Individuálna spolupráca na domácej úrovni

- s viacerými odborníkmi v oblasti pedopsychiatrie a psychológie
- s viacerými odborníkmi v oblasti pediatrie
- s viacerými odborníkmi z oblasti pedagogiky
- s viacerými odborníkmi z oblasti špeciálnej pedagogiky
- s viacerými odborníkmi z oblasti sociálnej práce
- s viacerými odborníkmi v oblasti mediálnej výchovy detí
- s viacerými odborníkmi v oblasti spirituálnej výchovy detí

2. Medzinárodné a zahraničné inštitúcie

- ENOC
- ENYA
- UNICEF
- ombudsmani a komisári pre deti združení v ENOC.
- Zakarpacie bez sirôt
- Caritas Ukrajina
- Sme spolu Ukrajina
- Zakarpatská oblastná dzeržavná administrácia

3. Budovanie siete spolupracovníkov pre deti

Komisár v hodnotenom období vyhľadával potenciálnych **dobrovoľníkov**, ktorí by s úradom komisára mohli v budúcnosti spolupracovať v oblasti podpory zvyšovania povedomia o právach dieťaťa v spoločnosti.

Komisár vníma, že s narastajúcimi negatívnymi javmi, ako je preexponovaná individualita, ľahostajnosť ale aj agresivita a šikanovanie, ktoré sa prejavujú u niektorých detí najmä v postcovidovom období, je potrebné pracovať s deťmi okrem iného aj podľa osvedčeného klasického príslovia „*Verba movent, exempla trahunt*“.³⁴⁾

³⁴⁾ Slová povzbudzujú, príklady priťahujú.

Preto zainteresoval na spoluprácu vo forme dobrovoľníckej činnosti populárne osobnosti z oblasti umenia, zábavy a športu, ktoré už majú s prácou s deťmi dobré skúsenosti. Dobrovoľnícku činnosť pod názvom „**Ambasádori dobrej vôle**“ v Parlamente detí a mládeže s poctou zatiaľ prijali herci Juraj Bača a Roman Pomajbo. Komisár verí, že tieto osobnosti budú pre deti vhodným vzorom pre utváranie systému hodnôt a zdravých názorov na život.

H. Skvalitnenie činnosti úradu komisára

Úrad komisára sa z hľadiska organizácie práce vyznačuje pomerne jednoduchou organizačnou štruktúrou. Prevažuje výsledková orientácia s primeraným stupňom empatie a vysokým odborným prístupom k riešeniu úloh. Z hľadiska manažérskych postupov a riešení sú uprednostňované rozhodnutia podporujúce funkčné riadenie, a to najmä pre rôznorodosť a odbornú náročnosť pracovnej agendy. V pracovnom tíme sa osvedčili a ustálili princípy konziliárneho rozhodovania po individuálnych konzultáciách s jednotlivcami. Pracovný odborný tím je tvorený skupinou odborných poradcov, ktorí sa popri obvyklej agende jednotlivo špecializujú na oblasti ako napr. školstvo, sociálne veci, legislatívu a iné. Popri implementácii overených a odskúšaných inovatívnych prvkov riadenia sa uplatňuje princíp samoučiacej sa organizácie s výstupom pre digitálne spracovanie dát a digitálne spracovanie spisovej agendy.

S cieľom uľahčiť priblíženie činnosti čo najbližšie k deťom žijúcim v regiónoch a zároveň zmodernizovať činnosť úradu komisára zaradil komisár medzi svoje priority aj dobudovanie regionálnych pracovísk úradu komisára a zdigitalizovanie administratívnych činností úradu komisára.

1 Dobudovanie regionálnych pracovísk

V záujme priblíženia agendy ochrany práv detí čo najbližšie k deťom samotným, ale zároveň aj z dôvodov zabezpečiť účinnejšie monitorovanie dodržiavanie práv detí, má komisár v pláne **zriadiť sieť regionálnych pracovísk úradu komisára**. V roku 2021 zriadila komisárka Viera Tomanová pilotne regionálne pracovisko v Prešove ako organizačný útvar úradu komisára. Práca priamo v teréne, bližšie k deťom, sa osvedčuje. Komisár vynaložil už v druhom polroku 2022 nemalé úsilie zriadiť ďalšie štyri regionálne pracoviská, avšak z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov nebol tento zámer zatiaľ realizovateľný.

Regionálne zastúpenie úradu komisára v Prešove napĺňa potreby zvyšovania povedomia o právach dieťaťa, spolupracuje s deťmi priamo, monitoruje dodržiavanie práv detí priamo v regióne, v ktorom sa nachádza. Pracovisko Prešov zrealizovalo besedy na školách so žiakmi, zamerané na práva detí, kde komisár prezentoval prednášku orientovanú na zvýšenie povedomia o činnosti komisára pre deti a o názoroch detí. Cieľom stretnutí bolo zvýšenie povedomia a informovanosti o právach dieťaťa, poznanie názorov detí pri osobných stretnutiach. Súčasťou boli aj stretnutia so zástupcami materských škôl, základných škôl, stredných škôl, rád škôl, účasť na rodičovských združeniach. Zriadením detašovaného pracoviska dochádza ku priamej možnosti konzultácie, poradenstva a vybavovaniu podnetov.

Dôležité poslanie regionálneho pracoviska je aj pri sieťovaní aktérov v danom regióne, participácia na problematických témach, ktoré sú špecifické pre daný región vo vzťahu k deťom, aktívna účasť na multidisciplinárnych stretnutiach v danom regióne,

okamžitý vstup do konaní, ak je to dôvodné, participácia pri zbere dát na základe priamych kontaktov v regióne, podpora pri činnosti stretnutia Parlamentu detí a mládeže a stretnutia zástupcov detských a mládežníckych organizácií.

2 Digitalizácia administratívnej činnosti úradu komisára

Administratívna činnosť úradu komisára zatiaľ nie je plne digitalizovaná, čo spôsobuje administratívnu záťaž zamestnancov úradu komisára. S cieľom zracionalizovať administratívne činnosti, najmä registratúru úradu, pripravil úrad komisára strategický plán digitalizácie práce úradu. Z možných riešení projektový tím odporučil pre realizáciu riešenie wellio eRigistratúra, ktoré je upravované podľa registratúrnych procesov úradu komisára na platforme MS SharePoint v prostredí Microsoft365.

Základnými argumentami boli:

- otvorená architektúra riešenia, ktorá umožňuje flexibilné dopĺňanie funkčných celkov a modularita riešenia,
- riešenie je možné upraviť podľa metodiky úradu,
- využíva riešenie M365, ktoré je „GDPR ready“, ktorého licencie úrad už využíva.

Aktuálne je implementovaná časť pre proces prijímania a riadenia spisových zložiek s konektivitou na ePodateľňu.

VI. HOSPODÁRENIE ÚRADU KOMISÁRA s pridelenými rozpočtovými prostriedkami

A. Príjmy rozpočtu úradu komisára

Úrad komisára v súlade so zákonom č. 534/2021 Z. z. o štátnom rozpočte na rok 2022 mal na rok 2022 pridelenú dotáciu zo štátneho rozpočtu v sume 641 294 € na bežné výdavky. Kapitálové výdavky úradu komisára pre rok 2022 neboli pridelené.

Dvomi rozpočtovými opatreniami bol rozpočet úradu komisára v priebehu roka 2022 upravený. Dotáciou z 26. septembra 2022 boli účelovo určené finančné prostriedky na osobné výdavky zamestnancov vyvolané dodatočnými obligatórnymi záväzkami³⁵⁾ vyplývajúc pre úrad komisára z kolektívnej zmluvy vyššieho stupňa, v sume 18 381 € a na odvody v sume 5 503 €. Tieto výdavky neboli pri tvorbe rozpočtu predpokladané. Dotáciou z 10. novembra 2022 boli úradu komisára účelovo určené finančné prostriedky na vyplatenie odstupného, odchodného a na poistné s tým súvisiace v sume 20 226 € a na kapitálové výdavky na zavedenie elektronickej registratúry, obstaranie multifunkčnej tlačiarne a servera v celkovej sume 18 222 €.

Upravená dotácia zo štátneho rozpočtu predstavuje v r. 2022 na bežné výdavky sumu 685 404 € a na kapitálové výdavky 18 222 €, celkovo 703 626 €.

Prehľad o úpravách dotácie zo Štátneho rozpočtu je uvedený v nasledujúcej tabuľke:

Tabuľka 5: Úpravy dotácie zo Štátneho rozpočtu

Dotácia 2022	Suma €	Účel použitia
Dotácia na činnosť schválená v štátnom rozpočte	641 294	bežné výdavky
Úprava dotácie z 26. 9. 2022	23 884	Osobné výdavky a odvody
Úprava dotácie z 10. 11. 2022 – bežné výdavky	20 226	Odstupné, odchodné a súvisiace odvody
Úprava dotácie z 10. 11. 2022 – kapitálové	18 222	Zavedenie el. registratúry, tlačiarne, server

35) Kolektívna zmluva vyššieho stupňa pre zamestnávateľov, ktorí pri odmeňovaní postupujú podľa zákona č. 553/2003 Z. z. o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme na rok 2022.

BV spolu	685 404	
KV spolu	18 222	
S p o l u	703 626	

Okrem príjmu dotácie zo štátneho rozpočtu nemal úrad komisára žiadne iné príjmy.

B. Výdavky rozpočtu úradu komisára

Finančné prostriedky z dotácie a úprav dotácie zo Štátneho rozpočtu boli použité nasledovne:

Tabuľka 6: Použitie finančných prostriedkov z dotácie a úprav dotácie

Rozpočet r. 2022	Schválený	Upravený	Skutočnosť
Výdavky na mzdy	360 635	379 016	383 870,93
Výdavky na poistné	124 683	135 428	134 517,67
Tovary a služby	151 976	151 976	142 699,20
Transfery	4 000	18 984	23 362,06
Bežné výdavky spolu	641 294	685 404	684 449,86
Kapitálové výdavky	-	18 222	-
Rozpočet celkom	641 294	703 626	684 449,86

Z pridenej dotácie 703 626 € bolo v roku 2022 použitých 684 449,86 €. Nepoužité finančné prostriedky predstavuje nepoužitá dotácia na kapitálové výdavky v sume 18 222 €, ktorá bude použitá v roku 2023. Z dotácie zo štátneho rozpočtu na bežné výdavky nebolo použitých 88,14 € a z druhej úpravy dotácie nebolo použitých 866 € (popísané nižšie). Do štátneho rozpočtu bude v roku 2023 vrátené spolu 954,14 €.

Použitie účelovo určených úprav dotácií zo štátneho rozpočtu

Dotácia z 10. 11. 2022 bola ministerstvom financií určená na osobné výdavky zamestnancov a súvisiace odvody v sume 20 226 €. O túto úpravu žiadal úrad komisára vzhľadom k prijatým valorizáciám miezd³⁶⁾. Žiadosť o valorizáciu o 3% ministerstvo financií neakceptovalo s odôvodnením, že túto valorizáciu má úrad komisára nájsť finančné prostriedky vo vlastných zdrojoch, úsporami v iných položkách. Úprava dotácie v sume 20 226 € bola účelovo určená na odstupné, odchodné a súvisiace odvody. Z týchto prostriedkov nebolo použitých 866 € na odchodné a budú v zákonom stanovenej lehote úradom komisára vrátené do štátneho rozpočtu.

Tabuľka 7: Použitie druhej účelovej dotácie

Účelová dotácia	Pridelené	Použité	Rozdiel
Odvody	3 397	3 397	-
Odstupné	4 368	4 368	-
Odchodné	10 616	9 750	866
Celkom bežné výdavky	18 381	17 515	866

36) Kolektívna zmluva vyššieho stupňa pre zamestnávateľov, ktorí pri odmeňovaní postupujú podľa zákona č. 553/2003 Z. z. o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme na roky 2023 -2023.

Nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 296/2022 Z. z., ktorým sa ustanovujú zvýšené stupnice platových taríf zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme.

V ďalšej dotácii úrad komisára dostal na základe žiadosti sumu 18 222 € na kapitálové výdavky, účelovo rozdelenú na 6 100 € na zavedenie elektronickej registratúry, 3600 € na obstaranie multifunkčnej tlačiarne a 8 522 € na obstaranie servera. Tieto finančné prostriedky neboli v roku 2022 použité a sú presunuté na použitie v roku 2023.

Hospodárenie úradu komisára v roku 2022

Hospodárenie úradu komisára negatívne ovplyvnila inflácia v roku 2022, ktorá vznikla za všeobecne známych dôvodov.

Rozpočtované mzdové výdavky predstavovali 360 635 €, t. j. 56,2% bežných výdavkov, po úpravách 379 016 €, skutočnosť je 383 870,93 €, t. j. 56,08% z použitých bežných výdavkov pre 15,6 zamestnancov úradu komisára. Paušálne náhrady komisára predstavovali 6,8% a odmeny zamestnancov 5,5% zo mzdových výdavkov. Prekročenie rozpočtu mzdových prostriedkov je kryté úsporami v tovaroch a službách, najmä v odmenách zamestnancov mimo pracovného pomeru.

Rozpočtované výdavky na odvody predstavovali 124 683 €, t. j. 19,4% bežných výdavkov, po úpravách 135 428 €, skutočnosť je 134 517,67 €, t. j. 19,6% z použitých bežných výdavkov.

Rozpočtované výdavky na tovary a služby predstavovali 151 976 €, t. j. 23,7% z bežných výdavkov. Dotácia na tovary a služby nebola v priebehu roka 2022 upravovaná. Skutočnosť je 142 699,20 €, t. j. 20,8% z použitých bežných výdavkov. Nepoužité finančné prostriedky rozpočtované na tovaroch a službách boli použité na schodky rozpočtu v mzdových výdavkoch a transferoch.

Najväčšie výdavky tovarov a služieb predstavovalo nájomné priestorov v sume 32 811,71%, t. j. 23% zo všetkých výdavkov na tovary a služby. Na odmeny zamestnancov mimo pracovného pomeru bolo použitých 27 735 €, čo však predstavuje zníženie použitia oproti rozpočtu o 12 265 €. Významné zníženie tzv. „dohodárov“ nastalo z úsporných dôvodov zrušením niektorých dohôd o pracovnej činnosti. Najvyšší nárast skutočných výdavkov oproti rozpočtovaným výdavkom predstavovali výdavky na energie (zvýšenie oproti rozpočtu o 3 130 €), na výpočtovú techniku (o 8 168 €), všeobecný materiál (zvýšenie o 2 105 €), na pohonné hmoty (o 3 057 €), všeobecné služby (o 2 054 €) a ďalšie menšie prekročenia. Prekročenie rozpočtu na výpočtovú techniku predstavuje neplánovaná obnova výpočtovej techniky – výmeny opotrebovaných stolných počítačov za notebooky. Obstarané notebooky zamestnanci nebudú používať ako doteraz len pri práci na pracovisku, ale aj na pracovných cestách, ktoré sú časté a nevyhnutné a z domu pri tzv. home office.

Úspory vo výdavkoch na tovary a služby oproti rozpočtu predstavujú najmä podpoložky cestovné tuzemské resp. zahraničné (nižšie o 2 130 € resp. 7 270 €), nájomné priestorov (nižšie o 6 030 €) a najmä podpoložka stravovanie. Oproti rozpočtu 9 000 € bolo na stravovanie použitých 1 484 €. Túto úsporu spôsobila zmena § 152 Zákonníka práce o stravovaní zamestnancov a následné metodické usmernenie Ministerstva financií SR, ktorým sa poskytovanie finančného príspevku na stravu zamestnancov klasifikuje v transferoch na rozdiel od poskytovania stravných lístkov, ktoré sú klasifikované v tovaroch a službách a to až po zostavení rozpočtu na rok 2022.

Rozpočtované výdavky na transfery v sume 4 000 € boli účelovou dotáciou zo štátneho rozpočtu zvýšené na 18 984 €, v skutočnosti však bolo použitých na transfery až 23 362,06 €. Bolo to spôsobené jednak zmenou z poskytovania stravných lístkov na finančný príspevok na stravu zamestnancov a zmenou ich klasifikácie. Táto zmena nebola pri tvorbe rozpočtu predpokladaná a zaťažila výdavky na transfery sumou 6 737,50 €. Táto suma je krytá úsporou na podpoložke stravovanie v tovaroch a službách. Druhou príčinou radikálneho zvýšenia výdavkov na transfery je rozhodnutie komisára zrušiť pracovné miesto vodiča a rozhodnutie dvoch zamestnancov, ktorí dosiahli dôchodkový vek počas pôsobenia v úrade komisára, ukončiť svoj pracovný pomer a v súlade so Zákonníkom práce a uzatvorenou kolektívnou zmluvou im prináležalo odstupné a odchodné s čím pri zostavení rozpočtu nebolo plánované.

O úpravu dotácie na odstupné a odchodné úrad komisára požiadal ministerstvo financií o úpravu dotácie, čomu bolo vyhovené a je popísané vyššie.

Na zabezpečenie svojej činnosti mal Úrad komisára v roku 2022 uzatvorené nasledovné zmluvy na základe verejného obstarávania na nasledovné služby:

- účtovnícke práce so spoločnosťou Mandat Consulting, k. s., fakturované mesačne 864 € s DPH,
- zabezpečenie prevádzky počítačovej siete, servera a počítačov so zásahom do dvoch hodín od nahlásenia problému so spoločnosťou Stonet, s.r.o., fakturované štvrťročne 1 225 € s DPH,
- poskytovanie odborných činností súvisiacich s ochranou osobných údajov a bezpečnosťou informačných systémov so spoločnosťou ISIT Slovakia, s.r.o., fakturované štvrťročne 1 225 € s DPH,
- pracovná zdravotná služba bola do 28. 2. 2022 zabezpečovaná spoločnosťou Haspo.sk, s.r.o, fakturované mesačne 24 € s DPH, od 1. 3. 2022 zabezpečovaná spoločnosťou MOMED, s.r.o., fakturované 324 € s DPH na dva roky,
- bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci a ochranu pred požiarimi zabezpečuje A. Ježíkov – BOZPO, fakturované 140 € štvrťročne.

IT služby, zabezpečuje spoločnosť Stonet, s.r.o., ktorá zabezpečuje odstránenie všetkých požiadaviek do dvoch hodín. Spoločnosť zabezpečuje aj dohľad nad chodom firemného hardvéru, softvéru, periférii, serverov a aktívnych prvkov siete, ako aj kontrolu funkčnosti a aktualizácii pre operačné systémy a ďalšie činnosti podľa zmluvy ako aj konzultácie a poradenstvo.

Aplikácie SharePoint a OneDrive umožňujú sledovať všetky zmeny vykonané v digitálnych podobách spisov a pracovať na nich tímovo. Taktiež nastavená politika oprávnení zabráňuje úplnému mazaniu súborov a e-mailov.

Webové sídlo slúži z dôvodu ochrany osobných údajov ako hlavná komunikačná platforma pre elektronickú komunikáciu s podávateľmi. Práve cez webový formulár môžu podávatelia zasielať elektronickú dokumentáciu k svojim prípadom tak, aby bol dodržaný zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Uvedené služby sú riadne zazmluvnené a zverejnené v Centrálnom registri zmlúv na Úrade vlády Slovenskej republiky.

V schválenom rozpočte úrad komisára nemal pridelené kapitálové výdavky. Na základe žiadosti ministerstvo financií v druhej úprave dotácie (popísané vyššie) pridelilo 18 222 € účelovo viazaných finančných prostriedkov. Tieto finančné prostriedky budú v súlade s určeným účelom použité v roku 2023.

Okrem sledovania výdavkov, na ktoré je použitá dotácia zo štátneho rozpočtu, úrad komisára v súlade so zákonom č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v platnom znení vedie podvojnú účtovníctvo, ktoré je zabezpečované spoluprácou s externou obchodnou spoločnosťou. Individuálna účtovná závierka je ukladaná v registri účtovných závierok. Pre potreby konsolidácie verejnej správy je spracovávaný konsolidačný balík.

VII. PERSONÁLNE ZABEZPEČENIE úradu komisára

Úlohy úradu komisára spojené s odborným, organizačným a technickým zabezpečením plnia zamestnanci úradu. Na čele úradu je riaditeľ úradu, ktorého vymenúva a odvoláva komisár.

Úrad komisára mal v roku 2022 19 zamestnancov vrátane komisárky/komisára³⁷⁾.

K 31. decembru 2022 bolo personálne zloženie úradu komisára nasledovné: Obsadených bolo 17 pracovných miest na plný pracovný úväzok a dvaja zamestnanci na pracovný úväzok v rozsahu polovice pracovného času; z tohto počtu jedna zamestnankyňa čerpala počas celého roka rodičovskú dovolenku a ďalšia zamestnankyňa bola počas celého roka práceneschopná. Samotnú agendu podpory komisára v oblasti ochrany práv detí vykonávalo reálne 14 zamestnancov, dvaja zamestnanci vykonávali prácu prevádzky úradu, resp. ekonomických činností, od júla jedna zamestnankyňa plnila úlohy v oblasti komunikácie s médiami a jeden zamestnanec vykonával prácu vodiča.

18 zamestnancov úradu komisára malo vysokoškolské vzdelanie, z toho tri zamestnankyne ukončili dve vysoké školy. Jeden zamestnanec (vodič) mal stredoškolské vzdelanie s maturitou. Jeden zamestnanec má priznaný akademický titul „profesor“, jedna zamestnankyňa má priznaný akademický titul „docent“.

Tabuľka 8: Prehľad zamestnancov úradu podľa druhu vzdelania

Odbor	Právo	Sociálna práca	Špeciálna Pedagogika	Pedagogika	Medicína	Psychológia	Ekonomia	Iné
Spolu	8	4	1	1	1	1	2	3
z toho žien	4	4	1	1	0	1	1	2
z toho mužov	4	0	0	0	1	0	1	1

Nezrovnalosti v celkovom počte zamestnancov a v počte odborov vysvetľujeme tým, že jedna zamestnankyňa ukončila VŠ vzdelanie III. stupňa v odbore právo a zároveň aj VŠ II. stupňa v odbore sociálna práca, ďalšia zamestnankyňa ukončila VŠ III. stupňa v odbore právo a tiež VŠ II. stupňa v odbore katolícka teológia a ďalšia zamestnankyňa ukončila VŠ II. stupňa v odbore sociálna práca a zároveň v odbore ekonomia.

37) Komisár nemá status zamestnanca, avšak na účely tejto časti správy zaradujeme oboch komisárov k zamestnancom. Počítame však iba jedno pracovné miesto a vzdelanie komisárky (III: stupeň VŠ ekonomia) v prehľade neuvádzame.

Tabuľka 9: Prehľad zamestnancov úradu podľa dosiahnutého stupňa vysokoškolského vzdelania

Stupeň VŠ	I.	II.	III.
	1	11	6
z toho žien	1	7	4
z toho mužov	0	4	2
2 VŠ II. stupeň	0	3	0

Tabuľka 10: Počet zamestnancov v jednotlivých rokoch

2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
10	12	12	13	15	18	19

Tabuľka 11: Rozpočtové prostriedky na platy a odvody na jednotlivé roky

2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
325 546	353 489	431 905	591 926	486 929,65	482 437	518 388

VIII. Zoznam tabuliek

Tabuľka 1: Zoznam monitorovaných zariadení v Banskobystrickom kraji	62
Tabuľka 2: Zoznam monitorovaných zariadení v Prešovskom kraji.....	63
Tabuľka 3: Podiely a početnosti respondentov podľa kraja a veľkosti obce.....	89
Tabuľka 4: Podiely a početnosti respondentov podľa zloženia rodiny.....	90
Tabuľka 5: Úpravy dotácie zo Štátneho rozpočtu	173
Tabuľka 6: Použitie finančných prostriedkov z dotácie a úprav dotácie.....	175
Tabuľka 7: Použitie druhej účelovej dotácie	175
Tabuľka 8: Prehľad zamestnancov úradu podľa druhu vzdelania	179
Tabuľka 9: Prehľad zamestnancov úradu podľa dosiahnutého stupňa vysokoškolského vzdelania	180
Tabuľka 10: Počet zamestnancov v jednotlivých rokoch	180
Tabuľka 11: Rozpočtové prostriedky na platy a odvody na jednotlivé roky.....	180

IX. Zoznam grafov

Graf 1: Podiely respondentov podľa veku a pohlavia	89
Graf 2: Podiely respondentov podľa typu školy a počtu súrodencov	90
Graf 3: Podiely odpovedí respondentov na otázku "S kým sa cítiš bezpečne?"	91
Graf 4: Podiely odpovedí respondentov na otázku "Do akej miery sú pre Teba dôležité nasledujúce osoby?"	93
Graf 5: : Podiely odpovedí respondentov na otázku „Porozprával by si sa o veciach, ktoré Ťa trápia?“	94
Graf 6: Podiely odpovedí respondentov na otázku „ Z čoho máš alebo nemáš pocit strachu?“	97
Graf 7: Podiely odpovedí respondentov na otázku „ Čo podľa Teba deti ohrozuje?“	99
Graf 8: Podiely odpovedí respondentov na otázku „ Čo by si zmenil, keby si mohol?“	100
Graf 9: Podiely odpovedí respondentov na otázku „Do akej miery sú pre Teba dôležité nasledujúce veci?.....	101
Graf 10: Podiely odpovedí respondentov na otázku „Do akej miery si spokojný?“	102
Graf 11: Podiely odpovedí respondentov na otázku „Ako si sa cítil počas uplynulých dvoch týždňov?“	105
Graf 12: Podiely odpovedí respondentov na otázku Koľko času za deň stráviš počas bežného pracovného dňa?“	106
Graf 13: Podiely odpovedí respondentov na otázku „Koľko času za deň stráviš počas bežného pracovného dňa?“ (podľa pohlavia).....	107
Graf 14: Mediatyp pre tému Úrad komisára pre deti od 25.5.2022 do 31.12.2022	155
Graf 15: Najčastejšie zdroje pre tému Úrad komisára pre deti od 25.5.2022 do 31.12.2022	156

X. PRÍLOHY

Príloha č. 1

A. Základné práva dieťaťa obsiahnuté v medzinárodných dokumentoch, ktorými je Slovenská republika viazaná

Medzinárodné zmluvy

- Dohovor o právach dieťaťa (1989)
- Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (1950)
- Charta Organizácie spojených národov (1946)
- Medzinárodný pakt o občianskych, politických, hospodárskych a kultúrnych právach (1966)
- Dohovor o štátnom občianstve vydatých žien (1957)
- Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach (1993)
- Dohovor o osvojení detí (1967)
- Dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutia o výchove detí a obnovení výchovy detí (1980)
- Dohovor o vymáhaní výživného v cudzine (1956)
- Dohovor o občiansko-právnych aspektoch únosov detí (1992)
- Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu dieťaťa (1996)
- Dohovor o uznaní a vykonateľnosti rozhodnutia o vyživovacej povinnosti k deťom (1958)
- Dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí (1980)
- Ženevský dohovor o ochrane civilných osôb za vojny (1949)
- Dohovor o ochrane detí pred sexuálnym vykorisťovaním a sexuálnym zneužívaním (2007)
- Dohovor o právach dieťaťa, o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii
- Dohovor o ochrane detí a o spolupráci pri medzištátnych osvojeniach (1993)
- Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (2006)
- Dohovor o ľudských právach a o biomedicíne (1997)
- Dohovor o zabránení proti mučeniu a inému krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu a trestu (1984)

Medzinárodné deklarácie a smernice

- Všeobecná deklarácia ľudských práv.
- Ženevská deklarácia práv dieťaťa (1924).
- Deklarácia práv dieťaťa (1959).
- Štandardné minimálne pravidlá OSN pre výkon spravodlivosti u mladistvých z roku 1985 (Pekinské pravidlá).
- Pravidlá OSN na ochranu mladistvých zbavených slobody z roku 1990.
- Smernice OSN o prevencii kriminality mladistvých z roku 1990 (Rijádske smernice).

- Opčný protokol k Dohovoru o zabránení proti mučeniu a inému krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.
- Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa o účasti detí v ozbrojených konfliktoch.
- Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa k procedúre oznámení.
- Opčný protokol k Dohovoru o právach dieťaťa, o predaji detí, detskej prostitúcii a detskej pornografii.

Legislatíva Európskej únie

- Zmluva o Európskej únii (Lisabonská zmluva) (2009)
- Charta základných práv Európskej únie (2016)
- Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 o právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000.
- Revidované usmernenia EÚ pre presadzovanie a ochranu práv dieťaťa. Nezabudnúť na žiadne dieťa. (2017).
- Smernica Európskeho parlamentu a rady 2011/92/EÚ z 13. decembra 2011 o boji proti sexuálnemu zneužívaniu a sexuálnemu vykorisťovaniu detí a proti detskej pornografii, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2004/68/SVV stanovuje minimálne pravidlá týkajúce sa vymedzenia trestných činov a sankcií v oblasti sexuálneho zneužívania a sexuálneho vykorisťovania detí, detskej pornografie a kontaktovania detí na sexuálne účely.

B. Kľúčové práva dieťaťa obsiahnuté v Dohovore o právach dieťaťa

- Prirodzené právo dieťaťa na život.
- Právo dieťaťa na zohľadnenie jeho najlepšieho záujmu.
- Právo dieťaťa na meno, na registráciu ihneď po narodení, právo na štátnu príslušnosť a pokiaľ je to možné, právo poznať svojich rodičov a právo na ich starostlivosť.
- Právo dieťaťa oddeleného od jedného z rodičov alebo oboch rodičov udržiavať pravidelné osobné kontakty s rodičmi, ibaže by to bolo v rozpore so záujmami dieťaťa.
- Právo dieťaťa na nevyhnutné informácie o mieste pobytu neprítomného (neprítomných) člena (členov) rodiny, ak oddelenie dieťaťa od rodičov je dôsledkom akéhokoľvek postupu štátu, ako je väzba, uväznenie, vypovedanie, deportácia alebo smrť, ibaže by poskytnutie takej informácie odporovalo záujmu dieťaťa; štát je povinný zabezpečiť, aby podanie takej žiadosti samo o sebe nemalo žiadne nepriaznivé dôsledky pre dotknutú osobu.
- Právo dieťaťa na spojenie rodiny, ak dieťa a rodičia žijú v rôznych štátoch.
- Právo dieťaťa, ktorého rodičia sa zdržiavajú v rôznych štátoch udržiavať pravidelné osobné kontakty a priame styky s oboma rodičmi.
- Právo dieťaťa a jeho rodičov opustiť ktorúkoľvek krajinu, aj svoju vlastnú, a vstúpiť do svojej vlastnej krajiny.
- Právo dieťaťa na slobodu prejavu; výkon tohto práva môže podliehať určitým obmedzeniam, aké ustanovuje zákon a ktoré sú potrebné na rešpektovanie práv alebo povesti iných, na ochranu národnej bezpečnosti alebo verejného poriadku, verejného zdravia alebo morálky.
- Právo dieťaťa na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva.
- Právo dieťaťa na slobodu združovania a slobodu pokojného zhromažďovania.

- Právo dieťaťa na prístup k informáciám a materiálom z rôznych národných a medzinárodných zdrojov.
- Právo dieťaťa, ktoré je dočasne alebo trvalo zbavené svojho rodinného prostredia alebo dieťa, ktoré vo vlastnom záujme nemôže byť ponechané v tomto prostredí, na osobitnú ochranu a pomoc poskytovanú štátom; povinnosť štátu zabezpečiť takému dieťaťu náhradnú starostlivosť.
- Právo dieťaťa so zdravotným postihnutím (telesným alebo duševným) požívať plný a riadny život v podmienkach zabezpečujúcich dôstojnosť.
- Právo dieťaťa na dosiahnutie najvyššie dosiahnuteľnej úrovne zdravotného stavu a na využívanie liečebných a rehabilitačných zariadení.
- Právo dieťaťa, ktoré zverili príslušné orgány do starostlivosti, ochrany alebo liečenia telesného alebo duševného zdravia náhradnému zariadeniu, na pravidelné hodnotenie zaobchádzania s dieťaťom a všetkých ďalších okolností spojených s jeho umiestnením.
- Právo každého dieťaťa na výhody sociálneho zabezpečenia vrátane sociálneho poistenia.
- Právo každého dieťaťa na životnú úroveň nevyhnutnú pre jeho telesný, duševný, duchovný, mravný a sociálny rozvoj a zodpovednosť rodičov alebo iných osôb, ktoré sa o dieťa starajú, v rámci svojich schopností a finančných možností za zabezpečenie životných podmienok nevyhnutných pre rozvoj dieťaťa.
- Právo dieťaťa na vzdelanie.
- Právo dieťaťa spoločne s príslušníkmi svojej skupiny používať vlastnú kultúru, vyznávať a praktikovať svoje vlastné náboženstvo a používať svoj vlastný jazyk.
- Právo dieťaťa na odpočinok a voľný čas, na účasť na hre a oddychovej činnosti zodpovedajúcej jeho veku, ako aj na slobodnú účasť na kultúrnom živote a umeleckej činnosti.
- Právo dieťaťa na všestrannú účasť na kultúrnom a umeleckom živote a napomáhať, aby sa deťom poskytovali zodpovedajúce a rovné možnosti v kultúrnej, umeleckej oblasti, oddychovej činnosti a využívaní voľného času.
- Právo dieťaťa na ochranu pred hospodárskym vykorisťovaním a pred vykonávaním akejkoľvek práce, ktorá môže byť preň nebezpečná, alebo brániť jeho vzdelávaniu, alebo ktorá by škodila zdraviu dieťaťa alebo jeho telesnému, duševnému, duchovnému, mravnému alebo sociálnemu rozvoju.
- Právo dieťaťa obvineného, obžalovaného alebo uznaného za vinné z porušenia trestného práva na také zaobchádzanie, ktoré rozvíja zmysel dieťaťa pre dôstojnosť a česť, ktoré znovu posilňuje úctu dieťaťa k ľudským právam a základným slobodám iných a berie ohľad na vek dieťaťa, napomáha znovu začlenenie a zapojenie dieťaťa do prospešného pôsobenia v spoločnosti.

Právne predpisy Slovenskej republiky implementujúce záväzky Dohovoru

- Ústava Slovenskej republiky.
- Zákon č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Civilný sporový poriadok.
- Civilný mimosporový poriadok.
- Zákon č. 453/2003 Z. z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Vyhláška Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 643/2008 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Vyhláška Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky č. 103/2018 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 383/2013 Z. z. o príspevku pri narodení dieťaťa a príspevku na viac súčasne narodených detí a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 600/2003 Z. z. o prídavku na dieťa a o zmene a doplnení zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 627/2005 Z. z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 201/2008 Z. z. o náhradnom výživnom a o zmene a doplnení zákona č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení nálezů Ústavného súdu Slovenskej republiky č. 615/2006 Z. z. v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 561/2008 Z. z. o príspevku na starostlivosť o dieťa a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 219/2014 Z. z. o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností v oblasti sociálnych vecí a rodiny a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- Zákonník práce.

- Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 396/2012 Z. z. o Fonde na podporu vzdelávania v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov.
- Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných izieb v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 580/2004 Z. z. o zdravotnom poistení a o zmene a doplnení zákona č. 95/2002 Z. z. o poisťovníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 377/2004 Z. z. o ochrane nefajčiarov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 363/2011 Z. z. o rozsahu a podmienkach úhrady liekov, zdravotníckych pomôcok a dietetických potravín na základe verejného zdravotného poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Trestný zákon.
- Trestný poriadok.
- Zákon č. 480/2002 Z. z. o azyle a o doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 593/2003 Z. z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky v znení neskorších predpisov.
- Zákon Slovenskej národnej rady č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov